Büyük Klasikler

LUCRETİUS

EVRENİN YAPISI

Hürriyet Yayınları

HÜRRİYET YAYINLARI : 91
BÜYÜK KLASİKLER 13
LATİN KLASİKLERİ 3

EVRENİN YAPISI

Yayın hakkı (Copyright)	Hürriyet Yayınları
Birinci baskı	Kasım, 1974
Dizgi - baskı	Murat Mat. Koll. Şti.
Kapak baskısı	Tem Ofset Matbaası
Cilt	HÜRRİYET OFSET

LUCRETİUS

EVRENİN YAPISI

Çevirenler

TOMRİS UYAR — TURGUT UYAR

Hürriyet Yayınları, Nuruosmaniye Cad. 3, Cağaloğlu

ESERLERİ YAYIMLANACAK
KLASİK LATİN YAZARLARI

★ APULEİUS
★ BOETHİUS
★ CATULLUS
★ CİCERO
★ HORATİUS
★ JUVENALİS
★ LİVİUS
★ LUCANUS
★ MARTİALİS
★ OVİDİUS
★ PETRONİUS
★ PHAEDRUS
★ PLAUTUS
★ PLİNİUS
★ PROPERTİUS
★ SENECA
★ TACİTUS
★ TERENTİUS
★ TERTULLİANUS
★ VERGİLİUS

ÖNSÖZ

Dört ayrı dalda (Yunan, Latin, İslâm, Doğu) yayımladığımız Büyük Klasikler, dünya uygarlıklarının temel taşları olan kültür eserlerini Türk okuruna iletmek amacını güdüyor. Herhangi bir uygarlığı kavramanın, onun temel değerlerini benimsemenin biricik yolu: bu uygarlığı meydana getiren bilim, felsefe ve edebiyat ürünlerini yakından tanımak, bu kaynaklardan doğrudan doğruya yararlanmaktır. Bundan ötürü, aslında bir bütün meydana getiren dünya uygarlığının içindeki yerimizi daha iyi belirlemek, bu uygarlığa yaratıcı bir şekilde katılmak için temel ve klasik eserlerle kendi dilimiz *aracılığıyle ilişki kurmamız zorunludur. Altı yüz yıllık geçmişimizde, son iki yüz yıla gelinceye kadar tam anlamıyle içinde bulunduğumuz İslâm ve Doğu uygarlıklarının* temel eserleri'*ni dilimize yeterince kazandırdığımız, halk kitlelerine mal ettiğimiz söylenemez. Öte yandan, son iki yüzyıldır yöneldiğimiz Batı uygarlığını da sadece teknik bir uygarlık olarak ele aldığımız ve bundan ötürü çoğunlukla yanılgıya düştüğümüz biliniyor. Ne Tanzimat döneminde, ne de daha sonra Cumhuriyet çağına gelene kadar, Batı kültürünün doğrudan doğruya temeli olan Yunan - Latin düşüncesinin ana ürünleri, yani bilim, felsefe, edebiyat ve sanat eserleri üzerinde gerektiği gibi duruldu. Bu dönemlerde teknik ve pratik bilimlerin dışında, temel ve klasik Batı eserlerinin dilimize kazandırılması için hemen hiç bir şey yapılmadı. Cumhuriyet çağında bu ihtiyacın duyulmaya başladığını ve tek tek kişilerin sistemli olmayan bazı çalışmalar yap-*

tığını, ayrıca devletin, önce düzenli bir şekilde başlayan, sonra tavsayan ve en sonunda bir yana bırakılan geniş bir çeviri ve aktarma işine giriştiğini görüyoruz.

Hürriyet Yayınları, Yunan, Latin, İslâm ve Doğu uygarlıklarının temel bilim, felsefe, edebiyat ve sanat ürünlerini Türk okuruna verirken, gerektiği gibi karşılanmayan bu büyük ihtiyacı gidermek ve gerçek bir kültür hizmeti yapmak bilinci ve amacıyla hareket ediyor. Hürriyet Yayınları nın Büyük Klasikler dizisinde, Yunan, Latin, İslâm ve Doğu Klasik eserlerinden on iki cilt yayımlandı. Şimdi de Latin Klasiklerinin yeni kitabı olarak Lucretius'un Evrenin Yapısı'nı sunuyoruz.

HÜRRİYET YAYINLARI

GİRİŞ

Lucretius'un hayatı hakkında hemen hiç bir şey bilmiyoruz. Bazıları onun soylu bir Romalı olduğunu söylüyorlar. Ölüm ve doğum tarihlerinin İ.Ö. 95 ve 55 olduğu kabul ediliyor. Kişiliği hakkındaki bu bilgisizliğimize rağmen, Lucretius'un, Roma edebiyatı ve düşüncesi içinde oynamış olduğu rolü, ortaya koyduğu eserin değerini ve daha sonra yaptığı etkiyi açıkça görüyoruz.

Altı kitaptan oluşan yedi bin dört yüz dizelik eseri *Evrenin* Yapısı, dünya şiirinin en büyük örneklerinden biridir. Eserin orjinal adı *De Rerum Natura*'dır ve kelime kelime çevrilecek olursa *Eşyanın Tabiatı Üzerine* ya da *Evrenin Tabiatı Üzerine* anlamına gelir. Lucretius, bu göz kamaştırıcı uzun şiirinde, varlıkların özünü ve yapısını, evrenin temel niteliklerini anlatmak istemiştir. Bundan ötürü, eserin çevirisinin başlığı olarak, bugünkü dilimize en uygun olduğunu düşündüğümüz *Evrenin Yapısı* adını seçtik.

Eski çağların şiiri, genellikle öğretici, bilgi verici ve yol gösterici bir şiirdir. Özellikle *didaktik* şiir diye tanınan tür, felsefe, bilim, ahlâk ya da belli bir sanat ya da zanaat konusunda bilgi veren bir kültür ürünüdür. Bugün bize hayli garip gelmesine rağmen, eski çağlarda, şiirin böyle bir görev yüklenmiş ve yerine getirmiş olduğu besbellidir. Eski Doğu şiiri ve etkisinde kaldığımız İslâm şiiri de, bilgi vermeyi, yol göstermeyi, doğruları açıklamayı önemli bir görev olarak yüklenmiştir. Eski şiirimizde, tarih, bilgelik, felsefe, ahlâk gibi konuların sık sık ele alındığını ve en önemli şiir yaratışlarının bu alanlarda gerçekleştirildiğini biliyoruz. Eskiden, şairin eğitici ve aydınlatıcı bir görevi olduğu, bugünkünden çok daha kesinlikle ve kuşkuya yer

vermeyecek biçimde kabul ediliyordu. Bundan ötürü, şairlerin, didaktik eserler vermeleri, yani öğretici ve eğitici konuları ele almaları da kimseyi şaşırtmıyordu. Batı dünyasının kültür kaynağını oluşturan Yunan edebiyatında, bu tür eserlerin ilk örnekleri verilmişti. Hesiodos'un, ahlâk öğütlerini ve tarım işlerini açıklayan *İşler ve Günler*'i; tanrıların nereden ve nasıl doğduğunu, evrenin kaynağının ne olduğunu açıklayan *Theogonia* adlı uzun şiirleri yazdığını biliyoruz. Ünlü Yunan filozofu Empedokles de (İ.Ö. 493—433), felsefesini açıklamak amacıyle bir didaktik şiir yazmıştı.

Yunan kültürünün Roma üzerindeki etkisi, bu ülkenin edebiyatında da didaktik şiirin ön plana geçmesine yol açtı. Latin şiirinin babası olarak kabul edilen Ennius, günümüze ancak ufak bölümleri kalan birçok didaktik şiir yazmıştı. Ama, İ.Ö.I. yüzyılda, Lucretius, *Evrenin Yapısı*'yla bu türün en büyük örneğini verdi.

Lucretius, felsefe konularını ele aldığı eserinde, her şeyden önce, maddeci Yunan filozofu Epikuros'un (İ.Ö. 341—271) öğretisini açıklamak amacını güdüyordu. Bilindiği gibi, Epikuros, daha önceki Yunan filozoflarından Leukippos ve Demokritos'un etkisinde kalmıştı. Bu iki düşünür, evrenin maddî bir yapısı olduğunu ve atomlardan meydana geldiğini ileri sürüyorlardı. Epikuros'a göre, bütün varlıklar, maddî olan ve sürekli devinim halinde bulunan atomlardan oluşmuştu. Maddenin yanı sıra bir de boşluk ya da boş uzay (mekân) vardı. Atomlar, uzay içinde düşüp duran dopdolu, som, bölünmez ve ortadan kaldırılmaz varlıklardı. Bizimkine benzer başka dünyalar vardı ve evren sonsuzdu. Atomların sadece belli bir boyutu, belli bir biçimi ve kütlesi vardı. Lucretius'un, *ilk tohumlar, kurucu parçacıklar* diye de adlandırdığı atomlar, sınırsız devinimleriyle, bir bileşimden bir başkasına geçerek, çeşitli ve sayısız varlıkları oluşturuyordu.

Bütün bu açıklamaları yaparken, Epikuros ve Lucretius, her şeyden önce, ahlâkla yani insanın doğru yaşamasıyle ilgili bir amacı ortaya koymak istiyorlardı. Bu amaç, insanoğlunun, batıl inançlardan ve ölüm korkusundan sıyrılarak gönül rahatlığına kavuşması ve mutlu olmasıdır. Bundan ötürü, Epikurosçular ve Lucretius, fiziğe ilişkin konuları, sadece, insanı batıl inançlardan ve öteki dünya korkusundan kurtarmak, gönül rahatlığına kavuşturmak ve mutluluğa ulaştırmak amacıyle ele alır ve in-

celerler. Lucretius, insanoğlunun mutlu olmayışının temel nedenlerinl, dinle ilgili batıl inançlarda ve yükselme ya da toplum içinde kendini gösterme hırsında buluyordu. Bu önyargılardan kurtulması için de, düşüncesine ve aklına güvenmesinin; maddeci felsefeyi kabul etmesinin gerekli olduğunu düşünüyordu. Başka bir deyişle, tanrıların dünya işlerine karışmadığını; ruhun ölümlü olduğunu ve bundan ötürü bir öteki dünya bulunmadığını ve orada ceza görmek diye bir şeyin söz konusu olmadığını kabul etmesi, insanoğlunun mutlu olması için yeterliydi. Lucretius, insana ve onun özgürlüğüne de güveniyordu. İnsanoğlunun özgür olarak davranabileceğini kabul ediyordu. İrade özgürlüğü dediğimiz bu durumu da, atomların düz bir çizgi izleyerek şaşmaz bir biçimde düşmemeleri (devrinmemeleri); kimi zaman bu düz çizgiden şaşarak ya da saparak beklenmedik devinimler göstermeleri ile açıklıyordu. Böylece, temeli madde ve zorunluk olan bir dünyada, özgürlüğün de yer aldığını açıklıyordu.

Çağının bütün bilgilerini, akıl ve gözlem süzgecinden geçirerek bir ansiklopedi ortaya koymak isteyen Lucretius ,bunu şiirin ve hayalgücünün etkileyici havasıyle de pekiştirmek istemiş ve bugüne kadar benzerini görmediğimiz bir sanat eseri ortaya koymuştu. Lucretius, şiir sanatının bütün araçlarını büyük bir ustalık ve yaratıcılıkla uygulamış; duygu dünyasını, akılyürütmenin ve kanıtlamanın yardımcısı olarak kullanmıştı (1). Onun şiiri, bilimin ve duyularımızla tanıdığımız somut dünyanın şiiridir. Başka bir deyişle, kavrayış gücünün, duygunun ve duyumun eşine rastlanmadık bir kaynaşmasıdır (2) Lucretius, iki bin yıl önce, *Evrenin Yapısı*'nda, bugünkü bilimin çeşitli doğrularını bir öngörü halinde açıkladığı gibi; bilimle şiirin, doğru ile güzelin nasıl kaynaştırılabileceğini de hayranlık verecek biçimde ortaya koymuştur. Çevirin titizliği ve şiirsel gücü, eserin bu özelliklerinin, Türk okurunca kavranmasını sağlayacaktır.

Selâhattin Hilâv

---

1 Roman Literature, *Michael Grant, s. 144, Penguin Books, - 1967.*

2. *Bu konu için bakınız:* The İmagery and Poetry of Lucretius, *David West, University Press, Edinburg, 1969.*

EVRENİN YAPISI

BİRİNCİ KİTAP

Aeneas'ın anası ve onun soyunun anası.
İnsan ve tanrı sevinci, can dağıtan Venus!
Gökyüzünde dönüp duran yıldızlar altında
Doğanın canlılarla dolup taşması senin,
Denizin gemilerimizi yüzdürmesi senin,
Toprağın bizi doyurması senin kayırışındandır.
Seninle oluşur canlılar, günışığını görürler.
Rüzgâr önünsıra koşar, bulut çekilir gelişinle,
Deniz güler, gök yatışır, doygun parıltıyla yanar.

Gün bahar kılığını kuşandığında, Favonius'un[1]
Dölleyici soluğu estiğinde, ey ulu tanrıça,
O zaman havanın kuşları muştular gelişini!
Çünkü yürekleri delen güç sendedir
Ve deliye döner sürüler, sulak çayırlarda,
Tez-akıslı ırmaklarda yüzerler. Delice
Gelirler ardından tılsımınla gözleri bağlı.
Denizde, dağda, coşkun çavlanlarda, yeşil otlakta
Kuşların yapraklı gölgeliklerinde, hepsinin,
Her birinin göğsüne akıtırsın usulca
Önüne durulmaz çiftleşme itisini ve onlar
Üretirler soylarını amansız bir tutkuyla.

1. *Batı rüzgârı*

Tek sensin mademki kılavuz gücü evrenin
Ve sensiz bir şey çıkamaz güneş-ışıklı dünyaya,
Sevinç ve güzellik içinde serpilmek amacıyla,
Sana başvuruyorum, soylu Memmius'umuza adadığım
Bu dizeleri yazmaya çabalarken *evren üstüne*
-Ki ona her alanda olağanüstü bir yetkinlik
Ve sonsuz bir ün vermişsin- öyleyse yine
Sonsuz çekicilikle donat şiirimi, onun adına.

Kayırıcılığını da esirgeme bu arada:
Denizde ve karada süren kıyıcı savaş bitsin!
Çünkü dingin barışı ölümlülere bağışlayan güç
Yalnız sendedir. Senin kucağında Mars[1] kendisi,
Bu işin başbuğu bile yüz sürer yere
Ve aşkın onulmaz yarasıyla yıkılır;
Devrilmiş bir sütun sanki, aç gözlerini diker yüzüne,
Tıka basa doyurur aşkla. Uzanmış yatarken öyle
Asılı kalır senin dudaklarına soluğu.
İmdi, tanrıçaların en görkemlisi,
Tatlı dualar fısılda, kucağında sarmala onu,
Bozulmaz barışı iste ondan Roma halkı için!
Yurdumun bu kötü günlerinde sakin kafayla
Sürdüremiyorum görevimi, nasıl ki Memmius soyu da
Esirgemez hizmetini böyle bir bunalımda kamudan.

Şimdi sevgili Memmius, dinle söyleyeceklerimi,
Kaygılarını at, kulak ver, duy gerçeğin sesini;
Horgörme sakın, yadsımaya kalkma anlamadan,
Ateşli bir sevgiyle sıraladığım bu armağanları.
Gökyüzünün, tanrıların gerçeklerini anlatmakla

1. *Savaş tanrısı*

Başlayacağım işe. Sana *atomları* açıklayacağım, ki
Doğa hersevi onlarla yaratır, besler, onlara
Ayrıştırır tükenince -onlara ***ham madde*** ya da
Genellikle ***doğurgan gövdeler*** derim, yerine göre-
Nesnelerin ***tohumları*** diye de adlandıracağım;
İlksel tozanlar[1] da diyebilirim. Çünkü önce
Onlar vardır, her şey onlardan oluşur aslında.

Gerçekten de tanrılar yaradılışları gereği
Büyük bir dinginlikte tadarlar ölümsüzlüklerini,
Yaşadıklarımızın dışında, dünyamızdan uzak,
Acıdan yoksun, tehlikenin dışında,
Bizden bağımsızdırlar, yeterler kendilerine,
Ne erdemlerimize kulak asar ne öfkeyi tanırlar.

Göz göre göre sürünürken insan yaşamı
Ezici ağırlığı altında batıl inançların,
Asık suratlı bağnazlık, göğün
Dört bir yanından kuşatmışken ölümlüleri,
İlk bir Yunanlı dirençle kafa tuttu,
İlk o dimdik durdu ve meydan okudu.
Ne şimşek yıldırdı onu, ne tanrı efsaneleri,
Ne göğün homurdanan öfkesi; hattâ tam tersi
Mertliği pekişti bu engellerle ve o, ilk kez o
Açmayı diledi doğa kapılarına vurulmuş kilidi.
Ve utku, güçlü ruhunun oldu sonunda.
Aştı ötelere doğru dünyanın alevli surlarını,
Ruhunda bütün bir sonsuzluğu dolaştı
Ve utkuyla döndüğünde, neyin oluşabileceğini
Anlattı bize, neyin doğamıyacağını: her gücün
Bir sınırı olduğunu, geçilmez bir kalesi.

---

1. Yani varlıkların temelindeki parçacıklar, zerreler.

Böylece tepelendi bağnazlık, alındı ayak altına.
Bizse utkuyla yükseldik göklere böylece.

Dinden sapacağımı sanmandır, tek kaygım, Memmius.
Bil, çoğu kez bağnazlıktır günahların nedeni.
Unutma, tanrıça Diana'nın[1] tapınağını, Aulis'te,[2]
Nasıl lekeledi Yunanlı önderler,
O soylu beyzadeler, İphigeneia'nın kanıyla.
Yanaklarına iniyordu iki yandan kızcağızın
El değmemiş lülelerini sarmalayan saçbağı.
Sunağın önünde duran üzgün babası
İlişiverdi birdenbire gözüne
Ve rahipler gizlediler bıçağı
Ve gözyaşlarına boğuldu halk, onu görünce.
Dili tutuldu korkudan
Yalvarırcasına diz çöktü yere
Zavallı! Avutur muydu onu, o anda
Bir krala ilk kendisinin baba demesi.
Kaldırdılar titreyen bedenini, götürdüler sunağa.
Hymenaios'un[3] tatlı ezgilerini duysun diye değil
Günahkâr bir töre uyarınca düğün gününde,
Daha da acısı, özbabasının elleriyle
Öldürülmekti onun kara yazgısı. Elverişli
Rüzgârla yola çıksın diye Yunan donanması.
Kötülüğün bu kertesine bağnazlık götürür kişiyi.

Ve senin de yargın, bir gün yalvaçların
O ürkünç masallarına tutsak düşerse,
Ayrılacaksın bizim saflarımızdan.

1. *Apollon'un kardeşi, ışık tanrıçası.*
2. *Yunanistan'da, Boiotia'da bir liman.*
3. *Düğün tanrısı.*

Neler uydurabilir onlar, bir düşün,
Yaşamın uyumunu bozmak,
Mutluluğu dönüştürmek için korkuya!
Haklıdırlar üstelik; insanoğlu, acılarının
Anladı mı bir sonu olduğunu, ne yapıp yapar, güçlenir,
Karşı koyar bağnazlığa ve zulmüne yalvaçların.
Oysa şu anda direnci yoktur, çünkü
Ölümden sonraki ceza yıldırmaktadır gözünü.
Canının niteliği konusunda insan bilgisizdir.
Bedenle birlik mi doğar can, sonra mı yerleşir?
Ölümle çözülüp yok mu olur bizimle, yoksa
Kara, korkunç bataklığında mı dolaşır Orkus'un? [1]
Başka yaratıklara mı aktarılır tanrısal güçle?
Şiirlerinde anlattığı gibi Ennius'umuzun.
İlk o, güzelim Helikon'dan,
Ünü bütün İtalyan budunlarını tutan
Yemyeşil yapraklardan bir çelenk derlemişti,
Ölümsüz dizelerinde o da söz eder Akheron'dan, [2]
Bizim canlarımızla, bedenlerimizle değil de
Korkutucu ve soluk imgelerle doludur orası.
Solmayan anısıyla Homeros ordadır. Görünür ona
Ve acı gözyaşlarıyla evreni açıklar.

O yüzden göksel olayları ele almalıyız önce:
Devinimlerini, güneşin ve ayın
Ve güçleri, yeryüzündeki olaylara yön veren.
Daha önemlisi kavramaya çalışmalıyız iyice
Niteliğini insan ruhunun ve canının.
Gün boyunca ruhumuzu etkileyen
Gece uykudayken ya da hasta düşünce,

1. *Cinler ya da ölüler ülkesi.*
2. *Cehennem ırmaklarından biri.*

Nedir o ansızın beliren düşler? Ki
Toprak olmuş kişiler görürüz, seslerini duyarız.

Kolay değil biliyorum Latin şiirinde,
Karmaşık bulgularını sergilemek Yunanın.
Dilimizin yoksulluğu, konunun yeniliği,
Uygun sözcükler türetmeye zorluyor beni.
Ama senin erdemlerin ve benim
Güzel dostluğumuzdan alacağım tat itiyor
Böylesine zor bir işi üstlenmeye beni.
Budur beni uykudan eden gecenin ıssızlığında.
Hangi sözcüklerle, nasıl bir ozan ustalığıyla
Duru bir ışık düşürebilirim gözlerinin önüne,
Gizli yüreğini gör diye nesnelerin o ışıkta?
Parlak gün altedemez karanlığı, korkuyu; doğanın
Görünümünü, işlemesini çözmek başarabilir.

Ilkemiz şu olacak konuya girerken:
Hiçten, hiçbir şey yaratılamaz tanrısal güçle.
Ölümlülerin bunca korkuya kapılmaları,
Yerde ve gökte tanık oldukları olaylara
Gözle görülür bir neden bulamamalarındandır.
Kolaydır tanrının istemiyle açıklamak bunları.
Hiçten, bir şey yaratılamayacağını kavrayınca
Daha açık seçik göreceğiz önümüzdeki yolu;
Tanrıların eli olmadan varlıkların
Nasıl oluştuğunu ve varolduğunu.

Bir kere, hiçten yaratılmış olsaydı varlıklar,
Her tür, her kaynaktan doğardı: tohum olmazdı.
Insan denizden çıkardı, pullu balık topraktan
Ve kuşlar gökten türerlerdi durup dururken.

Sürüler, kuytularda üreyen yabanıl hayvanlar,
Ekili ya da çorak toprakları doldururlardı.
Aynı ağaçlarda bitmezdi hep aynı yemişler,
Elbet değişirlerdi, her ağaç her yemişi verirdi.
Kendine özgü doğurgan gövdelerden oluşmasaydı
Neden her varlık doğsundu aynı tür anadan?
İmdi, her varlık özel tohumundan oluştuğundan
Ancak uygun dokunun, uygun atomların bulunduğu
Yerden doğar güneş-ışıklı dünyaya.
Bu yüzden her şey rasgele doğamaz her şeyden,
Özel gücü özündedir doğumunu hazırlayan.

Neden baharda açar gül, ekin olgunlaşır yazın?
Ve üzüm neden büyüsüne kapılır güzün?
Özel tohumları elverişli anda toparlanmayınca
Ortaya çıkıp, varlıklar gelişmeseydi,
Dirim bağışlayan toprak en uygun mevsimde,
Onları korunmasız sürer miydi ışıklı dünyaya?
Hiçlikten doğsalardı, zaman gözetmeden
Olmadık aylarda ürerlerdi elbet, ansızın;
Mevsimlerin hışmıyla doğurgan bileşimleri önlenen
İlksel gövdeleri olmadığından.

Dahası, serpilmeleri de belli bir süreyle
Belirlenemezdi, tohumun birikimi için gereken.
Bebekler birdenbire büyüyüverir,
Ağaçlar dilediklerinde bitiverirdi topraktan.
Ama böyle değil doğanın yasası, biliyoruz.
Doğada usul usul gelişir varlık,
Kendine özgü yapıyı taşıyarak tohumundan,
Kendine özgü maddesiyle çoğalır ve beslenir.
Dahası da var: Çıkagelmezse mevsim sağanakları,
Veremez yüzgüldüren ekini toprak,

Besinsiz kalınca da üreyemez hayvanlar
Ve sürdüremezler dirimlerini.
Atomları yadsıyan kuramın tersine,
Ortaktır çoğu öğeler varlıkların çoğunda,
Tıpkı ayrı sözcüklerdeki harfler gibi.

Düşünelim: Neden öylesine kocaman yaratmamış doğa,
Ki yürüyerek geçememiş insanlar okyanusu,
Elleriyle devirememişler dağları,
Ve sürdürememişler yaşamlarını kuşaklar boyu?
Çünkü varlık, doğumu için özel bir doku ister
Kendi yapısının niteliğini belirleyen.
Demek ki hiç bir şey oluşamaz hiçlikten.
Çünkü her varlık, dayanıksız havaya çıkmadan,
Kendi özel tohumundan döllenmelidir.

Son olarak görüyoruz ki işlenmemişten
Daha yetkindir işlenmiş topraklar ve
Emeğin değdiği yer, tatlı yemişlerden geçilmez.
Çünkü öyle tohumlar gizlidir ki toprakta
-Sabanla alt üst ettiğimizde-
Uyarırız verimliliklerini onların. Yoksa
Çabamıza gereksinmeden ulaşırlardı yetkinliğe.

İkinci ilke: *kurucu atomlarına ayırır bileşikleri*
Doğa ve hiç bir şeyi indirgemez hiçliğe.
Öğeler yok edilir nitelikle olsalardı
Yitip giderdi nesneler de birdenbire;
Bağlantıları koparmak, ayırmak için parçaları
Güç harcamaya bile gerek kalmazdı. Ne ki,
Yok edilmez tohumlardan oluştuğundan herşey,
Hiç birinin yitmesine göz yummaz doğa;

Çatlaklardan içeri sızıp çözüştüren
Ya da bir vuruşta yıkan bir güç olmadıkça

Öz dokuları tükenen varlıklar, yeryüzünden
Silinebilseydi hepten, hangi kaynaktan, türetirdi
Venus, bunca çeşit canlıyı? Nasıl
Sürerdi yaşam ışığına? Kendisine döndüklerinde,
Nasıl bulurdu her keresinde toprak, türlerinin
Gelişmesi için gereken özel besinleri?
Nerden tazelenirdi deniz, ona kavuşan ırmak?
Esir[1] nereden beslerdi yıldızları?
Zamanın uzun dilimi, karanlık geçmiş, elbet
Tüketebilirdi ölümlü gövdeleri, oysa
Sonsuz geçmişte, evreni durmaksızın venileyen
Gövdeler süregelmişse, demek ölümsüzdür onlar;
Hiç bir varlık hiçliğe indirgenemez o zaman.

Tek neden, sürekli yok etmeye yeterdi varlıkları,
Yok edilmez maddeden bir dokuları olmasaydı.
Bileşimleri ancak özel bir güçle çözülebilen
Yok edilmez gövdeler bulunmasa
Yıkım getirirdi en ufak dokunuş bile.
Türlü biçimlerde birleştiği halde atomları,
Dokunulmazdır bileşik varlıklar,
Yok edilmez kaldığı için maddeleri.
Ta ki içlerinden biri özel yapıyı bozacak
Etkili bir güçle karşılaşıncaya kadar.
Yani hiç bir varlık hiçliğe dönüşemez,
Kendini oluşturan öğelere ayrışır yalnızca.

1. *Gökyüzüyle yer arasında, üst tabakalarda, güneşin, gezegenlerin, yıldızların dolaştığı alan.*

Esir babanın yağdırdığı sağanaklar,
Yitip gider bağrında toprak ananın.
Ama yeni ve sevinçli ekinler fışkırır yerden,
Yaprağa boğulur ağaçlar; serpilir,
Dalları çöker yemişten, insanlar ve hayvanlar
Besine kavuşurlar. Çocuklarla dolup taşar,
Şenlikli kentler. Yeni kuşlarla çınlar korular.
Yorgun davar yere atar ağırlaşmış bedenini
Çayırlarda. Dolu memelerden ak bir sıvı sızar.
Böylece sıçrar titrek bacaklarıyla çimende
Dupduru sütle esrik yeni kuşak.
Demek hepten yok olamaz gözle görülür varlıklar,
Birbirlerinden onarır onları çünkü doğa
Ve bir ölümün yardımı olmadan
Kesinlikle izin vermez bir doğuma.

Varlıklar hiçlikten doğamaz, Memmius!
Ve hiçliğe dönmeyeceklerdir doğduktan sonra.
Belki kuşkulanıyorsun dediklerimden
Çünkü gözle görülmez sözünü ettiğim atomlar.
Sana bir kanıt daha: *görülmedikleri halde*
Varlıklarını kabulleneceğin gövdeler üstüne.

Önce rüzgârı düşün, bir patlamaya görsün!
Dalgaları nasıl kamçılar, batırır gemileri,
Bulutları darmadağın eder, ulu ağaçları
Söker yerinden ve burgaçlanarak tarar vadiyi,
Ormanlarda bir kasırga olur, çarpar doruklara.
Böyledir rüzgârın öfkesi, delice dolandığında.
Kuşkusuz, görünmez tozanları var rüzgârın da,
Gökteki bulutları, denizi ve toprağı süpüren.
Çarpa çarpa sürükleyen onları, doludizgin.
Bu akış, bu büyük kasırga, dağların tepesinden

Çağıltıyla inen selleri hatırlatır insana;
Ormanı kökünden söküp ağaçları üstüste yığan,
Sürekli yağmurlardan kabarmış bir çağlayanı.
Yapıca yumuşak da olsa, akan suyun coşkusu
Sağlam köprülerin dayanamıyacağı güçtedir.
O fırtına-kardeşi su öyle yüklenir kemerlerine,
Bir kükreyişle yıkar, koca taşları sürükler
Ve bütün engelleri aşar bütün, yoluna çıkan.
Böyle olması gerekir rüzgârın devinimlerinin de.
Hızlı bir ırmak gibi gelip vururken esinti,
Vuruşlarıyla hırpalar, kaldırır engelleri
Ve döne döne yaklaşır bazan, içine aldığı gibi
Yine döne döne halkalanarak uzaklaşır.
İşte görünmez gövdelere sahiptir rüzgârlar.
Kanıtının ne olduğunu sorarsan:
Hem edimleriyle, hem davranışlarıyla
Açık seçik görülen ırmaklara benzer onlar.

Dahası, duyabiliriz varlıkların kokularını
Görmesek de, burun deliklerimize yaklaşığında.
Seçemez sıcağı ve soğuğu da gözlerimiz,
Sesleri de görmeyiz. Ama bütün bunlar,
Etkileyebildiklerine göre duyularımızı,
Gövdeleri olsa gerektir, çünkü gövdeden başka
Bir şey ne dokunabilir, ne de dokunulabilir ona.

Kıyıya serilen giysiler nasıl nemlenir, düşün.
Oysa biz göremeyiz nemin içlerine işlediğini,
Sonra da nasıl uçup gittiğini ısıyla.
Demek görünmeyen tozanlara bölünüyor nem.
Ve düşün, güneş yıllar boyu dönüp dururken
Parmağımızdaki halka, sürtüşmeyle nasıl
İncelir? Damlayan su nasıl deler taşı,

Nasıl aşınır kıraçta demir saban kulağı?
Kaldırım taşları çiğnenmekten nasıl eskir?
Gelip geçenlerin dokunuşuyla, kent kapılarında
Tunçtan yontuların elleri nasıl incelmiştir?
Bu eksilmeleri hep yıpranmaya bağlarız biz.
Ne var ki belli bir anda hangi
Tozanların azaldığını görebilme gücü
Dışındadır, kısıtlı görme duyumuzun.
Özetlersek: en dikkatli gözlerden bile kaçar
Usulca gerçekleştirdikleri nicel çoğalma
Varlıklarda, doğanın ve geçen zamanın.
Ayrıca zamanın etkisiyle varlıkların
Neler yitirdiklerini de gözle göremezsin
-Sözgelimi denizin keskin tuzuyla
Durmadan yıpranan sarp kayaların-
Ve saptayamazsın bu yitirişin anını: demek ki
Görülmez gövdeler aracılığıyla işliyor doğa.

Sanma ki varlıklar, katı gövdelerin basıncıyla,
Som bir kütle halinde toparlanmıştır.
Çünkü onların yapısında da boşluk vardır.
Çok yardım edecek sana bu gerçeği kavramak:
Evren şaşırtmayacak, sözlerim kuşkulandırmayacak,
Kastettiğim elle dokunulmayan boş uzaydır,[1]
Yerinden kıpırdayamazdı varlıklar, o olmasaydı
Her zaman ve her yerde geçerli olurdu çünkü
Maddenin edimleri: karşı devinim ve engelleme.
İlerleyemezdi hiç bir varlık, yoksunken
Gerileyişle sağlanacak başlangıç noktasından.
Oysa görüyoruz denizde, toprakta ve gökte
Türlü biçimlerde devinimdeler türlü varlıklar.
Boş uzay olmasaydı, hepsi

---

1. Uzay, burada «mekân» anlamınadır.

Bu sürekli devinim gücünden yoksun olacaklar,
Sıkışıp kalacaklarından devinimsiz maddeye.
Dahası, varolamayacaklardı bile.

Kesin ipuçları var üstelik, kaskatı sanılan
Varlıkların da gözenekli olduğu konusunda.
Su, sarp kayalardan bile sızar mağaralara,
Her yerden yol bulur su damlacıkları,
Her yanma yayılır besin hayvan bedeninin,
Ağaçlar büyür, verir yemişlerini mevsiminde.
Çünkü besinler dal uçlarına kadar, köklerinin
Dibinden boylamasına dağılır gövdelerine,
Duvardan geçer sesler, kapalı yapılara girer,
Soğuk buz gibi işler insanın iliklerine.
Bütün bunlar açıklanabilir mi boşluklar olmasa,
İçinde çeşitli gövdelerin yol aldığı?

Oylumlar eşken neden değişir ağırlıklar?
Bir kurşun külçesine kıtlece eşitse ölçüsü
Bir yumak yünün sözgelimi? İkisinin de
Eş ağırlıkta olması gerekirdi. Çünkü
Varlıkları aşağıya çekmektir maddenin işlevi,
Uzayın işleviyse ağırlıksız kalmaktır.
Ve demek ki, değilken kalıpça daha az iri,
Bir cisim öbüründen daha hafifse,
Daha çok boşluk var demektir onda, oysa
Azdır boşluk, daha çok yer tutar madde ağırda.
Varlıklara katışması var demek boşluğun:
İlginç sorumuzun amacına ulaştık öyleyse.

Seni yanıltmasın, Memmius, bazı tembel kuramcılar!
Suyu yararak ilerleyen allı pullu balıklara,

Suyun kendiliğinden yol verdiğini sanır onlar.
Balıkların artlarında bıraktıkları boşluğa
Yeniden dolarmış çekilen su! Ve sanırlar ki
Her yer dopdolu olduğu halde,
Yer değiştirerek devinir varlıklar.

Bu temelsiz bir kuramdır, nerden baksan, çünkü
Su yol vermese nasıl ilerleyebilir balıklar?
Ve nasıl çekilebilir su, balıklar devinmemişse?
İki durum kalıyor demek; ya varlıkların tümü
Yoksundur diyeceğiz devinme yetisinden,
Bir katışması var diyeceğiz boşluğun ya da
İlk adımını atmasını sağlayan, her varlığa.

Son olarak: ansızın koparlarsa birbirlerinden
Bitişik iki cisim, geniş bir düzlemde,
Boş kalır araları hava doldurmadan önce.
Aynı anda dolduramaz boşluğun tümünü
Ne kadar çabuk akıp gelse de hava,
Önce bir noktayı tutar çünkü
Çevreye giderek yayılır sonra.

Havanın yoğunluğuna bağlayanlar yanılır bunu.
Çünkü önceden dolu olan bir şeyin boşaldığı
Anlamı vardır yoğunluk kavramında-ya da tersi-
Bu sonucu sağlayabilmek için, ben derim ki
Boşluk olmasaydı hava çekilemezdi geri,
Sonra toplayamazdı bir bütünde parçalarını.
Gönlünce kanıtlar sür ileriye
Tartışmayı daha da uzatmak için. Sonunda
Boşluğu benimseyeceksin varlıklarda.
İnancını pekiştirmek için daha sürüyle kanıt

Gösterebilirim sana, ama keskin bir zekâ
Bu ipuçlarından çıkıp yola bulabilir gerisini.
Dağı bayırı, tarayan av köpekleri, nasıl ki
Doğru izi sürmeye başladılar mı bir kere,
Yabanıl hayvanların inini kokuyla bulursa,
Böylesi sorularda da bir konu, açılır öbürüne
Ve kendin sürüp bulursun izini,
Çekip çıkarırsın gerçeği gizlendiği yerden.
Yorulup da avdan çekilmek istersen,
Gönül erinciyle söz verebilirim sana, Memmius,
Tükenmez kaynaklardan güç alan yüreğimden
Öyle cömert tatlar akıtacak ki dilim,
Ağır adımlarla gelen yaşlılık
Yürüyecek diye kollarıma korkuyorum,
Çevirecek diye kilidini yaşamımın;
Kanıtlarımın çağlayanı, eksiksiz her konuda
Şiirleşip ulaşmadan önce senin kulaklarına.

Sürdürelim konuyu kaldığımız yerden:
Doğa iki öğeden oluşur, kendi başına varolan,
Gövdelerden ve bu gövdelerin yerleştiği,
İçinde değişik yönlerde devindikleri boşluktan.
-Duyularımız gövdelerin varlığına tanık nasılsa-
Sağlam değilse bu temele dayanan inanç,
Karmaşık sorularla ilgili kuşkularımızı
Akıl yoluyla sınayabileceğimiz
Güvenilir bir ölçüt kalmaz başkaca.
Olmasaydı uzay dediğimiz ara ve alan,
Yerleşemezdi hiçbir yere bu gövdeler
Ve hiçbir yöne kıpırdayamazlardı.

Şunu kanıtlamalıyım şimdi: *gövdenin ve boşluğun*
Dışında hiç bir şey varolamaz doğada.

Üçüncü bir töz diye yer alamaz onların yanında,
Varolmak için birine katılır bunların.
Direnç gösteriyorsa -az da olsa- dokunmaya,
Gövdenin kütlesini o oranda arttıracak,
O ölçüde katılacaktır ona.
Öte yandan elle tutulamamazlıksa niteliği,
İçinden geçenlere direnç göstermiyorsa,
Boşluk diye adlandıracağız onu.

Hem aslı ne olursa olsun, bildiğimiz varlıkların
Ya kendileri etkindir, ya tepki gösterirler
Öbür varlıkların etkisine ya da barınır
İçlerinde başka varlıklar, bir şeyler olup biter.
Varlık, etki ve tepki gösteremez gövde yoksa,
Boşluk dışında da, hiç bir şey barınak sunamaz.
Demek madde ve boşluktan başka üçüncü bir töz
-Duyularımızla algılayabileceğimiz- yok doğada
Ve kavrayabileceğimiz, usumuzu çalıştırsak da.

Doğada varolan bütün varlıklarda,
Bulacaksın bu iki tözün özeliklerini mutlaka
Ya da onlara özgü geçici belirtileri.
Özelik ayrılamaz varlık yitip gitmeden;
Ağırlık nasıl özeliğiyse kayanın, ısı ateşin,
Akışkanlık suyun, gövdenin dokunulabilirlik
Ve dokunulamazlık boşluğun.
Oysa tutsaklıkla özgürlük, yoksullukla zenginlik,
Savaşla barış gibi, varlıkların özüne değmeyen
Şeylere geçici belirtiler diyoruz.

Bunun gibi, zaman da var değildir kendi başına,
Gövdelerin varlığından doğar kavramı,

Olmuş olanın, oluşanın ve olacak olanın.
Demek kimse algılayamaz zamanı, varlıkların
Deviniminden ve durağanlığından ayrı tutunca.

Öyleyse güzel Helena kaçırıldı, Troya yenildi
Denildiğinde; olayları nesneden bağımsız sanma,
Bu geçici belirtileri taşıyan kuşaklar,
Zamanın akışıyla, çoktan silinip süprüldüler diye
Ya bir toprak parçasına ilişkin
Geçici bir belirtidir eskiden olanlar,
Ya da uzaya, toprak parçasının kapladığı.

Madde olmasaydı ve olayların geçeceği boşluk,
Giremezdi Phrygia'lı Paris'in yüreğine
Tyndareos'un kızının yaktığı aşk kıvılcımı,
Köreltici ateşini çatamazdı o amansız savaşın.
Troyalıları aldatan tahta at,
Ateşe veremezdi Pergamos kulelerini,
Rahminden dışarı çıkan Yunanlılarla.
Olaylar kendi başlarına varolamıyor demek
Madde ya da boşluğun varolduğu anlamda.
Maddenin geçici belirtileri diye
Ya da olayların geçtiği alanın ilinekleri
Olarak ele alıyoruz onları biz de.

Öyleyse iki türdür bütün nesneler:
Atomlar ve onlardan oluşan bileşikler
Çünkü hiç bir güç yıkamaz atomları
Saltık somluk sonsuza dek korur onları.

İnanmak güçtür saltık somluğa, biliyoruz:
Gökten kopup yapılara işliyor yıldırım,
Sesler de giriyor, başka gürültüler de.
Akkor kesiliyor örneğin demir ateşte,
Kavurucu sıcakla çatlıyor kayalar,
Saf altın eriyor, ergiyor buzu andıran tunç.
Isı işliyor, keskin soğuk da işliyor gümüşe,
İkisini de duyuyoruz, suyun ansızın
Dolduruluşuyla tuttuğumuz kadehe.
Bütün bunlar gösteriyor ki
Saltık değildir hiçbir şeyin somluğu.

Oysa doğanın kendisi ve akılyürütme
Karşıt bir duruma sürüklüyor bizi, öyleyse
Dikkatle dinle, sana birkaç dizede gösteririm
Som ve yok edilmez olduğunu bazı gövdelerin:
Evreni oluşturan tohumların, ilksel birimlerin.

Önce şu: çift yanlıdır doğa, biliyoruz
Birbirinden apayrı iki şeyden oluşmuştur:
Maddeden ve olayların geçtiği uzaydan.
Demek varolmalıdır bunların her biri
Öbürünün katışması olmadan. Çünkü yoktur
Boşluk denilen alanın olduğu yerde madde,
Boşluksa yoktur maddenin bulunduğu yerde.
Öyleyse boşluksuzdur madde ve ilksel birimleri somdur.

Bileşik varlıklarda boşluk olduğuna göre,
Som olsa gerektir onu kuşatan madde.
Çünkü sağduyuya göre, gizleyemez boşluğu,
Gövdesinde barındıramaz varlık,
Somluğu bir zırh gibi düşünmezsek çevresinde.

Ve varlıklarda boşluğu tutan, ancak
Sımsıkı örgüsü olabilir maddenin. Yani
Saltık somluğuyla madde öncesiz-sonrasızdır.
Çözülüp yok olurken öbürleri.
Som bir kütlede birleşirdi her şey boşluk olmasa.
Ve tuttuğu yeri doldurmasaydı cisimler,
Bomboş kalacaktı uzayın tümü.
Apaçık; birbirini izliyor maddeyle boşluk
Kesin bir biçimde, çünkü ne dolu tamtamına
Ne de tamtamına boş evrenin bütünü.
Demek som gövdeler var belirleyen
Boşlukla doluluk arasındaki ayrımı.

Ve bu ilksel gövdeler ne dıştan vuruşlarla
Çözülebilir, ne kuşatılıp dağıtılabilir içerden
Ne de yok edilebilir bir başka tür saldırıyla.
Çünkü parçalara ayrılamaz boşluksuz varlık
Ne yırtılır, ne bölünebilir iki parçaya,
Ne nem sızdırır içine, ne de buz gibi soğuğu
Ve ne yakıcı ateşi. Yani dayanır kolayca
Yıkımın evrensel etkenlerine.
İçindeki boşluğun çokluğu oranında
Madde dayanıksızdır saldırı karşısında.
Öncesiz-sonrasızdır, gösterdiğim gibi,
Boşluksuzsa maddenin birimleri, somsa.

Şimdiye kadar hiçliğe gömülmüştü dünya, düşün,
Öncesiz-sonrasız olmasaydı varlıklardaki madde,
Hiçlikten yeniden doğardı gördüklerimiz.
Oysa hiçbir şeyin yaratılamıyacağını hiçlikten
Ve vardan yoğa gitmeyeceğini hiç bir şeyin
Gösterdim sana. Öyleyse yok edilmez
Bir maddeden oluşmuştur atomlar-her şeyin

Sonunda ona ayrıştığı ve yeniden yaratılacak
Dünyaya kaynaklık eden maddeden-
Demek atomlar salt somdur yoksa sonsuz zaman içre
Nasıl arta kalırlardı var etmek için dünyayı?
Düşün, bir sınır koymasaydı doğa
Varlıkların bölünmesine, maddenin tozanları
Çağlar boyu öyle ufalanmış olurdu ki
Hiçbir hayat doğamazdı onlardan, serpilemezdi,
Erişemezdi doruğuna gelişiminin günü gelince.
Çünkü biliyoruz dağılıp bozulma,
Yaratmadan çok daha hızlıdır.
Ve uzun geçmişte, sonsuz eskide, zamanın eliyle
Sarsılmış, hırpalanmış varlıklar
Onarılamazdı yeniden, kalan kısa sürede.
Demek bir sınır koymuş bölünmeye doğa,
Çünkü görüyoruz yenileniyor
Her şey yenileniyor ve
Kendine özgü sürede erişiyor baharına.

Bir de şu: maddenin tozanlarını
Saltık somdur diye kabul edersek
Seyrek dokulu öbür öğelerin
-Havanın, toprağın, suyun, ateşin-davranışını,
Boşlukla birleşmeleriyle açıklayabiliriz yine de.
Oysa atomların yapısını da seyrek düşünürsek
Nasıl açıklayabiliriz katı çakmaktaşını?
Ve demirin kaynağını nasıl açıklarız?
Ve o zaman bir temel olmaz çatısına doğanın.
Maddenin öğeleri arıdır ve somdur öyleyse
Ve sıkı ya da gevşek kümelenişleriyle,
Direnci belirlenir varlıkların.

Üstelik her varlığa, doğa,
Bir özel büyüme sınırı tanır,
Bir özel hak etme süresi.
Ve yasalarıyla buyurur
Neyi yapıp neyi yapamayacağını.
Türler değişmez hiç, öyle aynı kalır ki
Her kuş bedeninde taşır kendi özel imlerini
Öğeler de değişmezdir demek, türler gibi.
Çünkü değişmeye uğrayabilseydi atomlar
Kestirilemezdi ortaya neyin çıkabileceği,
Neyin çıkamıyacağını bilmezdi kimse;
Hangi kımıldamaz sınır taşıyla durdurulduğunu
Her varlıktaki gücün. Birbirini izleyen kuşaklar
Yapısını, devinimini, davranışını, huyunu
Böylesine düzenle izleyemezdi bir öncekinin.

Son bir temel nokta vardır görülür nesnelerde
Gözle görülebilir en küçük şeyi belirleyen.
Duyu sınırları altındakilerde de var demek;
Bölünmez bir nokta, bir en ufak birimdir o,
Varolamamıştır tek başına, olamıyacaktır da.
Bir varlığın temel bir parçasıdır yalnızca.
Sıkı dizilmiş, bu eş temel parçalardan
Oluşmuştur madde. Varolamadıkları için tek tek,
Zorunlukla birleşmişlerdir, hiç bir şekilde
Birbirlerinden kopamıyacakları bir kitlede.
Atomlar, saltık, som ve katışıksızdırlar kısaca.
Temel parçalardan oluşurlar sıkıca örgülenmiş.
Parçaların kaynaşmasmdan doğan bileşikler değil,
Saltık, başsız-sonsuz somlukları olan gövdelerdir.
Yitme, azalma olanağı tanımaz onlara doğa,
Varlıkların tohumları diye korur onları.

Sayısızca bölünürdü en küçük gövdeler bile
Böyle temel parçaları olmasaydı
Sonsuza dek sürüp giderdi bölünme.
Bütün bir evrenle en ufak
Temel parçanın ne ayrımı kalırdı?
Hiç. Çünkü evren her ne kadar sonsuzsa da,
Sonsuz parçadan oluşacaktır temel parçalar da.
Karşı çıkar bu görüşe sağduyu
Bizi kendi yoluna çeker ve der ki:
Temel parçalar vardır bölünemeyen.
Bunların varlığını benimsersen,
Benimsiyeceksin ister istemez oluşturdukları
Atomların saltık ve başsız-sonsuz olduğunu.

Doğa bölseydi varlıkları durmadan
Temel parçalarına, nereden alırdı
Yeni bir şey yaratma gücünü onlardan?
Çünkü bulunmaz parçasız nesnelerde
Temel özellikleri doğuran maddenin:
Bağlantı çeşitleri; ağırlık, hız
Vuruş ve devinim, her şeyin başı olan.

Ve diyelim ki sınır yok,
Öğelerin bölünmesine.
Nasıl söyleyebilirsin öyleyse,
Sonsuz zaman boyunca, zarar görmeden
Varlığını sürdürebildiğini nesnelerin?
İnceyse yapıları, seyrekse
Nasıl direnebilirler yüzyılların açtığı savaşa?

Bu nedenlerle, *doğrunun ne kadar uzağındadırlar,*
Evrenin salt ateşten oluştuğunu

Ve varlıkların ham maddesini ateş sananlar!
Konuşmasının anlaşılmazlığıyla ün salan
Herakleitos gelir bayrağı açanların başında.
Gerçeği arayan ciddî Yunanlılardan değil
Zekâsı kıtlardandır o. Çünkü ancak budalalar
Bulmacayı andıran sözlerden etkilenir.
Kulaklarına tatlı bir ezgi gibi hoş gelen
Süslü sözler budalalarca hemen benimsenir.

Nasıl böylesine çok yanlı olurlardı
Salt ateşten yaratılsalardı varlıklar?
Akkorun yoğunlaşması, seyrelmesi neye yarardı,
Ateşin bütününün niteliğini koruduğu sürece
Tozanları? Isı artardı yalnızca, parçalar
Sıkıştıkça; dağılıp yayıldıkça azalırdı.
Hangi önemli etkinlikler yüklenir bu nedenlere?
Akıl almaz çeşitliliği varlıkların
Açıklanır mı hiç ateşin
Yoğunlaşması ya da seyrelmesiyle?

Üstelik katışması olmasaydı boşluğun varlıklarla,
Gerçekleşmezdi ateş yoğunluğundaki değişimler.
Kuramlarına aykırı gerçekle karşılaştıklarında
Kaytarırlar, görmezlikten gelirler boşluğu,
Bu kuramcılar. Saparlar doğru yoldan, sarpsa.
Anlamazlar ki boşluk olmasaydı, yoğunlaşıp
Tek gövdeye dönüşürdü varlıklar, koskocaman.
Hiç bir şeyi fırlatamazlardı dışlarına hızla
Kızgın ateş gibi, ışık ve ısı saçan-Parçalarının
Kaskatı kenetlenmediğini böylece doğrulayan-

İnanıyorlarsa söndüğüne, töz değiştirdiğine
Parçaları birleştiğinde ateşin,

-Kaçınmazlarsa savı sürdürmekten-
Yanarlığı yok sayıyorlar demektir ki
Hiçlikten bir yeni dünya doğacaktır sonunda.
Çünkü bir varlık kendi öz sınırlarının
Dışına taşacak kadar değişti mi,
Öldü sayılmalıdır artık önceki niteliği.
Demek kalıcı bir şey sürmeli ki varlıklarda
Hiçe indirgenmesin, hiçlikten yaratılmasın.

İmdi: yaradılış özelliği aynı olan gövdelerin
Çoğalışı, azalışı, yer değiştirmesiyle
Cisimler değişime uğrar, özellik değiştirir
Ve bu ilksel gövdeler yanarlık göstermez asla.
Yanabilirlik özelliklerine sahip çıktıkları,
Korudukları sürece bu özelliği,
Bir şey değiştirmezdi, kiminin çözülmesi
Kiminin eklenmesi, yer değiştirmesi kiminin
Ne olsa ateştir doğurdukları mademki.

Şudur doğrusu bence: Öyle gövdeler vardır ki,
Çarpma, devim, düzen durum ve biçimleriyle kurarlar ateşi.
Nitelikleri de değişir düzenleri değiştiğinde,
Aslında ne ateşe benzerler ne de
Duyularımıza tozanlarla yüklenen
Dokunma yetimize iz bırakan şeylere.

Herakleitos gibi her şeyin özünü ateş saymak.
Ateşten başka gerçek varlık tanımamak
Çok saçma geliyor bana: duyulara dayanarak
Yok etme savaşıdır bu başka duyuları,
Bilgilerimizin temeli olan ve ona ateşi tanıtan.
Herakleitos, ateşin apaçık algılandığına inanır,

Yadsır, açıklıkla algılandığını başka nesnelerin.
Çılgınlık bu düpedüz, yalnız saçma değil!
Çünkü nedir başvurduğumuz ölçü?
Ve hangi ölçü gösterebilir bize
Gerçekle sahteyi, duyularımız dışında
Ne hakkımız var herşeyi bırakıp ateşi tutmaya
Ya da başka bir şey tutup bırakmaya ateşi,
Salt bir önyargı adına? Eşit ölçüde
Saçma bu iki çözüm yolu da bence.

Evren ateşten oluşur deyip, ateşi
Varlıkların ham maddesi sayanlar;
Varlıkların kaynağı olarak görenler;
Suyun varlıklar biçimlendireceğine inananlar
Ya da toprak yaratabilir her şeyi
Ve yarattıklarına dönüşür diyenler,
Gözle görülür biçimde uzağındadırlar doğrunun.
Daha mı az yanılır peki öğeleri çiftleştirenler?
Havayla ateşi, toprakla suyu birleştirenler?
Her şeyin; ateşten, topraktan, rüzgârla yağmurdan
Dört ana öğeden oluştuğunu ileri sürenler?

Sicilyalı Empedokles gelir bunların başında.
İonia denizinin vurduğu körfezlerde doğmuştur o,
Boz-yeşil dalgaların tuz bıraktığı kayalarda.
Dar bir boğaz akar, köpürerek
Bölgeyi İtalya kıyılarından ayıran deniz.
İşte öldürücü Kharybdis! Alevlerinin homurtusu
Etna'nın dirildiğini gösteriyor, eski öfkenin,
Ta ki eski gücüne kavuşsun dağ, koyversin
Boğazında zaptettiği öfkeyi,
Alevlerinin şimşeğini göğe yollasın!
Öyle bir ülkedir bu,

İnsanoğlunun tansımayla gözlediği...
Ama işte yetiştirememiş nedense,
Olanca zenginliğine, insanca bolluğuna karşın
Empedokles'ten daha görkemli, daha kutsal
Daha değerli, daha inanılmaz bir varlık.
Gerçekten de ölümlüler soyundan sayılmaz o
Usundan fışkıran inanılmaz bulgulara bakılırsa.
Empedokles ve yukarda sözü geçen yoldaşları
-Ki onun kat kat altında kalırlar rütbece-
Öylesine yetkin bulgularla giriştiler ki işe,
Öyle özdeyişler çıkardılar ki yüreklerinden,
Delphoi tapınağının esrik bakıcısı Pythia,
Hiç kalırdı onların yanında.
Ne yazık ki temelde aksaktı görüşleri,
Düşüşleri de yüce oldu, yücelikleri oranında.

İlk yanılgıları: evrende boşluk yoktur, diyorlar,
Ama devinimi de kabul ediyorlar. Hava, güneş, ateş,
Toprak, hayvan, bitki gibi yumuşak şeyleri de
Benimsiyorlar, dokularına boşluğu katmadan.

Bölünmeye sınır tanımıyorlar, bu ikincisi;
Ne ayrışmanın sonu var, ne maddenin temel birimi.
Oysa her nesnenin temel birimi var, görüyoruz
En ufak ve bölünmez diye algıladığımız.
Ve buradan giderek göremediklerimizde de,
Son bölünme noktası sayabileceğimiz
Temel bir nokta var diyoruz.

Ne doğumsuz ne de ölümsüz olarak algıladığımız
Yumuşak şeylere öğe dediklerine göre
Şimdiye dek hiçliğe dönmesi gerekirdi evrenin,

Varolanlarsa yeniden doğmuş sayılmalıydı hiçlikten.
Doğrunun ne denli uzağında olduğunu gördük
Bu varsayımların daha önce. Dahası:
Bu öğeleri düşman sayıyorlar birbirlerine,
Kıyıcı ve öldürücü. Öyle ki bir sürtünüşte
Ya yok olacak ya da çatlayacaklar şimşek gibi,
Fırtına önündeki yağmur yüklü bulut gibi.

Dört öğeden oluşuyorsa gövdeler, neden
Bunları varlıkların ilkeleri sayalım; neden
Varlıklardır demeyelim öğelerin ilkeleri?
Çünkü bunlar birbirini doğurur hiç durmadan,
Renklerinde ve özlerinde alış-veriş vardır.
Ta zamanın başlangıcından beri.

Düşün; nitelik değiştirmeden katılsalardı
Ateş, toprak, hava, su tozanları bileşime,
Ne devinimli bir varlık doğabilirdi onlardan
Ne de devinimsiz gövdeler, sözgelimi ağaç gibi.
Çünkü bir bileşime giren her öğe
İhanet etmektedir kendi özüne:
Hava toprağa karışmış görünür, ateş suya.
Aslında öyle gizli bir nitelik olmalı ki
Yeni gövdelerin doğumuna yol açan; varlıklarda
Hiç bir dış etmen çelişkiye düşürmesin;
O kendini kendi yapan niteliğini
Yaratılan yitirmesin bu arada.

Gökte ve yıldızlarda aramakta diretiyorlar
İşin kaynağını bu yazarlar; önce
İlk öğe dedikleri ateşi rüzgâra dönüştürüyorlar:
Su çıkıyor ortaya, sudan yaratılıyor toprak.

Sonra tersyüz oluyor süreç, su doğuyor topraktan,
Sonra hava geliyor, ateşse daha sonra.
Bitmiyor öğelerin geliş-gidişi gökten yere
O büyük göç, dünyadan tâ yıldızlara varan.
Ne ki uymuyor bu değişmeler öğelerin yapısına,
Hiç değilse biri değişmez kalmalı temelde
Her şey hiçliğe indirgenirdi yoksa, çünkü
Bir varlık kendi öz sınırının
Dışına taşacak kadar değişti mi,
Öldü sayılmalıdır artık önceki niteliği.
Sözü geçen tözler girdiğine göre bu değiş-tokuşa,
Değişmez bir şey olmalı hiçliğe dönüşü önleyen.
Şu koşul koyulabilir: bir nitelik var gövdelerde
Ateş yaratmış olsalar da, eksilerek,
Artarak, düzende ve devinimde değişiklikle,
Bir hava akımı yaratabilirler yeni durumlarıyla.
Varlıkların birbirine dönüşümü ancak böyle kavranır

Görmüyor musun, diyeceksin, serpiliyor canlılar
Esintili havaya ve alıyor besinini topraktan
Ve uğurlu mevsim geldi mi sağanaklarıyla,
Bulut kümeleriyle, ağaçları sallayarak boşalan,
Güneş de sıcaklığını esirgemezse sırasında:
Ekin yeşerir, hayvanlar büyür, ağaç boy atar.

Beslenmeseydik biz besinlerle, içeceklerle
Tükenirdi bedenimiz kuşkusuz. Ne kaslarımızda
Yaşama belirtisi kalırdı, ne kemiklerimizde.
Özel besinlerle besleniyoruz. Öbür canlılarsa
Başka besinlere gereksiniyor. Birçok öğe var
Çeşitli varlıklarda ortaklaşalık gösteren.
Öyle çeşitli bileşimlere giriyor ki bunlar,
Çeşitli varlıklar çeşitli kaynaktan alıyor besinlerini.

Farklar doğuyor bileşimlerinden ve durumlarından
Aynı öğelerin! Akıl almaz farklar!
Çünkü aynı öğelerdir göğü, denizi, güneşi,
Hayvanları ve ağaçları ve ekinleri oluşturan.
Ne ki devinimde ve bileşimde başka her biri.
Bak ki sözgelimi, benim dizelerimde koşuşturan
Sözcüklerde birçok ortak harfler geçer.
Öyleyken değişik dizeler, sözcükler bilirsin ki
Özce benzeşmezler birbirlerine, sesçe de.
Salt sıralarını değiştirmekle ancak
Bu kadarcık başarılabilir sözcüklerle.
Oysa dokunun ilkeleri çeşitli etkenler sunarak
O müthiş çeşitliliği getirir sonuca.

Anaksagoras'ın kuramını ele alalım önce
Homoiomereia diyor Yunanlılar buna.
Ne yazık ki engel, dilimizin yoksulluğu
Bu sözcüğün tam bir karşılığını bulmama.
Kavramı yine de açıklayabilirim kolaylıkla:
Doğanın *homoiomereia*'sı derken, bu düşünür
Kemikçiklerden oluştuğunu düşünüyor kemiklerin,
Etin küçümen et parçacıklarından, kanın
Sürüyle küçücük kan damlasından, altının
Küçücük altın tozancıklarından, dünyanınsa
Küçücük dünyalardan ve ateş ateşlerin, su
Suların birleşmesinden doğuyor ve her şey
Eş öğelerin bileşiminden oluşuyor böylece.

Ne var ki bu düşünür, boşluk hakkı tanımıyor
Varlıklara ve maddenin bölünmesine
Bir sınır. Bu iki yanlış, öbür düşünürlerin
Girdiği çıkmaza sokuyor onu bence.

Bir düşün: ne kadar dayanıksız sayıyor öğeleri
-Varlıklarla eş nitelikteki gövdeleri eğer
«Öğe» diye adlandırabilirsek- varlıklar kadar
Etkilenen, yıkımdan korunamayan o şeyleri.
Hangisi karşı koyabilir gelecek saldırıya
-Ölümün dişleriyle öğütülmemek adına-
Ateş mi, su mu, hava mı? Kan mı artakalır,
Kemikler mi? Biri kurtulmaz sanıyorum, hiçbiri.
Göz önünde sıradan bir baskıyla yitip gidebilen
Nesneler kadar kolay yıkıma uğruyorsa bunlar.
Böylesi bir yokoluşun ve hiçlikten doğuşun
Olanaksızlığını belgelemiştik önce.

Üstelik besin, yapıp besliyorsa gövdelerimizi;
Damarlarımız, kanımız, kemik ve kaslarımız da
Kendilerine benzemeyen tozanlardan oluşsa gerek.
Tüm besinler karmaşık tözdendir deniyorsa
Küçük kas parçaları, kemikler, damarlar ve kan,
Kan damlaları vardır içlerinde o zaman.
Tüm besinlerin katı-sıvı, benzeşmez bir dokudan
Oluştuklarını varsaymak gerekir. Yani
Kemiklerle kasların, irinle kanın karışımından.

Nitekim topraktan çıkan varlıkların maddesi,
Yine toprağın kendinde olduğuna göre,
Benzeşmez maddelerden oluşsa gerektir toprak
Aynı sonuca varırız başka olaylara göz atarsak:
Alev ve duman odunun özünde gizli yatıyorsa
Benzeşmez bir madde kapsıyor demek odun da.

Boşuna perde arkasına gizleniyor gerçek, boşuna
Yararlanıyor Anaksagoras durumdan. Vardır diyor

EVRENİN YAPISI

Her gövdede tüm öbür gövdelerin karışımı.
Yalnız, tozanları en çok, en belirgin ve yüzeye
En yakın olanlar dışında, hiç biri gözle
Görünmez diyor. Yanlış bir düşünce bu;
Öyle olsaydı, doğaldı değirmende ezilen tahılın
Kan sızdırması iki taş arasında
Ve gövdelerimizin dokuca ortaklık gösterdiği
Maddeler, kan tükürürlerdi sıkıştırıldıklarında.
Keçilerin kabarık memelerindeki süt kadar
Tatlı bir sıvı sızardı çimenle sudan ve
Toprak yarıldığında başka bitkiler, tohumlar,
Yapraklar... Bu incecik kıyılmış tozanların
Görülmesi gerekirdi, belirmesi hepsinin.

Dallar biçildiğinde dalda gizli
Kül ve duman da açığa çıkabilirdi
Ve küçümen gizli ateşler. Gelgelelim
Gözümüzle görüyoruz bunların olmadığını,
Bu tür bir karışıma girmiyor varlıklar demek ki.
Başka türlerle de paylaştıkları
Bir tohumlar karışımı gizli içlerinde yalnızca.

Diyebilirsin, «sık görülür dağlık bölgelerde:
Fırtınanın hızıyla sürtüşür dalları ağaçların
Ve ansızın ateş alır ortalık.» Haklısın.
Yine de gizli değildir kor, ağacın tohumunda
Sürüyle ısı tohumu vardır olsa olsa
Sürtünmeyle yoğunluğu artıp yalazlanan.
Hazır-alev gizlenebilseydi ağacın özüne,
Saklı duramazdı yangınlar, belli bir süre bile
Ve kor, ağaçları kasıp kavururdu
Kül haline gelirdi bütün koru.

Şimdi anlıyor musun, ey Memmius,
Önceki sözlerimin anlamını? Aynı
Öğelerin katıldıkları bileşim ve durumlarla
Karşılıklı devinimlerinin farklı sonuçlar doğurduğunu?
Öyle ki ufacık bir değişmeyle-koruya ya da kora-
Her ikisine de yol açabilir aynı öğeler.
Tıpkı nasıl oluşturuyorsak iki ayrı sözcüğü;
«Kor» ile «koru»yu, harflerle oynamakla yalnızca.

Evrende gördüklerini, eksiksiz nesnelere eş
Madde tozanları düşünmeden açıklayamıyorsan,
Öğelerin sonu gelmiş demektir artık.
Kahkahadan sarsılarak gülen ya da
Yanakları acı gözyaşlarıyla sırılsıklam
Bize benzer öğeler yaratmalısın bundan böyle.

İyice kulak ver şimdi söyleyeceklerime,
Biliyorum ne denli karmaşık olduğunu düşüncemin.
Ne var ki utkuya ulaşma umudu
Öyle bir dürtüyle saplandı ki içime,
Baktım yüreğime çakılmış Musa'ların [1] aşkı,
Yoksa daha önce kimselerin ayak basmadığı
Pieria'daki [2] yurdun dolambaçlı yollarında
Böylesine bir serüvene atılacak gücü
Kim verebilirdi bana onlardan başka?
Erden kaynaklar bulmak ne güzel, sulardan içmek!
Ne güzel çiçekler toplamak ve yeni çayırlardan,
Daha hiçbir şaire takmadıkları Musa'ların
Bir çelenk derlemek başıma!
İnsanı eğitmenin ödülü bu işte, yüce konularda.

---

1. *Zeus'nun kızları ve güzel sanatların esin perileri.*
2. *Eski Makedonya'da Musa'ların yurdu.*

Bağnazlık boyunduruğundan kurtarmaya çalışmanın,
Herşeyi Musa'ların kıvılcımıyla aydınlatan
Renkli ışınlarını bu türkünün karanlığa tutmanın.
Evet, amaçsız değil benim şiirim
Hekimler, hintyağı verdiklerinde önce nasıl
Şöyle bir sıvarlar çanağın ağzını duru balla
Acı yudumu içiverir çocuk, kapılıp balın tadına.
Kandırılmış olur, ama aldatılmış sayılmaz
Yeniden kavuştuğuna göre sağlığına.
Bizim öğreti de acı geliyor ilk kez tadana
Ve çoğunluk tatmaya hiç yanaşmıyor.
Onu şiirin büyülü sesiyle sunmam bundandır,
Musa'ların tadına doyulmaz balıyla sıvamam;
İstiyorum ki dizelerim üstünde düşünürken
Öyle bir seziş gelsin ki sana,
Evrenin yaradılışını çözebil, işleyişini kavra.

Sana daha önce söz etmiştim, sonsuz zamanda
Uçuşup duran katı madde tozanlarından.
Şimdi sayıca sınırlanmış mı bunlar bakalım,
Boşluktan da haberliyiz artık ayrıca,
-Olayların geçtiği yerden, boş uzaydan-
Bu kocaman boşluk da sınırlı mı, bakalım
Ölçülmez derinliklere doğru uzuyor mu yoksa?

Hiç bir bitimi yoktur evrenin evet, olsaydı
Bir sınırı olması gerekirdi bir yerde.
Ama bir şeyin nasıl sınırı olabilir
Dışında onu sınırlandıran bir başka şey yoksa,
Gözün takılıp ötesine geçemiyeceği bir nokta?
Evrenin dışında bir şey olamıyacağına göre
Ne sınırı vardır demek, ne de sonu ve ölçüsü.
Neresinde durursan dur, neresinde alırsan

Al konumunu evrenin, bak o
Dört yanında uzanacaktır sınır tanımadan.

Bir an sınırlandırıldığını düşün uzayın:
Uç sınıra çıksın biri, bir mızrak fırlatsın.
Olanca güçle fırlatılan bu mızrak
Sence nişanlandığı yere doğru mu gider mutlak?
Yoksa bir şey çıkıp karşısına durdurur mu onu?
Birini benimsemelisin mutlaka bu iki seçimden
Aynı kaçınılmaz sonuca varacaksın ikisinde de
İkisinde de diyeceksin ki, evet sonsuzmuş evren:
İster hızını kesen bir engel çıksın karşısına
Mızrağın sınır çizgisinde, ister aşsın engeli,
Değil mi ki yola çıkmamıştır o çizgiden?
Kanıtımı açayım biraz daha:
Nereye koyarsan koy uç sınırı, sana soracağım
Soru şu: «Peki, aslında ne oluyor mızrağa?»
Hiç bir sınır çakılı değildir, sonuçtan kaçma
Önlenmiştir zaten kaçışın sonsuz olanağıyla.

Dahası: kesin sınırlarla kuşatılsaydı
Evrendeki boşluk her yönden,
Dibe çökmüştü bugüne kadar
Kendi ağırlığıyla madde yığınağı.
Ve gökkubbenin altında hiç bir şey olmazdı
Ne güneş ışınları, ne de gökyüzü. Çünkü
Kullanılabilir maddenin, tümü, kıpırtısız,
Çökelik, üstüste yığılı dururdu sonsuzluk boyunca
Bundandır ki durağanlık hakkı tanınmaz atomlara
Toplanıp yerleşik kalacakları bir taban
Yoktur nasılsa. Her doğrultuda akan o sürekli
Devinim içinde bir şeyler olur durmadan
Ve devingen maddenin atomları
Boyuna beslenir sonsuzdan.

Her şey birbiriyle sınırlandırılmış, görüyoruz:
Hava tepelerle ve tepeler havayla.
Toprak sınır çiziyor denize, deniz karalara,
Oysa evreni sınırlayacak bir şey yok dışında.
Sınırsız uçurumun boşluğu bundandır
Öyle ki şimşekler bile geçemez onu
-Bitimsiz zaman parçasında yarışan şimşekler-
Alınması gereken yolu kısaltamazlar bile,
Öyle engindir doğaca varlıklara tanınan çevren;
Hiç bir boyutla sınırlanmaz uzaklıkta, genişlikte.

Evren, yapısı gereği, sınır koyamaz kendine
Çünkü gövdenin boşlukla, boşluğun gövdeyle
Sınırlanması gerekli doğada. Bu yüzden de
Ya ikisini sonsuzca art arda sıralar, ya da
-İkisi sınırlanmadıkları sürece birbirleriyle-
Sınırsız ve katışıksız uzanırlar tek tek.
Sonsuz olması önemli uzay kadar maddenin de. Yoksa
Ne deniz olurdu, ne toprak, ne ışıklı bölgeleri
Göğün, ne ölümlüler, ne de kutsal tanrılar!
Hangi biri dayanabilirdi bir saatçik, hangisi?
Madde yığınağı çözülürdü bileşiminden ve
Boşluğa, yalıtlanmış tozanlar halinde saçılırdı;
Birleşip bir şey de oluşturamazlardı bu parçalar.

Elbet bir amaç güderek almadılar şu düzeni,
Sağduyularını kullanarak atomlar, ne de
Tek tek, devinimlerine belli bir koşul koydular.
Ama o sonsuz boşlukta binlercesi
Hiç durmamacasına koşuşturduklarından, binlerce
Değişikliğe uğradıklarından çarpışmalar sonucu,
Her devinimi, bağlantıyı denedikten sonradır ki
Şu özel kalıba dökülmüşlerdir, dünyamızı yaratan.
Yaradılışına uygun çark kurulduktan sonra

Yıllar yılı süregelmiştir dünyamız
Bu çarkın sonucudur geri kalan herşey.
Irmaklar susamış denizi tazeler kaynaklardan,
Güneş ışınıyla döllenen toprak yeniler ürününü,
Ve doğan hayvanlar tutkuyla beslenirler ondan.
Esirin kaygan alevleri korur dirimini.
Yitenlerin tümünün yerine sonsuz boşluktan
Fırlayıveren cömert madde yığmağı olmasaydı,
Hangi biri gerçekleşebilirdi bunların?
Besinden yoksun hayvanların eriyip gitmesi gibi
Madde yığınağı kesilen ya da saptırılan
Her şey çürüyecektir eninde sonunda.

Dıştan gelen vuruşların basıncıyla her yönden
Çözülmekten kurtulmaz atomlardan oluşmuş dünya;
Bu çarpmalar korur maddenin bir bölümünü,
Gelenedek yokolanların yerine yeni atomlar.
Sık sık kesileceğinden vuruşlar zorunlukla,
Yer ve zaman bırakmış olurlar böylelikle
Dünyayı yenileyecek, özgün öğelere.
Bu yüzden gerekli sayısız atomların fışkırması
Aslında sözü geçen vuruşlar bile varolamazdı
Sınırsız maddeyle beslenmese her yandan.

Bir inanış var, Memmius, özellikle kaçınman gerek:
Her gövde, «dünyanın merkezi» denilen yere
Yönelme eğilimi taşır bu kurama göre. Ve
Dünya hiçbir vuruşla karşılaşmaksızın dışardan
Kıpırdamaz, doruğuyla tabanı kopamaz birbirinden.
Yöneliş, merkeze doğrudur -Düşünebilir misin
Bir şeyin salt kendine dayanabileceğini?-
O zaman yeraltındaki ağır gövdeler
Yukarı yönelip yüzeye yaslanırlardı başaşağı,

Suda yansıyan görüntüler gibi -kuram gereğince-
Ve tepetaklak dolaşırdı canlılar ortalıkta
Üstelik dünyanın ölümcül bölgelerine düşmeden,
Göğe nasıl ağmıyorsa bedenlerimiz kendiliğinden.
Bu yaratıklar güneşe bakarken biz yıldızları
Gözleyecektik geceleri, saatleri bölüşecektik,
Gündüzlerimize denk düşen gecelerini.

Ne var ki gülünç yanılgılardır bunlar
Konuyu ters açıdan alanların düştüğü.
Bir merkez olabilirmiş gibi sonsuzlukta.
Tutalım ki var merkez. Varlıklar
Kaçardı oradan çakılı kalacaklarına yerlerine.
Yer ve uzay, merkezde de çünkü
Yol verir ağır gövdelere, öbür yörelerde de.
Hangi yönde olursa olsun devinimleri
Ağırlık özeliğini yitirip gövdelerin
Kıpırdamadan duracakları bir nokta
Yoktur boşlukta çünkü. Çünkü boşluk
Durduramaz hiç bir varlığın ilerleyişini,
Kendi yapısı gereği. Ve varlıkları
Bir bileşimde tutamayız asla
Salt merkez tutkusuyla çıkarak yola.

Üstelik bu kuramcılar, bütün gövdelerin
Bir merkeze yöneldiği savında da değil.
Sudan ve topraktan gelenleri alıyorlar yalnızca
-Derin denizleri, dağlardan akan selleri
Azçok topraksal bir gövdeleri olanları yani-
Ne ki öğretilerine göre, havanın uçucu soluğu da
Korlarla merkez dışına sürükleniyor aynı hızla.
Kuşatıcı Esir neden göz kırpıyor yıldızlarla?
Neden güneş, göğün mavi otlaklarından

Emziriyor alevlerini? Güya merkezden kaçarken
Ateş birikiyormuş oralarda. Nasıl ki,
En üst dalları ağaçların yapraklanmazmış
Besinleri köklerden yukarı yürümese.
Ama kaçmasına izin verirsen maddenin böyle,
Dünyanın surlarını korunmasız bırakırsın
Ansızın unufak olmaya, bir alev gibi
Kanat açmaya sınırsız boşluğa. Gelir gerisi:
Göğün fırtına bölgeleri bindirecek tepeden,
Altımızdan çekilecek toprak ve tozanları
Karışmış yıkıntısında eriyecek gökle yerin.
Göz açıncayadek uçurumda yitecek dünya
Görünmez atomlar ve boşluk kalacak.
İlk azalma hakkı tanıdığın yerde maddeye
Yıkım yolu açılmıştır ve bu kapıdan
Bütün madde birleşip koşacaktır yıkıma.

Biraz çabayla kavrayacaksın ilk doğruları:
Her biri ışık tutacak öbürüne. Şaşırtamayacak
Yolunu gece -doğanın gizlerini kavrarsan-
Gerçekler aydınlatacak gerçekleri kesinlikle.

İKİNCİ KİTAP

Ne güzeldir denizi döven fırtına dalgalarını,
Başkalarının çektiği acıyı gözlemek kumsaldan!
Sevinç kaynağı değildir başkalarının derdi, ama
Bambaşka bir sevinçtir, kendinin dertten uzak
Olduğunu düşünmek. Ne güzel, savaş alanında
Düşman orduları gözlemek, sen ölüme atılmıyorsan!
Ama uzak bir yere çekilmektir tatların
En güzeli. Sımsıkı donanıp bilge kuramlarıyla,
Yücelerden, yaşama çıkış yolu arayanları süzmek:
Amaçsızca tartışanları, gece gündüz, akılalmaz
Bir çabayla öncelik kazanmaya çalışanları,
Servetin, zenginliğin doruğuna varmayı
Ve dünyaya söz geçirmeyi kuranları.

Ne yazık mutsuz insan yüreğine! Ne yazık
Düşten yoksun insan kafasına! Ne kadar ufacık
Aştığımız yaşam yolu, ne korkulu, ne karanlık!
Anlamıyor musun ,iki itisi var, iki amacı doğanın:
Bedenin acı çekmemesi, erince varması ruhun,
Tadından korkmaması haz veren duyumların

Gerçekten azdır bedenimizin gereksinmeleri,
Tümünün de amacı kaçınmaktır acıdan.

Tatları ardarda sıralamak artırabilir
Yaşamanın keyfini kimi zaman. Ne olmuş yani
Görkemli yontulardan yoksunsa sarayımız
Meşalelerle gece şölenlerimize ışık tutan!
Ne olmuş yani gümüşle parıldamıyorsa
Altınla yanıp tutuşmuyorsa soframız,
Lirin sesiyle çınlamıyorsa tavanımızın süsleri!
Dostluğu koyultup yayıldı mı insan çimenlere,
Bir çayın yanıbaşına, duldasına bir ağacın,
Ayaklar altına daha ucuzunu serer aynı güzelliğin doğa.
Hele bir de havanın yüzü gülüyorsa ve mevsim
Çiçeklerle beziyorsa yemyeşil çayırları.
Kaba dokumalarda yatacağına, nakışlı yorganlar,
Atlaslar altında da çırpınsan hummanın ateşiyle,
Sanma ki, daha çabuk bırakır nöbet seni.
Nasıl bir katkıda bulunamazsa servet,
Ün ve taç - taht bedenin mutluluğuna, inan bunlar
Doyuramaz kafamızı da. De Memmius, bir alanda
Askerlerini gördüğünde bir savaş taliminde
Aynı ülkü ateşiyle yanarak -tam donanım-
Birbirlerine girişirken, tüm bağnazlığı
Silip süpürür mü o an duyduğun kıvanç?
Ölüm korkusu rahat bırakır mı ezik yüreğini
Savaş gemilerin kol gezerken deniz ufkunda?

Ne gülünç ve boş bir umut değil mi?
Çünkü ne silâh şakırtısından ürker
Ne de geriler mızrak yağmuru karşısında
İnsan yüreğine çöken korkular. Dolaşır
Kaçınmadan, soyluların prenslerin arasında;
Ne altının ışıltısından, ne mor kaftanlardan çekinir.
Akıl yoksunluğundan doğar temelsiz korkular,
Akıl yoksa yaşam, karanlıkta bir çabalamadır.

Kör karanlıkta nasıl ürkerse çocuklar,
Üstlerine bir şeylerin yürüdüğünü sanırlarsa,
Bizler de bir o kadar temelsiz korkuların
Pençesinde buluruz kendimizi duru gün ışığında.
Ne günün ilk ışıkları işler bu kuşkulara
Ne ergen gün. Alt edilebilir bunlar ancak
Akıl erdirmekle doğanın işleyişine ve yapısına.

Şimdi bana kulak ver, Memmius, anlatacağım sana
Maddedeki doğurgan gövdelerin ne gibi
Bir devinim sonucu oluşturduklarını varlıkları,
Sonra nasıl çözüştürdüklerini, hangi kaçınılmaz
İtiyle, devinme gücüyle dolaştıklarını boşlukta.

Kımıldamaz, som bir bütün değil elbet madde;
Eksildiğini gözlerimizle görüyoruz varlıkların
Ve yitip gittiğini geçen zamanla. Yine de
Bir eksilme yoktur toplamlarında. Çünkü
Öğeler yeni bir varlığı irileştirmeye başlar,
Ayrılmalarıyla azaltırken bir başkasını.
Birine bitim götürürler, öbürüne baharını.
Ne var ki hiçbir yerde oyalanmazlar uzun süre,
Durmaksızın yenilenir varlıklar toplamı böylece.
Ölümlüler üreyerek çoğalırlar boyuna
Bir ırkın çöküşü bir yenisini besler
Kuşaklar birbirini izlerken bu koşuda
Yaşamın meşalesini geçirirler elden ele.

Maddenin atomlarını durabilir sanıyorsan,
Durarak yeni devinimler yarattıklarını nesnelerde,
Uzaklaşırsın doğrudan. Atomlar özgürce
Devindiklerinden boşlukta, ya kendi ağırlıkları
Ya da vurması sonucu başka bir atomun

Sürdürülmelidir devinimleri. Sık sık olur:
Çarpışırlar, sıçrarlar karşıt yönlere;
Katılıkları, somlukları sonucu ve artlarında
Önleyici hiç bir engel olmadığından.

Maddenin tozanlarının hep devindiği konusunda
Bir ipucu daha sana: unutma ki dipsizdir evren,
Yoksundur atomların durup dinleneceği bir yerden.
Daha önce de türlü kanıtlarla
Belirttiğim gibi sonsuzdur, sınırsızdır boşluk
Ölçüsüz uzanır her doğrultuda.

Bu koşu boyunca durup dinlendiklerini
Sanırsan atomların, aldanırsın.
Durmadan değişen bir devinim içindedirler:
Kimileri çok uzaklara fırlar.
Bir vuruştan sonra kimileri
Azıcık gerilemekle yetinirler.
Sıkı bir birliğe girer yakın duranlar,
Kendilerine özgü sağlam bir örgü kurar; kökleri
Dimdik ve sağlam kayaları oluşturur bunlar,
Çeliğin kırılmaz gücünü
Ve benzeri kimi öbür tözleri.
Oysa uzaklara fırlayanlar
-Özgürce dolananlar- bize,
Saydam havayı, kızgın güneş ışığını dokurlar.
Bunların yanısıra bileşiklerden kovulmuş
Nice atom başıboş dolaşır boşlukta.
Başka bileşiklere alınmadıklarından
Uyumdan yoksundur devinimleri.
Bunun iyi bir örneğini gözlemleyebiliriz
Günlük yaşamda. Güneş ışınları girip bir yapıya
Kuytulara vurunca ne çarpar gözümüze?
Işın demeti içinde yüzlerce tozan

Yüzlerce kaynaşma türü içindedir.
Bitmeyecek bir savaşa girmişçesine saf saf
Başlarlar çatışmaya, bir an duraksamadan,
Kâh birleşerek, kâh çözülerek öne atılırlar.
Atomların o bitimsiz boşlukta nasıl dönenip
Çarpıştıklarını kavrayabiliriz bundan.
Çoğu kez yararı vardır küçük örneklerin
Büyük gerçeklerin kavranmasında.

Dahası, güneş ısınında uçuşan bu tozanları
İncelememizin başka bir yararı da olur bize.
Gözle görmediğimiz alt devinimleri olduğunu
Maddenin, ipuçlarıyla açıklar bu uçuşma:
O ısında, görünmez çarpışmaların baskısıyla,
-Yolunu değiştireni, sağa, sola, geriye döneni-
Bütün doğrultularda koşuşturur bir sürü tozan.
Atomlardır bu durmaksızlığın kökeni.

Demek, birimlerden oluşan küçük bileşik gövdeler,
-En yakın duranlar atomların baskısına-
Görülmez bir vuruşla her karşılaştıklarında,
Daha iri gövdelere aktarırlar baskıyı.
Böylelikle atomlardan başlamacasına
Duyularımızın kapsamına yükselir devinim usulca:
Öyle ki oynaştığını görürüz de,
Devindiğini görürüz de tozanların,
Bu itiyi sağlayan vuruş gizlidir gözümüzden.
Devinimlerindeki hız oranına gelince, Memmius,
Belirtileri değerlendirerek varabilirsin sonuca:
Tan, erkenci ışınlarını serpti mi toprağa,
Fundalıklarda kanat çırpan kuşlar
Nasıl kaydırırlar ezgilerini saydam havada!
Güneş doğduğu anda nasıl kurutur birdenbire,

Giydirir pırıltısıyla yeryüzünü, herkes bilir.
Ne ki güneşin yaydığı ısı ve parlak ışınların
Boş değildir yol aldığı uzay. Bu yüzden de
Yavaş ilerlemek zorundadırlar. Yararcasına,
Yollarına çıkan hava dalgalarını aşarlar.
Ve ışıltıyı oluşturan atomlar tek tek
Bireyler halinde değil, bağlantılı bir kitlede
Birlikte yol alırlar. Salt dış engeller değil;
Birbirlerine bağlı devinimleri,
Çekişmeleri, tökezlemeleri de azaltır hızlarını.
Oysa tek somlukları içinde ilerlerken atomlar
Hiç bir dış engel çıkmaz karşılarına
Bağımsız birimler halinde giderler yollarında.
Kat kat geride bırakırlar böylece
Devinim hızında güneş ışığını da,
Ve göğe yayılıncaya kadar güneşin ışınları
Onlar geçer aynı uzay parçasının birkaç katını.
Kişioğlunun tek tek atomları izleyememesi,
Akıl erdirememesi hangi etkenle oluştuğuna
Şeylerin, bize hiç de garip gelmemeli.

Bu arada maddenin varlığından habersiz
Birtakım düşünürler, eli olmadan tanrıların,
İnanmazlar mevsimleri değiştireceğine doğanın.
Ürün fışkırtacağına topraktan, gereksinmeye göre.
Ve ölümlülerin yaşama itisiyle yöneldikleri bağışa:
Venus'un ayartmaları sonucu edindikleri
Yaşam kılavuzu o tanrısal hazla,
Tutkuyla üreteceklerine soylarım.
Tanrıların her şeyi insan adına yarattığına
İnanınca nasıl sapıyorlar doğrudan!
Atomlardan habersiz olsaydım bile
Göksel olaylara dayanarak ve başka kanıtlarla
Gösterebilirdim evrenin bizler için
Tanrısal bir güç eliyle yaratılmadığını.

Evren, eksiklerle, kusurlarla dolu ki öylesine
Sana daha sonra açıklayacağım enine boyuna.
Şimdi atomların devinimine döneyim.

Herhangi bir maddenin salt kendi gücüyle
Yukarı yönelemeyeceğini belirtmenin tam sırası:
-Alevi oluşturan tozanlar karıştırmasın aklını-
Tek başlarına alındıklarında tüm ağırlıkların
Yere çekilişleri, göğe fışkırmalarını engellemez
Büyümelerini göğe doğru ekinlerin, ağaçların.
Yine, yangın sardı mıydı kirişleri, bacayı
Obur alevler istekleriyle mı yükselir çatıya
Olmadan hiç bir dış etkenin yardımı?
Hayır! damarlarımızdan ansızın fışkıran kana
Benzetebiliriz alevin yükselişini. Bir düşün,
Nasıl sürükler su, tahtaları, kalasları,
Ne kadar derine bastırırsak bastıralım onları,
Su iter, yüzeye çıkartır daha büyük bir hızla.
Öyle ki gövdelerinin büyük bir bölümü
Suyun üstünde kalır nedense.
Ben derim ki, tek başlarına alındıklarında
Boşlukta aşağı çökeceklerdir.
-Aynı durum söz konusu alevler için de-
Bir basınçla karşılaşınca fışkıracaklardır
Göğe doğru, tek başına kalınca ağırlıkları
Aşağı çekse de onları. Gözlerinin önüne getir,
Nasıl uzun izler bırakır alevden,
Kayarken göğün gece meşaleleri,
Doğanın kararlaştırdığı yere giderken!
Bak nasıl yeryüzüne düşüyor yıldızlar!
Güneş nasıl ısı yayıyor göğün doruğundan
Ve ışınıyla sürüyor tarlaları. Onun ışığı da
Yere doğru çekiliyor. Nasıl yağmur bulutlarını
İkiye bölüyor şimşek! Bulutlardan çıkan ateşler
Hızlıca kümeleşiyor şu yana bu yana,

Çoğu kez dünyaya da düşüyor alev topları.
Bir başka gerçek daha var bu doğrultuda
Kavramanı istediğim: Aşağılara doğru atomlar
Yol alırken ağırlıklarıyla, belirsiz yerlerde
Ve zamanlarda öylesine ufaktır ki sapmaları,
Yön-değişmesi bile güç denir bunlara.

Bu sapma da olmasa herşey dökülürdü boşluktan
Tekdüze bir koşutlukta, yağmur damlaları gibi
Ne çarpışma, ne vurması atomun üstüne.
Doğa hiçbir şey yaratamazdı kısaca bunlardan.

Doğrunun ne kadar uzağındadır inananlar,
Ağır çeken atomların, düz bir çizgide
Daha hızlı yol alacaklarına hafiflerden;
Hafiflerin üstüne düşeceklerine ve bu çarpışla,
Doğurgan devinimlere yol açacaklarına!
Suda çöken saydam havadan geçen cisimlerin
Ağırlıklarına göre hızlarındaki değişikliğin
Özetlersek şudur nedeni:
Suyu ya da havayı oluşturan madde eşitçesine
Direnemez bütün nesnelere, daha çabuk yol verir
Ağırların karşısında. Oysa boşluk öyle mi?
O direnç göstermez hiç bir zaman, hiçbir cisme
Geçit vermeden edemez onlara; özünün gereğidir bu.
Kıpırtısız boşlukta bütün varlıklar demek ki,
Eş hızla giderler farklı olsa da ağırlıkları:
Ağır hiç bir zaman düşmez hafifin üstüne
Ve vuruşlarıyla hiç bir katkıda bulunamaz.
Doğanın devingen ve yaratıcı gücüne.

Atomların azıcık saptıklarını kabulleneceğiz
Ama azıcık. Yoksa eğik devinim biçimleri
Varsaymak zorunda kalacağız ki, sonunda
Aykırı düşeceğiz sağlıklı felsefeye.
Elle tutulur, gözle görülür bir gerçektir: ağırlıklar
Yoksundur eğik düşme olanağından
Ama kim diyebilir, bu düz çizgiden
Belli belirsiz bir sapma olamaz diye.
Üstelik, devinimlerin tümü içten ilintiliyse doğada,
Yeni, belli bir düzenle eski'den doğuyorsa;
Atomlar, kaderin ağlarını koparacak,
Kesecek nedenle-sonuç'un bitimsiz döngüsünü
Ve yepyeni bir devinim yaratacak
Esneklikten yoksunsa; canlılarda görülen
Özgür istemin kaynağı, ne olabilirdi ki?
Yineleyelim: nedir kaderin elinden kurtardığımız
İstem gücümüzün kaynağı? Ki hazzın bizi
Yönelttiği yolda ilerlerken ayrı ayrı
Değişiyor yaşamımız belirlenmemiş bir yerde
Ya da saatte, yüreğimizin sesine uyduğumuzda.
Böylesi anlarda söz geçiriyor kişioğlunun
İstemi, bacaklarındaki kaslara kuşkusuz.
İlk engel kalktığında, yüreklerinin tezliğine
Eş bir iveçenlikle ileri atılamaz yarış atları.
Çünkü madde seferber olmalıdır gövdede önce.
Ancak o zaman, tek bir uyum sağlandığında
Karşılayabilir yüreğin isteklerini gövde.
Yürektedir devinimin kaynağı; ruhun istemiyle
Canlanır, yayılır tüm organlara sonra.

Oysa bambaşka bir durum söz konusudur
Dışardan bir vurusun etkisiyle itildiğimizde,
Bedenimizi oluşturan maddenin tümü beşbelli
İstemimiz dışında canlanır ve sürüklenir
İstemimiz dur diyene kadar organlarımıza.

Büyük ayrımı kavradın mı bilmem aradaki?
Çoğu kez dış itilere kapılsa da kişioğlu
İstemeden sürüklense de doludizgin
Başka bir güç vardır insan yüreğinde;
Bir güç, bu dış itiyle savaşan, ona direnen.
Ya duralar, eski dinginliğe döner onun komutuyla
Ya da yeni bir yön alır organlarımızda madde.

Atomlara da tanımamız gerek aynı olanağı,
Hiçlikten bir şey doğamıyacağına göre, devinimin
Üçüncü bir nedeni olmalı ağırlık ve çarpışmanın
Yanısıra, bu doğuştan gücümüzün kaynağı.
Başka atomların çarpışıyla belirlenmemesini
Sağlar atomun ağırlığı, sonuna dek deviniminin.
Ama insan kafasında her edimini önceden saptama gibi
İçsel bir zorunluk yoksa, hepten edilgin değilse hele,
Gösterdikleri sapmaya borçluyuz bunu
Atomların, belirsiz zamanlarda ve yerlerde.

Evrendeki madde birikimi hiçbir dönemde
Daha sıkı kentlenmiş değildi şimdiye göre
Ne de daha geniş bir alana yayılmıştı.
Çünkü eklenmeler de çıkmalar da olmadı.
Demek ki geçmiş çağlardakinden farklı değil
Atomların devinimleri. Gelecekte de olmayacak.
Belli bir düzenle doğan varlıklar,
Doğmayı sürdürecekler aynı biçimde.
Hiç bir güç değiştiremez varlıklar toplamını,
Doğacak ve gelişecekler doğa yasaları içinde.
Çünkü hiç bir yer yok, evrenden kaçan maddeyi
Barındırabilecek ve yeni bir güç salıp evrene,
Yapısını tümüyle değiştirecek doğanın
Ve ters yöne çevirecek devinimlerini.

Bu arada garip bir gerçek çıkıyor karşımıza:
Atomların devinim sürecinde olmalarına karşın,
Kimi cisimlerin gövdeleriyle yaptıkları devinimler dışında,
Bomuyle durağan görünür gözümüze evren.
Çünkü duyularımızın kapsamı dışındadır atomlar.
Görülmediklerinden, devinimleri de kaçar gözden.
Görülür nesneler bile belli bir uzaklıkta
Devinimlerini gizlerler gözlerimizden.
Çoğu kez biliriz, bol yapağılı koyunlar
Tepelerde, sulak çayırlarda usulca ilerlerler,
Düşüp taze çiyle parıldayan otların ardına.
Doygun kuzular keyifle nasıl zıplar, seğirtir!
Ama biz, uzaktan bakanlar, bir leke görürüz:
Duruk, beyaz bir leke, yeşil çayırda.
Bir örnek daha: manevra yapan birlikler
Doldurmuş ovayı. Kamaştıran parıltısı çeliklerin
Vurmuş göğe, tunçtan bir ışıltı içinde her yan.
Bağrışmalar yayılıyor tepeden tepeye, derken
Binlerce ayak sesi yükseliyor aşağılardan,
Yankılar göğe siniyor sonra.
Dört nala atlılar dört dönüyor ovada,
Her yan zangırdıyor nal sesleriyle.
Ama öyle bir nokta var ki tepelerin birinde
Bütün bu devinimler görünmüyor oradan:
Bir ışıltı var ovada yalnızca, kıpırtısız.

Yeni bir konuya geldik şimdi: bütün *tözlerdeki*
Atomların özellikleri ve biçimce
Ne denli büyük farklılık gösterdikleri
Ve zengin çeşitliliği bu biçimlerin.
Atomlar andırsalar da birbirlerini kimi zaman,
Tıpatıp benzeşmezler asla... Ki buna şaşmamalı!
Hep birliktelerken -demin de belirttiğim gibi-
Sınır ya da sayı tanımıyorlarsa
Taslakça ve yapıca da uymamaları gerekmez mi?

İnsan soyunu getir aklına, sessizlikte yüzen
Pullu balıkları düşün, delişmen davarı,
Tüyle bezenmiş kuş sürüsünü, yabanıl hayvanları,
O sulak yerleri seçenleri -cana can katan
Irmak kıyılarını, gölleri ve kaynakları.
Çıkmaz ormanlara göçüp kanat çırpanları.
Hangisini seçersen seç bu türlerden, hiçbiri
Tıpatıp benzemez kendi türündekilere, yoksa
Ana yavrusunu, yavru öz anasını nasıl seçerdi?
Onların da bizcileyin ayrım var aralarında.

Kaç kez görkemli bir tapınağın önünde
Sunak taşındaki tütsü havayı sarar.
Kurban edilen buzağı yıkılır yere,
Sıcak kan oluğu boşanır boğazından. Bu arada
Yavrusuz ana yeşil çayırlarda dolanır habire,
Yavrusunun, çift tırnaklı ayak izini arar.
Tarar gözleriyle dört yanı, ona bakınır
Duralar arasıra, söyler ağıtını fundalıklara.
İçi sızlar yitik yavrunun acısıyla, ağıla döner
Ne söğütler, ne ıslak otlar, ne kıyısı düzeyinde akan
Sevgili ırmaklar avutabilir onu, acıyı sökebilir,
Buzağılar da dindiremez yasını, çayırda dolaşan.
Besbelli, kesinlikle bildik bir şeydir yitirdiği.
Küçücük oğlaklar uzun boynuzlu analarını
Nasıl selâmlar o çatlak sesleriyle!
Kendi analarını hemen nasıl ayırt ederler
Tez bacaklı kuzular, meleyen sürünün içinde,
Nasıl koşarlar doğanın sözüne uyup
Nasıl yapışırlar o süt dolu memeye!

Bir başak seç başaklar içinden, göreceksin
Hiç bir seçtiğin tıpatıp benzemeyecek öbürüne,
Belirgin bir özelliği olacak her birinin.

Denizin yumuşacık dalgalarla yıkadığı kumsalda
Kıyıda, toprağı süsleyen deniz kabukları için de
Geçerli bu. Saymakla tükenmiyor kanıtlar demek:
Evet, benzeşen binlerce atom var gerçi
Ama insan elinden değil doğadan çıktıklarından,
Belli bir taslağa tıpatıp uymuyor hiç biri
Değişik biçimlere bürünüp yüzüyorlar boşlukta.

Bu ilkeye dayanarak açıklamak oldukça kolay
Neden daha derine işleyebildiğini
Şimşek parıltısının, meşalelere oranla:
Diyebiliriz ki, şimşeğin göksel ateşi
Daha ince bir dokudandır -bizim odundan çıkan
Ve yağlarla canlandırılan ateşimizin
Geçemediği incecik deliklere sızabilen-

Peki neden kandilin boynuzdan kabı, ışığı
Geçirir de geri püskürtür suyu? Işık tozanları
Su damlalarından daha küçük olduğu için değil mi?

Süzgece boşalttığımızda, hızla süzülür şarap,
Oysa tembel zeytinyağı oyalanır durur.
Bir açıklama gerektiğinde deriz ki,
Ya daha büyük atomları var yağın şaraptan,
Ya da öylesine kenetlenmiş, içiçe geçmişler ki
Tek tek akamıyorlar süzgeçten,
Birbirlerinden çarçabuk kopamıyorlar.

Ne büyük haz alır damağımız, bir düşün;
Balla sütü şöyle yuvarladığımızda ağzımızda!
Oysa nasıl büzer, kamaştırır dilimizi hintyağı

Acı, buruk, iç bulandırıcı tadıyla.
Şöyle diyebiliriz öyleyse:
Duyularımızı okşayan, haz veren tözler
Yuvarlak atomlardan oluşur: yuvarlak ve düzgün,
Kenetlenmiş, sıkı dokulu tozanlardan,
Acı ve sert gelenlerse, yırtarak alırlar
Duyulara giden yolu, hırpalayarak bedenimizi.

Duyularımıza iyi ya da kötü gelen her şey için
Geçerlidir bu iki cins yapı arasındaki çatışma.
Kulak tırmalayan sesini gıcırdayan testerenin
Eş öğelerden oluşmuş sayabilir miyiz,
Usta parmaklarıyla uyardığı lirin tellerinde
Karıp ezgileştirdiği seslerle saz şairinin?

Eş yapıda mıdır atomları duyduğumuz kokunun,
Cesetler yakılırken alanlarda ve sahneye
Kilikya safranı serpilirken, bir tapınaktan
Doğu tütsüleri yükselirken duyduğumuz kokuyla?

Gözlerimize bir renk şöleni veren görüntüleri
Nasıl eş düşünebiliriz yapıca; bizi ağlatan,
Tiksindiren, çirkinliğiyle iten görüntülerle?
Belli bir düzgünlük olsa gerektir, duyularımızı
Tatlandıran her şeyin kurucu atomlarında.
Maddece bir kabalık gösterirler
Acı verenler, sert gelenlerse duyularımıza;
Bayağı, asık suratlı, iğrenç olanlar.

Öyle şeyler de var ki tamtamına pürüzsüz diye
Adlandıramayız onları. Ama köşeli ya da sivri de

Değildirler. Acı vermek yerine, duyularımızı
Yumuşak açılarıyla uyarırlar. Şarap tortusu
Ve harlı hindiba işte bunlardan ikisi.

Evet, kızgın kor ve dondurucu tipisi kışın
Duyularımızı bambaşka dişlerle kemirirler,
Dokunma duyumuzdaki değişmeden anlarız bunu.
Çünkü yalnız dokunma duyusu, inan bana,
Özüdür duyumlarımızın; ister bir şey sızsın
Bedenimize dıştan, ister acısın gövdemiz
Ya da Venus'un oyunuyla haz dolsun içimize,
İster öyle bir vuruşla sarsılsın ki atomlar,
Bozguna uğrayıp altüst etsinler duyularımızı;
Kendi elinle vur gövdenin herhangi bir yerine
Daha iyi anlayacaksın ne dediğimi
Atomlar, demek, öylesine değişik ki birbirinden
Böylesi değişik duyumlar yaratıyor bedenimizde.

Yineleyelim: bize sert ve katı gelen şeyler
İçiçe geçmiş, sımsıkı kenetlenmiş atomlardan
Oluşsa gerektir, sarmaş dolaş kollarıyla.
En başta elmas gelir çarpmalara direnciyle,
Sonra kunt çakmaktaşı, inatçı demir ve tunç
-Kapılarımızın sürgüsü vurulduğunda
Yalnızca inildiyerek mertçe ayakta duran-

Sıvılarsa, akışkanlıklarının kıvamını
Pürüzsüz, yuvarlak kurucu atomlara borçludurlar.
Örneğin haşhaş tohumu, akışkandır su kadar
Akıp gider, birbirini engellemez yuvarları.

Bir de dağılıp giden şeyler vardır anında:
Duman gibi, bulutlar ve alevler gibi.
Atomları, tamtamına pürüzsüz olmasa da
Dikenli, sivri ve dolaşık sayılamaz bunların.
Ama bedeni uyaracak bir yapıları olmalı,
Bir araya gelmeseler de işlerler kayaların içine.
Demek, duyuları etkileyen ama katı olmayan tözler
Köşelidirler ama yoktur uzantıları.

Şaşırtmasın seni bazı şeylerin hem sıvı olması
Hem de acı vermesi. Örneğin deniz suyu, pürüzsüz
Atomlardan oluşsa da, pürüzlüler katışmıştır içine
-O yüzden yakar- Ne var ki çengellenmemişlerdir
Birbirlerine. Hem pürüzlü hem yuvarlaktırlar
Ve yuvarlanabilirliklerine karşın
Duyularımızı hırpalayabilirler.

Deniz suyu, bileşiminden midir pürüzlü atomların
Pürüzsüzlerle? Ayırabiliriz bileşimin öğelerini,
Yahtlayarak inceleyebiliriz. Tatlı sudur örneğimiz:
Toprak tabakalarından süzülünce, acılığını
Kaybeder deniz suyu; tuz kalır geride.
Çünkü bir bölük atom, pürüzlü olduğundan,
Daha dirençlidir ve yapışır toprağa.

Yeni bir inandırıcılık kazandıracağım
Şu örnekle deminki kanıtlara: *farklı*
Biçimleri, sayıca sonludur atomların. Yoksa
Sonsuz bir irilik kazanırdı bazısı.
Oysa herhangi bir tozanın dar sınırlarına
Bir sınırlı biçim sayısı sığışabilir ancak.
Diyelim ki en azından üç bölümlüdür atomlar

Belki biraz daha da fazla.
Şimdi tüm olanakları kullanarak
Kümeleyelim bu bölümleri. Tepede toplayalım,
Dibe alalım, serpiştirelim sola, sağa
Yani bütünü gözeterek, olabilecek
Türlü düzenleri gerçekleştirelim parçalarla.
Yine de yeni parçalar eklemeden
Bir değişiklik yapamayız asıl biçimde
Ve amacımız biçimi daha da değiştirmekse
Yeni parçalar gereklidir yeni düzenlemeye.
Biçimde değişiklik izler boyutta değişikliği.
Öyleyse, biçimleri, sayıca sonsuzdur
Diyemezsin atomlar için. Korkunç büyüme hakkı
Tanımış olursun kimine. Oysa bu
Her olanağın dışındadır, kanıtladığım gibi.

Yoksa Doğu'nun görkemli giysileri
-Tesalya deniz kabuklarının
Meliboia erguvanlarıyla bezenmiş- ya da
Altın süslü kuyruğu tavuskuşunun ve parıltısı,
Yeni bir renk karşısında solup giderdi.
Sarı sakızın kokusu küçümsenirdi ve balın tadı.
Kuğunun ölüm şarkısı ve Phoibos'un lirinden çıkan
Usta ezgiler sus pus olup kalırlardı öylece.
Çünkü varolanı aşacak daha yetkin bir şey
Olurdu mutlaka. Ve iyilerin
Daha iyiye boyun eğdiği gibi,
Kötüler de ezilirdi beterin karşısında.
Ama her iki uçta varlıklara sınır çizilmişse,
Maddenin farklı biçimlerine de
Benzer bir sınır konmuş demektir.

Kızgın ateşten, kışın dondurucu soğuğuna ve
Gerisin geri kızgın ateşe, bir sınırlı alan uzanır.

Ara ısılar da tamamlar çizelgeyi.
Belli uzaklıktadırlar birbirlerinden,
İki uçta iki son nokta vardır, alevler
Ve dondurucu soğuklarla belirlenen.
Ilımlılar kalırlar iki ucun arasında.

Başka bir kanıtla pekiştirelim
Demin ele aldığımız gerçekleri:
Her biçimin sayıca sonsuzdur atomları.
Biçimlerin çeşitleri sınırlı olduğundan
Bir örnek atomlar sonsuzdur sayıca
Yoksa tümü sonlu olurdu maddenin,
Ki dizelerimde hep karşıt görüşü savundum.

Ey Memmius ,kanıtladım ki evren
Atomların savıca sonsuz silsilesiyle sürer.
Her yönden gelen çarpmalar zinciri
Kopmadan kalır böylece.

Diyebilirsin, kimi hayvan türleri daha kıttır,
Doğada daha azmış gibi onların tohumları.
Gel gör ki başka bir iklimde, uzak ülkelerde
Yeterince vardır; eksikliği dengeler hem de.
Dört ayaklılar arasında olağanüstü bir örnek
Hortumlu fil türüdür. Hindistan'a set çeken
O aşılmaz, fildişi duvarın yapımına kim bilir
Kaç bini katılmıştır bunların? Şimdi tek tük.
Bu hayvan ne kadar boldu demek bir zaman.

Diyelim ki eşsiz bir gövde yaratıldı,
Doğuştan benzemeyen asla
Yeryüzündekilerin hiç birine.

Bu doğumu gerçekleştirebilecek sonsuz
Bir madde yığınağı olmasaydı, gelemezdi dünyaya.
Nerden büyüp beslenirdi, yaratılmak bir yana?

Yine diyelim ki bir gövdenin atomları
Sonludur ve dağılmıştır dünyaya.
Yabancı gövdelerle dolup taşan
Bu karmaşık madde denizinde
Hangi ortam, hangi etken aracılığıyla
Gerçekleşebilir birbirlerine rastlamaları?
Böyle bir olasılığı düşünmem ben kendi adıma.
Bir gemi çarpışmasında bile düşün, sular,
Nasıl dağıtır, sürükler yüzen parçaları
Serenleri, pruvayı, direkleri, kıç direklerini
Nasıl sürüp götürür kıyılardan uzaklara
Bir uyarıdır bu ölümlülere: hayın denizin
Sakınsınlar diye öfkesinden, kurnazlığından
Ve hiç bir mevsimde inanmasınlar kahkahasına.
İşte varsaydığımız bitimli atomlar da, çatışan
Dalgalarıyla maddenin savrulacak şuraya buraya.
Hiç bir akıntı, dalga biraraya toparlayamaz,
Zaten kalamazlar bir bileşikte, çoğalamazlar da.
Oysa karşıtını gösteriyor bize deneylerimiz.
Yani doğuyor nesneler, büyüyor doğduktan sonra.
Apaçık ortada: Atomları var her türün sayıca sonsuz.
Madde yığınağını besleyen boyuna.

Yıkıcı devinim önceliği alamaz hiç bir zaman
Altedemez diriliği asla. Çoğaltan güçler de
Bir kez yarattıklarını, koruyamazlar sonsuza kadar.
Demek baştan beri süregelen savaşı öğelerin
Eşit koşullarda sürüyor. Şurada kazanıyor
Yaşama gücü, bakıyorsun yenik düşüyor şurada.

Ağlanırken, yas tutulurken bir yanda
Gözlerini güneşli dünyaya açan bebelerin
Çığlıkları karışıyor ağıtlara.
Gün geçmiyor ki, gece geçmiyor ki, karışmasın.
Bu bebe çığlıkları ağıt seslerine,
Acıyla sevinç çatışmasın birbirleriyle.

Bununla ilgili olarak bir başka gerçek var
Kilitleyip, mühürleyip saklaman gereken
Belleğinin en gizli kasasında:
Hiç bir görünür nesne, tek tür atomdan oluşmamıştır,
Her şey öğelerin karışması yoluyla olur ancak.
Nitelikleri, yetenekleri oranında gövdenin
Çeşitlilik görülür kurucu atomlarının
Hem biçiminde, hem sayısında.

Önce yeryüzü. Onda saklıdır, sınırsız okyanusu
Yenileyen atomları sepserin akan ırmakların.
Yangın doğuran madde de ondadır:
Yer yer ateşlenir toprak, yeraltı yangınları
Pekiştirir Etna'nın püsküren öfkesini.
Ekinler fışkırır toprak, sulu yemiş ağaçları
Ve bunları insan soyları için büyütür.
Irmaklarını, çimenlerini, sulak çayırlarını,
Dağın yabanıl hayvanlarına ayırır.

Boşuna takmamışlar ona eski Yunan şairleri
Tanrıların ve Hayvanların Anası, insanın yaradanı adını.
Dillerinden düşürmemişler onu ezgilerinde.
Aslan koşulu arabaya kurulmuş bir tanrıça
Olarak düşünmüşler onu. Demek istemişler ki,
Görkemli yeryüzü yüzüp durmaktadır uzayda,

Bir başka yeryüzü yoktur yaslanabileceği.
Yabanıl hayvanlara gem vurmalarıysa şu yüzden:
En haşarı çocukları bile yola getirebilir,
Duydukları görev duygusu anababalarına.
Kentlerin ağırlığını taşıdığını yeryüzünün
Belirtmek için kuleli bir taç da koymuşlar başına.
Bu imgeyle hâlâ dolaşmakta dünyayı Kutsal Ana.
Kimi Ida'lı Anamız diyor ona; Phrygia'da
Bin görevli katıyorlar yanına. Çünkü onlarca
Ekin, ilk Phrygia'da bitmiş ve yayılmış dünyaya.
Hadım rahipler de eşlik eder ona, anababaya
Hayınlık edenlerin, döl getiremeyeceğini
Göstermek amacıyla gün-ışıklı dünyaya
Hafifçe dövülen gergin derili davullar çalar,
Kösler gümbürder, çatlak sesli borular
Bir uyarı verir derinden ve dokunaklı flüt
Phrygia ezgileriyle coşturur herkesi.
Ellerde bıçaklar da vardır, çılgınlık simgesi,
Ama arıtmak içindir, tanrıça korkusuyla,
Nankör ve aşağılık kalabalığın yüreğini.

Ve tanrıça büyük bir kente ilk girdiğinde
Sessiz dualarla kutsarken ölümlüleri,
Bakır ve gümüş paralar atılır önüne,
Kar tanelerini andıran güllerle donanır yol
Tanrıçayla artçılarının geçtiği.

Sonra Yunanlıların Kureta'lar ordusu dedikleri
Bedenlerinden akan kanla esrik, başlar oyuna.
Ürkünç sorguçlarını verince rüzgâra
Girit'in eski Küreta'larını andırırlar.
Öyküye göre bir zamanlar bir adada,
Kalkanlarını birbirine vurarak belli aralarla
Çocuk Zeus'un sızlamalarını bastırmışlardı

Ve durmadan oynayarak tez ayaklarla çevresinde.
Çocuklar içinde bir çocuktu Zeus; Kronos
Pençesine almasın diyeydi onu, çabaları,
Onulmaz bir yara açılmasın anasının yüreğinde.
Belki bu yüzden silâhla beklerler ananın başını,
Tanrıça buyuruyor belki de insana, yurdunu savunmasını,
Silâhlarıyla ana-babalarına siper olmasını.

Bu inanç akla yakın, övülesi görülse de
Aslında gerçeğin epey uzağındadır.
Çünkü tanrılar katından biri, yaradılışı gereği
Bizim yaşadıklarımızın dışında, dünyamızdan uzak,
Dinginlik içinde, ölümsüzlüğün tadını çıkarır.
Acıdan yoksun, tehlikenin dışında
Bizden bağımsızdır, yeter kendine.
Ne erdemlerimize kulak asar ne öfkeyi tanır.

Toprak, baştanberi duyu gücünden yoksun bir varlıktır
Ve sayısız yoldan ürünler sürmesinin nedeni,
Sayısız tözlerin atomlarını barındırdığındandır.
Çıkıp da, Neptunus derse denize biri,
Ekinleri, Ceres ve bildiğimiz üzüm suyunu
Bacchus adıyla anarsa, toprağa da
Tanrıların Anası diyebilir elbet; yeter ki
Bulandırmasın kafasını batıl inançlarla.

Bol yapağılı koyunlar, dövüşken hayvanlar,
Boynuzlu büyükbaşlar örneğin, çoğu kez
Aynı gök parçasının altında
Bölüşürler aynı çayırları
Giderirler susuzluklarını aynı ırmağın suyuyla;
Yine de kendi türlerine özgüdür yaşamaları:

Soyaçekerler, soylarının davranışına öykünürler.
Öyle çeşitli her otta, her suda madde yığmağı.

Her tür hayvan çeşitli parçalardan oluşmuştur
Kemikler, kan, damarlar, kaslar, nem, et ve ısı -
Ve aralarındaki tek ayrım şudur bu tözlerin:
Atomlarının değişik biçimlerde olması.

Dahası var; tutuşabilir ve yanabilir her nesne,
Hiç değilse ateş alma, ışık verme, küllenme
İçin gerekli bir madde gizler içinde.
Aynı yoldan çıkarak başka nesneyi incelersen
Göreceksin ki nice tözlerin
Tohumları vardır gövdesinde ve
Nice atomlar bileşmiştir çeşitli biçimleriyle.

Hem renk var, hem tat ve koku nesnelerin çoğunda,
Demek ki bol biçimlidir onları oluşturan madde.
Çünkü koku, rengin giremediği derinliğe
Sızar insan bedeninde.
Renk başka bir yol seçer,
O yoldan varır insan duyularına.
Atomların biçimlerinde bir ayrım var demek ki:
Değişik biçimler birleşiyor bir bütünde
Ve tohumların karışımından oluşuyor nesneler.

Bir göz at dizelerime, ortaklaşadır
Birçok harf birçok sözcükte, yine de
Ayrımlıdır dizelerle, sözcüklerin öğeleri.
Ortak harflerin yetersizliğinden değildir bu.
Tamtamına aynı harflerden oluşan iki sözcük de

Bulabiliriz ayrıca. Ne ki tıpatıp eş öğelerden
Oluşmuyor her birinin bütünü.
Başka durumlarda da öyle. Çoğu atomlar
Ortaklaşa oldukları halde çoğu tözlerde,
Değişkenlik gösterebiliyor bütünün yapısı.
Yani insan soyu, ekinler ve yemişler
Bileşimce kat kat ayrılır birbirinden.

Her çeşit atom her çeşit bileşiğe girer sanma.
Öyle olsaydı canavarlar basardı yeryüzünü,
İnsanla hayvan karışımı yaratıklar doğardı.
Canlı bedenlerden kocaman dallar sürerdi,
Kenetlenirdi toprak-hayvanlarının kolları
Deniz-hayvanlarına. Korkunç ağzından
Alev püskürten ejderhalar yetiştirirdi doğa
Doğurgan toprağın bağrında. Yok böyle bir sey,
Her şey özel tohumlarından yaratılıyor,
Özel bir anadan doğuyor, çekiyor soydaşlarına.

Her bireyde, o bireye yararlı atomlar
Besinle alınır, yayılırlar organlara;
Birleşip devinime getirirler yaşam çarkını,
Artakalan maddeyse toprağa döner yeniden.
-Bir yere bağlanamayan, dirimli devinime
İçteki, öykünemeyen ve ayak uyduramayan-
Görülmez tozanlardır bunlar ve doğa
Kusar onları toprağa gövdeden.

Bu yasaları yalnız hayvanlara özgü sanma,
Her şey için geçerli. Bütün yaratıklar
Yapılarıyla ayrıldıklarına göre birbirlerinden,
Farklı biçimlerde atomları olsa gerektir her birinin
Eş biçimde atomlara sık rastlanmadığından değil,

Yaratıklar, aynı öğelerden
Aynı biçimde oluşmadıkları için.

Tohumlar eş olmadığına göre kuşkusuz,
Yol, ara, bağlantı, baskı, çarpışma, ağırlık
Ve devinimce de eş değildirler aralarında.
Canlılardaki ayrımları belirlemekle kalmaz,
Toprağı denizden ayırır, göğü tepede tutarlar.

Ey Memmius! Araştırmalarıma kulak ver
Ararken büyük sevinç duyduğum gerçeklere:
Sanma ki ak nesneler ak atomlardan alırlar
Karlı görünümlerini. Karalarsa, kara
Öğelerden oluşur. Hiçbir şeyin rengini
Atomlarının eş renkte oluşuna bağlama sakın.
Çünkü renkten yoksundur ilksel tozanlar
Yani ne oluşturdukları nesnenin rengindedirler
Ne de bambaşka bir renkte.

Kafamızla kavrayamayız bu nesneleri dersen
Yanılıyorsun derim sana. Doğuştan kör olanlar,
Hiç görmemiş olanlar günışığını,
Bir renkle ilişkili olarak düşünmeyenler nesneleri,
Dokunma yoluyla kavrarlar.
Biz de, renk izi taşımayan nesnelerin demek ki
İmgelerini canlandırabiliriz kafamızda.
Hem kör karanlıkta dokunduğumuz şeylerin
Renk özelliklerini zaten kavramayız kil

Renksiz gövdelerin kavranacağını kanıtladım;
Atomların da böyle olduğunu göstereceğim sana.

Bil ki her renk değişebilir başka bir renge.
Renk değiştiremezler atomlar oysa,
Çünkü sürüp giden gövdeler de olmasaydı değişmeden
Hiçliğe gömülürdü evren.
Sınırlarım aşacak kadar değişirse bir nesne
Bir önceki durumunun ölümü demektir bu.
Boyamaya kalkarsan atomları, hiçliğe döner evren.

Demek renkten yoksundur atomlar ve yalnızca
Biçimlerin zengin çeşitliliği yüzünden
Evrendeki renk dizisini yaratırlar,
Bileşimleri, durumları, karşılıklı devinimleriyle.
Şimdi kolay gelecek açıklamak:
Kopkoyu görünen şeyler biraz önce,
Nasıl dönebiliyor birdenbire mermer beyazına?
Deniz sözgelimi, taze esintiyle kıpırdadı mı,
Yüzeyi mermersi dalga köpükleriyle dolar.
Gözümüze karanlık görünen bir şey,
Azıcık çalkalanmaya görsün atomları,
Altüst edilmeye görsün bir kere,
Bazı eklentiler ve bazı eksiltmelerle,
Aklaşır, bu kez beyaz görünür bize.
Oysa aslında mavi olsaydı
Deniz atomlarının rengi
Asla aklaşamazlardı, çünkü
Ne kadar karıştırırsan karıştır, boşuna.
Mermer solgunluğuna getiremezsin mavi boyayı.

Denebilir ki denizin katışıksız ışıltısı
Değişik renklerdeki tozanlardan oluşmuştur.
-Nasıl kare biçimindeki bir nesne çoğunlukla
Değişik biçimlerdeki parçalardan oluşuyorsa-
Ne ki karede tek tek görürüz değişik parçaları.
Öyleyse suyun yüzeyinde ya da

Başka bir katışıksız ışıltıda da
Renk çeşitlerini seçmemiz gerekir.

Dahası: parçaların biçimlerindeki çeşitlilik
Bütünün kare olmasını engellemez asla.
Oysa renklerdeki çeşitlilik öyle mi:
O, bütünün katışıksız parıltısını engeller.

Atomları renkli düşünmenin çekiciliğine
Kapılırsak, nasıl yanılacağımızı gördük.
Beyaz gövdelerin beyaz dokulu, karaların
Kara dokulu olmadığını doğruladık böylece.
Her gövde çeşitli renklerden oluşmuştur diyoruz
Beyaz, daha kolay doğabilir renksizlikten
Karadan ve kendiyle çatışan renklerden doğduğundan.

İmdi: ışıksız renk olamıyacağına göre
Ve ışığa çıkmadıklarına göre atomlar
Renkli bir giysi yoktur üstlerinde.
Renk olabilir mi hiç kör karanlıkta?
Renk, ışık değişmesiyle değişime uğrar.
-Işığın dik ya da yanlamasına vuruşuna göre-
Güvercinin boynunu çevreleyen,
Ensesini taçlandıran tüylere
Bak güneşte: yakut kırmızısına döner bazan.
Zümrüt yeşiliyle göğün mavisini görürler,
Belli bir açıdan bakanlarsa orada.
Tavuskuşunun kuyruğu da, bol ışık altında
Yanardönerdir kımıldayınca. Bu renkler
Yalnızca ışığın oyunundan doğarlar
Ve renk diye bir şey yoktur, ışık yoksa.
Özel bir etki altına girer gözbebeğimiz
Beyaz renkle karşılaştığında, oysa karada

Başkadır bu etki. Ama nesnelere dokunduğumuzda
Renkleri ne olursa olsun, biçimleri önemlidir
Bizim için. Şu gerçeği çıkartabiliriz öyleyse:
Renge gereksinimi yoktur atomların, yaratıklar
Türlü dokunma duyumlarını, aldıkları biçimle.

Doğal bir bağlantı bulunmadığına göre
Renklerle biçimler arasında, atomlar rasgele
Bir renge bürünürlerdi, renksiz olmasalardı,
Biçimleri hesaba katılmadan. Peki neden öyleyse
Gelişigüzel renklerde olamıyor her türdeki bileşimleri?
Bu varsayıma bel bağlarsak, kuzgunların
Şaşmayız karlı kanatlarındaki karlı ışıltıya,
Kuğuların kara olmalarına, kara atomlardan
Oluşmalarına ya da başka bir renge bürünmelerine.

Nesnelerin parçalara bölündükleri oranda
Renkleri de soluklaşır, uçar gitgide.
Nasıl dağılırsa kırmızı bir kumaş sözgelimi
İplikleri çekilip dokuması çözüldüğünde
Parlaklıkta üstüne olmayan kızıllığı, allığı da
Dağılır, yitip gider gözümüzün önünde
Tozanları atomlarına bölününceye dek
Renk diye bir şey kalmaz dokularında.

Son olarak: sesle koku vermediğini her nesnenin
Bildiğimize göre, yakıştıramayız ses ve kokuyu
Bunların hepsine. Bu ilkeye dayanırsak
-Gözümüzle göremediğimiz için her şeyi-
Tıpkı kokusuz ve sessiz olanlar gibi
Renksiz de olabileceğini çıkarırız kimi şeylerin.
Uyanık bir zekâ çabuklukla kavrar bunları da
Başka niteliklerden yoksun nesneleri, kavradığı gibi.

Sanma ki renk doğaca esirgenen
Tek niteliktir atomlardan.
Sesten de yoksundurlar, tattan da,
Sıcaklığa, soğukluğa, yakıp kavuran
Bir ısıya da raslayamazsın onlarda.
Hiçbir koku salmazlar gövdelerinden.
Mercankōşk, sarısakız, hintsümbülü:
Bir koku hazırlayacaksan bu otlardan
-Burun deliklerimize cennetten esinti salan-
İlk işin kokusuz bir yağ bulmak olmalı
Kendi kokusuyla bozmayacak-en azından-
Tōzüne karışan, katılan kokuları.

Kendilerine ōzgü bir koku da vermezler
Bileşimini kardıkları varlıklara atomlar.
Ses de vermezler, çünkü hiçbir şey ayrılamaz
Gövdelerinden, kopamaz; bir tat da vermezler;
Bir soğukluk, bir ılıklık, bir kızgın sıcak da.
Çünkü varlıkların yokolabilir nitelikleri bunlar:
Yumuşayarak esnekleşme, ufalanıp kırılma;
Gevşek dokudan doğan geçirgenlik gibi
Nitelikleri de uzak tutacaksın atomlardan.
Yıkılmaz bir temele oturtabilmek için evreni.
Hiçliğe gömülürdü herşey yoksa.

Gördüğümüz her duyulu nesne, kabul et ki
Duyu gücünden yoksun atomlardan oluşmuştur;
Tanık olduğumuz olaylar, bu gerçekle
Çelişmiyor, tersine bizi elimizden tutup
Yōneltiyorlar yeni bir gerçeğe: diyoruz ki
Canlı, cansızdan doğuyor her keresinde.
Gür sağnaklarla vıcık vıcık olunca toprak,
Çürüyünce, nasıl üşüşür ortalığa solucanlar.
Bōylesi bir değişime uğrar cisimlerin her çeşidi.

Irmaklar, yeşillikler ve sulak çayırlar
Davara dönüşürler önce, davarın özü,
İnsan bedenine dönüşür zamanla. Ve kimi zaman
Bizim bedenimizle beslenir yabanıl hayvanlar,
Dev kuşların güçleri artar göklerde.

Evet, doğa besinin tümünü demek
Canlı gövdelere dönüştürüyor
Ve canlıların duyularını yaratıyor onlardan.
Tıpkı odunu alevlendirip ateşe döndürdüğü gibi.
Bu yüzden önemli değil mi içine girdikleri düzen
Atomların? Hangi atomlarla birleşip, hangi
Devinimi başlattıkları, devraldıkları hangisini?

Nedir öyleyse duyularımızı allak bullak eden
Kafamızı kurcalayan ve bize hayır dedirten
Duyu gücünden yoksundan türediğine duyulu varlığın?

Elbette ki su, odun ve toprağın karışımı
Canlı duyarlığı üretemez kendiliğinden.
Bu arada unutmaman gereken bir gerçek var:
Duyulu varlıkları yaratan öğelerin tümünden
Duyum her koşulda doğar demiyorum ben.
Duyu oluşturan atomların boyuna, biçimine
Devinimlerine, düzenlerine ve durumlarına
Bağlı hepsi. Tahtada da, toprakta da
Yok, bu saydığımız özellikler. Yine de bu maddeler
Sağanaklarla çürüyünce, küçük solucanlar çıkar,
Çünkü maddenin tozanları eski düzenlerinden
Edilirler yeni bir etkenin işe karışmasıyla
Ve canlı üretecek yeni bir bileşime girerler.

Duyumun yalnızca duygun gövdelerden doğacağını sananlar.
Kaynağını benzer duyulu gövdelerde arayanlar
Onların, ölümlü kılıyorlar duyularımızın temelini.
Çünkü duygunluk etle ilişkilidir: damarlarla,
Kasla: yumuşak ve bozulabilir şeylerle yani.

Haydi diyelim ki, damarlarla kasların.
Sonsuza kadar dayanabilir tozanları.
Onlara yakıştırdığımız duyum ya bir parçanın
Ya da duyumu olmalıdır bir canlının bütünüyle.
Ne ki, duyumdan yoksundur parçalar.
Tüm bedenimizle algılarız organlarımızda duyuları,
Bedenden ayrılan kol, duyumu sürdüremez kendinde.
Tek olasılık kalıyor geriye: bu tozanlar
Bir canlının tüm duyularını taşırlar öyleyse.
O zaman tıpatıp, bizim gibi duymaları gerekir
Dirimsel duyumlarımızı paylaşmaları. Ve nasıl canlı,
Ölümsüz bir öğe olabilir, ölümlüyle özdeşse.

Ölümden kaçılabilse bile ne çıkar
Birliktelikten, yanyanalıktan,
Bir sürüden, bir canlı kalabalığından başka?
İnsanlar, sürüler ve yabanıl hayvanlar ne yaratır
Yine insan, sürü ve yabanıl hayvandan başka?

Kendi duyu gücünü atıp gövdelerinden
Başka duyu gücü edindiklerini düşünsek, neden
Atılabilecek bir şey baştan verilsin onlara?
Önceden de sözünü ettiğimiz gibi yumurtadan
Civciv çıktığını görüyoruz ve toprak çürüyünce
Gür sağanakla, solucanların üşüştüğünü ortalığa:
Duyu ürüyor diyebiliriz, duyulu olmayan varlıktan.

Tutalım, biri çıktı karşımıza da dedi ki:
Duyu, duyu gücünden yoksun olandan ürer, evet.
Ancak değişim gerekli değil mi bunun için,
Ya da doğuma benzeyen yaratkan bir süreç?
Biz de, doğumla değişimin salt birleşme ya da
Bileşimle gerçekleşeceğini kanıtlayacağız ona.
Hem canlı daha doğmamışsa, duyum söz konusu mu?
Madde dağılı durmaktadır havada ve ırmaklarda,
Toprakta ve toprak ürünlerinde ve atomlar
Rastlaşmamıştır ki, karşılıklı çabayla,
Her canlının yaşamına kılavuzluk eden
Uyanık duyularımız için gerekli
Dirimsel devinimleri koyabilsinler yola.

Yapısının kaldıracağı gücü aşan bir çarpmayla
Karşılaşınca herhangi bir canlı,
Kargaşa içinde kalır bedenin ve ruhun
Bütün duyuları. Çözülür atomların bağlantıları.
Dirimsel devinimler engellenir içerde.
-Ta ki her yanı sarsılmış, ırgalanmış madde
Canın bağlarını koparana kadar bedenden,
Her gözenekten saçana kadar tozanlarını-
Bu çarpma her şeyi temelden dağıtıyorsa
Daha önemlisi düşünülebilir mi etkice?

Çarpışma daha az hırpalayıcı olduğunda
Baskın çıkar dirimsel devinimler kimi zaman,
Zorlu yıkıntıları giderir sarsıntılardan doğan,
Döndürür her tozanı kendine özgü yoluna.
Egemenliğini kurmaya çalışan ölümü savar,
Sönmeye yüz tutmuş duyuları ateşler yeniden.
Yoksa nasıl ölümün eşiğindeki canlılar, toplayıp
Bilinçlerini dönerlerdi kıyımın kapısından
Almışlarken yarı yolu, gitmek daha kolayken?

Dahası: yabancı bir güçle yerinden edildiğinde
Diri etin bileşimindeki tozanlar
Yani iç konumlarını yitirdiğinde, doğar acı.
Dingin mutluluksa döner geri
Öğeler yerli yerini bulduğunda. Demek ki
Acı işlemiyor atomlara, haz da duyamıyorlar.
Devinim değişmeleriyle acıya yol açan
Ya da sonra dirimsel mutluluğu devşiren
İlksel tozanları yoktur ki onları oluşturan;
Duyumla donatılmış da olamazlar bu yüzden.

Şu da var: Canlılardaki duyum yetisini genellikle
Atomlarının duyululuğuna bağlayacaksak eğer,
Nasıl açıklayacağız insan soyunu oluşturan
Atomları özellikle? Duyulu olmakla kalmaz bunlar,
Kahkahayla gülerler, yaşlar süzülür yanaklarından,
Küfre varanadek tartışırlar yaradılış üstüne,
Kendilerini oluşturan öğeleri sorarlar.
Ölümlülere benzetilecekse tohumlar,
Başka ilksel tozanlardan oluşmaları gerekir,
O tozanların da daha başka tozanlardan.
Bir son çekemeyiz bu sürece, derim ki ben de
Bu kanıtça, her canlı -düşünen, gülen, konuşan-
Bu edimlerle donanmış tozanlardan oluşmalı.
Diyeceksin ki, düpedüz çılgınca bir sav bu:
Gülemeyen tozanlardan oluşsa da gülebilir kişi,
Düşünceden, konuşmadan yoksunsa da tozanları
Girebilir bilgiç tartışmalara. Duyumlu varlıklar
Neden çıkmasın duyudan yoksun tohumlardan?

Üstelik göğün dölünden geliyoruz hepimiz,
Babamız birdir ve besleyici anamız; ondan alır
Su damlalarını sağanaklar halinde, ve
Döllenince, güleç yemişler verir gür ağaçlar,

İnsanoğlunu, bütün hayvan soylarını türetir.
Beslendikleri ondandır, sevinçleri ondan,
Ondandır soylarını yenilemeleri.
Boşuna değildir toprağın *ana* diye anılması.
Bağrından fışkıranlar yine ona döner sonunda
Esirden süzülen tozanlarsa göğe çıkar yine.
Ölüm, yok edemez varlıkların kurucu tozanlarını,
Dokularını bozar. Sonra yeni bir bileşime
Sokar onları, biçim ve renkleri değiştirerek.
Edinilmiş duyum, doğabilir ve yitebilir bir anda.
Düşün ki, göğü, denizi, toprağı oluşturan öğeler,
Ekinleri, ağaçları ve hayvanları da oluşturur.
-Aktardıkları, üstlendikleri devinimlere göre-
Ne büyük önem taşıdığını kavrayabiliriz
Aynı öğelerin başka bileşimlerde, durumlarda.
Gövdelerin yüzeyinde görünüp de
Arasıra varolan, sonra ansızın yiten
Niteliklerine bakıp da atomların
Ölümsüzlüklerinden artık kuşkulanmazsın.
Bu dizelerde harflerin ne anlamda ve
Nasıl bir sıra gözetilerek dizildiği
Elbet önemli. Hepsi değilse bile benzeşiyor çoğu.
Yine de harflerin konumundaki
Farklılıktır belirleyen her bir sözcüğü.
Doğal varlıklar için de böyle: bir değişim varsa,
Varlıkları kuran atomların bileşiminde,
Deviniminde, düzeninde, durumunda ve biçiminde,
Bileşik nesnede de koşut değişme var mutlaka.

Kulak ver şimdi anlatacaklarıma, ey Memmius!
Bir gerçek, can atıyor göz önüne serilmeye,
Evrenin bir başka görünümü belirme çabasında.
Hiç bir gerçek, daha ilk bakışta
Kolayca kabul edilip benimsenecek ve

Kuşkulanılmayacak kadar yalın değildir.
Ve hiç bir şey yoktur ki olağanüstülüğüyle,
Yüceliğiyle gözümüzü kamaştırsın da baştan,
Zamanla azalmasın yarattığı şaşkınlık.
Göğün katışıksız, karartısız parıltısını alalım,
Kapsadıklarını: yüzeyinde dolanan yıldızları,
Ayı ve günışığının hepsini bastıran görkemini.
Bunlar umulmadık bir anda görünselerdi
Daha büyük bir tansık olabilir miydi bundan?
Kimsecikler inanır mıydı önceden söylense?
Oysa şimdi kimse başını kaldırıp bakmıyor bile
Gök ışıklarına! Gözler öyle tıkabasa doygun kil
Vazgeç o zaman, Memmius! Akılyürütmeyi kovma
Tedirgin eden yeniliğinden korkmak konunun.
Tartıp ver kararı, doğru geliyorsa sana benimse,
Hazırlan onunla savaşa eğer yanlışsa.
Çünkü akılyürütmeyle bulmak istiyor insan kafası
Neler olduğunu, ta orada, bitimsiz boşlukta
-Dünya surları dışında usun ulaşmaya can attığı
O bölgede- ve oraya yöneltiyor uçuşunu düşünce.

Diyeceğim şu öncelikle: her boyutta
Sağda-solda, dipte-dorukta, her yönde
Sonsuzdur evren. Bunu kanıtladım sana zaten.
Kendini seriyor ortaya gerçek; boşluk kavramı
İyice berraklaştırıyor her şeyi. Her doğrultuda
Uzandığına inanmıssak bir kez boş uzayın
Ve sayısız tohumların sürekli devinim itisiyle
Binlerce yöne koşuştuklarına dipsiz evrende,
Oldukça su götürür bir gerçektir, bu toprakla
Göğün yaratılmış tek dünya oluşu, yararsızlığı
Onun dışındaki tüm madde tozanlarının.
Doğa, atomların gelişigüzel çarpışmasından
Yaratmıştır dünyamızı ve bu çeşitli, kasıtsız,

Amaçsız bileşimle kaynaşım sonucu, atomlar
Kalıcı örgülerin-toprak, deniz, gök, canlılar
Başlangıç noktası olabilir her keresinde.
Demek ki neresinden baksak, maddenin
Başka kümelenmeleri vardır başka yerlerde,
Aynı sıcaklıkla kucakladığı Esirin, sevgiyle.

Elbet oluşacaktır varlıklar, hazırda bol madde,
Elverişli uzay varsa ve oluşumu engelleyen
Hiçbir neden ya da durum söz konusu değilse.
Sayılamayacak kadar çoktur atom yığınağı
Canlıların ve dünyamızda nasıl kümelenmişlerse,
Başka herhangi bir yerde de tıpatıp
Kümeleştirecek doğal bir güç vardır onları.
Demek başka yörelerde de
Başka dünyalar var bizimki gibi
Başka hayvan türleri, başka insan soyları

Bir de düşün ki: doğumunda ve gelişiminde
Teklik ve benzersizlik gösteren.
Türünün tek örneği olan bir varlık yoktur evrende.
Sayısız bireyleri kapsayan türlerden
Birinin üyesidir. Bir göz at canlılara :
Dağ başında kolgezen canavarlar kadar, insanlar
İçin de geçerli bu yasa, suskun balıklar
Ve kanatlı yaratıklar için de. Benzersiz değil
Demek gök, güneş, yeryüzü, ay, deniz ve öbürleri
Sayısız yalnızca. Çünkü kesin bir sınır var
Onların yaşamlarında da ve gövdeleri,
Büyük sayılarla varolan türler gibi yeryüzünde
Doğumla belirlenmiştir ve son bulur ölümle.

Dünyanın doğuş mevsiminin ardından, doğduğu günden
Sonra denizle karaların ve güneşin türeyişinden,
Nice atomlar eklendi yeryüzüne dışardan
Tüm evrenden, dört bucaktan düşerek
Deniz ve gök çoğaldı bunlarla, gökkubbe
Çatışını yükseltti ta tepelere, genişledi
Ve yukarlara tırmanabildi hava.
Ulaştı geldi her birine kendi atomları
Başka başka çarpmalar sonucu,
Ayrı ayrı yönlerden. Hepsi türdeşine bitişti
Su suya kavuştu, toprak doldu toprakla,
Ateş ateşi biledi, Esir Esiri. Sonunda
Her varlığı son aşamasına ulaştırdı
Yaratkan ve tamamlayıcı doğa
-Dirimsel damarlara akan, tükenip gidenden
Suyu çekilenden azsa, gelinmiştir bu sınıra-
Ve kendi gücünün artışını denetledi böylece.

Bil, keyifle büyüyüşlerini gözlediğin varlıklar,
Adım adım olgunlaşırken, daha çok atom
Alıyorlardır yitirdiklerinden. Besin damarlara
Kolayca yayılır. Madde artımına yol açar. Bunlar,
Fazla madde bırakacak ya aldıkları besinden ya da
Yaşlarının gerektirdiğinden çoğunu harcayacak
Olgunluğa ulaşmamıştır henüz ve doruğuna
Varana dek büyüme, yeni tozanlar eklenmelidir.
Olgunluğun gücü tükenir bundan sonra yaş, yokuşu
İnmeye koyulur. Doğaldır, büyümesi oranında
Tozan döker varlık, tohum atar çürümeye başlayınca,
Yüzeylerinden. Besin kolay yayılmaz damarlara,
Ne de gövdesinden akanı, yiteni dengeleyen
Bir birikim sağlanabilir artık. Çünkü varlıklar
Besinle yenilenir, düzenlenir, ayakta dururlar.
Damarlar alamaz bunca besini. Doğaysa,
Bu konuda tüm gereksinmeyi karşılayamaz;

Yıkımla son bulacaktır bu süreç demek sonunda.
Doğaldır madde sızıntısı arttığında zayıflaması,
Boyun eğmesi dıştan gelen vuruşa varlığın :
Besin alınması, uygun düşmez yaşlı yapıya,
Kesintisiz ölümcül tozan sağanağı da dışardan
Başarır sonunda onu çözmeyi, ayrıştırmayı.

Böylelikle dünyamızın surları da çatlayacak,
Yıkıntı halinde yığılacak çevremize.
Çünkü besindir bütünlüğü koruyan, yenileyen,
Destekleyen, ayakta tutan varlıkları.
Oysa ne damarlar geçirebilir,
Ne doğa sağlayabilir bunca besini. Gençliğini
Çoktan geride bıraktı dünyamız. Bir zamanlar
Canlıları yaratan, dölyatağından dev hayvanlar
Çıkaran toprak, böcek bile üretemiyor artık.
Ölümlülerin gökten altın iple indiğini
Sanmıyorum elbet tarlalara; ne de denizden,
Kayaları döven dalgalardan doğduğunu:
Besin sağlayan topraktır onlara can veren.
Güleç ekinler, şaraplar sunardı baharındayken
Tatlı yemişler, çayırlar sunardı insana.
Şimdi çabayla bile yetiştiremiyoruz bunları.
Öküzler bitkin düşüyor, rençberler bitkin
Ve saban başa çıkamıyor ürünlerini esirgeyen,
İşimizi kat kat güçleştiren toprakla.
Yaşlı rençber içini çekerek sallıyor başını,
Biliyor ki bunca zahmet, emek boşa gitmiş
Geçmişi düşüdükçe, şaşıyor babasının bahtına.
Diyor ki eskiden, araçlar bunca gelişmemişken,
Tanrı korkusuyla insanlar, ufak çiftliklerinde
Esenlik içinde yaşarlarmış; her birinin payına
Şimdikinden daha az toprak düşse bile.
Aynı kötümserlikle bağcı da küfrediyor zamana

Bilmiyor ki her şey usulca çürüyor
Ve yaşla yıpranıp yaklaşıyor sonuna .

Bu gerçekleri görünce *özgürlüğünü anlayacaksın*
Doğanın, denetlenmediğini kibirli efendilerce
Ve tanrıların yardımı olmadan yönettiğini
Evreni. Sorarım sana -çalkantısız yaşamlarını
Dingin bir sonsuzlukta geçiren tanrılar adına-
Kim sözgeçirebilir sınırsız varlığın toplamına?
Kim tutabilir dizginlerini
Sonsuz derinliğin? Kim döndürür
Bütün gökleri ve Esirin
Alevleriyle kışkırtır bereketli toprakları?
Kim her zaman ve her yerde olabilir aynı anda?
Canı çektiğinde karartır göğü, şimşekle sarsar,
Yıldırımla yok eder kendi tapınaklarını
Ya da çekilip ıssıza öyle boşaltır ki öfkesini
Suçlu kaçsa da suçsuz kaynar gider arada.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Sen kör karanlıkta ilk duru ışığı yandıransın,
Yaşamın gizli tatlarını açığa vuransın
-Sensin kılavuzum, ey Yunan ırkının görkemi!-
Senin belirgin ayak izlerinde yürüyorum şimdi.
Aşktır sana öykünmemin nedeni, haset değil.
Kırlangıç aynı türküyü tutturabilir mi kuğuyla?
Oğlak, incecik bacaklarıyla yarışabilir mi
O tez-koşuşlu güçlü kısrakla?
Sensin atam, ey gerçeğin bulgucusu!
Bir ata sevecenliğiyle yol göster bana.
Çiçeklerden sekmeden bal toplayan arılar gibi,
Dadanmışım ben senin altın sözlerine,
Sonsuz dirime yaraşan altın deyişlerine.

Tanrısal kafadan doğma o düşünüş,
Evrenin yapısını açıklamaya başlayınca,
Çöker dünyanın alevli surları, unuturum korkuyu,
Evrenin oluştuğunu görürüm bitimsiz boşlukta.
Tanrıların görkemi ortaya çıkar, yaşadıkları ülke :
Fırtına tanımayan, yağmur nedir bilmeyen,
Kıyıcı bir kırağıdan sonra buz kesen
Beyaz karlara yabancı o bölgeler. Göğü
Kahkahasının ışıltısıyla bulutsuz Esir örter.
Tüm gereksinmeleri doğaca karşılandığından

Hiçbir dert bozamaz erinçlerini. Gelgelelim
Yeraltında Akheron'u göremem nedense,
Olup bitenleri toprak gizlemese de gözümden.
Tanrısal bir mutlulukla dolarım o an işte,
Titretici bir korkuyla; senin gücünle doğanın
Böylesine çıplanmasından, büyümesinden
Tüm ayrıntılarıyla gözlerimin önünde.

Sana atomların yapısını anlattım, Memmius;
Nasıl farklılık gösterdiklerini biçimce ,nasıl
İlerlediklerini boşlukta süreğen bir itiyle
Ve nasıl yaratıldığını varlıkların atomlardan.
Şimdi de ruhun ve dirimin yapısını
Açıklayacağım dizelerimde. Ve böylelikle
Her şeye ölümün karasını bulaştıran,
Katışıksız, bozulmamış bir tat komayan,
İnsan yaşamını temelinden sarsan
Cehennem korkusunu söküp atacağım içinden.

Biliyorum, kimilerinin gözünde sayrılık ve
Lekeli bir yaşam, daha korkutucudur cehennemden.
Onlarca, insan ruhu, kandan ya da -ne bileyim-
Soluktan oluşmuştur, nasıl gelirse.
Akıl yürütme önemli değildir, çünkü bu kof sözler
Gerçeği araştırmaktan çok gösteri amacı güder
-Böylesi bir tutumdan bekleneceği gibi-
Sürülseler de sılalarından bu adamlar,
Suça bulaşsalar, ağına düşseler kara yazgının,
Sıkıca yapışırlar yaşamaya. Ve fırsat düştüğünde
Kaçınmazlar bağışlardan bunlukları ölçüsünde.
Kara koyunlar kurban ederek
Sungularla siftinirler tanrılara.
Ve bağnazlıkları, acıları oranında artar.

Kuşkuda, tehlike içindeyken sınanabilir kişi.
Acı, mihenk taşıdır, acıyla söyler insan
Yüreğinde gizli kalmış sözleri :
Maske sıyrılınca, gerçek ortaya çıkar.

Bir de o acınası, açgözlü kişilere bak;
Ün, para hırsı, gerektiğinde suç ortaklığına,
Maşalığa bile iter onları; gece gündüz demeden
Mal-mülk hesabı yaparlar kara bir tutkuyla.
Temelde ölüm korkusudur besleyen,
İçten kemiren bu açık yaraları.
Rezillik, düşkünlük, yoksulluk nice uzağındadır
Yaşama sevincinin, güvenin: ölümün eşiğinde
Bekleşen karartılardır zaten onlar. Bu yazgıdan
Delice bir korkuyla kaçmak ister insan.
Çok uzaklara. Böylelikle kan dökerek biriktirir
Varlığını; cesetleri de yığar üstüste bu uğurda.
Öz kardeşinin ölümünü sevinçle karşılar.
Korkuyla ve nefretle doldurur içini
Kandaşlarının cömert yürekle açtığı sofrada.

Bu duygularla, bu korkunun etkisiyle sık sık
Başkasının başarısından hasetle kavrulur içleri.
Bir utku halkasıyla çevrelenmiştir o biri'si
Oysa kendi yaşamaları bulanmıştır bataklara.
Ün adına yaşamayı bile gözden çıkarır kimileri.
Ölüm korkusu öyle iter ki ölümlüleri yaşamdan
İğrentiyle bakarlar dünyaya ve o tedirgin yürekle
Kendilerine kıymayı yeğlerler. Unuturlar
Bütün bunluğa bu korkunun yol açtığını.
Budur suçu besleyen, dostluğu yıkan, erdemi
İndiren doruktan. İnsanlar kutsal yurtlarına,
Anababalarına nasıl hayınlık ederlerdi,
Bu zorlu cehennem korkusu olmasa?

Kör karanlıkta nasıl ürkerse çocuklar,
Üstlerine birşeylerin yürüdüğünü sanırlarsa,
Bizler de bir o kadar temelsiz korkuların
Pençesinde buluruz kendimizi duru gün ışığında.
Ne günün ilk ışıkları işler bu kuşkulara,
Ne ergen gün. Alt edilebilir bunlar ancak
Akıl erdirmekle doğanın işleyişine ve yapısına.

Önce şunu diyeyim, Memmius, sana! Çoğu kez zihin
Diye tanımladığımız *ruh* da -ki yaşamın
Denetmenidir- bil ki, *bir parçasıdır insanın;*
Tıpkı el, ayak ya da öbür organlar gibi,
Parçalarından biridir canlı varlığın bütününün.
Kimileri der ki: ruhun duygunluğu yoksundur konumdan,
Yalnızca bedenin dirim koşullarından biridir,
Yunanlıların *uyum* diye adlandırdığı bu güç,
Konumu olmasa da, bizi duyulu olarak yaşatır;
Özel bir bölümü olmasa bile, sağlığın nasıl
Sağlam bedenle ilintili olduğu söylenebilirse;
Özel yere yerleştirmez ruhun duygunluğunu
Bu düşünürler; aslında çok da yanılırlar bence.

Çoğu kez, gözle görülür bir bölümü sayrıdır
Bedenin. Öyleyken gözle görülmeyen içimiz,
Hoşnuttur, doyum içredir. Tersi de olur:
İçi sayrı olanın bedeni sapsağlamdır.
Ayağı ağrıyan birinin başının
Hiç mi hiç ağrımayabileceği gibi.

Kendimizi uykuya bıraktığımızda nasıl
Doygun ve dingin, duyusuz yatar beden.
Bu arada başka bir uyanık nesne vardır,
Her çeşit uyarıyı yanıtlamaya hazır
-Tözden yoksun sevince ve burkuntulara açıktır-

İmdi: bil ki, *can dağılmıştır organlarımıza*
Ve beden uyumdan almaz duyu gücünü;
Bedenin büyük bölümü kesip atılsa bile,
Yaşam bir süre oyalanır organlarda. Oysa
Isı tozanları dağılıp da son soluk çıktığında
Ayrılır damarlardan, kemikleri bırakır.
Şu gerçeği çıkarabilirsin bu olgudan;
Bütün öğelerde eşit dirim payı yoktur,
Ve eşit dirim barındırmazlar. Ne ki
Rüzgâr ve ısının atomları aracılığıyla
Barınır organlarda yaşam; demek ki kendinde
Bedenin, dirimsel bir soluk ve ısı var,
Ölümde en son onlar ayrılıyor organlardan.

Gördük, bedenin bir parçasıdır
İnsanda işbirliğindeki ruh ve can,
Helikon tepesinden ezgicilere bağışlanan
-Belki başka bir kaynaktan alıp bu sözcüğü
O güne dek adsız sanatlarına uygulamışlardır-
Uyum'u bırakalım onların olsun. Sen beni dinle.

Diyorum ki, *birbirine bağlıdır ruhla can;*
Tek bir töz oluştururlar birlikte.
Ama, kafa da diyebileceğim, asıl egemen gücü bedenin,
Ruh ya da zihin dediğimiz yol gösterici ilkedir.
Bu, göğsün ortasına sıkıca yerleşmiştir.
Korku ve ürkünün orada atar nabzı,
Sevincin okşayan eli orada duyulur.
Demek burda zihinle ruhun barınağı.
Canın geri kalanıysa, bedene dağılmıştır,
Ruhun itisiyle, onun gösterdiği yolda gider.
Ruh kendi başına düşünür, sevinç duyar,
Beden ve canı hiç bir şey etkilemese bile.

Başımıza-gözümüze bir sancı saplandığında,
Bedenin tümü katılmaz bu acıya.
İşte ruh da acı çeker tek başına, sevince
Kapılır. Canın öbür organlara dağılmış bölümü
Yeni bir itiden habersiz de olsa. Gelgelelim, ruh
Daha büyük bir korkuyla altüst edildiğinde,
Can da tüm organlarda katılır tedirginliğe.
Ter basar bedeni, gözler dalar, yüz solgunlaşır,
Kulak uğuldar, el titrer, dil dolaşır.
Ruhu saran korku yüzünden yığılıp kalan
Nice adama rastlamışımdır. Demek ilinti var
Ruhla can arasında ki, ruhun itişiyle can
Sarsılıyor ve devinime geçiriyor bedeni.

Ruh ve can da maddeden oluşmuşlardır
Bu mantığa göre. Kolları uyarışlarını,
Uykudan kaldırışlarını bedeni, anlamını
Değiştirişlerini yüzün, bizi yönetişlerini;
Ustlenişlerini dokunma gerektiren bu edimleri
Görebiliyoruz; dokunmada da gerekliyse madde
Maddeden oluştuklarını nasıl yadsırız?

Katıldığını sık sık görmüşüzdür ruhun
Bedenin yaşantılarına: Delici gücüyle mızrak
Yarıp geçti mi kemikleri ve kasları, yaşamın
Otağına ulaşamasa bile, başı döner kişinin,
Bayılacak gibi olur ve yıkıldığında, kargaşa
Sürüp gider kafasında, ayağa kalkmak itisi
Belli aralarla gider gider gelir. Dokusu
Maddeden oluşan silâhtan etkilendiğine göre,
Ruhun dokusu da maddeden oluşsa gerektir.

Ruhun nasıl bir maddeden nasıl oluştuğunu
Göstermektir şimdiki çabam. Önce şunu
Söyleyeyim ki *çok incedir dokusu, olağanüstü*
Ufaklıkta tozanlardan oluşmuştur.
Kulak verirsen, sıralayacağım gerçeklerden
Sen de çıkarabileceksin bunu.
Ruhun bir olayı canlandırdığı,
Tasarladığı hızla, asla boy ölçüşemez olayın hızı.
Demek ki, dokuları gözle görülür nesnelerden
Çok daha tez çalışır ruh kendi kendine.
Yani olağanüstü ufaklıkta ve yuvarlaklıkta
Olmalı atomlar; öyle ki,
Devinime geçsin en ufak dokunuşla.
Suyun en hafif dokunuşta çağlamasının nedeni
Atomlarının küçüklüğü ve hazır oluşudur akmaya.
Balın yapışkanlığı -ağır akışı, geç ilerleyişi-
Kurucu maddenin sıkı kenetlenmesine bağlıdır.
Görüldüğü gibi, ne öyle pürüzsüz, ne öyle ince,
Ne de öyle yuvarlaktır tozanları.
Bir haşhaş yığınını alalım ele,
Tohumlar en hafif esintide yuvarlanırken
Bir taş ya da mısır koçanı yığını kımıldamaz bile.
Küçüklükleri ve pürüzsüzlükleri oranında
Devingenlik kazanır nesneler.
Ağırlık ve pürüzlülük arttıkça
Daha sağlam çakılırlar yerlerine

Olağanüstü devingenlikte olduğundan ruhumuz
Tozanları da olağanüstü ufaklıktadır,
Olağanüstü pürüzsüzlükte ve yuvarlaklıktadır.
Sık sık kavrayacaksın, ey Memmius,
Bu bulgunun önemini ve yararlılığını!

Bir kanıt daha sana, canın dokusunun
Ne kadar ince ve saydam olduğu ve
Yığılabilseydi tozanları üstüste,
Ne kadar az yer tutacağı konusunda.
Kişioğlu dinginliğine boyun eğdiğinde ölümün
Ruhu ve canı bırakıp gittiğinde bedenini,
Şöyle bakarak ya da ağırlığını tartarak
Anlayamazsın bedenden birşeylerin yittiğini.
Ölüm her şeyi yerli yerinde bırakmıştır
Dirimsel duyu gücü ve sıcaklık dışında.
Demek canın atomları öylesine ufak ki,
-Damarlar, et ve kaslar da kenetlenmiş-
Can bütün bütüne gittiğinde, bedende
Ne görünüş değişir, ne azalma olur ağırlıkta.
Bacchus'un içkisi burukluğunu yitirince ve
Açıkta kalan koku, özünü; tadı kalmayınca
Güzel bir yemeğin, aynı durum söz konusu.
Nesne, gözle görülür bir eksilmeye uğramaz.
Ağırlığı da azalmaz, çünkü tat ve koku
Kütlenin tümüne yayılan ufak atomlardandır.
Savımız, hiç bir koşulda değişmeyecek :
Ruh ve canın olağanüstü hafiftir atomları,
Ayrılmaları değiştirmez o yüzden kütleyi.

Ruhla candaki temel maddenin
Tek öğeden oluştuğu sanılmamalı.
Çünkü ılık ve seyrelmiş bir soluk da
Sızar ölünün bedeninden ve ılıklık
Havayı taşır yedeğinde. Olmayınca havanın katışımı,
Varolamaz ısı : yapıca seyrekliğinden ötürü
Sürüyle hava atomu gezinmelidir kovuklarında.

Ruhumuzun oluşumu en az üç katlıdır öyleyse.
Ama bu üç öğe birleşince de doğmuyor duyu gücü.

Düşüncelere kaynaklık eden duyusal
Devinimlerin salt bunlarca yaratıldığını
Yadsır insan kafası. *Dördüncü bir öğe gerekiyor*
Ki ondan devingen, seyrek bir başkası yok evrende.
Kurucu atomları hiçbir şeyin, daha küçük ya da
Daha düzgün olamaz ondan. Ve odur ilk başlatan
Duyusal devinimleri kollarda, bacaklarda;
Atomların küçüklüğü yüzünden ilk uyarıyı alan.
Sonra ılıklığa sıçrar devinim, soluğa, havaya.
Derken beden tümüyle uyanır, kan hızlanır,
Nabız dolar, et duygunlaşır, kemikler ve ilik
Tatla coşar ya da altüst olur acıyla.

Dördüncü öğeye ne sızı işleyebilir, ne acı :
Yoksa yaşama olmazdı ve canın öğeleri
Uçup giderlerdi gözeneklerden. Oysa genellikle
Bedenlerimizin yüzeye yakın bir yerinde,
Dirençle karşılaşır böylesi devinimler
Ve bu durdurma yüzünden yapışılır yaşama.

Şimdi dinle beni, Memmius! *Bu öğelerin nasıl*
Birleştiğine geçiyorum, nasıl bir birlikten
Güç aldıklarına. Yazık ki, dilimizin yoksulluğu
Engel bana. Ama yüzeyden bile değinsem konuya,
Sanıyorum başarırım. Atomlar yollarını izleyerek
Sürdürür ortak devinimlerini, kopuşamazlar.
Yoksa işlemez güçler tek başına.
Tek gövdenin türlü özellikleri gibi yan yanadır onlar.
Nasıl her canlının etinde koku,
Renk ve tat ayrı ayrı varsa da
Bileşimleri bir bütünü oluşturur,
İşte ısı, hava ve soluğun görünmez erki birleşip
İlk itiyi kendinden veren ve tende,

Çeşitli duyusal devinimler yaratan o güçle
Birleşip, bir etken yaratırlar; bedenin ortasında
Saklı durur bu ana etken ve hiç bir şey
Ondan daha önemli değildir, dirimsel gücün
En can alıcı öğesidir. Ruhumuzla
Canımızın gücü nasıl kenetlenmiş
Organlarımızda nasıl saklı duruyorsa
-Atomların küçüklüğü ve seyrekliğinden ötürü-
Canda saklıdır ufacık atomlarıyla bu adsız öğe de
Ve söz geçirir bedenin tümüne. Organlarımızda
Katışım halinde bulunan soluk, hava ve ısı da
Karşılıklı etkilerini sürdürür böyle.
Biri ağır basar kimi zaman; kimi zaman altta kalır
Öbürü. Oysa tek madde görünür hepsi bize.
Bir başlarına yapmazlar görevlerini
Isı, soluk ve hava; kopmazlar da birbirlerinden.
Duyu gücü diye bir şey kalmazdı onlar ayrılsaydı.

Önce : buyruğundaki ısı öğesiyle kızışır
Ruhumuz ve gözlerimizden öfke fışkırır.
O serin soluk da -korkuya değgin-
Eksilmez, dizleri titretir, kaçışa sürükler.
En son durgun hava gelir ki, o
Yüreğe dinginlik, yüze kaygısızlık verir.
Tutkulu, öfkeye yatkın kişilerde baskındır ısı.
Olağanüstü bir örnek bu konuda aslanın haşin
Yaradılışı. Kükrer göğsü çatlayıncaya kadar,
Öfke tufanını bir türlü geme alamaz. Oysa
Payı çoktur soğuk yüreğinde geyiklerin,
Rüzgârın ve ürpertinin. Sığırların yapısındaysa,
Durgun hava çok daha büyük bir yer kaplar :
Hiç bir zaman değmez yüreklerine
Kara, kör karanlığıyla gözleri perdeleyen
Dumanlı meşalesi öfkenin, delirtircesine.

Dondurmaz onları korkunun soğuk yüzü de :
Geyiğin uysallığı, aslanın yırtıcılığı arasında
Ilımlı bir yer tutarlar yaradılışça.

İnsanlarda da öyle. Eğitim kimilerini
Biraz parlatsa da, huylarının belirgin izlerini
Silemez hepten. Sanmamalıyız doğuştan gelme
Kusurların, sapmaların yok edileceğini :
Korkak daha çabuk korkuya kapılacak,
Öfkeli daha çabuk kusacaktır öfkesini,
Atılımları çekimser karşılayacaktır ılımlı.
Binlerce açıdan ayrım gösterir insanlar huyca.
Bu ayrımların temelindeki gizli nedenleri
Açıklamak, benim gücümün ötesinde.
-Ad takamazken ben atom biçimlerinin
Gösterdiği ayrımlara yol açan çeşitliliğine-
Bir gerçek kesin yalnız : felsefe yoluyla
Elenemeyen doğuştan özelliklerin izleri
Öyle hafiftir ki, engellenemez insanın
Tanrılara yaraşır bir yaşam sürmesi.

Demek ki, *can vardır bedenin tümünde*
Bedenin kılavuzu, koruyucusudur can da.
Ortak köklerle sarılmışlardır birbirlerine
Ve yıkıma uğramadan kopamazlar da.
Ne kadar kolaysa özüne dokunmadan
Tütsüden kokusunu ayırmak;
Çözülmeye uğratmadan bedeni,
Ruhla canı çıkarmak da kolaydır
Aynı ölçüde! -İlk oluşumdan bu yana ikisi
İçiçe geçmiş atomlarıyla ortaktırlar yaşamada-
Şurası apaçık : olmadan birinin yardımı
Öbürü yoksundur duyum yetisinden.

Onların karşılıklı devinimlerinin bileşiminden
Etimizde ancak parlar duyu gücünün kıvılcımı.

Ne doğumu bilebilir beden, ne büyümeyi bir başına
Ve ölümden sonra arta kalamaz.
Oysa su ısısını bırakırken havaya,
Ayrışmaz bileşimi gövdesinin, tersine,
Hiç bozulmadan sürer. Ama
Can çıkıp gitti mi bir kere, öksüz organlar
Çözülür, içten içe çürümeye başlar. Demek ki
Ana karnındayken, ta baştanberi, beden ve can
Elele edinmişlerdir yaşam-doğuran devinimleri,
Zedelenmeden kopamazlar birbirlerinden;
Yokolmadan, yıkıma uğramadan.
Birbirleriyle bağlantılıdırlar yapıca da,
Varoluşları işbirliğine dayandığından.

Biri çıkıp şöyle dese : duyulu değildir beden;
Bedene yayılmış duran candır.
Duyum dediğimiz devinimi yaratan. İnanma!
Gözle görülür doğrulara karşı çıkıyordur o.
Kim daha kolay açıklayabilir bedenin duyumunu
Deneylerimizle edindiğimiz bilgiler dışında?
Evet, can gitti mi beden duyusuz kalır
Ama kalıcı niteliklerinden biri değil ki can,
Ölünce yitirdiği birçok özelikten biridir.

Gözlerin yoksun olduğunu savunmak
Görme yetisinden, ruhun gözler aracılığıyla
-Açık kapıdan bakarcasına- baktığını sanmak...
Gülünç bir sav! Görme duyusu ters yöne,
Ta gözbebeklerimize çekiyor bizi.

Parlak nesneler, gözümüzü kamaştırır.
Kapılar bilmez bunu. Dışarıya bakmak için
İttiğimizde tedirgin olur mu kapılar?
Zaten kapıya eşse gözlerimiz, kör olduğumuzda
Ruhun daha iyi görmesi gerekir çevreyi.
Görüşü engelleyen kapı yoktur artık nasılsa.

Bir yanılgı daha var kaçınman gereken:
Yüce Demokritos'un saygın yetkesiyle
Kutsadığı bu inanca göre, organlarımız
Bedenle ruhun birbirini ardarda izleyen
Atomlarınca dokunmuşlardır.
Aslında *canımızın atomları, bedenimizi*
Ve etimizi oluşturanlara oranla
Sadece daha ufak değildirler boyutça,
Sayıca da daha azdırlar onlardan ve
Seyrek dokuyla yayılmışlardır organlarımıza.
Bizde duyusal devinimi uyandıran küçük nesnelere
Bir göz atalım da, bir fikir edin
Canın atomları arasındaki boşluklar üstüne.
Tozun sindiğini sezmeyiz üstümüze kimi zaman,
Ellerimize bulaşan kireç dumanını; gece sisini,
Duymayız bile yürürken ayaklarımıza dolanan
Pamukçukları, başımıza düşen saydam örümcek ağını,
Kuş tüylerini, uçuşan şeytan arabalarını
-Öylesine hafifletirler ki yere inmezler bile-
Üstümüzde yürüyen sürüngenin yolunu seçemeyiz,
Sivrisineklerin, tatarcıkların ayakizlerini de.
Demek canın organlarımıza yayılmış atomları,
Bu genel kıpırdanmayı algılayana kadar
Ve aralardaki boşluklara üşüşünceye
Ve çarpışıp, birleşip ayrılana kadar,
Oldukça büyük bir kargaşa oluyor bedenimizde.

Unutma ki, *yaşamı gözetmede, ayarlamada*
Ruh çok daha önemlidir can'dan.
Ruh ve zihin olmasa; organlarımızda bir an
Dayanamaz dirim gücü ve can, izleyerek
Kılavuzunun seçtiği yolu, dağılır havaya,
Ardında ölüm soğuğunu duyan organlar kalır.
Ruh varken vardır yaşam. Yoksun kaldığı halde
Dirim gücünden organlarındaki,
Bedeni parçalanmış, ezilmiş biri,
Yaşar ve içine çeker dirim veren havayı.
Gitmişse de bedeninden canın önemli bir oranı
O dönüp sımsıkı yapışacaktır yaşama yine.
Çevresindeki dokular zedelense bile gözün,
Gözbebeği sağlam kaldığı sürece
Yitmez görme yetisi. Ama tümüyle parçalanırsa
Gözçukuru, bebeği bağlantısız kalırsa bedenle,
Elbet tam bir yıkım izleyecektir bunu.
Öte yandan oynamaya kalkarsan gözbebeğiyle
Ossaat söner ışık, karanlık çöker,
Sapasağlam ışısa bile gözyuvarlağı.
Canla ruhun işbirliği süreklidir, sıkıdır böylesine.

Anla ki, ey Memmius, *canlıların ruhları*
Ve incecik dokusu canlarının
Doğumsuz ve ölümsüzdür. Bu amaçla
Dizeler sıraladım, değdi çabam
Mutluluğuma. Şimdi sana yaraşır bir anlatım
Kalıbına dökeceğim düşüncemi unutma, tek adla
Karşılıyorum ikisini. Can ölümlüdür dediğimde,
Canla tek töz oluşturan ruhu da anla.

Önce şunu kanıtladım ufacık tozanlardan
Oluşmuş incecik bir dokudur can. Atomları

Tez-akışlı sudan da, sisten de ve dumandan
Çok daha küçüktür elbet -devingenlikte onları
Kat kat aştığına, çok daha hafif bir itişle
Devininime geçebildiğine göre kolaylıkla
Dumanın ve sisin imgeleriyle...
İmgeleriyle bile-. Derin uykumuz arasında
Sunaktan yükseldiğini gördüğümüz
Buğu ve duman salt birer imgedir.
Ve kırılan bir çanaktan her yöne akar su,
Islaklık yayılır, havaya karışır buğu.
Hiç kuşkun olmasın : can da böyle dağılır
Üstelik daha büyük bir hızla yiter ve
Kurucu atomlarına daha çabuk ayrışır
İnsan bedeninden ayrıldığı an.
Canı barındıran çanak-beden kırılırsa,
Kan kaybından tutamazsa içindeki sıvıyı; hava
Nasıl barındırabilir ki çatımızdan
Çok daha seyrektir, gevşektir dokuca?

Dahası biliyoruz ki ruh ve beden
Birlikte doğar, serpilir ve çürür birlikte.
Çocuğun zayıf, ince yapısına uygun düşen
Bir zayıflık vardır düşünmesinde.
Yılların gelişmiş beden gücünü ise
Daha olgun, daha kararlı bir ruh destekler.
Yaş bindirdi miydi daha sonraları,
Köreltti miydi gücü el-ayakta,
Sezgi buğulanır, dil dolaşır,
Ruh aksar : zayıflar ve çöker
Herşey hep birden ve aynı anda. Olağan demek
Canın tıpkı buğu gibi uçup gitmesi,
Bedenin doğumunu ve büyümesini paylaştığına,
Ve yaşla tükendiğine göre onunla birlikte.

Üstelik : beden sayrılığın acılarına,
Sancının vuruşlarına katlanırken, kaygıyla,
Acıyla, korkuyla dolar ruhumuz. Öyleyse
Ölüme de katılmasından olağan bir şey var mı?

Sık sık bedenin sayrılığına katılır ruh.
Dalgınlık içinde sayıklar durmadan.
Arasıra bir uyuşukluk dalgasına kapılır,
Gözler kapanır kendiliğinden baş düşer
Derin, sonsuz uykuda. Silkinip duyamaz sesini
Yanında bekleyenlerin, ıslak yanaklarını
Yaşlarla dolu gözlerini göremez ve kendini
Yaşama döndürme çabalarını ayırt edemez.
Sayrılık ruha böyle bulaşmışsa, yokolabilir
Demek o da. Nice deneyler gösteriyor ki artık,
Ölüm oyununun ustalarıdır acı ve sayrılık.

Şarabın sıcaklığı yayıldığında damarlarımıza
Nasıl sendeler, yalpalar ayaklar,
Dil dolaşır, ruh bulutlanır, göz dalar,
Birbirini izler küfürler, haykırmalar
Ve bildiğimiz öbür belirtiler sırasıyla.
Şarabın azgın gücü kapıp koyvermeseydi
Bedendeki dirimsel gücü, salmasaydı canı,
Nasıl olabilirdi bütün bunlar? Böylesine
Yerinden ediliyorsa, değiştiriliyorsa varlıklar
Biraz daha büyük bir güç karıştığında işe
Yokedilebilirler : demek ki ölümlüdürler.

Saralının biri -sık sık görmüşüzdür-
Ansızın yıkılır yere, yıldırım çarpmışçasına.
Köpükler gelir ağzından. Her kası ayrı ayrı

Titrer. Sayıklar. Gerilir bedeni. Kasılır.
Soluk alamaz. Deli gibi çırpınır. Organlara
Yayılan sayrılık, yerinden oynatınca canı,
Rüzgârın dalgaları dövüşü gibi katıp önüne,
Gelir köpük. Organlar acıyla sarsıldığı, sesin
Atomları kütle halinde çıktığı için ağızdan
Duyarız iniltileri. Ağız, en kolay, en doğal
Çıkış yoludur seslerin. Sayıklamanınsa
Şudur nedeni ruhla can bölünmüş,
Şu yana bu yana savrulmuşlardır rasgele,
Sayrılığın salgısı olan zehirle.
Neden sonra hızı geçince nöbetin, kara salgı
Çekilir gizli inine ve kişi doğrulur,
Sendeleyerek adım adım duyularına kavuşur,
Ele geçirir dirimsel gücü yeniden.
Böylesi ölümcül saldırılarla, böylesi
Bir dağılmayla yüzyüze kalırsa ruhla can
Bedendeyken bile, ya beden dışında, açık havada
Sert rüzgârda, fırtına karşısında
Tek başlarına nasıl sürdürürler dirimlerini?

Öte yandan ruh da sayrı bir beden gibi
İyileştirilebilir, sağaltılabilir ilâçla. Bu da
Ölümlü olduğunun belirtisidir aslında.
Ruhta olsun, herhangi bir nesnede olsun,
Değişiklik yapmaya kalktığında göreceksin:
Düzeni değiştirmeden. parçalar eklemeden
Ya da toplamdan azıcık çıkarma yapmadan
Gerçekleştiremezsin amacını. Oysa ölümsüz nesne
İzin vermez parçalarında yer değiştirimine,
Eklentiye, en küçük bir çıkarmaya bile.
Çünkü bir varlık kendi öz sınırlarının
Dışına taşacak kadar değişti mi
Öldü sayılmalıdır artık önceki niteliği.

İmdi sayrılanıp iyileşiyorsa ruh, ölümlüdür.
Böylece, gerçek, yanlış akılyürütmeyi çürütüyor,
Sarıp ikilemiyle yerden yere çalıyor onu.

Görmüşüzdür yavaş yavaş düşkünleştiğini
İnsanların, dirimsel duyarlıklarını yitirişlerini.
Önce ayak parmakları, tırnakları solar.
Sonra ayaklarla bacaklar ölür, derken
Soğuk yüzlü ölüm usulca ve sezdirmeden
Yayılır öteki organlara. Can dağınıktır, birden
Toparlanamadığına göre, demek ölümlüdür.
Diyebilirsin ki, odağına çekilip belki de
Topluyordur bedene dağılmış parçalarını,
Duyarlığı da çekip alarak organlardan böylelikle.
Gelgelelim can kitlesinin yoğunlaştığı nokta
Olağanüstü bir duyarlık gösterirdi o zaman.
Böyle bir yer yok oysa, öyleyse demin de
Başka sözcüklerle dediğim gibi, damla damla
Sızar can, yokolur kısacası. İstersen bir an
Benimseyelim bu yanlış varsayımı, diyelim ki,
Can yoğunlaşır bedenlerinde, günışığını bırakıp
Öteye göçenlerin. Yine de ölümlü olması gerekir.
İster rüzgârla savrulsun, ister yoğunlaşıp taşlaşsın,
İki durumda da kişinin -bütünüyle alındığında-
Gittikçe yoksun kalır duyarlıktan organları
Ve gittikçe azalır yaşam, her organdaki.

Ruh da bir parçasıdır insanın ve
Çakılıdır belli bir yerde: yaşama yol gösteren
Kulaklar, gözler ve öteki duyular gibi.
Elimiz, gözümüz ya da burun deliklerimiz
Bizden yalıtlandıklarında duyumdan yoksundur,

Varolmazlar bile, çürüyüp giderler hemen.
Ruh da varolamaz bedenin ve kendisini
Çanak gibi taşıyan kişinin dışında.
Bu benzetmedekinden daha da yakındır üstelik
İlintileri: beden sanki yapışmıştır ruha.

Dahası, ruhla beden -yaşayan bir güç olarak-
Bağlantılarından alırlar güçlerini ve dirimlerini.
Beden olmazsa ruh yürütemez dirimsel devinimleri;
Duyularını işletemez candan yoksunken,
Ayakta kalamaz beden. Tıpkı çıkarılmış bir göz
Nasıl göremezse, canla ruh da
Güçsüzdürler tek başlarına. Onların damarlara
Ete, kaslara ve kemiklere karışmış
Atomlarını birlikte tutar tüm beden,
Ki ayrılamazlar, uzaklaşamazlar birbirlerinden
Ve duyu gücü yaratan devinimlere girişebilirler böylece.
Ölümden sonra havaya atılınca da bedenden,
Sürdüremezler duyusal devinimleri. Çünkü yoktur artık
Bütünlüğü sağlayan eski gövde. Can atomlarım
Tutabilmek için bir arada -eskiden bedende
Kaslardayken yürüttükleri devinimleri
Şimdi de sürdürmeleri için-
Havanın canlı bir beden olması gerekirdi.
Bu tartışmasız kanıtlara bakınca anlıyacaksın:
Son dirim soluğu çıkıp da beden sönünce,
Ruhun ve canın duyuları da çözüşür birlikte,
Çünkü ikisi de aynı nedenin sonucudurlar.

Şu da var: canın çekilişi sırasında beden
Çürümeye koyulur, bir leş kokusu salar.
Nasıl yadsıyabiliriz öyleyse,
Derinliklerine sinmiş canın yükseldiğini,

Buğulaşıverdiğini yüzeyde? Neden değişime
Uğradığını bedenin, neden çürüdüğünü
Gösterir bu : en derindeki kökler kurumuştur,
Canın akıp gitmesiyle organlardan
Ve tüm oluklarıyla, gediklerinden gövdenin.
Bu belirtilerden anlarız ki can, damla damla
Sızar organlardan ve daha bedendeyken
Parçalanmıştır, uçup çıkmadan havaya.

Can daha yaşam sınırını aşmamışken
-Büyük bir sarsıntıya uğradığında-
Nasıl kurtulmaya çabalar bedenden!
Yüzün çizgileri gevşer kesin bir durağanlıkta,
Kollar bağlantısızmış gibi sarkar
Kanı çekilmiş bedenden. Böyle anlarda
Kişi kendinden geçer, bilinç yiter, deriz.
Ölüm korkusu kaplar içini, yaşamayla arasındaki
Son bağlantıya yapışır. Çalkantı içindedir
Can ve ruh, beden de çalkantıya kapılınca
Yıkım kapıdadır artık, sarsıntıda ufak bir artma
Silip süpürecektir tümünü. Peki can
Kabından çıkıp boşluğa atılınca
-Sonsuza kadar sürmeyi bir yana bırak-
Bir an bile nasıl dayanabilir o kırılgan dokuyla?

Ölümün eşiğindeki kimse, canının bir anda
Tümüyle çıktığını duymaz bedeninden,
Önce boğazına, sonra ağzına yükselişini de.
Tersine, öbür duyuları gibi onun da
Seyrelip tükenişini izler bedenindeki yerinde.
Ruhumuz ölümsüz olsaydı gerçekten,
Ölüm anında azalmazdı algılama yetisi.
Zindandan kurtulmuşcasına sevinirdi can,
Yılan derisinden sıyrılır gibi atardı giysisini.

Hem sonra ruh ve düşünce neden
Başta, ayaklarda ya da ellerde değildir de
Özel bir yere çakılmıştır herkesin bedeninde?
Her varlığa özel bir yer ayrılmış demek
İçinde doğup serpilebileceği. Yaratıkların
Büyük çeşitlilik gösterir de organları,
Değişmez karşılıklı durumları. Nedenle sonuç
İzler birbirini : Selden doğmayacağı gibi alevin,
Ateşten yaratılamaz buz da.

Üstelik yapıca ölümsüz can, bedenden
Ayrıldığında da duyulu kalabiliyorsa,
Ona da beş duyu hakkı tanımalıyız.
Akheron kıyılarında başıboş dolanan
Ölü canları nasıl gözönüne getiririz yoksa?
Geçmiş yılların ressamları, yazarları
Böyle duyulu düşünmemiş mi ölü canları?
Ama göz, burun deliği, el, dil, kulak
Nasıl yakıştırılabilir bedensiz bir cana?
Nasıl ki duyulu değildir beden, can olmayınca?

Dirimsel duyululuğun bir bütün olan
Bedene yerleştiğini görürüz; bedenin tümü
Canlıdır yani. Düşün ki, ortasından ansızın
Bir kılıçla ikiye ayrılıyor beden,
İki parçaya. Can da hiç kuşkusuz bölünüp
İkiye ayrılacaktır bedenin yanısıra.
Oysa yapıca bölünebilen ve ayrılabilen bir şey
Ölümsüzlüğe öykünemez asla.

Derler ki, çarpışma kızışıp kıyım hızlanınca
Tırpan tekerlekli savaş arabaları öyle çabuk

Biçer ki savaşçıyı, kesik organı seyirir durur
Ve daha bilincinde bile değildir yaralı
Olup bitenin : apansız gelmiştir çünkü acı.
Ruhunsa savaştadır aklı gücü artakalanıyla.
Çarpışmaya, kan dökmeye koşar bilinçsizce.
Oysa gitmiştir sol kolu, savrulmuştur
Arabaların bıçaklarıyla savaşanlar arasına.
Sağ kolunun yittiğini bilmez, çabalar öbürü.
Bir başkası doğrulmaya çalışır parmaklarının
Kopuk ayağında oynadığını görmez yanıbaşında.
Sıcak, diri bedenden yeni koparılmış bir baş
Yerde de korur çizgilerinin canlılığını ve
Gözleri açıktır, son soluğunu vermeden önce.

Tıslayan yılanı alalım sözgelimi,
Keselim çöreklenen kuyruğu, büzülen gövdeyi.
Görürüz ki yara tazeyken, kesilen her parça
Kıvrılıp bükülür, irin kusar toprağa
Ve baş kısmı, yaranın acısıyla dönüp
Isırmaya kalkar kuyruğu. Öyleyse her bölümde
Ayrı bir can barınır mı diyeceğiz?
Bu varsayıma göre bir canlının
Birçok can barındırması gerekir içinde.
Aslında bedendeki tek can
Parçalanmıştır bedenle birlikte.
İkisini de ölümlü saymalıyız,
Birçok parçaya bölünebildiklerine göre.

Dahası : eğer ölümsüzse can özü gereği
Ve doğumla yerleşiyorsa bedene,
Neden daha önceki yaşamamız ve o dönemle ilgili
Olaylar hiç iz bırakmamış belleğimizde?
Böylesine değişmişse ruhun işleyişi

-Geçmişteki edimlerini silmişse bütün bütüne-
Yok olmasına pek az kalmıştır bence. Bize düşen,
Benimsemektir önceden varolan canın öldüğünü
Ve yeni bir yaratı olduğunu şimdikinin.

Kanıtlamayı geliştirerek diyelim ki : ruhun dirimsel gücü,
Beden oluşumun doruğuna erdiğinde yani
Doğduğumuz, yaşamın eşiğinden atladığımız an
Verilir bize. Ruhun bedenle birlikte geliştiği,
Aynı kanla beslendiği gerçeğine tamtamına
Aykırıdır bu kuram. Çünkü ruh bir kafeste
Mahpus yaşarken bedenin tümünde duyululuk sürerdi.
Demek ki canları doğumsuz sayamayız,
Ölüm yasası dışında tutamayacağımız gibi.

Bedene dıştan girmiş olsalardı, birbirlerine
Sıkıca kenetlenebilirler miydi hiç böylesine?
Çünkü can ta içine sinmiştir damarların,
Etin, kasların ve kemiklerin -dişlerimiz bile
Katılır bu duyuma- buz gibi suyu
İçince ya da taş çıkınca ekmekten
Nasıl sızlarlar, değil mi? Bedenle
Böyle kaynaştığına göre, kaslardan, kemiklerden
Ve eklemlerden sıyrılıp çıkamaması doğaldır
Bütünlüğünü yitirmeden canın, zedelenmeden.

Canın bedene girdikten sonra dışardan,
Organlara aşılandığını sanıyorsan,
İyi ya, derim sana, büsbütün kaçınılmaz
Değil midir, bedenle birlikte yokolması?
Bir şeye aşılanmak, erimek demektir onda
Ve yokolmak sonunda. Biliyoruz ki bedenimizin

Oluklarından akarak organlarımızca
Üleşilen besin, yakılır, yeni nitelik kazanır.
Yeni oluşmuş bir bedene ruhla canın
Ayrı varlıklar olarak girdiğini tasarlarsak
Eridiklerini de benimseyeceğiz dolaşımda,
Gözeneklerimizden geçip organlara karışacak
Bedene söz geçiren yeni ruhun tozanları.
Eskisi yokolmuştur çünkü bu yayılma sürecinde
İmdi : doğum gibi ölüm de geçerlidir ruha.

Bir soru var : canın atomlarına
Hiç rastlanmaz mı cansız bedende?
Rastlanıyorsa, ölümsüz diyemeyiz cana,
Parçalarının bir bölüğünü yitirebildiğine göre.
Öte yandan hiç iz bırakmadan bütünüyle
Gidiyorsa nasıl açıklayacağız, cesetten
Çürümeye başladığında çıkan kurtları?
Şişen organlarımıza üşüşen bu kemiksiz,
Kansız canlıların nedir kaynağı?

Diyebilirsin ki, canları dışardan gelip
Tek tek yerleşiyor kurtların bedenlerine.
Neden toplansın bunca can peki
Bir tek canın bıraktığı yere? Ama daha önemli
Bir şey sormak istiyorum aslında :
Bu sözde canlar kurt atomu avına çıkarak mı
Yapıyorlar kendi barınaklarını?
Hazır-bedenlere mi giriyorlar yoksa?
Akla yakın bir neden bulamayız
Bunca yapım zahmetine katlanmalarına.
Bedene girmeden önce sayrılık, soğuk
Ya da açlık bilmeden dolaşıyorlar nasılsa.
Çünkü beden çok daha yatkındır bu dertlere

Üstelik ruhun dertleri de eklenir bunlara.
Diyelim ki bedene büyük gereksinmeleri var:
Söyle nasıl yerleşecekler içine? Canın beden
Ve organ yaptığını düşünemeyiz kendine;
Hazır-beden düşüncesi de saçma, ruhun
Bedenle duyusal etkileşmesini açıklamadıktan sonra.

Neden yırtıcılık değişmez huyudur aslanın?
Kurnazlık, tilkinin? Neden ceylânlar
Anababalarından devralırlar ürkekliği?
Titrek bacakları, atadan kalma korkuyla neden
Kaçmaya yönelir? Bu özelliklerin tümü neden
Doğuştan çakılıdır yapıya ve kişiliğe?
Ruh paylaşmasaydı bedenin özel gelişimini
Tohum ve dölce eğer ve ölümsüz olsaydı,
Geçseydi bedenden bedene, özellikleri
Karışırdı canlıların : Hyrcania tazısı kaçardı
Geyiğin saldırısından. Ve güvercin gördü mü şahin,
Uçup giderdi korkudan. İnsan düşünceden yoksun,
Yabanıl hayvanlarsa akıl sahibi olurdu.

Can ölümsüzse, beden değiştirdiğinde
Değişime uğraması da tutarsız bir görüş :
Değişen her nesne sonunda ayrışır ve yokolur.
Yer değiştirirler canı oluşturan öğeler de
Oynatılınca. Demek organlara yayılmış olabilir can
Ve sonunda yitip gidebilir bedenle birlikte.
Öte yandan deseler ki, insan canı ancak
Başka bir insana geçebilir, sorarım sana :
Neden bunuyor akıllılar?
Neden akıl işlemiyor çocukta, neden
Tay, uzak kısrağın becerisine?
Tek kaçamak kalıyor geriye o zaman :

Denilebilir ki güçsüz bedende, güçsüzdür ruh da.
O zaman da benimseyeceğiz canın ölümlülüğünü
Değil mi ki bedene yerleşirken yitiriyor
Önceki canlılığını ve duyarlığını tümüyle?

Ruh, bedenden güç alıp varıyorsa doruğuna
Gelişimin, ikiz saymak zorundayız onları.
Organlar yaşla yıpranınca, neden
Ruh kaçıp kurtulmak istesin? Ufalanan
Bedende mahpus kalmaktan korktuğundan mı?
Zamanla yıkılıp gideceğinden mi barınağının?
Ama ölümsüzler korkmazlar ki tehlikeden!

Hayvanların çiftleşmesi ve doğumu sırasında
Canların bir kıyıda durup beklediğini
Sanmak da gülünç. Sürüyle ölümsüz,
Ölümlü bedenleri kollayacaklar yani,
İtiş kakış kapmaya çalışacaklar
En iyi bedeni? En iyi yerler önce gelenlere mi
Verilecek? Yoksa gelenek uyarınca
Bir bilek güreşi mi olacak canlar arasında?

Ağaçlar gökte barınır mı? Bulutlar
Denizin dibinde? Balıklar tarlada? Ve kan
Akabilir mi tahtanın damarından? Özsu taştan?.
Doğada özel bir yer ayrılmıştır her varlığa
Büyümesi ve varolması için. İşte ruh da
Beden olmadan doğamaz, kaslardan ve kandan
Yoksunsa. Tersi elinden gelseydi,
Başta, omuzda, topukta ya da bedenimizin
Başka bir yerinde işlevini sürdürmeyi yeğlerdi.
Tek aynı çanakta, yani aynı kişide kalsın da!

Oysa insan bedeninde bile -görüyoruz, belli-
Bir yer ayrılmış canla ruha. Öyleyse
Nasıl yadsımayız onların beden dışında
Doğup sürdürdüklerini yaşamlarını? Demek ki,
Beden yokolunca, içine dağılan can da
Yokoluyor onunla birlikte.

Ölümlüyü ölümsüzlükle eşlemek ve
Çalışabileceklerini sanmak uyum içinde
Çılgınlıktır düpedüz! Bir düşün
Ölümlüyle ölümsüz, tek bileşimde göğüslüyor
Büyük fırtınayı! Bundan daha tutarsız,
Daha aykırı, uygunsuz bir görüş olabilir mi?

Ölümsüz nesneler üç çeşittir demek ki
Birinciler, maddenin atomları gibi, tozanlarının
Saltık somluğundan ötürü püskürtür vuruşları,
Hiç bir güç sızıp içlerine, çözemez dokularını.
İkinciler, vuruşlara bağışıklıkları yüzünden
Karşı koyarlar zamana-dokunulamayan, çarpmalardan
Etkilenmeyen bosluk gibi. Sonuncularınsa,
Çevrelerinde bir boşluk yoktur ki
Yayılıp, çözülebilsin parçaları.
Toplamı sonsuz olan evren gibi
Ne maddenin kaçabileceği
Bir boşluk vardır dışta
Ne de girip öz dokuyu çözüştürebilecek
Başka bir madde! İmdi can ne somdur ne ölümsüz
Çünkü boşluk diye bir şey vardır doğada
-Sana önceden de söylediğim gibi- ve canda
Büyük yer tutar boşluk.
Kaç varlık sayabiliriz bitimsiz evrende
Bir baskınla karşılaştığında, sarsılmasın

Benliği karşı karşıya kalmasın yıkımla?
Değil mi ki geniş boşluklar var
İlksel öğelerin yayılacağı, yokolacağı varlıkların?
Ölümsüzlük kapanmıştır böylece cana da.

Nasıl açıklayabiliriz canın ölümsüzlüğünü?
Koruyucu güçlerin gözetiminde midir?
Düşman güçler işleyemez mi ona?
Yoksa bu güçler saldırıya geçse bile
Durdurulur mu daha biz uyarıyı almadan?
Ama can, yalnız bedenin dertlerini paylaşmaz,
Kendisi de sayrıdır. Ezilir gelecek korkusuyla,
Bitkin düşer; yanlışlar geçmişteki
Acı pişmanlığı getirir yedeğinde.
Üstelik kendine özgü illetler de edinebilir ruhun
-Çılgınlık, bellek yitmesi gibi- ve dalar,
Saplanır kalır unutuşun kara bataklığına.

Ölümün ne önemi var bizim için öyleyse
Ruhumuz da bedenimiz gibi ölümlüyse?
Geçmişte Kartaca orduları yurdumuza karşı
Saldırıya geçtiğinde -Yeryüzü savaş gümbürtüsüyle
Sarsılıp yüce gökkubbenin altından kaymaya
Başladığında- insanlar titreyerek beklerken
Kimin kazanacağını, karada ve denizde,
Bizim kılımız bile kıpırdamış mıydı?
Öldükten sonra da bedenimizle ruhumuzun
Dirimsel bileşimi bozulduğunda hiç bir şey
Etkilemeyecek bizi, duyularımıza işlemeyecek.
İster yerle gök bir olsun, ister deniz
Yükselip karışsın göğe, bize ne?

Ruhta ya da canda duyum izleri kalsa bile
Bedenden ayrıldıklarından sonra, bize ne bundan?
Değil mi ki bedenle canın çiftleşmesinden,
Kaynaşmasından doğmuşuz biz? Ya da ölümden sonra
Bizi oluşturan maddenin parçaları yeniden birleşse,
Zamanla, tıpatıp girse bugünkü duruma
-Bize bir daha sunulsa yaşam ışığı-
Bir kez koptuktan sonra benliğimizin zinciri
Bu yeniden-doğuş ilgilendirir mi bizi?
Bugün geçmiş varlığımızla ilgilenmiyorsak
Yeni kimliklerin çekeceği acıdan bize ne?
Düşününce geçen zaman diliminin ölçülmezliğini,
Girdiği binlerce binlerce biçimi maddenin,
Bizi oluşturan atomların daha önce de kimbilir
Kaç kez girmiş olduklarını kabulleneceksin
Bugünkü bileşimlere. Ama ruhumuz anımsayamıyor:
Çünkü bir yaşam kopukluğu var
O zamanla şimdi arasında ve atom devinimleri
Çok uzaklara sürüklenmiş duyu gücünden.

Gelecekte bizi güçlük ve mutsuzluk bekliyorsa
Biz de varolmalıyız onları duymak için.
Gelgelelim ölüm kurtarır bizi bu zorlu yazgıdan
Varolma hakkı tanımayarak benliğe
Acılardan uzak tutar onu. Bil ki, Memmius,
Korkulacak hiç bir şey yoktur ölümde.
Varolmayan, acı da çekemez nasılsa.
O zaman ne ayrım kalır ölmüşle
Hiç doğmamış olanın arasında?

Biri çıkıp da, ölümden sonra mezarda
Çürüme, yanma, yırtıcı kuşlara yem olma gibi
Kaygılardan söz açarsa, inanma.

Gizli bir ürküntü vardır içinde; her ne kadar,
Duyumun öldükten sonra da
Süreceğini açık açık yadsısa da, çelişir
Dediğiyle düşündüğü tümüyle bırakamaz yaşamı.
Varlığının bir parçası hep sürecektir sanki.
Ölümden sonra bedeninin yırtıcı kuşlar
Ve hayvanlarca yağmalanacağını sanan kişi
Nasıl acır kendine! Dışında kalamaz olayın
Ne de cesetle bir ayrım yapabilir arasında,
Kendi gibi görür o cansız nesneyi
Ve bakarken duyduğu acıyı da aşılar ona.
Bundandır ölümlü yaratıldığına üzülmesi.
Bir türlü anlamaz ki gerçek ölümde
İkinci bir benlik yoktur ölenin yasını tutan.
Yanıbaşında durup acısına katılan; parçalanışını,
Ya da yakılışını gözleyen onun, yattığı yerde.
Çünkü yağmalanmak gerçekten kötüyse,
-Çakallara yem olmak ölümden sonra-
Ha gömme töreninde yakılmışsın, ha balmumuyla
Sıvanmışsın kaskatı, ha donmuşsun soğuktan,
Ha ezici toprak bastırmış üstüne, ne fark eder?

Bitmiştir hepsi. Mutlu bir yuva,
Eşsiz karın karşılamayacak seni, çocukların
Koşmayacaklar kapıya, ilk öpüşü almaya yanağından;
Duymayacaksın artık o anlatılmaz sevinci.
Ne aileni gözetme, ne zenginleşme sorunu var.
Zavallı; diyecekler, yaşamın sayısız tatları
Bir günde hileyle alındı elinden! Bilmezler ki
Bu tatları yitirme acısı işleyemez yüreğine.
Bunu iyice kavrasalar, çelişmese
Sözleriyle davranışları, ölümün ve yasın
Ağır yükü altında kalmazlardı. Derlerdi ki :
Evet, sen ölüm uykusunda, erinç içindesin

Ve öyle kalacaksın sonsuza kadar. Acı ve
Umutsuzluk değmeyecek bile sana. Ama bizler,
Küllerini gözlerken onulmaz gözyaşı dökenler;
Dinmeyen acı, hiç eksilmeyecek bizim içimizden.
Sor onlara : bir şey uykuya ve erince varıyorsa
Ardından yas tutup dövünmenin anlamı ne?

Bir şölende, başları çiçeklerle taçlanmış,
Ellerinde kadehlerle hafifçe kaykılanlar,
Şunları geçirirler içlerinden : Biz zavallılara
Sunulan güzel anlar ne kadar da kısa! Hemen
Geçip gidiyor, anımsamıyoruz bile.
Sanırsın ki öldükten sonra da dinmeyen
Bir susuzluk, bir tutkuyla erimektir yazgıları.

Oysa uykuda, tatildeyken bedenle ruh,
Ne kaygıya kapılırız, ne yaşam çabasına.
-Bu uyku sonsuza kadar sürseydi,
Hiç bir tutku, hiçbir kaygı etkilemezdi bizi-
Oysa uyanıp toparlanıyoruz ufak bir sarsıntıyla;
Demek ki uzağına düşemiyor dirim atomlarımız
Duyusal devinimlerinin. Yani, bizim için,
Ölüm, çok daha az varolandır uykudan
-Daha az varolabilirse bir şey, hiçliğini algıladığımızdan-
Çünkü kaynayan madde kütlesinin büyük oranda
Dağılması söz konusu ölümden sonra; bir girdi mi
Bu soğuk kesiklik araya, bir daha uyanamaz kişi.

Doğa birden dile gelse, dese ki
Nedir derdiniz? Neden dövünüyorsunuz boyuna?
Neden yas tutuyorsunuz ölüme? Eğer
O ana kadar hoşnutsanız yaşamınızdan

-Tatların tümü boşuna harcanmamışsa
Çatlak çanağa doldurulan su gibi akıp-
Ey sersem yaratık, neden o zaman
Doygun bir konuk gibi çekilmiyorsun
Dingin kafayla dinleneceğin yere kaygısızca?
Kazancının tümünü saçıp savurmuşsan,
Çekilmez olmuşsa yaşam, neden arttıracaksın
Zararlar toplamını? Yeni emeklerin de kolayca
Boşa gidebilir. Neden sonu gelmesin yaşamın
Ve çabanın? Bir tat yaratmamı mı bekliyorsun
Benden yoksa? Yok öyle bir şey, bil! Kıramazsın
Değişmeyen zincirini olayların. Bedenin daha
Çökmemişse yaşla, tutuyorsa daha elin ayağın,
Bil, yeni bir şey görmeyeceksin. Canlıların
Tümünden çok da yaşasan, hiç ölmesen de hattâ.

Nerden baksak doğa haklıdır savında,
Doğrudur suçlaması. Hele yakınan yaşlıysa,
Yaklaşan ölümden korkan bir ak sakallıysa,
Daha da sert çıkışmaz mı ona? Demez mi ki,
Alçak, git başımdan! Usandım sızlanmandan!
Yaşamın tatlarına doyduğun halde razı değilsin
Gitmeye, öyle mi? Sen zaten hep elinde olmayana
Yandın, bilmedin elindekinin değerini,
O yüzden doyumsuz ve ödülsüz geçmiş yaşamın.
Ölüm apansız avlayacak seni şölenden kalkmadan.
Vazgeç yaşına uymayan bu saçmalıklardan hadi,
Kendine gel; yerini başkalarına bırakmaya
Hazırla içini. Seçme hakkın yok nasılsa.

Hiç kuşkusuz haklıdır yine azarlarında.
Yeniye yol açmak için hep itilecektir eski.
Ve yeni, kurulacaktır çökenin yıkıntılarından.

Karanlık cehennem de yoktur ölümden sonra.
Hep yeni kuşaklar yaratacak madde vardır.
Gerekli yaşam süreleri tamamlandığında onlar da
Gidecek, onlardan sonra gelenler de.
Her şey birbirinden doğmuş olacak böylece.
Kimse el koyamaz, sahip çıkamaz yaşama.

Doğumumuzdan önceki sonsuzluğa bir göz at.
Ne önemi var bizim için o geçmişin?
Doğanın uzattığı bir aynadır bu:
Ölümümüzden sonraki sonsuzluğu görürüz içinde.
Korkutucu, irkiltici bir şey var mı görüntüde
En derin uykuyu bile aşan bir erinç dışında?

Akheron'un[1] *derinliklerinde bizi beklediği*
Söylenen işkenceler, aslında yaşamımızın içinde.
Mitosa göre, tepesinde asılı kayanın korkusuyla
Donakalan zavallı Tantalos yoktur gerçekte,
Ama nice insan yaşarken tanrı korkusuyla titrer
Yazgının her an indireceği yumruğu bekler.

Akheron'da yırtıcı kuşlarla paralanan
Tityos da yoktur gerçekte.
Dev bir göğüs kafesini didikleyerek habire
Sonsuza dek yetecek et bulabilir mi kuşlar?
O insanüstü titan gövdesi ne kadar yer tutsa
-Gerilmiş kolları, bacaklarıyla
Dokuz dönümcük bir alana sığmasa da, bütün
Yeryüzüne yayılsa- ne sonsuz acı çekebilir,
Ne de sonsuz bir besin kaynağıdır. Ama aramızdadır

1. *Cehennem ırmağı.*

Zavallı âşığı nasıl gagalar kıskançlık,
İçini nasıl kemirir tutkular, düşün bir kere!

Gerçek Sisyphos da aramızdadır.
Bir post kapmak, çıkarlara ve güce yaslanmak
Eğiliminde olanları nasıl yenilgiye uğratır,
Nasıl buruklaştırır kamuoyu. Bu yararsız,
Hiç ele geçmeyecek ödül uğruna ter dökmek;
Durmadan, sarp bir tepeye sürmektir kayayı.
Oysa doruğa ulaşıldığında yuvarlanmıştır kaya
Ve çoktan bulmuştur ovanın düzeyini.

Seçkin şeylerle doldurulsa da, hoşnut olmayan,
Doymak nedir bilmeyen bir ruhu
Sürekli doyurmaya çalışmak -mevsimler
Gelip çatınca kendilerine özgü ürünleri
Ve değişik albenileriyle, sundukları
En güzel yemişlerini tadamamak-
Çatlak kaba habire su dolduran
Kızcağızın öyküsünü andırmaz mı?

Kerberos[1], Furia'lar[2], ateş püsküren derin cehennem...
Bil ki hiçbirinin aslı yoktur. Ama yaşamı,
Hataların cezalandırılacağı korkusu karartır.
Suçların büyüklüğü oranında korku da artar,
Ceza da : Tarpeia kayasından atılış, zehir,
Zindan, kamçı, sehpa, işkence çarkları,
Kaynayan uçurum, kavuran zift, dağlayan demir...
Bunlar gerçekte olmasa bile, suçlu,

1. *Ölüler ülkesinin kapısını bekleyen korkunç köpek.*
2. *Kötülük yapan, öç alan cinler.*

Korkulu bekleyiş içinde kendini kamçılarl
Kestiremez iskencenin ne zaman kesileceğini,
Ne zaman biteceğini cezasının. Ve ürker ölümün
Acıyı arttıracağından büsbütün. Yani cehennem,
Akılsız ölümlülerin bu dünyada sürdüğü yaşamdır.

Diyebilirsin ki kendine, o eşi bulunmaz
Kral Ancus bile öldü, çok daha erdemliydi benden.
Ve zamanında dünyayı yönetmiş nice soyluyu,
Nice önderi alt etti ölüm, nice başbuğu.
Ya bir zamanlar deniz altında yol açan ve
Tuzlu sularda yürüten birliklerini,
Okyanus gümbürtüsünü bastıran nal sesleriyle,
Krallar kralı? Sonunda o da ışıktan yoksun kaldı,
Salıverdi canını bedeninden. Ya Kartaca'nın dehşeti,
Savaş şimşeği Scipio? Zavallı, bir serf gibi,
Kemiklerini toprağa vermedi mi ?
Doğruyu ve güzeli bulanları da ekle bunlara.
Musa'ların yoldaşları ve onların başı eşsiz Homeros
Aynı uykuya dalmadı mı sonunda? Demokritos,
Usunun aksadığını anlayınca yaşlı yıllarında
Eğilmez başını sunmadı mı ölüme, isteğiyle?
Ya Usta? Güneş-ışıklı koşusunu
Bitirdikten sonra ölen Epikuros?
-Parlak ışınlarıyla yükselen güneş
Nasıl sönük bırakırsa yıldızların ışıltısını
Dehasıyla bütün benzerlerini öyle gölgede bırakan-

Sen nasıl karşı çıkabilirsin yazgına?
Sen ki yaşamın süresince kapıkomşusuydun ölümünl
Zamanının çoğunu uykuyla geçirdin
Uyanıkken de horlayıp düşler görürdün,
Asılsız korkulara tutsak düşen ruhunla

Araştırmadın kaygılarının nedenini,
Sonuç yakanı bırakmayan önyargıların itişiyle
Bulanan ruhun döndü durdu çalkantılarda.

Evet, bir ağırlık duyuyor ruhlarında insanlar.
Göğüslerine çöken yıkıntının nedenini
-Bu yükün kaynağını görebilselerdi-
Sürdürmezlerdi çoğunluğun yaşama biçimini :
Kimse ne istediğini bilmiyor aslında ve herkes
Kaçma çabasında bulunduğu yerden, sanki
Yer değiştirmeyle yük atılabilirmiş gibi.

Bakıyorsun, zenginin biri bunalmış
Konağında oturmaktan, çıkmış; gelgelelim
Hemen dönüyor geri, dışarda da sıkılıyor çünkü.
Yazlığa gitmeye kalkıyor bu kez.
Atları öylesine kırbaçlıyor ki
Sanırsın yangından mal kaçıracak.
Ama daha adımını atar atmaz eşikten,
Başlıyor esnemeye, uykuya sığınarak
Unutmayı deniyor ya da kente dönüyor geri.
Kaçamıyacağı benliğiyle sürdürdüğü
Kötü evlilik sonucu, gitgide iğreniyor kendinden
Derdinin dermanını araştırmıyor çünkü.
Bunu kavrayabilseydi, kaygılarının tümünü
Atıp incelemeye adardı kendini
Evrenin yapısını. Bir saatlik değil ki
Sonsuz konumuz : bitmeyen zaman ölümden sonraki

Nedir aslı bu kör tutkunun, bizi
Belirsizlik ve tehlike karşısında bile
Yaşama bağlayan? O ki ömrümüz kısıtlı
Ve kaçmak olanaksız ölümden?

Nasılsa değişmiyor yaşamımızın çerçevesi
Ve yeni bir tat sunmuyor doğa
Yaşamakta direnenlere. Ne değerli oluyor
Elde edemediklerimiz! Bir kere de
Elde ettik mi, başka şeye yöneliyor tutku.
Dinmez, onulmaz bir susuzlukla bağlıyız yaşama
Ama gelecek ne getirirmiş, orasını bilmiyoruz.

Birazcık bile olsun kısaltamayız ölümü
Yaşamı uzatarak.
Değişmez kalır ölümden sonraki süre.
Kaç kuşak katarsan kat ambarına yaşayarak,
Aynı sonsuz ölüm beklemektedir seni.
Varolmama süresi eşittir herkesin;
Ha dün ölmüşsün, şafakta
Ha aylar, yıllar önce kapamışsın gözlerini!

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Musa'ların, daha önce kimsenin ayak basmadığı
Pieria'daki yurdunun dolambaçlı yollarında
İlerlemeye çalışıyorum yaktığım ışıkla.
Erden kaynaklar bulmak ne güzel, sulardan içmek!
Ne güzel çiçekler toplamak ve yeni çayırlardan,
Daha hiçbir şaire takmadıkları Musa'ların
Bir çelenk derlemek başıma!
İnsanı eğitmenin ödülü bu işte, yüce konularda,
Bağnazlığın boyunduruğundan kurtarmaya çalışmanın;
Herşeyi Musa'ların kıvılcımıyla aydınlatan
Renkli ışınlarını bu türkünün, karanlığa tutmanın.
Evet, amaçsız değil benim şiirim
Hekimler, hintyağı verdiklerinde, önce nasıl
Şöyle bir sıvarlar çanağın ağzını duru balla.
Acı yudumu içiverir çocuk, kapılıp balın tadına.
Kandırılmış olur, ama aldatılmış sayılmaz,
Yeniden kavuştuğuna göre sağlığına.
Bizim öğreti de acı geliyor ilk kez tadana
Ve çoğunluk tatmaya hiç yanaşmıyor.
Onu şiirin büyülü sesiyle sunmam bundandır;
Musa'ların tadına doyulmaz balıyla sıvamam.
İstiyorum ki dizelerim üstünde düşünürken
Duyularına öyle bir sezgi gelsin ki,
Evrenin yaradılışını çözebil, işleyişini kavra
Ve anla harmanını kaldırdığın ekinin değerini.

Şimdiyedek atomların yapısını anlattım sana;
Biçimlerini; kendiliğinden uçuştuklarını
Boşlukta, sürekli bir devinimin dürtüsüyle ve
Tüm nesnelerin nasıl yaratıldığını
Onlardan. Ruhun yapısını da açıkladım; bedenle
Kurduğu birliğin hangi güçlerin etkisiyle
Yetkinleşeceğini; ve ayrışmasını kurucu atomlarına.

Şimdi önemli bir gerçeği açıklamanın
Sırası geldi : *bir de imgeler var* evrende.
Varlıkların yüzeyinden sıyrılan zarlardır bunlar
Hiç durmamacasına; o yana bu yana uçuşurlar.
Bunların dürtüsüyle, uykuda ve uyanık
Garip nesneler görürüz ansızın,
Hortlaklar çıkar karşımıza, ürkeriz.
Sık sık tatlı, derin bir uykuda
Akheron'dan uğradığını sanırız
Ölülerin, gölgelerinin dolaştığını aramızda.
Ve öyle gelir ki bize, yaşayan bir parçamız
Sürecektir ölümden sonra da, beden ve
Ruh çözüldüğünde, ayrıştıklarında atomlarına.

Diyorum ki, şeylerin tıpatıp örnekleri ya da
Maddesiz biçimleri, yüzeylerinden salınır nesnelerin.
Dış gömlek, zar diye tanımlayabiliriz bunları,
Çünkü uçuşan imgelerin her biri, ayrıldığı
Gövdenin biçimindedir tıpatıp. İşte nedenleri :

Bir kere, zekâsı en kıt olanlar bile bilir ki,
Gözle görülebilir tozanlar bırakır varlıklar.
Bazısı dağınık ve seyrektir, duman gibi
Kütüklerden çıkan ya da ısısı gibi ateşin.
Kimileri daha yoğun, daha sıktır. Örneğin :

Yazın borumsu hırkasını çıkarır ağustosböceği
Ve sıyrılır gövdesini saran zarlardan
Yeni doğan buzağılar. Kaç kere görmüşüzdür,
Kaygan yılanın bıraktığı eski derinin
Işıl ışıl parladığını dikenlerde.
Demek varlıklar da çok daha ince,
Bir zar salıyorlar bedenlerinin yüzeyinden.
Daha katılar çıkabildiğine göre,
Neden çıkamasın çok daha inceler?
Üstelik, biliyoruz ki varlıkların yüzeyinde
Binlerce tozancık vardır ve bunlar -içine girdikleri
Düzen ya da biçimlerinin taslağı değişmeden-
Daha da çabuk atılabilir. Hem sayıca azdırlar
Hem de dışta olduklarından engellenmeye pek uğramazlar.

Görüyoruz ki, çoğu varlıklar bol tozan atıyor
Hem içlerinden değil salt -demin dediğim gibi-
Yüzeylerinden de, renk olarak.
Açıkça görülür bu tiyatrolarda :
Direklere, çatıya gerilen, dalgalanan
Sarılı, kızıllı, kahverengili tentelerde.
Aşağıdaki kalabalığın bulunduğu yer ve sahne
Tentenin renkleriyle donanır tepeden tırnağa,
Işıldar. Çevredeki duvarlar ne kadar yüksekse,
O oranda göz kamaştırıcıdır renk sağanağı.
Böylesine renk yayabiliyorsa çadırbezi bile,
O zaman bütün varlıklar yüzeylerinden
-O yana bu yana sıçrayan tozanlarla-
Zarsı imgeler bırakmalıdır dışarıya.
Artık kesinlikle biliyoruz ki, her yanda
Dokuca son derece ince
Ve tek tek olduklarında gözle görülmez
İmgeler uçuşup duruyorlar.

İkincisi : kokunun, dumanın, ısının neden şekilsiz
Bulutlar halinde çıktığına gelince varlıklardan;
Öylesine derindedir ki kaynakları,
Parçalanırlar dolambaçlı yolculuklarında.
Kenetlenerek ilerleyecekleri, doğruca dışarı
Açılan bir geçit yoktur ki. Oysa yüzeydeki
İnce zarı atıldığında rengin, hiç bir şey
Çözmez onu : dışardadır, etkiye açıktır çünkü.

Ve yansımaları düşün son olarak,
Aynada, suda ve öbür parlak yüzeylerdeki.
Tıpatıp eşleri değil midir bunlar
Gerçekte de varolan nesnelerin?
Onlardan çıkan zarlardan -imgelerden-
Oluşmuşlardır çünkü. Belki göremediklerimizden
Daha büyük yer tutar duygun varlığın imgeleri.

Demek incecik ikizleri var varlıkların,
Tek tek alındıklarında gözle görülmeyen.
Ama çarpıp da düzgün yüzeyine aynanın
Geri dönerlerken hızla, üstüste gelince,
Görülebilir imgeler yaratan. Yoksa bu zarlar
Nasıl korunabilir ve böylesine benzerdi nesnelere.

Şimdi sana *ne seyrek olduğunu anlatacağım*
Bu zarların dokuca. Biliyoruz ki, bir kere
Atomlar, duyularımızın kapsamının çok altında kalır.
Gözün seçemediği ufaklıktaki nesnelerden çok daha
Ufaktırlar. Birkaç sözcükle anlatayım
Varlıkları oluşturan atomların ufaklığını sana.

Öylesine ufaktırlar ki kimi hayvanlar,
Üçte birleri gözle görülmez artık.
Ya iç organlarını nasıl getirebiliriz gözönüne
-O küçücük yüreği, gözleri- bacakları, kolları,
Eklemleri ne büyüklüktedir?
Ya canla ruhu oluşturan kurucu atomlar?
Bir düşün, ne kadar ince ve ufak olmalılar.

Keskin bir koku salan şeyleri düşün :
Şifa otu, acı pelin, bunaltıcı karapelin,
Buruk kantaryon. Sıkmayagör hafifçe parmağınla
Bu otları; görülmese de tozanları
Kokuları kalacaktır elinde.
Havada türlü yönlerde uçuyor olması gereken
Ve duyularımızı etkilemeyen yüzey zararlarının
Sayısı konusunda bu bir fikir verir sana.

Havada dolaşan zarlar salt nesnelerindir sanma;
Kendiliğinden üreyen zarlar da vardır
Göğün hava dediğimiz alt bölümünde oluşan.
Çeşitli biçimlere girer bunlar ve çok yükseklerde
İlerler. Biriktiğini görmez miyiz ara sıra
Bulutların tepede? Havayı kırıştırıp kapkara
Bir perde çektiklerini güneşe?
Büyük gölge parçaları sürüyen
Dev yüzler de yüzer aralarında.
İnsana öyle gelir ki, sivri doruklar
Önüne durup karartmadadır güneşi.
Derken fırtına yüklü öbür kara bulutlar
Bir devin eliyle dağıtılır dört yana;
Akışkanlıklarında boyuna değişir biçimleri.

Ne büyük bir rahatlık ve hızla ürer bu zarlar!
Ve nesnelerden hiç durmadan akar,
Yüzeylerinden kayıp giderler.
Çünkü en dıştaki gömlek, en çabuk atılabilendir.
Başka bir nesneyle karşılaştığında, geçebilir
Arasından, camda olduğu gibi. Oysa
Sarp kayaya ya da tomruğa çatınca
Hemen sapar, imge de yaratamaz böylelikle.
Ama karşısındaki hem parlak, hem de sıkı
Dokuluysa -ayna gibi- olmaz bunların ikisi de.
Engel cam değildir ki, zarlar geçsin; öte yandan
Sapmazlar da, pürüzsüzlük korur onları.
Böylesi yüzeylerin neden gözle görülebilir
İmgeler yansıttığım anladın mı şimdi?
Ne zaman bir nesne koysan aynanın karşısına, belirir
İmge. Demek nesnelerin yüzeyinden çıkıyor kesintisiz bir
İnce dokular ve zarsı biçimler çağlayanı. Onlara
Anlık diyebiliriz, kısa sürede doğduklarına göre.

Güneş nasıl yığınla ışık tozanı
Bırakmak zorundaysa kısa sürede
-Yeryüzünü sürekli aydınlatabilmek için-
Bir anda yığınla imge yaymalıdır nesneler de,
Türlü biçimlerde, tüm yüzeylerden ve her yöne.
Hangi yana çevirirsen çevir aynayı, nesneler,
Renkleri ve biçimleriyle belirecektir içinde.

Güneş pırıl pırıl yanarken bazan,
Şaşılacak bir hızla kararır hava.
Sanırsın ki, Akheron'un olanca karanlığı
Toplanıp gökkubbeyi kuşatmış.
Bir fırtına gecesi biriken bulutlarda
Asılı durur korkunun kara suratı.

Böylesi bir madde kütlesiyle karşılaştırılınca,
Yüzey-zarının ufaklığı anlatılamaz, belirtilemez oranı da

Bu zarların hızını da anlatacağım dizelerimde.
Düşün, havada ne tezlikle kayabiliyor ki
Kendine özgü itkisinin yönelttiği yere her biri,
Bunca yol alıyorlar kısacık bir sürede.
İnandırıcı şeylerdir anlatacaklarım, ayrıntılı değil;
Çok daha tatlıdır kuğunun kısacık türküsü
Bulutlarla yarışan turnaların yaygarasından.

Önce: hepimiz biliriz ki ivecendirler
Küçük tozanlardan oluşanlarla hafif nesneler.
Güneşin ışığı ve ısısı en iyi örnek:
Öyle ufaktır ki atomları, savrulduklarında
Aşarlar hava boşluğunu zaman yitirmeden
-İtiliş nereye sürüklerse- Işık yığınağı
Hemen yenilenir taze ışıkla. Birbirlerini
Devinime geçirir ışınlar hiç durmadan.
Zarlar da bir anda inanılmaz genişlikte
Sınırsız bir alanı assalar gerek, iki nedenle.
Bir: Sürekli dürtüyle yola çıkınca
En arkadaki, ilerleyeceklerdir öndekiler de
Hafifliklerine uygun bir hızla. İkincisi:
Dokuları çok seyrek olduğundan
Her gövdeye girer, süzülebilirler boşluklardan.

Gövdelerin en derin yerinden
Yüzeye atılan kimi tozanlar
-Güneşin ışığını, ısısını oluşturanlar örneğin-
Daha gün doğar doğmaz kopar,
Dağılırlar gökyüzüne boydan boya

Ve uçarak denizden ve karadan, kaplarlar
Gökkubbeyi. Peki, ya atıldıkları sırada
Zaten yüzeyde olanlar? Engellenmeyenler baştan?
Elbet daha hızlı gideceklerdir ve daha uzağa;
Kat kat büyük bir alanı aşacaklardır
Güneş ışığı gökte parlayıncaya kadar.

Yüzey zarlarının ilerleme hızı konusunda
En inandırıcı deneyi söyliyeyim sana;
Gök yıldızlarla ışıl ışıl yanarken, aç göğe
Bir çanaktaki suyun pürüzsüz yüzeyini:
Hemen ışıldayan yıldızlar göreceksin,
Yansıyacaklar suya olanca görkemleriyle. Demek
Esir sınırından anında iniyor yeryüzüne imge.

Gövdelerin, gözlerimize vurup
Görme duyumuzu uyaran tozanlar bıraktıklarının
Kanıtları bunlar. Kimi gövdelerden sürekli
Bir koku dalgası yayılır, ırmaklardan
Serinliğin, güneşten ısının ve okyanustan
Yalıyarı kemiren serpintinin yükselişi gibi.
Çeşitli sesler durmaksızın uçuşur havada.
Kumsalda yürürken dilimizde bir tuz tadı duyarız.
Hintyağı içilirken yanımızda, burulur ağzımız.
Her gövdeden bir madde ırmağı akıyor
Ve yayılıyor her yana demek ki.
Bu ırmağın kesintisiz akması gerek,
Duyularımız hep tetikte olduğu sürece ve
Varlıklar, görüldükçe, koklandıkça, duyuldukça.

Karanlıkta yoklanan bir gövde tıpatıp
Günün duru ışığındaki biçimiyle gelir elimize.

Demek *tektir, dokunma ve görme duyularımızı*
Uyaran kaynak. Diyelim ki, dörtköşe
Bir nesneye dokunduk karanlıkta:
Işık vurunca gözümüze, dörtgen görünen şey
Bu nesneden çıkmış zar değil de nedir?
İmdi: zarlarda saklıdır görme nedeni
Ve onlar olmadan görülemez hiçbir şey.

Görüyoruz, dağılıp yayılıyor her yöne
Zar dediğim şeyler. Biz salt gözlerimizle
Görebildiğimizden, bakışımızı
Belli bir yere çevirdik mi,
Gözümüze oradaki varlıkların
Tümü çarpıyor biçimleri ve renkleriyle,
Bu zarlara bağlı yine, gövdelerin her biriyle
Aramızdaki uzaklığı algılamamız
Ve ayırmamız da. Çünkü zar bırakılınca
Kovar gözle arasına giren havayı.
Ve hava gözyuvarlağından süzülür.
Şöyle bir yalayıp geçer gözbebeklerimizi.
Zarın önündeki havanın çokluğu ve gözlerimizi
Yalayıp geçen esintinin süresi oranında
Uzaktır bizden bir gövde; ama
Öylesine çabuk olup biter ki bunlar,
Aynı anda seçeriz yapısıyla uzaklığını.

Tek tek görülememelerine karşın
Gözümüze çarpan zarların,
Çıktıkları gövdelerin görülebilir olmasına
Hiç şaşmamalı. Rüzgâr damlacıklarla
Çarpar yüzümüze, soğuk ısırır, ama
Biz rüzgârla soğuğun tek tek birimlerini değil
Toplam etkilerini duyarız sonuçtaki.

Sanki bizi iteleyip kakalıyordur,
Dürtüklüyordur sanki dışımızda biri.
Onun varlığını duyarız yanıbaşımızda.
Çarptığında parmağımız, taşın dış yüzeyidir,
Renk zarıdır değdiğimiz, ama öyle gelmez bize
Çarptık sanırız kayanın sert çekirdeğine.

Peki *neden aynanın öte yanında*
Belirir imge? Gerisinde görünürken yüzeyin?
Eşikten bakar gibiyizdir, yarı aralık kapıdan
Evin dışındaki şeylere göz atarız. Yine
Çift-hava engeli vardır görüntünün yanısıra.
Gözle, kapı arasmda kalan havayı
Algılarız önce, tarayarak menteşeleri sağlı sollu
Dışardaki ışığa varırız; ikinci hava dalgası
Orada çarpar gözümüze; ardından da
Açık havada gerçekten görülen varlıklar.
Aynada yansıyan imgede de öyle: gelirken
Gözümüze doğru, kendisiyle göz arasına giren
Havayı iteler zar, önüne katar; öyle ki,
Daha aynayı görmeden duyarız esintiyi.
Asıl aynayı gördüğümüzde, bizden ona giden
Ve ondan yansıyan zar, döner gözlerimize,
Başka bir hava tabakasını katarak önüne.
İmgeden önce algılarız onu
Ve o yüzden aynanın ötesinde gibi gelir
İmge bize. Şaşmamak gerekir demek
Aynanın yüzeyinden yansıyan görüntülere;
Çifte yolculuklarını, çifte hava
Hortumuyla perçinledikleri düşünülürse.

Sağda olan şeyin aynada neden solda
Göründüğüne gelince: zar, düz yüzeyine

Çarptıktan sonra aynanın, dümdüz bir çizgide
Olduğu gibi gelir geri. Alçıdan bir maskeyi
Daha tam kurumadan duvara fırlatsa biri
Ve tersyüz olsa hiç değişmeden maske,
Geriye dönebilse; yüz çizgileri
Değişime uğramasa bile artık
Aykırı düşecektir eskiye. Eski sağ göz, soldadır;
Sol gözse, geçmiştir sağın yerine.

Bir zar, kimi zaman aynadan aynaya
Geçebilir. Ve beş ya da altı imge çıkar ortaya.
Odalarımızın iç bölümlerine
Yerleştirdiğimiz şeyler ne kadar uzak ve
Sapa yerlerde olsalar, bir dizi aynadan
Yansıyan sapa yolu izleyerek
Beliriverirler önümüzde. Her yansıyışta sol
Sağa geçer, sonra yeniden sola;
Yine sağa ve ilk göreli durumunu alır sonunda.

Bükümleri bizim oranlarımıza uyan aynalar
İmgeleri ters çevirmeden yansıtırlar.
Belki de zar, ikinci bir kere
Karşı kıyısına çarptıktan sonra bükümün,
Yani çifte yansımadan sonra ulaşır bize.
Ya da daha aynaya vardığında döner,
Bükümlü yüzey, bize doğru çevirir yüzünü.

İmgeler sanki adım adım izler bizi,
Ne yapsak aynını yaparlar. Çünkü
-Bir parçasından çekilmeyegör aynanın
Zar yansıyamaz o bölümden- doğa der ki:
Geliş açısına eşit bir açıyla yansıyacaktır
Yansıtıcı yüzeyden her tozan.

Göz neden kamaşır parlak nesneler karşısında?
Gözünü akıtır güneş, bakmakta diretirsen!
Çünkü korkunçtur gücü ve saldığı zarlar
Son hızla yol alıp büyük derinlikteki
Katışıksız havada, atom yapısını zedeleyen
Bir hızla çarparlar göze. Ustelik,
Kamaştıran ışık, kişiyi kör edebilir;
Bileşimdeki ateş tozanları girer göze elenmeden.
Sarılık çekenlere sarı görünür baktıkları:
Kendi bedenlerinden çıkan yığınla sarı tozan
Yaklaşan öbür zarların yolunu keser
Gözlerinin dokusuna da karışmıştır bunlar
Ve herşeye bulaştırırlar sarılıklarını.

Biz karanlıktayken aydınlıkta kalan
Nesneleri şu yüzden görürüz: Yakınımızdaki
Loş hava önce açık gözlerimize girer ve onlara
El koyar. Parlak, ışıklı hava hemen ardından
Gelerek yıkar gözlerimizde kalan son gölgeleri.
Çünkü çok daha devingendir aydınlık hava
Çok daha ince taneli, çok daha yetkindir.
O, gözlerin geçidini ışıkla yıkadı mı bir,
Karanlığın demin tıkadığı yollarını açtı mı,
Aydınlık nesnelerden atılan zarlar hemen gelir,
Görme duyumuzu uyarırlar. Öte yandan
Karanlığa bakarken aydınlıktan,
Hiç bir şey göremeyiz; çamurlu, bulanık,
Loş hava en sonda gelir ve boğar
Gözlere giden yolları, geçitleri tıkar ve göz
Hiç bir nesnenin zarına tepki gösteremez artık.

Yuvarlak görünür bize uzaktan
Bir kentin dörtgen kuleleri. Çünkü uzaktaki

Her açı ya siliktir ya da seçilmez köşeleri,
Etkisi de körelir gözlerimize ulaşmadan.
Çünkü havada uzun süre yol alan zarlar
Sürekli ona çarparak yitirirler sivriliklerini.
Açılarının tümü de kaçınca gözümüzden,
Yuvarlaklaştırılmış köşeli taşlara dönerler:
Yani yakından bakıldığında gerçekte
Hiç de yuvarlak olmayan, ama uzaktan
Yuvarlaklığa öykünen bulanık gövdelere.

Dahası, *günışığındayken oynar gölgemiz,*
Ayak uydurur, öykünür bize. Şaşmamalı,
Işıktan yoksun havanın insan davranışıyla,
İnsan adımlarıyla dolaşabildiğine.
-Gölge diye adlandırdığımız şey, çünkü,
Işıktan yoksun havadan başka nedir ki?-
Aslında, yürüyen gövdelerimiz girip araya,
Yoksun bırakır yeryüzünü güneş ışığından
Belli aralarla. Ve geçtiğimiz yer yeniden
Işığa boğulur arkamızda. Bu yüzden
Gövdemizin ardarda beliren gölgelerini
Tek gölge sanırız, bizi adım adım izleyen.
Durmadan ışıltı tozanları yağar, ateşe atılan
Yün gibi, tüketerek bir öncekileri. Yeryüzü de
Işıksız kalma hızıyla siler gölgenin izlerini.

Burada da her zamanki gibi
Yanılma hakkı tanımıyoruz gözlere.
Işığın yerini seçmektir onların işlevi
Ve karanlığın yerini. Ama bir ışık ɔbürünün
Tıpatıp eşi mi? Deminki gölge mi ötedeki?
Ya da şu anlattığım durum mu söz konusu?
Akılyürütme karar verir buna. Olayların niteliği
Gözle kavranamaz. Yanılgı ondan sorulmamalı.

Bindiğimiz gemi, bize duruyormuş gibi gelir
Açıldığı halde -oysa gidiyor gibidir
Demirlemiş bir gemi- Kanatlı yelkenleriyle
Hızla geçerken yanlarından, dolu rüzgârla,
Uçsuz düzlükler, tepeler kıç tarafa sürüklenir.
Mavi göğe gömülü yıldızlar kıpırtısız gibidir,
Sürekli devinimde olmaları gerekir, oysa;
Işık saçan gövdeleriyle kalkıp boydan boya
Aştıklarına göre gökyüzünü, uzak yuvalarını
Bulmadan önce. Yerlerinde çakılıdır sanırız
Güneşle ayı. Olgular, dolaştıklarını kanıtlasa da.
Uzakta, denizin ortasında yükselen dağlar
-Aralarında bir donanma geçecek yer olsa bile-
Kenetlenmiş bir kütle, tek ada gibi gelir bize.
Hızla döndükten sonra ansızın durduklarında,
Odanın, duvarların döndüğünü sanır çocuklar.
Öylesine canlıdır ki bu duygu, çatının
Tepelerine çökeceğinden korkarlar.

Doğa günün ilk ışıklarını sürdüğünde
-Titreşen alevlerin renginde, kıpkızıl-
Ve aşırttığında dorukları, sanırız ki
Işıyan güneş konmuş da oraya, kendi ateşiyle
Yalazlıyor ortalığı. Oysa tepelerden en aşağı
Beş yüz mızrak belki iki bin ok atımı uzaktır
Ve korkunç okyanus düzlükleri yatar
Tepelerle güneş arasında, geniş küreyle çevrilen;
Ve kaç binlerle kara girer araya
Çeşitli insan ve hayvan türlerini barındıran.

Bir parmak derinliğindeki su birikintisi
Kaldırım taşları arasındaki çukurda,
Yer altında bir uçurum gibidir sanki

Tepelere yükselen göğü yansıtan.
Ayağının altında bulutlar görürsün ve göğü;
Yer altındaki uçsuz gökte gizlenen gövdeleri.

Sürdüğümüz eşkin ansızın duruverdiğinde
Irmağın ortasında, göz atarsak tez akan suya
Seli göğüslediğini sanırız duran hayvanın
Ve akıntı yukarı yol aldığını hızla.
Ve nereye bakarsak bakalım, her şey akmaktadır,
Son hızla yüzmektedir bizimle birlikte.

Kemerli yolun bir ucundan bakınca
-Yapının kusursuz da olsa bakışımı,
Kemerler eş yükseklikte de olsa-
Uzaktan, gittikçe yere yaklaşır tavan,
Sol yan, sağa kayar ve sonunda hepsi
Görünmeyen koninin sivrisinde birleşir.

Denizciler, dalgalardan yükseldiğini
Sanırlar güneşin, sonra batarken yine
Işığını denize gömdüğünü. Çünkü yalnız su
Ve göktür gördükleri. Bu yanılgı küçümsenmemeli.

Denizi hiç bilmeyenler, bozuk sanırlar
Limanda demirlemiş tekneleri.
Salt su üstündeki bölümü düzdür küreklerin,
Dümenin de. Su altındaki bölümlerse
Işıkta kırılıp, bükülmüş görünürler yukarı.
Sanki suyun üstünde yüzebilmek için
Kıvrılmışlardır yatay olana kadar.

Dağınık bulutlar, önüne düştüklerinde rüzgârın,
Gece göğünde kıvılcımlanan yıldızlar da
Sivri dişlerine takılıp bulutların
Bir yöne yollanırlar, eski yönlerinden bambaşka.

Elimizle gözümüzü bastırırsak alttan,
Yeni bir görüş biçimi çıkar ortaya:
Her baktığımızı çift görürüz;
Lambayla ışığı ikileşir, evdeki eşyalar da.
İnsanlar iki yüz takınırlar, her biri
İki bedenle dolaşır ortalıkta.

Uyku, organlarımızı tatlı zincirine bağlayıp,
Beden eriştiğinde katışıksız erince,
Uyanık sanırız kendimizi ve
Kolumuzu bacağımızı oynattığımızı. Gecenin
Kör karanlığında güneşe bakarız, günışığına;
Daracık bir alanda göğü aşarız, yaya geçeriz
Denizi, ırmakları, dağları. Ve çayırlardan
Gecenin ıssızlığında sesler duyarız.
Tek sözcük çıkmadan ağzımızdan, haykırırız.

Duyulara olan güvenimizi sarsan
Böylesi olaylara sık sık rastlarız.
Ama boşuna. Bu yanılsamaların çoğu
Kendi kendimizi -zorlayarak -inandırdığımız
Sanılardan doğar: duyuların algılamadığını
Algı sanmak yanılgısından. Görünür gerçekleri,
Su götürür yorumlardan ayırmak en güç iştir.

Hiç bir şeyin bilinemeyeceğini söyleyen kişi
Bu savının doğru olup olmadığını da
Bilemez aslında: bilemediğine göre hiç bir şeyi.

Bile isteye tepetaklak duranlarla tartışmam.
Tutalım, dedikleri geçerli, soralım ona:
Nasıl ayırt ediyor bilgiyle bilgisizliği
Doğruyla hiç karşılaşmamışsa? Ve
Doğru ile yanlış kavramının kaynağını? Söylesin nedir,
Kuşkunun kesinlikle bir olmadığının kanıtları.

Anlıyacaksın ki doğru kavramının
Duyulardadır kaynağı. Duyularsa, yanılmaz.
En güvenilir tanık değil midir; yanlışı,
Doğruyla birleşip kendiliğinden alt eden?
Evet, onlardan güvenilir bir tanık var mı?
Yalancı duyulardan doğan akıl,
Çelişkiye düşebilir mi kendi öz kaynağıyla?
Yani eğer doğrucu değilse duyular
Hepten yalancıdır öyleyse akıl da.
Gözün gördüğünü yadsıyabilir mi kulak,
El, kulağın duyduğunu? Öte yandan
Dil, burun ve göz yalanlayabilir mi?
Elin dokunduğunu? Söz konusu bile değil bence.
Kendine özgü bir yetisi var her duyunun,
Özel bir işlevi. Yumuşaklık, soğuk ve sıcak
Ve renkler, ayrı ayrı algılansalar gerektir;
Damağa özgü tatlanma yetisinin işlevleri
Başka başkadır. Ve yine başka başkadır
Kokuların ve seslerin üreyişleri; bir duyunun
Öbürünü yadsıma olanağını kaldırır bu.
Kendini de yalanlayamaz duyu
Çünkü değişmezdir inandırıcılık ölçüsü.
Demek algıladığı her zaman doğrudur.

Diyelim ki, akıl kestiremiyor
Yakından dörtgen görünen nesnelerin
Uzaktan yuvarlak görünmelerinin nedenini.

Öyle de olsa, sürçen akılla
İki biçime uydurma nedenler yakıştırmak,
Daha iyidir açık seçik gördüğümüz şeyleri
Bilerek elden kaçırmaktan. İnancın kökünе
Saldırmaktır bu. Yaşamı besleyen temeli yıkmak!
Salt akıl da değildir yıkılacak bu arada
Tehlikeden kaçınmak yolunda; korunmaz,
Güvenmezsen, karşı çıkarsan duyulara,
Yaşamın da kısa sürecek demektir, böylece
Sözde kalacaktır onlara yöneltilen saldırılar.

Çarpık bir cetvelle çizilen taslaktan
-Biraz eğri bir dörtgen, biraz eğimli bir düzey-
Ancak çürük bir yapı çıkabilir ortaya.
Çarpık çurpuk, sallantılı, darmadağınık,
Şurası girintili, burası çıkık. Her parçası
Temeldeki yanlışlar yüzünden, her an
Yıkılmaya yüz tutan. Tıpkı temelindeki
Duyular yalan yanlış olursa,
Akılyürütmenin de çarpık ve çürük olacağı gibi.

Bundan sonra *duyuların her birinin*
Kendilerine özgü nesneleri nasıl
Algıladığını saptamak kalıyor geriye
Ki pek güç değil bu. Bir kere *gürültülerin*
Ve seslerin her türlüsü ancak, kulağa çarpıp
Duyum uyandırdıklarında basınçlarıyla
Duyulabilir. Duyulara işleyebilmesi, seslerin
Cisimleri olduğunun başlıca kanıtıdır.
Üstelik ses boğazı yırtar çıkarken,
Haykırırken zorlanır nefes borusu. Çünkü
Alışılandan çok sayıda ses atomu üşüşmüştür
Kalabalık eşiğine ağzımızın, o daracık çıkışa.

Yani tozanları maddeli olsa gerektir
Seslerle sözcüklerde acıtabilme yetisi varsa.

Tanın ilk ışığından, akşamın gölgeleri
İnene kadar konuşan biri, bilirsin
Ne kadar yorgun düşer, nasıl yıpranır sinirleri
-Konuşurken avaz avaz bağırıyorsa hele-
Çok konuşmak bir şey alıp götürüyorsa
Bedenden, demek ki ses de
Maddeli olmalıdır yapıca.

Ve son olarak: bir sesin tırmalayıcılığı
Kurucu atomlarının tırmalayıcılığındandır,
Pürüzsüzlüğü, onların pürüzsüzlüğünden.
Pes bir trompetin *tok gümbürtüsü*
Ne kadar değişik gelir kulağa
Yırtıcı kayalarda yankılanan kükremelerden
Ve kuğu ağıtlarından, Helikon'dan yükselen!

Bedenimizin derinliğinden bulup bu seslenişleri
Ağzımızın geçidinden doğruca çıkardığımızda,
Böler onları, sözcükler ustası esnek dil
Ve kalıba döker dudaklarsa.
Kaynağından çokça uzaklaşmayan her seslenme
Bir yere gelir ki, sözcükler tek tek duyulur,
Açık seçik anlaşılabilir her hece.
Çünkü korur seslenme oranını ve biçimini.
Öyleyken, umulmadık uzunluktaysa ara
İster istemez karışacaktır sözcükler.
Bağlantıları kopacaktır seslenişin
Geniş bir hava tabakasına dağılınca.
Sesi duysan da kavrayamayacaksın sözcükleri,
Öylesine karışık gelecek seslenme sana.

Kimi zaman birinin haykırdığı sözcük
Bütün bir kalabalıkça duyulur. Besbelli
O tek seslenme bölünüyor yığınla seslenmeye,
Başka başka kulaklara pay ediliyor; her birine
Bir sözcüğün biçimini kazıyor, özgün sesini.

Kulağa ulaşamayan seslenişlerse uçar gider,
Rüzgâra karışırlar etki bırakmadan geride.
Kimi de katı gövdelere çarpıp döner,
Bizi yankısıyla yanıltan bir sesle, sözcüğü seçmede.
Bunu kavradın mı anlayabilirsin neden,
Anlatabilirsin başkalarına: kırlık alanlarda
Yolunu yitiren, gölgeliklerde kalmış
Dostları ararken, seslenirken, kayalardan
Çarçabuk döner sözcükler sırayla, aynı biçimde,

Altı-yedi yankıyla karşılık veren
Yerler de vardır tek seslenişe.
Tepeden tepeye sekerek yankılanır sözcükler.
Satyr'ler, [1] Nympha'lar basmıştır orayı
Süregelen yerel efsaneye göre.
Faunus'ların çılgınca şenlikleri, boydan boya
Bozar gecenin ıssızlığını: lirin telleri ve
Ustanın parmaklarıyla boşalan ezgiler flütten.
Savurarak keçi başını donatan çam dallarını
Rüzgârlı sazlarda hiç durmadan Pan
Dolaştırır o kısık dudaklarını; aksın
Kesintisiz diye kavalın delişmen ezgileri.

1. Gövdelerinin belden üstü insan, belden aşağısı at ya da teke biçiminde doğa cinleri. Kırlarda dolaşır ve Nympha'ların (kırperileri) peşine takılırlar. Faunus'lar da Satyr'lerin benzeridir.

Çoğu kez köylüler anlatır bu peri masallarını
Belki de övünürken bu inanılmaz olaylarla
Avunmak isterler, unutmak, tanrıların bile
Bıraktığı bir çoraklıkta yaşadıklarını.
Belki de bambaşka bir dürtüyle: çünkü
İnsanoğlu hep cankulağıyla dinler masalları.

Pek karmaşık olmayan bir sorun var:
Nesnelerin gözle seçilemediği geçitlerden
Sesin kolaylıkla geçip, kulağa nasıl eriştiği.
Kapalı kapılar ardındaki konuşmayı izleriz
Çünkü: nesnelerin görsel zarları geçirmeyen
Dolaşık yarıklarında kolayca yol alır ses. Zarsa,
Her çeşit imgenin geçebildiği, camdaki gibi
Düz yarıklardan kırılmadan geçebilir ancak.

Ayrıca: her yöne yayılır sesler çünkü her biri
İlk bölünüşünden sonra ufacık parçalara,
Başka sesler üretir; küçük bir kıvılcımın
Kendi ateşini yayıp çoğaltması gibi.
Düz yol dışında kalan yerler de dolar böylece
Engelleri aşan, birbirini kızıştıran seslerle.
Oysa görsel zarlar baştan tuttukları yolda
Düz çizgiler izleyerek ilerler; öyle ki, kimse
Duvarın ötesini göremez ama duyabilir
Yükselen sesleri. Ses, engelleri aşarken körelir,
Boğuklaşarak ulaşır kulaklarımıza ve bizler
Sözcükleri seçemeyiz, sesi duyarız yalnızca.

Tat organları dille damağı uzun uzun açıklamak
Gereksiz: bir kere yemeği çiğnerken ağzımızı
Büzdüğümüzde tat alırız, sanki tıkabasa

Su emmiş bir süngeri biri eline almış da
Usulca sıkıyormuşcasına. Dahası,
Sıktığımız yayılır damağın gözeneklerinden
Ve süngersi dilin rüzgârlı geçitlerinden.
Çeşninin tozanları pürüzsüzse, sarar damağı
Tatlı tatlı ve coşkuyla kurcalarlar
Dolaşık akışlarıyla ıslak bölgelerini dilin.
Biçimlerinin sivriliği, sertliği oranında
Isırlar, yırtarlar girerken duyu organlarına.

Tadın verdiği haz geçmez damağın ötesine.
Lezzetli lokma gırtlaktan indiğinde,
Organlara dağılırken haz biter artık.
Hangi besini alırsan al, ne önemi var?
Sindirebildiğin, bedenine dağıtabildiğin,
Midendeki sıvı dengesini koruduğun sürece!

Şimdi beğenilerin neden birbirine
Uymadığını anlatacağım sana.
Birine acı, lezzetsiz gelen, tatlı gelebilir
Başka birine. Tepki öylesine değişir ki
Birini besleyen, başkasını zehirleyebilir.
Sözgelimi bir yılan vardır, insan salyasına
Değer değmez, ısırarak öldürür kendini.
Bizim için öldürücü bir zehirdir harbak otu.
Oysa keçilerle bıldırcınlar yağ bağlar yeyince.

Bu gerçeği kavrayabilmek için ilkin
-Daha önce de söylediğim gibi- anımsanmalı
Varlıkları oluşturan atomların çeşitliliği.
Besin alan hayvan türlerinin
Kurucu atomlarının biçiminde de

-Organların ana çizgilerinde belirlenen
Özel ayrımlarla ortaya çıkan-
Dış görünümlerine koşut farklar vardır.
Bunlar, çatlaklardaki değişkenliği yaratırlar,
-Gözenekleri yani- bedenin tümünde,
Hatta ağız ve damakta bile. Kimi türlerde
Doğuştan ufaktırlar, kiminde iridirler,
Kiminde üçgendirler, kiminde dörtgendirler.
Çoğu yuvarlaksa da çokgendir bir bölüğü.
Kısaca, atomların biçimleri ve devinimleri
Gözeneklerinin biçimini belirler kesinlikle,
Atomların yapısı belirler atomlar arası geçitleri.

Birine tatlı gelen, acı geliyorsa öbürüne
Demek ki en pürüzsüz tozanları girerken
Öncekinin damağına, pürüzlü ve çentikli
Tozanların saldırısına uğramıştır ikincisi.

Bunu anladıktan sonra, sorun çözülmüş demektir.
Yani biri safra fazlalığından yakınıyorsa
Ya da başka bir sayrılığı varsa,
Bedeni tepeden tırnağa altüst olur bir anda,
Kurucu atomların durumları tümüyle değişir.
Duyusunun geçitlerine uygun düşen tozanlar
Yoktur artık. Girişleri tedirginlik uyandıran
Başka tozanlara açılmıştır kapılar.
Daha önce de kaç kere belirttiğim gibi,
Bal iki tadın karışımıdır: tatsızın tatlıyla.

Burun delikleri kokunun çarpmasıyla
Nasıl etkilenir, sorununu ele alayım şimdi.
Önce çeşitli gövdeler olmalı, çeşitli

Biçimlerde kokular saçan-bir ırmağın
Yaygın kollarını andıran- Ama
Kimi kokular belirgin özelliklerinden ötürü
Belli hayvan türlerine daha çekici gelir.
Arıları sınırsız uzaklıklara çeker bal kokusu;
Leş, akbabayı. Yırtıcı hayvanın tırnak izi,
Öncü av köpeklerini oraya yöneltir.
İnsan kokusunu çok önceden alır, Romulus
Kalesinin zambak aklığındaki koruyucusu kaz.
Demek her biri, kendi koku yeteneği uyarınca
Özel besinine yönelir ve türler yokolmaz.

Burnumuza çarpan kokulardan kiminin
Daha büyük bir etki alanı var, doğru.
Ama sesler kadar uzağa gidemez hiçbiri,
Görme gücünü uyaran zarlarla oranlanamaz bile.
Tembel, gecikmeli bir yolcudur koku ve hafifler
Varmadan menziline; ince maddesini dağıtır rüzgâra.
Bir kere, varlıkların derinliğinde doğar ve
Dışarı güçlükle çıkar; gövde parçalandığında,
Ezildiğinde, eridiğinde neden keskinleşsin
Varlıkların çekirdeklerinden sızmıyorsa?
Bir başka neden: koku sesten daha iri,
Daha büyük atomlardan oluşmuştur besbelli;
Taş duvarları delip geçemediğine göre
Tüm gürültülerin kolaylıkla aşabildiği.
Onun kaynağını hemen bulamayışımız bundandır,
Sesin kaynağını bulduğumuz gibi. Akışı katılaşır havada,
Duyulara sıcağı sıcağına iletemez haberlerini.
İşte bundandır köpeklerin sık sık şaşırması,
Dolanması bu yüzdendir kokunun ardında.

Kokulara ve tatlara özgü değil bu uyma yeteneği.
Varlıkların görülür biçimleri ve renkleri de

Eşit ölçüde uygun değildir duyu organlarına
Bütün türlerin. Dahası: bakıyoruz,
Tedirgin bile edebilir gözü kimi durumlarda
Tan habercisi horozun, örneğin, kanat çırparak
Coşkuyla ötmesi, kovması geceyi; aç aslanların
Katlanamadıkları bir görünümdür.
Daha ilk bakışta kaçmak düşer akıllarına.
Demek horozun gövdesindeki bazı atomlar,
Öyle incitiyor ki gözbebeğini aslanın,
Dayanamıyor yiğit hayvan. Ama ya bedenimize
Hiç giremediklerinden ya da girince
Hemen bir çıkış yolu bulduklarından
Yani engellenmediklerinden hiçbir yerde,
Gözbebeğimizi incitemiyorlar bizim.

Ey Memmius, *hayal gücünü uyaran dürtüyü ve*
Ruhumuza yer eden görüntülerin, kısaca,
Nereden geldiğini anlatacağım sana.
Önce diyorum ki: varlıkların yüzeyinden çıkan
Yığınla incecik zar uçuşmaktadır her yana.
Havada rastlaştıklarında, bürümcük
Ya da altın varaklar gibi kolayca girebilirler
Bileşime. Gözü alan, görme duyumuzu uyaran
Zarlara oranla çok daha seyrektir dokuları.
Girip bedenin çatlaklarından, ruhun o incecik
Tözünü harekete geçiriyor, duyumu uyarıyorlar ya!
Kentaur'lar, Siren'ler, Kerberos benzeri köpekler
Ve kemikleri toprağın bağrına karışmış nice ölü
Bu yüzden görünür bize. Aslında
Her yerde uçuşan bu zarlar çeşitlidir: kimi,
Ansızın kendiliğinden oluşur havada; kimi çıkıp
Türlü gövdelerden, oluşur biçimlerinin kaynaşmasıyla.
Kentaur, sözgelimi: yaşamdan alınmamıştır imgesi.
Hiç varolmamıştır ki böylesi bir yaratık! Ama

Dediğim gibi, bir atla bir insandan çıkan
Yüzey-zarları rastlantı sonucu çakışırsa,
Dokularının narinliği ve inceliği nedeniyle
Ossaat yapışabilirler birbirine.
Öbür düşsel yaratıklarda da durum böyle.
Dediğim gibi, anlatılmaz bir devingenlik ve çeviklikle
Devinir bu zarlar ve bir dokunuşta devindirir herhangi biri,
Onlar kadar narin ve şaşılacak devingenlikteki ruhumuzu.

Bu açıklamanın doğruluğunu sınayabiliriz şöyle:
İlkin: ruhun algıladığı herhangi bir görüntü
Benzeşiyorsa eğer gözün gördüğüyle,
Eş yöntemle yaratılmıştır ikisi de. Sözgelimi,
Aslanı görmem, zarının gözüme çarpışı sonucudur.
Demek ki, benzer bir yöntemi var
Ruhun çalışmasının da; en az gözler kadar,
Zarlar yardımıyla, aslanı kavrayabildiğine göre.
Tek farkı: çok daha incedir ruhun algıladıkları.
Sonra; uykudayken, gevşemişken organlarımız,
Ruhumuz nasıl da uyanıktır! Uyanıkken iz bırakan
Zarlar öylesine canlıdır ki artık,
Ölüme ve toprağa kavuşmuş birinin
Dolaştığına inanırız önümüzde. Susmuştur
Tüm bedensel duyular; tepeden tırnağa durmuştur
Ve kovamaz yanlış izlenimi, koyamaz doğruyu.
Belleği de saf dışına itmiştir uyku;
O da diyemez ki, ruhun sağ sandığı kişi
Çürümüştür artık, çoktan ölümün olmuştur.

Şaşmamalı, düşteki imgelerin belli bir uyumla
Kollarını-bacaklarını oynatmalarına. Bu arada
Bir zar geçmiş, farklı duruşta bir başkası almıştır
Onun yerini hızla; öyle ki, biz, önceki imgenin

Duruşunu değiştirdiğini sanırız. Çok hızlı uçar zarlar;
Birçok kaynaktan gelir ve atom yığınağı yenilenir bir anda.

Konudan doğan sorunlara hemen
Bir açıklık kazandırmamız gerek. İlk soru: ruh
Neden istediği anda düşünebiliyor dilediğini?
Yani imgeler buyruğumuzda mı bizim
Ki, gönlümüzce, dilediğimiz zar geliyor önümüze;
Ama gökmüş, ama yeryüzüymüş, ama denizmiş!
Topluluklar, törenler, şölenler, çarpışmalar!
Doğa hemen bunları hazır mı ediyor bize?
Üstelik, unutmamalıyız ki, aynı anda
Ve aynı yerde, başka ruhlar tamtamına
Başka nesneleri düşlemektedir.

İkincisi: imgeleri, düşlerimizde çevik,
Uygun adım yürür görürüz. Peki, neden
Çaprazlamadır kol ve bacak atışları?
Ve neden baktıkları yöne uydururlar ustalıkla
Bacak atışlarını? Yani bu başıboş zarlar,
Eğitim mi görmüş, dans mı öğrenmiş gecelerce?
İki soruya da gerçeğe daha yakın bir yanıt
Verebiliriz elbet: Algılanabilir anın içine
-Tek hece söyleyebildiğimiz süreye-
Varlıkları akılla bilinen ama algılanmaz
Birçok an sığmıştır. Bu, belli bir zamanda
Her çeşit zarın, neden her yerde hazır olduğunu
Gösterir. Tez uçuşludur zarlar ve kaynakları
Nasıl da çeşitlidir! Ve öyle incedirler ki, ruh,
Ancak uğrunda özel bir çaba harcadığını seçebilir.
İz bırakmaz çoğu; ruh, bekler her görünümü
Doğal sonucunun izlemesini. Gördüğü de odur aslında.

Bilirsin, zor seçilen nesnelere bakarken
Göz nasıl bir çaba harcar ve ayarlar kendini;
Yoksa açık seçik algılayamaz karşısındakini.
Görülür nesnelerde de öyle: çevrelerinde
Sürekli bir kayıtsızlık, uzaklık havası vardır,
Onlara yöneltmezsek ruhumuzu
O zaman canının çektiğinin dışındaki
İzlenimleri yok saymasına ruhun, şaşmamalı!

Ufak belirtilerden önemli sonuçlar çıkarıp
Yanılgıya sürükleriz sonra kendimizi.
Bazan umduğumuz gibi belirmez imge,
Kadınken erkek oluverir ansızın: yüz çizgileri
Ve yaşı değişiverir gözümüzün önünde.
Bu arada duyacağımız şaşkınlıksa, uykudaki
Unutkanlıkla bastırılır, bellek eksikliğiyle.

Bu arada özellikle kaçınman gereken
Bir yanılgı var-sezginle önleyeceğin:
Sanmamalısın ki, gözlerimizin parlak küreleri
Önümüzü görmemiz için yaratılmış, bile isteye;
Ve yaslanmış sağlam temeline ayaklarımızın
Yürüme içgüdüsü sonucu, bileklerle bacaklar.
Ve sağlam omuzlara bağlanışı kollarımızın,
Yardımcı ellerin takılması uçlarına, yaşamı
Sürdürmeye gerekli girişimlerimiz adınadır.

Bu olguları böyle yorumlamak yanlıştır,
Altüst etmek demektir gerçeği.
Aslında, *bedenimizdeki hiçbir organ*
Biz kullanalım diye yaratılmamıştır.
Tersine, var edilen, yaratır kullanmayı.

Göz yokken, görme yoktu ve dil yokken, konuşma.
Ve dilin varoluşu, konuşma yetisinin
Kaynağından çok daha eskilerde kalır.
Daha ses duyulmadan vardı kulaklar;
Ve tüm organlar, kullanılışlarından çok önce.
Demek ki salt kullanma adına yaratılmamışlar.

Düşün, göğüs göğüse ne savaşlar verildi
Alevli oklar kullanılmazken daha,
Kollar yara aldı, bedenler kana bulandı.
Vuruş savuşturmayı doğa öğretti insanoğluna,
Kalkanı sol koluna alma bilgisi yokken daha.
Evet, eski bir alışkanlıktır -çok eski-
Bitkin bedeni dinlendirmek, döşek sermekten.
Ve susuzluk, bardak yokken de giderilirdi.
Diyebiliriz ki, gereksinme ve yaşama deneyi
Sonucunda bulunan bu araçların yapılışında,
Kullanılmalarıdır amaç. Önce kendileri varolan,
İşlevlerini sonradan esinleyen organlarla
Duyulara benzemezler hiç. İşte, bunların
Özel işlevler gözetilerek yaratıldıklarına
İnanmaman için sürüyle kanıt sana.

Şaşılmaması gereken bir başka gerçek de şudur:
Canlının bedeni, içgüdüyle besinini arar.
Önce de söyledim, sayısız tozan, sayısız yönde
Akıp gitmede varlıklardan. Ama hayvanlar
Başı çekmeli sayıca, hep devinimde olduklarına
Ve böylece durmadan atom yitirdiklerine göre:
Terle atılır çıkıp derinlerden kimi atomlar,
Kimi kesik soluklarla uçar ağızdan.
Bu süreçler azaltır bedenin yoğunluğunu
Suyu çekilir tözün. Ve acı bastırır ardından.

Besin alınır ki, dağılıp organlarla damarlara,
Desteklesin gövdeyi, yenilesin, doyursun.

İçecekler de bu yoldan dağılır
Neme gereksinme duyan organlara.
Ve midemizi kavuran o binlerce ateş tozanı,
Sıvının gelişiyle geri çekilir,
Yangın söner ve kavrulmaz artık beden.
Böyle diner dayanılmaz açlık
Ve soluk kesen susuzluk böyle giderilir.

Nasıl yürüyebildiğimizi açıklayacağım sana
Gönlümüzce *nasıl oynattığımızı kollarımızı*
Ve bacaklarımızı türlü biçimlerde? Nasıl
Taşıyabildiğimizi bedenin ağırlığını?
Kulak ver banal Yineliyorum: yürüme imgeleri
Önce iz bırakır ruhta: İstem doğar.
Çünkü ruh önceden saptamazsa istemini,
Hiç kimse girişemez herhangi bir edime. Tözüdür
İmgenin bu. Ve ruh -o andaki devinim deneyi
Atılma isteğini getiriyorsa- toparlar
Her organa, her damara dağılmış canı
Kolaydır bu da; ruh, canla bağlantılı olduğuna göre.
Sonra can sarsar, toparlar bedeni. Ve usulca
İtilir, devinime geçer bedenin tümü.
Yoğunluğun azalmasıdır bir etmen de.
Açılan gözeneklerden girer hava -doğal olarak-
Öylesine devingendir ki; bir çağlayan halinde
Akar, yayılır bedenin en küçük, en gizli
Yerine bile. Bu iki öğenin bileşimidir
Gövdeyi iten: gemi, rüzgârla yelkenlerin
Bileşik etkisiyle nasıl sürüklenip giderse.

Bu ufak gövdelerin böylesine iri bir kütleyi
Çekip çevirebilişine, yönünü değiştirişine
Şaşmamalı. Rüzgârın da seyrektir yeterince,
Küçücüktür tozanları; gelgelelim
Koca bir geminin kütlesini katabilir önüne
Ve ne kadar yollu olursa olsun gemi, yekesinde
Tek el vardır, tek elle yönetilir.
Nice ağır yük, palangaların, bocurgatların
Yardımıyla bir çırpıda kaldırılabilir.

Ya uyku? Nasıl bir ustalıkla getiriyor
Organlara dinginliği, ruhun tedirginliğini
Nasıl söküp atıyor göğüsten?
İnandırıcı şeylerdir anlatacaklarım, ayrıntılı değil.
Çok daha tatlıdır kuğunun kısacık türküsü,
Bulutlarla yarışan turnaların yaygarasından.
Karşı koymaz kulağını, kuşkucu aklını ver bana,
Yoksa yadsıyabilirsin açıklamamı ve körlüğünde
Aramayıp suçu, yüz çevirebilirsin doğrudan.

Bir kere: bedenin tümünde can altüst olduğunda
Gelir uyku-kimi parçaları yitip gitmiştir,
Kimileri bastırılıp sürülmüştür derinlere-
Böyle anlarda çözülür organlar, gevşer; çünkü
Candır duyarlığı sağlayan. Ve duyum
Son bulmuşsa uykuyla, canın altüst edildiği
Ya da bedenden kovulduğu anlamı çıkmalıdır.
Kovulamaz oysa, ölümün sonsuz soğuğu
Bastırırdı o zaman. Organlarda can tozanı
Hiç kalmasaydı -külde uyuyan köz örneği-
Hangi kaynaktan ateşlenebilirdi yeniden,
Nerden başlardı organlarda duyu gücü ansızın,
Tıpkı gizli ateşten parlayıveren alev gibi?

Şimdi de, bu değişimin nasıl olageldiğini
Açıklayacağım sana: can nasıl altüst olur, nasıl
Gevşer beden; havaya gitmez sözcüklerim, umarım.

İlkin: bir gövde komşudur dış yüzeyiyle
Esintili havaya, etkilenir ondan. O yüzden de
Hep karşı karşıyadır onun vuruşlarıyla.
Yoksa gövdelerin hemen hemen tümü neden
Kürkle kaplı olsun, deriyle, kabukla, kavkıyla?
Soluyan gövdelerin içi de dövülür boyuna
Alınıp verilen havayla. Bedenimiz dıştan-içten
İkili saldırıya uğradığından;
Ve vuruşlar, küçük gözenekler aracılığıyla
Ana bölümlerle ilksel öğelere ulaştığından,
Giderek çökme tehlikesiyle karşılaşır organlar.
Bedenle ruhun atomları yerlerinden edilir.
Sonuçta: bir bölümü büzüşür canın, derinde;
Bir bölümü sürülür; bir başka bölümse, gevşekçe
Dağılır organlara; ne birleşebilir ve katılır etkişmeye,
Doğa engel koyabilir çünkü bileşmeyle devinime.
Bu köklü değişme, duyu gücünün çekilmesi demektir.
Bu arada gövdeyi ayakta tutacak madde
Azalmıştır: beden zayıflar, organlar gevşer,
Göz kapanır, kol düşer. Çoğunca bitkin kişinin
Dizleri çözülür, yıkılıverir yere.

Yemekleri hemen izler uyku
Damarlara yayılışıyla havayı andırır.
En ağır uyku doygunluğun ya da bitkinliğin
Ardından gelendir. Bir karmaşaya atılmıştır
Atomlar, üstlendikleri ağır işin gerilimiyle.
Daha derinlere siner canın kısmi kümelenişi
Aynı nedenle: boşaltma genişler ve hızlanır
İçsel kopuşma, yerinden edilme.

Çoğu kez günlük uğraşlarımız, ilgimizi
En çok çeken konular ve uyanıkken
En çok yer tutanlar ruhumuzda,
Zorlayıp uğraştırırlar uykuda bizi.
Avukatlar savunma yapar, yasa yorumlar;
Generaller birliklerini sürer çatışmaya;
Rüzgârla savaşlarını sürdürür denizciler.
Ben, evrenin yapısını araştırıyorum kendi adıma,
Bulgularımı özdilimle açıklıyorum uykularımda.
Uykuda hep işine ilişkin görüntülerle uğraşır,
Başka çabası, başka uğraşı olanların ruhları da.

Yine: günler boyu kendilerini
Eğlenceye adayanlar da görmüşüzdür.
Artık duyuları ilgilendirmeyen nesneler
Öylesine geniş geçitler oymuşlardır ki
Ruhta -kendi imgeleri girebilsin diye-
Günler sonra bile aynı görünümler
Belirir gözler önünde:
Çevik kollarını, bacaklarını sallar
Türlü hünerleriyle usta oyuncular,
Lirin kaygan ezgisi dolar sanki kulağa;
O kalabalık yapı, o renkli sahne
Görkemle yanar. İlginin, hazzın ya da
Günlük uğraşın çarpıcı etkisi bu işte.
Salt insanlarda değil hem, hayvanda da.

Benekli atları görmelisin dinlenirken,
Nasıl terlerler, solurlar uykularında, nasıl
Çabalarlar var güçleriyle yarışı almaya,
Engeller yeni kalkmış gibi önlerinden!

Ya av köpekleri, usul uykudayken
Nasıl sık sık seğirir bacakları; nasıl ansızın
İnilderler, hızlı hızlı solurlar
Yeni bir kokunun ardına düşmüşçesine?
İzini uyandıklarında da sürerler
O tez, düşsel geyiklerin. Neden sonra kovarlar
Görüntüleri de kendilerine gelirler.

Çatımızın altında yaşayan uysal enikler
Nasıl telâşa kapılır, ürker,
Silkinip doğrulur ansızın.
Sanki yabancı yüzler, yabancı gölgeler
Dikilmiştir karşılarına! Cinslerinin yırtıcılığı
Oranında yırtıcıdır uykudaki davranışları.

Kuşlar nasıl havalanır sonra, geceleyin,
Ve nasıl ürpertir tanrıların korularını
Ardarda kanat çırpışlarıyla. Kuşkusuz
Atmacalar düşmüştür peşlerine dingin uykuda.

Ya insan ruhunun tedirginliği uyku sırasında!
Ne büyük tasarıları bir anda gerçekleştirir.
Krallar baskın verip kuşatır kentleri,
Tutsak düşer, çarpışmalara katılır,
Hançeri boğazlarında sanıp haykırırlar.
Oysa yerlerinden kıpırdamamışlardır bu arada.
Kimi canını kurtarmaya çalışır, acıyla inler,
Aç bir aslanın pençesinde kıvranırcasına
Çığlıklar savurur geceye. Önemli gizleri açıklar
Uykusunda kimi, suçlarını ele verir böylece.
Ölenler de olur. Yalçın kayalardan
Fırlatıldıklarını sananlar, sıçrarlar uykudan,

Ve akıllarını yitirenler gibi uzun süre
Gelemezler kendilerine, öyle sarsılmışlardır.
Koca bir ırmağın yanında durur susayan,
Irmağı içer handiyse. Küçük oğlanlar, helâda
Giysilerini sıvarken görürler kendilerini.
En görkemli atlas yorganlar bile o zaman
Bedenlerinden koyverdikleri suyla ıslanır.

Olgunlaşan yaşın tohumu organlarında
Usulca yeşerip ergenlik çağına gelenler;
Çekici yüzlerin, gülbeyaz tenlerin habercisi
İmgelerle kuşatılır her yandan, böylece
Döl birikimiyle şişen organ uyarılır
Çoğu kez işlevini yerine getirmişçesine
Bir sıvı bırakır ve ıslatır giysileri.

Yıllarla güçlenince organlar, bedende
Uyarıya karşılık veren, yeşeren tohumdur.
Hedefleri başka başkadır uyarıların
İnsan dölünü kızıştıran tek uyarıysa
İnsan bedeninde, yine bir insan imgesidir.
Tohum bir kez çıkmaya görsün yerinden, yayılır
Bedene, kasıklarda yoğunlaşır ve etkiler
Üreme organlarını. Onlar şişince tohumdan,
Doğa, tutkunun çektiği yöne boşaltılmasını
Buyurur tatlı suyun, Ruhun aşkla bağlandığı
Kaynağa yönelir beden. Yaralı nasıl yarasının
Olduğu yana düşerse: Aldığı vuruşun kaynağına
Doğru fışkırır kan, öyle ki, yakından savaşıyorsa
Düşman da kıpkızıl kesilir bu kanla.

Venus'un oklarıyla yaralandı mı bir kez
-Oku atan, ister kadınsı incelikte bir oğlan,

İster gövdesinden aşk dalgaları yayan
Bir dişi olsun- yaranın kaynağına koşacaktır.
Yaralı. Delicesine isteyecektir birleşmeyi,
Kendi tözünden bir şey aktarmayı onun bedenine.
Haz önsezisiyle bağlıdır dili. Budur
Venus işte, Amores dediğimiz aşkın kaynağı!
Venus balının ilk yudumuyla gelen kalp ağrısı!
Sevdiğimiz yanımızda olmasa da, imgeleri
Bırakmaz peşimizi, adı çınlar kulağımızda.

Böyle körü körüne tutulursan birine,
Sakınmalısın bu imgelerden. Tutkuyu besleyen
Her şeyi at içinden, ruhunu başka yöne çevir.
Başka gövdeleri dölle sevginle!
Bil, ona tutunursan, hüzün ve acı
Kaçınılmazdır! Yara, beslendikçe azacaktır.
Yas koyulaşacak, gitgide artacaktır çılgınlık.
Tek çare, yarayı keskin bir bıçakla deşmektir
Daha yeniyken; rasgele uyup Venus'un buyruğuna
Başka ilgilerle avutmaktır ruhu, sık sık.

Sanma ki, büyük tutkulardan kaçınırken
Yoksun kalacaksın Venus'un sunduğu yemişten.
Tersine, cezasız tatlar devşireceksin böylece.
Bil ki sağlıklı kişiler, çok daha katışıksız
Bir tat alırlar aşktan, derdi çekenlere oranla.
Sevenin tutkusu kasırga gibidir, kopamaz
Kuruntu ve güvensizlikten, erme anında bile.
Gözünü mü doyuracaktır önce, elini mi? Bilemez.
Sararken canını yakar sevdiğinin, dişleri
Dudaklarına girer öperken. Çünkü aldığı tat
Katışıksız değildir, acıtmak ister gibidir

Kendisini delirteni. Gerçek aşktaysa, haz merhemiyle
Acıyı sağaltır Venüs; cezayı hafifletir.

Çünkü aşkta, tutku ateşini ancak
Yakanın söndürebileceği inancı vardır.
Nasıl ters düşer bu doğanın gidişine!
Aldıkça almak istediğimiz ve bir türlü
Doyuramadığımız tek tutkuyken aşk!
Yemekle içki, kendilerine ayrılan
Yerleri doldururlar bedende. Böylelikle
Açlık ve susuzluk giderilebilir kolayca.
Oysa güzel bir yüz ve pembe bir ten,
Uçucu imgelerden ve çoğunluk rüzgâra karışan
Bir umuttan başka ne verebilir kişiye?
Susuzun biri düşünde su içmeye kalktığında,
O yangını söndürecek tek yudum bulamazsa,
Boşuna bir çabayla saldırır su imgelerine.
Ve sonuçta gürül gürül ırmakta susuz kalır.
Venus de böylesi imgelerle kandırır âşıkları
Sevişme anında. Ne kadar baksalar gözleri doymaz
O tapınılası bedene. Güvensizce dolaşan elleri,
Ayaları; o incelikten hiçbir şey yağmalayamaz.

Sonra sarmaş dolaş olmuş sevgililerin
Gençlik çiçeğini derleyecekleri an gelir.
Mutluluk önsezisiyle titrer gövdeler:
Ekim zamanıdır artık Venus'un tarlalarında.
Delice bir oburlukla yapışır bedenleri,
Dudaklar dudakları ezer, uzun soluklar alınır
Kenetlenmiş dişlerden. Bir şey koparamazlar ki
Âşıklar birbirlerinden; ne de içiçe girince
Eriyip yokolabilirler birbirlerinin bedeninde.
Öyleyken nasıl bir iştahla birleşirler Venus'un

Zincirinde. Duydukları tadın büyüklüğüyle
Kolları bacakları boşalıp erirken.
Kösnü duralar neden sonra, dinince tutku seli.
Ama uzun sürmez bu. Çılgınlık çabuk döner.
Nöbet bastırır. Ne aradıklarını sorarlar:
Yoktur çaresi hummanın. Görünmez yara tüketir bedeni.

Bir de güçlerinin tümünü harcadıklarını düşün
Bu gerilimde. Sevdiklerinin acımasına kalmıştır
Günlerini nasıl geçirecekleri. Servet tükenir,
Görevler unutulur, ün sarsılır, gözden düşerler.
Sikyon terlikleri ışıldar ince ayaklarda,
Altın iğnelerde yeşil ateşler yanar zümrütten;
Sevgilinin deniz rengindeki görkemli giysileri
Aşınmıştır, lekelenmiştir aşk oyunlarında.
Ama ata mirası, varsın su gibi harcansın
Süslü taçlara, Elis ve Keos tezgâhlarında
Dokunan başyapıtlara! Hiçbir şey esirgenmesin
Döşenişte, yemeklerde, içki su gibi aksın!
Kumar, kokular, çiçekler, demetler-Boşuna!
Sevincin yüreğinden fışkıracaktır burukluk
Ve ergeç zehirleyecektir kokusunu çiçeklerin.
Ya anımsayıp en güzel yıllarını; zevk,
Kösnü uğruna tükettiğini, pişmanlık duyar kişi,
Ya sevgilinin anlamlı bir sözü yakar yüreğini,
Ya alaylı bir bakış yakalar onun yüzünde;
Hiç değilse fazlaca bakıyordur sağa sola.

Düşün ki bunlar, mutlu ve dileğine ulaşmış
Aşklara özgü sayrılıklar. Sayısızdır
Karşılıksız, horlanmış aşktaki sayrılıklarsa!
Ve göz açılmadan bile görülebilir. O zaman
Daha akıllıca değil mi önceden tetikte olmak?

Bu ağa dolanmaktan çok daha kolaydır inan,
Aşkın pençesinden kaçınmak; tuzağa düşüp de
Venus'un karmaşık düğümünü açmaktan.

Lânetli ağdan kurtarabilirsin kendini,
Yeter ki kendi özgürlüğünün önüne durmal
İlkin tapındığın, uğruna iç çektiğin dişinin
Kusurlarını ara bul, bedence ve ruhca.
Çünkü aşk, kör eder çoğunluk gözünü erkeğin,
Olmadık özellikler yakıştırır sevdiğine.
Nice çirkin kadına tapınıldığını biliriz.
Bakarız, gülüp geçer dostuna biri,
Alçaltıcı tutkusundan ötürü; oysa zavallı
Kendisi de -bilmeden- benzer bir açmazın içindedir.
Sütlü kahve olur çıkar, kara-sarı haspa,
Övülür pasaklının *sevimli dağınıklığı.*
Gözleri yeşil olsa bile, tanrıça grisidir.
Sıska ve kuru mu, *ceylân sekişli*'dir mutlaka,
Bodur ya da kavruksa *küçük periler'i* andırır,
Görkemli tanrı dölü'ndendir, iriyse, hantalsa.
Kekeme mi, çocuksu tutukluğu ne çekicidir!
Donuksa, alçakgönüllüdür; geveze mi, cevher saçar;
İnce ruhludur sıskaysa, öksürürken boğuluyorsa.
Memeleri çok iriyse *Bacchus'u emziren Keres'*e benzer
Burnu kütse *Satyr'lerin çocuğu*'dur, Köfte
Dudaklıysa *öpülesi*'dir -Saymakla bitmez bunlar-

Tutalım yüzü gerçekten güzel, olabildiğince;
Venus'un çekiciliği fışkırıyor bedeninden.
Başka kadın mı kalmadı? Hem daha önceleri de
Onsuz yaşamadık mı? Biliriz ki hemcinslerinden,
Yapıca en ufak bir ayrımı yok. O da pis kokular
Sürer bedenine: Hizmetçileri güler arkasından gizlice.

Bu arada çiçekler derler gözü yaşlı âşık,
Yığar suratına kapanan kapıya. Yasla öper,
Tatlı kokularla sıvazlar kibirli tokmakları.
Oysa bir içeri alınsa, havayı bir koklasa, hemen
Bir özür bulmak isteyecektir kaçmak için.
Uzun uzun tasarladığı o ustalıklı sözler,
Donacaktır dudaklarında. Sevdiğinde ölümsüz
Erdemler varsaydığı için küfredecektir kendine
Venus'un kızları da bilir bu gerçeği.
Nasıl çırpınırlar âşıklarından saklamaya
Yaşamın kulisinde olup bitenleri. Boşunadır çaba,
Ruhun günışığına çıkarabilir gizleneni.
Gelgelelim tatsız gerçekleri benimseyeceksin
İster istemez kadın iyiyse, içtense,
İnsanın kusursuz olmadığını katacaksın hesaba.

Erkeğe sıkı sıkı sarıldığında kadın,
Onun bedenine yapıştığında, nemli dudakları
Çırpınarak uzattı mı öpüşleri; sanma her zaman
Yalandan inliyordur. Çoğunluk içtendir
Davranışları. Paylaşılacak bir zevkin özlemiyle, sürer
Erkeği yarışın sonuna. Öyle değil mi kuşlar ve
Öbür hayvanlar da? İneklerle kısraklar kendilerini
Verirler miydi, alev alev yanmasa dişilikleri;
Üreten tohuma karşı, kırılmasaydı dirençleri hazla?

Bilmez misin paylaşılan zevkle kenetli çiftler
Nasıl acı çekerler bazan bu birleşmeden?
Köpekler köşebaşlarında ayrılmak isteyip de
Ters yöne çekişmelerine karşın vargüçleriyle,
Venus'un zinciri nasıl bağlar onları! Çabaya
Değeceğini bilmeseler önceki deneylerden
Karşılıklı mutluluğun, katlanırlar mıydı buna?
İşte cinsel tadın paylaşıldığının kanıtları.

Kimi zaman tohumların karışımı sırasında
Tatla esrik dişi, alteder erkeğin gücünü;
Ananın dölü tutar o zaman, çocuk ona çeker.
Babaya çeker, erkeğin tohumu tutunca.
Anababalarına eşit ölçüde benzeyenlerdeyse
Babanın bedeniyle karışmıştır ananın kanı.
Venus'un dürtüsüyle kollarda bacaklarda
Karşılıklı tutkunun hızıyla yol alan tohumlar
Tam bir eşitlikle çarpışmışlardır.
Güçler denktir onların döllenilşinde.
Dedelerine, ninelerine çeker çocuk bazan da,
Ya da atalarını andırır çizgileri. Çünkü
Gizli bir tohum birikimi vardır anababada,
Atalardan geçen, çeşitli bileşimlerde
Kuşaklar boyu süren. Venus, gelişigüzel
Bir seçme yapar bunların arasından;
Sesi, saçı, bakışları yineler soyaçekim yoluyla.
Çünkü bu özellikler de belirlenmiştir, yüzümüz
Ve öbür organlarımız gibi, özel tohumlarla.
Kızların baba tohumundan doğması,
Ana bedeninin oğlan doğurması yadırganabilir.
Dölüt ikisinin atomlarından oluşur aslında.
Ne ki, en çok benzediğinden alır atomların çoğunu
Görüyoruz, dişide de erkekte de geçerlidir bu.

Sanma ki tanrıların isteğiyledir
Erkeğin dölsüz kalması; hiç duymaması
Sevgili çocuklarından baba sözcüğünü;
Yemişsiz, kısır bir cinsel yaşam sürmesi.
Niceleri bu inancın etkisiyle kana boğarlar
Sunakları, tütsü yakarlar acınası bir umutla:
Sağlıklı tohumla döllensin diye karıları.
Boşunadır tanrıları ve yazgıyı zorlamaları.
Erkeğin kısırlığı tohumun sertliğine bağlı,

Ya da çok ince, çok akışkan oluşuna.
İnce tohum çakılı duramayacağından yerine
Çabucak kayar, düşer, verimsiz kalır. Sertse
Kütle olarak çıkacağından, ya gerekli hızı
Bulamaz, ya da süzülemez hedefine. Girse de,
Tamtamına karışamıyacaktır dişinin tohumuyla.

Çünkü uyumda büyük çeşitlilik gösterir
Venus'un işleri. Erkeğin dölleme gücü
Değişir kadına göre, kadınların da öyle; değişir
Değişik erkeğe göre döl alışı, gebelenişi.
Gençlik yıllarında kısır olan nice kadın
Sonraki kocalarından çocuk doğurmuş,
Doğumun tadıyla zenginleşmişlerdir.
Ve bu doğurgan kadınları evlerinde yıllarca
Kısır bırakan erkekler de kendilerini yapıca
Tamamlayan dişiyi bulunca, yaşlılıklarında
Oğul sahibi olma mutuyla güçlenmişlerdir.
Aslolan doğru bileşimini bulmaktır tohumların.
Sertle inceyi, inceyle serti bağdaştırmaktır uyumla.

Bu konuda beslenme de önemli bir sorundur.
Kimi yemekler pürüzlendirir tohumu,
Kimileri inceltir, küçültür. En önemli öğeyse
Tat alma oyunlarının biçimidir çiftleşmede.
Genel bir inanca dayanırsak,
Dört ayaklı hayvan duruşunda,
Kasıkları kalkıkken, daha kolay
Alır tohumu ve döllenir kadın.

Elbette karılarımız gereksinme duymamalı
Kösnü oyunlarına. Yalancı bir dirençle

Kıvırırsa kalçalarını, daha güç kapar
Kadın, tohumu. Sabanı çıkarır bir kere
Sürdüğü izden, tohumu düşürtür evleğin dışına.
Kendi çıkarlarını gözeterek
Orospular düşkündür bunlara. Hem kolay
Gebe kalmazlar, işlerinden olmazlar böylece,
Hem daha çekici gelirler çiftleşme süresince.
Ama karılarımızın ne yararı olur bundan?

Son olarak: Tanrıların yardımı olmadan da
Çirkin bir kadına tutku duyulabilir.
Çoğunluk, kadın hoş tutarak erkeği
Hep çocukça kurnaz kalarak kendisi, ve
Hep diri; kolaylaştırır erkeğin yaşamını.
Üstelik alışkanlıktır yavaş yavaş yol açan aşka.
Hiçbir şey dayanamaz, hiçbir şey, çünkü
Israrlı, sabırlı vuruşlar karşısında.
Nasıl ki, aynı yere düşen su damlaları,
Kocaman bir kayayı aşındırıyorsa zamanla.

BEŞİNCİ KİTAP

Kim bu içeriğe, bu bulgulara yaraşan
Bir şarkı yaratacak gücü bulur yüreğinde!
Bize bağrından böylesi zenginlikler çıkarıp
Armağan eden o bilgenin erdemlerini, sanmam
Ustaca dile getirebilsin ölümlünün biri.
Görkemli düşüncelerine uygun bir isim gerekse
Bir tanrıydı diyebilirim -gerçek bir tanrıdır,
Soylu Memmius-şimdilerde *felsefe* adıyla
Anılagelen yaşam kuralını ilk bulan;
Sanatıyla, böylesi dalgalı bir denizden
Yaşamı kurtaran ve böyle kara bir geceden
Dingin, güneş-ışıklı bir göğe çıkaran.

Onun başarısıyla karşılaştır, eski bulgularını,
Tanrılar katına yükseltilen öbür ölümlülerin.
Derler ki Ceres[1], tahılı öğretmiştir insana,
Bacchus[2] üzüm suyunu; ama bunlar olmadan da
Sürdürebilirdik yaşamı, günümüzdeki ilkel
Birtakım kabileler gibi. Nasıl yaşardık oysa
İnsanca arınmadan yüreklerimiz?
Bildirisiyle imparatorlukları aşan ve ruhlara
Erinç getiren bilgeye nasıl tanrı demeyiz?

1. *Bereket tanrıçası.*
2. *Şarap ve esriklik tanrısı.*

Hercules'in giriştiği serüvenleri
Daha zorlu sanıyorsan, uzağındasın gerçeğin.
Nemea aslanının yutan ağzı, o kan dökücü
Arkadia domuzu ne yapabilir bugün bize?
Girit boğası; ya o Lerna bataklığındaki belâ:
Zehirli yılanlardan sayısız başı olan ejder Hydra?
Ne çıkar, üç gövdesinin birleşik gücüyle
Hâlâ uzak İspanya'daysa Geryoneus?
Stymphalos gölünde dolanıyorsa alıcı kuşlar?
İsmaros'un Balkan yamaçlarında hâlâ, ne çıkar,
Ateş soluyorsa Trakya'lı Diomedes'in atları?
Hesperid'lerin parlak altın elmalarına,
O pullu, kötü-gözlü ejderha bekçilik ediyorsa,
Ağaca kalın halkalarla dolanarak, kimsenin
-Barbarların bile- varmadığı Atlantik kıyısında?
Bugün bu ölmüş canavarlar yaşasaydı
-Altetmemiş olsaydık onları-
Ne zararları dokunurdu bize? Hiç, bana kalırsa.
Günümüzde de yırtıcı hayvanlarla dolu yeryüzü.
Çalılıklarda, dağbaşında, ormanın derininde
Pusuya yatmış korku. Ne var ki yolumuz
Sık sık düşmüyor oralara, kaçınabiliyoruz.

Oysa yüreklerimiz arınmamışsa,
Ne yıkıcı bir çatışma sürecektir içimizde!
Ne kaygılar, ne korkular! Hele korkular
Tutku nöbetine tutsak düşeni nasıl hırpalar!
Kibir, düşkünlük, kösnü, bolluk
Ve bunalım, ne belâlar hazırlar!
Bu düşmanların tümünü alteden, ruhundan
Kovabilen-hem de silâhla değil sözcüklerle-
Tanrılar katında bir yer hak etmiştir elbette!
Hem o bilgenin tanrısal sözleri

Unutulmamalı, ölümsüz tanrılar üstüne, ve
Öğretisiyle nasıl açıkladığı evrenin gizlerini.

Onun adımlarını izleyerek dizelerimde
-Doğuşlarını hazırlayan yasalar uyarınca-
Sınırlı bir süre içinde yaşadığını anlattım
Varlıkların. Çünkü öncesiz-sonrasızlığı aşamayacaktır
Hiç biri. Bunu örneklemek için özellikle
Ruhun bedenle birlik olduğunu -sonsuza dek
Var olamıyacağını- gösterdim.
Uykuda gördüğümüz imgelerin,
Ölmüşleri canlı sanmamızın sözgelimi,
Bir yanılsama olduğunu. Şimdi dünyanın da
Ölümlü bir gövdeden doğduğunu kanıtlamalıyım,
Ondan oluştuğunu. Sonra yeryüzünün, denizin
Ve göğün ve yıldızlarla güneşin ve ayın
Temelindeki madde yığınağını ele almalıyım.
Hangi canlılar yaşamış yeryüzünde, hangileri
Hiç doğmamış? İnsanlar nasıl kararlaştırmış
Varlıklara koyacağı adları kendi aralarında?
Ve bütün dünyada bütün tapınakları,
Kutsal gölleri, korularla sunakları,
Ve putları kutsallaştıran tanrı korkusu
Nasıl girmiş insanın ruhuna?

Daha sonra güneşin yolunu çizen gücü
Anlatacağım sana, ayın yolculuklarını;
Ki sanmayalım yerle gök arasındaki
Yıllık koşularına gönüllü katıldıklarını,
Ürünlerle hayvanların gelişimini hızlandırmak
Amacıyla ve tanrısal tasarılara uyduklarını.
Tanrıların kayıtsızlığına yeni inananlar,
Kuşkuya düşebilir, evreni yürüten gücün

Nereden doğduğu konusunda.
-Hele tepede, Esir sınırındaki devinimleri-
O zaman eski boş inanlarına döner zavallılar,
Güçleri tartışılmaz zalim efendiler yaratırlar
Kendilerine yine. Neyin olup olamıyacağını
Bilmediklerindendir bu: her gücün bir sonla,
Kıpırdamaz bir sınır taşıyla kısıtlandığını.

Boş sözlerle oyalamıyayım artık,
Memmius seni! Önce bir göz at denize,
Göğe ve karalara. Yapıları böylesine farklı,
Ayrı biçimde, dokuda üç gövde; bir günde
Silinip gidecek bil kil Dünyanın nice yıldır
Dayanan çatısı yıkılıverecek bir anda.

Biliyorum, kolayca inanılmaz yokolacağına
Göğün ve yerin. İnsanları inandırmak güç buna.
Kişioğlu kendi deneyleri dışındaki gerçekleri
Kuşkuyla dinler hep: gözüyle göremeyeceği,
Eliyle dokunamayacağı şeyleri-insan yüreğine
İşleyebilecek, ruhunda yer edecek en kestirme
Yolken duyular-Yine de söyleyeceğim yılmadan.
Belki de olaylar doğrulayacak kanıtlarımı.
Belki yakında gözünle göreceksin, bir anda
Korkunç depremlerin paramparça edişini dünyayı.
Böylesi bir yazgıdan esirgesin bahtımız bizil
Umarım akıl göstersin sana, olay değil
Her şeyin bir patlamayla son bulacağını.

Ama kehanetim, başı defnelerle taçlandırılmış,
Pythia adlı bakıcınınkine göre daha sağlamdır,
Güvenilirdir. Doğru sözlerle rahatlatacağım

Ruhunu. Bağnazlığa kapılıp da; karalara,
Güneşle göğe, denize ve yıldızlara ve aya
Tanrısal bir gövde bağışlandığım ve
Sonsuzadek süreceklerini söyleyeceğim sanma.
Ve sanma ki bu yüzden, acı devlere verilen,
Korkunç suça yaraşır bir ceza verilmelidir,
Dünyanın surlarını akıl yürütmeyle yıkanlara;
Gölge düşürenlere gök-ışığı güneşe,
Ölümsüzleri alçaltanlara, ölümlü boş sözlerle!

Bu gövdeler kutsallıktan öyle uzaktır ki
Aslında; tanrılar katında bir yeri
Öylesine hak etmemişlerdir ki, dirimsizi ve
Duyumsuzu simgelerler bize. Ancak belli
Gövdelerle işbirliği yapabilir ruhla kavrayış gücü.
Esir'de barınamaz ağaç; tuzlu denizde bulutlar;
Balıklar nasıl tarlada bitemezse ve kan
Nasıl dolaşamazsa tahtada; özsu, taşta.
Her şeye gelişimi ve sürmesi için
Belli bir yer ayrılmıştır. Ruh da bedensiz
Olamaz tekbaşına: kaslardan bağımsız ve kandan.
Yoksa başımızda daha kolay işlerdi mutlaka,
Omuzlarda, topuklarda ya da herhangi
Başka bir yerinde yuvalanırdı bedenin;
Aynı çanakta, yani aynı kişide olduğu sürece.
İnsan bedeninde bile canla ruhun
Gelişimi, sürmesi için bir yer ayrılmışsa;
Nasıl kesinlikle yadsımayız onların
İnsan ve hayvan gövdesinden uzakta,
Güneş ateşinde, suda, toprak kümelerinde
Ya da üst sınırında barınabileceğini Esir'in?
Ve nasıl tanrısal bir bilinç
Bağışlanmış olabilir bu nesnelere,
Yoksunsalar eğer yaşayan candan bile?

Üstelik, sanma ki, tanrıların kutsal barınağı
Dünyanın sınırları içinde bir yerdedir.
Çünkü duyularımızın çok dışında kalan
İnce yapılarını güçlükle algılayabilir
Ruhumuz bile kaçtığına göre değişimizden
Ve elimizin basıncından- Dokunabildiğimiz
Hiçbir nesneyle de yok ilintisi tanrıların.
Başkasına dokunamaz ki, dokunulamayan!
Bizimkilere benzemiyordur barınakları da, ilerde
Kanıtlayacağım gibi; aynı dokudandır bedenleriyle.

Tanrıların dünyayı bütün görkemiyle
İnsanlar adına yarattığını söyleyen kuram,
Kutsal işçiliği övüp ölümsüz sayalım diyeyse;
Tanrıların insanoğlu adına kurdukları
Sonsuz barınağın düzenini bozmak zorbalıkla,
Tartışmalarla yıpratmak, altüst etmek
Günah sayılacaksa; bu kuram -bizce- saçmasapan
Bir peri masalından öteye gidemez, Memmius!
Çünkü bu ölümsüz ve kutsal varlıkların
Ne çıkarı olabilir bizim gönül borcumuzdan,
Ki bizi gözetsinler çabalarında?
Uzun süre dinginlik içinde yaşamışları
Hangi yeni etki saptırabilir yaşamlarından?
Devrimci, eski düzenden hoşnut olmayandır.
Oysa geçmişinde dert nedir bilmeyen,
Nasıl bir dürtüyle yenilik peşinde koşar?
Dahası, yaratılmamış olmanın ne gibi
Bir zararı dokunurdu bizlere? Yani ille de
Yaratışın ilk ışığı yanana kadar, yaşamımızın
Yas ve karanlığa boğulduğunu mu düşünmeliyiz?
Bir kez doğduktan sonra sağ kalmak ister kişi,
Orası öyle, oyalanabildiği sürece hazla.

Ama yaşam sevincini hiç tatmamış ve insanlara
Hiç karışmamışın, *yaratılmamışlık* umurunda mı?

Hem şu da var ayrıca: insanoğlunu tanrılar
Hangi örneğe bakarak yaratmışlar?
Hangi kaynaktan alıp imgesinin esinini,
Göz önüne getirmişler yaratmak istediklerini?
Nereden bilebilirlerdi atomların gücünü ve
Çeşitli bileşimlerindeki gizli yetkinliği,
Doğa kendisi sunmasaydı yaratışın örneğini?
Yığınla atom kendi ağırlığıyla sürüklenirken
Oradan oraya, sonsuz zamanda, birbirlerine
Hızla çarparak; olabilecek her türlü bileşimi
Denemiş ve bu yolla gerçekleşebilecek her şeyi
Göstermişlerdir böylece. Bugünkü dünyamızı yapan
Ve her gün değişimi körükleyen kümeleşmeleri,
Devinimleri bulmalarına şaşmamalı sonunda.

Atomları hiç bilmeseydim de, göksel olayların
Kendilerini çağırırdım tanıklığa ve başka
Kanıtlar aracılığıyla ortaya koyardım evrenin
Tanrısal güçle yaratılmadığını bizim adımıza.
Neden dersen, öylesine çok ki eksiği!

Bir kere, göğün kapladığı büyük genişliğin
Obur dağlar tutmuş bir bölümünü,
Yırtıcı hayvanları barındıran ormanlar bir de.
Kayalar, bozkır ve karaları birbirinden ayıran
Deniz kurulmuş öbür bölümlere de. Nerdeyse
Yeryüzünün üçte ikisini esirgiyor insandan,
Kavurucu sıcak ve dondurucu kar örtüsü.
Geriye kalan işlenebilir toprak, doğaya kalsa,

Çalılık olurdu, karşı koymasa insanın gücü.
Kişioğlu yaşamı uğruna, terliyor çapanın başında.
Sabanla sürüp uyarmasa toprağı,
Altüst etmese, kendiliğinden çıkar mı
Açık havaya ekinler, yeşerir mi? Tarlalar
Yaprağa ve çiçeğe boğulsa da emeğin gücüyle
Yine de sonunda, ya zamansız sıcağıyla
Kavuracaktır kızgın güneş, ya sağanaklar,
Ya don şaşırtacaktır ekini ya da
Kasırga gibi savuracaktır deli rüzgâr.
Hem karada ve denizde başımıza belâ olan
Yırtıcı hayvan dölünü neden besliyor doğa?
Mevsimler neden sayrılık getiriyor yedeğinde?
Zamansız ölüm neden kol geziyor aramızda?

Gemi çarpışması sonunda azgın dalgalarla,
Kıyıya savrulmuş bir denizci gibi,
Çırılçıplak yatar insan yavrusu, konuşamaz.
Yoksundur yaşama gerekli desteğinden dirimin.
Doğa, doğum sancılarıyla onu ana rahminden
Güneş-ışıklı dünyanın kıyılarına attığında
Acı çığlıklar koparır-haklıdır da-
Ne dertlerle karşılaşacağını düşünürsek ilerde.
Oysa hayvanların tümü -evcil ve yırtıcı-
Şamata çıkarmaz, ninnilerle oyalanmak istemez,
Havaya göre giysi değiştirmez. Silâh kuşanmaz,
Sur çekmez malını korumak amacıyla, çünkü toprak
Ve doğa, her gereksinmesini cömertçe karşılar.

Bir kere, dünyayı oluşturduğunu gördüğümüz
Öğelerin katı toprak ve nem; havanın ve yakıcı
Ateşin soluğu- hepsi ne doğumsuz ne de ölümsüz olan
Gövdelerden oluşmuşlar. Demek tümüyle böyle olmalı

Dünya da. Bilinir ki, kurucu parçaları
Doğan ve ölen maddenin yapılanmasından oluşan
Gövdelerin kendileri de
Dışında kalamaz bu kuralın.
Ana öğelerinin çözüldüğünü ve yeniden var olduğunu
Görüyorsak dünyanın, göğün ve yerin de;
Doğduklarını çıkarabiliriz bundan ve bir gün
Eninde sonunda yıkılacaklarını kesinlikle.

Kanıtsız konuşuyorum sanma, ey Memmius,
Toprağın ve ateşin, rüzgârın ve suyun
Ölümlü olduklarını; öleceklerini
Gün geldiğinde, sonra kuşkusuz yeniden
Var olup gelişeceklerini söylediğimdel
Toprağı al önce. Sürekli güneşte kavrulan ve
Ayak altında çiğnenen bölümü, bir buğu salar.
Uçuşan toz bulutları, savurgan rüzgârla
Havaya karışır. Bir bölümü sele dönüşür yeniden
Yağmurların etkisiyle ve ırmaklar
Kemirir durur kıyılarını. Toprak, durmaksızın
Verdiğini beslemek için başka varlıkları
Geri alır. Evrensel ana, ortaklaşa mezardır da.
Bir yandan aşınırken, bir yandan tazelenir.

Suya gelince: söylemek gereksiz sanırım,
Durmaksızın çoğaldığını denizin ve çayların,
Akışın hiç bitmediğini. Suyun çağlayışı
Her yerde kanıtlıyor bunu. Öncü sel kesilir,
Çağıltısı yiter ve yükselmez suyun düzeyi.
Ya yüzeyini tarayan rüzgârın etkisiyledir
Ya kızgın güneşin çözüştüren ışınlarından
Deniz suyunun azalışı. Ya da suların
Toprak altında her yöne sızmasından.

Tuz süzülür ve suyun ana kütlesi gerisin geri
Gözeye akar, toplanır orada. Ve arınmış olarak
Çağlar toprakta, ıslak ayakizinde dalgalarının.

Şimdi havayı, olanca kütlesi her an
Sayısız değişimden geçen havayı alalım ele.
Gövdelerden durmaksızın salınanlar, kocaman
Okyanusunda barınır havanın. Karşılığında
Gövdelere madde vermese hava; yenilemese
Akıp duran biçimlerini; çoktan çözülüp dönüşürlerdi havaya.
Demek varlıklardan ürüyor hava, yine onlara dönüşüyor;
Her şey sürekli bir oluşta olduğuna göre.

Kızgın güneş! Akışkan ışığın cömert pınarı,
Usanmadan yıkar göğü taze parıltısıyla.
Gecikmez eski ışığın yerine yeniyi getirmede.
Çünkü her ışın çakışı -sonucu ne olsa-
Bir eksilmedir gözede. Anlatayım bak:
Bulutlar daha göğe tırmanır tırmanmaz,
Keser kesmez güneşi, ışınların uçları
Ansızın görünmez olur. Ve
Bulutların geçtiği yerde yeryüzü aydınlanmaz.
Gövdeler hep yeni bir ışığa gereksiniyor demek.
Her parıltı çakışı kısa sürelidir ve asla
Görülemezdi güneşte varlıklar; o gür gözeden,
Işık, sürekli olarak sağlanmasaydı.

Evimizdeki aydınlatma araçları da böyle,
Yağlı dumanla alevleri kararan meşaleler de.
Yanmalarından beslenerek koşarlar
Yeni ışık kaynağına hızla, daha hızla;
Hep ışıldayan alevlerle, kesintisiz,

Hiç ara vermeden parıltı sağanağına.
Her ateşten doğacak tez alevlerle
Öylesine hızla önlenecektir ki her sönüş!
Güneşi, ayı, yıldızları böyle düşün,
Ardarda patlamalarla yağdırırken gökkemlerini
Ateşlerini çakışlarla durmadan yitirirken;
Zamanın yıpratamadığı özler olarak değil.

Çevrene bak, kayaların bile boyun eğdiğini
Göreceksin zamana: yıkılan koca kuleler,
Unufak duvarlar, zamanla silinen tapınaklar,
Tanrı imgeleri. Kutsallıklar uzatabiliyor mu
Doğa yasalarına karşı, verilen süreyi?
Yüce kişilerin yontuları soruyor bize
Neden ölümsüzlük aradığımızı. Dağlardan kopan,
Yuvarlanan kayalar, sayılı zamanın
Yüzüne haykırıyorlar güçsüzlüklerini.
Çünkü ani bir sarsıntı sökemezdi onları,
Koparamazdı yerlerinden, süregelselerdi;
Zamanın aşındırmasıyla çürümeselerdi baştanberi.

Son olarak, yeryüzünün üzerinde ve çevresinde,
Onu kuşatan dış kabuk var. Kimilerinin dediğince,
Buysa herşeyin kendisinden doğduğu ve döneceği,
Sonunda; maddesi ne doğumsuz ne ölümsüz demektir.
Çünkü, başkalarını beslemek için veren kendinden,
Eksilir ve yeniden var olur geri aldıklarıyla.

Şunu da düşün: bir başlangıç noktası yoksa
Yerle göğün zamanda, ozanlar neden
Thebai savaşından, Troya trajedisinden
Önce olanları ele almamışlar?

Neden onca yiğitlikler silinmiş bellekten ?
Neden yer tutmamış, ünün ölmez anıtlarında?
Yanıtı şu bence: *dünyamız daha çok gençtir,*
Uzak geçmişte değildir doğumu, yenilerdedir.
Bugün de yetkinleşme yolunda kimi sanatlar:
Sürüyor gelişme. Yeni buluşlar var gemicilikte.
Alışılmadık uyumlar peşinde mızıkacılar.
Doğanın gizleri de yeni yeni çıktı açığa
Ve ben daha ilk kişiyim açıklamaya
Girişip çaba harcayan, kendi öz dilimde.

Bütün bunların daha önce de varolduğuna
İnanabilirsin! Bir ısı patlaması silmiştir belki
İnsan soyunu yeryüzünden: kentleri yoketmiştir
Büyük bir deprem; ya da obur ırmaklar,
Sürekli yağmurlar sonucu aşarak setlerini,
Kasabaları basmıştır. Bu da haklı çıkarır beni.
Demek yerin ve göğün sonu yaklaşmakta,
Böylesine salgınlarla, kıranlarla sarsılmışsa
Yeryüzü, gerçekten son bir sarsıntı yetecektir
Evrensel yıkıma; son bir çöküş, bir kıpırdama.
En kesin kanıtı ölümlülüğümüzün de
Türdeşlerimizi nice yıllar önce yok eden
Salgınlarla yüzyüze oluşumuz değil mi bugün de?

Ölümsüz nesneler üç çeşit demek ki.
Birinciler -atomlar gibi- tozanlarının
Saltık somluğundan ötürü püskürtür vuruşları,
Hiç bir güç sızıp içlerine, çözemez dokularını.
İkinciler, vuruşlara bağışıklıkları yüzünden
Karşı koyarlar zamana -dokunulamayan, itilerden
Etkilenmeyen boşluk gibi.- Sonuncularınsa
Çevrelerinde bir boşluk yoktur ki,

Yayılıp çözülebilsin parçaları
-Tümüyle ölümsüz olan evren gibi-
Ne maddenin kaçabileceği
Bir boşluk vardır dışta
Ne de girip öz-dokusunu çözüştürebilecek
Başka bir madde! Yabancı gövdeler de yok mu,
Sonsuz boşluktan çıkıp durmadan
Dünyayı döven ya da yaralayan
Ölümcül ölçüde? Ve boşluğun
Derinlerinde bol bol yer var
Bir sarsıntı sonucu çöken duvarlarını
Kolayca barındıracak dünyanın.
İmdi: ölüm kapısı kapalı değildir
Göğe, güneşe, yeryüzüne ve
Denizin ölçülmez dalgalarına.
Ardına kadar açıktır, esneyen bir uçurum gibi
Onlara kucak açar. Bu nedenle zamanın
Çocuklarıdır onlar; öyle görülmelidirler.
Yapısı ölümlü hiçbir şey, başı olmayan zamandan bugüne
Sürüp gelemezdi, karşı koyamazdı çünkü
Ölçülmez zamanın acı gücüne.

Düşün ki, dünyanın çatışan öğeleri arasında
Böylesine geniş çapta bir iç savaş
Bir gün sonuca varacaktır nasılsa. Belki
Güneşle ısı içip bitirecek ırmakların suyunu.
Şimdi de bu çabadalar zaten; yalnız
Ulaşamadılar amaçlarına: öte yandan ırmaklar
Gür kaynaklarla beslenirken, okyanus diplerinden
Yeryüzüne baskın vermeye çalışıyorlar.
Onlar da engelleniyor ama: safları seyreliyor
Okyanus-tarayan rüzgârlarla ve kızgın güneşin
Işınlarıyla: hedefe varmadan kuruyor damlalar.
Büyük çıkarları uğruna çekişerek karşıt ordular,

Sürdürüyor kızgın savaşı. Efsaneye göre,
Bir zamanlar ateş baskın çıkmış, bir keresinde
Su altetmiş ateşi: güneşin arabasını çeken atlar
Phaethon'u çevirdiklerinde gökteki yolundan
Karalara doğru. O zaman tanrılar tanrısı,
Öfkeyle yere çalmış toy Phaethon'u
Bir yıldırımla söküp arabasından: Ateşin utkusu!
Toprağın ilk duyması onun kavuruculuğunu.
Ama baba güneş atılıp yakalamış sönmez ışığı,
Yeniden geme vurmuş parlayan atları,
Doğru yola sürerek; geri getirmiş
Düzeni dünyaya. Yunanın eski ozanları
Anlatıyor öğretice yadsınan bu öyküyü.
Ateşin utkusunun gerçek nedeniyse, bir artıştır
Sonsuz boşluktan beslenen tozan yığınağında.
Sonuç kaçınılmazdır artık, ateşin ordusu ya
Gerilemek zorunda kalacaktır -bir nedenle-
Ya da kavrularak son bulacaktır dünya.
Başka bir efsane, suyun bir zamanlar nasıl
Gücünü yığıp egemenlik kurduğunu anlatır,
Kentleri bastığını; insanların boğuluşunu.
Sonsuzdan beslenen ordularda ufak bir azalma,
Bir gerileme yüzünden yağmurlar dinmiş ama,
Irmaklar azaltmış akışlarını.

Şimdi *evreleriyle ele alacağım sırayla,*
Maddenin başlangıç yoğunluğunu;
Yerin, göğün ve okyanus diplerinin
Ve güneş ve ay yuvarlaklarının
Temelini nasıl attığını onun. Besbelli
Atomlar uslarını kullanarak düzen gözetmedi,
İşbölümüne de gitmediler aralarında.
Ama yığınla atom, sonsuz zamanda, çeşitli
Yönlere koşuşturarak, ağırlıklarıyla çekilip

Çarpışarak birleşmiştir türlü biçimlerde
Ve bileşimleriyle ortaya koymuştur
Oluşabilecek şeyleri. Demek her türlü devinimle,
Her türlü bağlantıyı denedikleri bu yolculukta
Ansızın rastlaşanlar ve doğal olarak
Yaratabilenler özlü dokuları -yeri, göğü,
Denizi ve canlı türlerini- gelmiş bir araya.

Güneşin parlak topu görünmüyordu o sıralar
-Tepelere ağan ve ışığını yağdıran-
Ne de gökkubbeye üşüşmüştü yıldızlar.
Ne deniz vardı, ne gök, ne yer, ne hava,
Ne de bildiklerimize benzer bir nesne- salt
Yeni kümelenmiş her türden atomlar arasında
Bir kasırga- Bu uyumsuzluktan doğdu çatışma:
Ara boşluklarında atomların, yönelişlerinde,
Birleşimlerinde, çarpışmalarında, devinimlerinde
Kargaşa yaratan. Biçimlerindeki çeşitlilik gereği
Koruyamazlardı başlangıçtaki bileşimlerini,
Devinimce uzlaşamazlardı çünkü. Bu karmaşada
Elendiler kendiliklerinden: benzerler birleşti,
Dünya kabataslak çizildi: önce göğün çatısını
Yerden ayırdılar; kütleden ayrı bir çanakta
Suları barındırdı deniz; yalıtlanmış
Katışıksız alevi Esir'in, ötelerde kümelendi.

Toprağın tüm tozanları, ağırlıklarından ve
Dolaşıklıklarından ötürü ortada toplandı.
Ve diplerdeki mevzileri geçirdi ele.
Kaynaşmaları ve kenetlenmeleri oranında
Basınçlarıyla attılar dışarı yıldızları,
Güneşi ve ayı ve denizi oluşturan atomları
Ve dış duvarlarını bu yüce dünyanın.

Çünkü pürüzsüz ve yuvarlak bunların tohumları
Ve çok daha küçük toprağın tozanlarından.
Topraktan ilk kopan öğe, geçip süngersi kabuktan
Tepelere ağan, ateş-üreticisi Esir oldu.
Hafifliği yüzünden ateşi de taşıdı yedeğinde.
Güneşin altın ışınları çiğle ıslanmış otlarda
Nasıl parlar tan ağarırken: pınarlar ve göller
Bir buğu salıverir; toprak kendisi de tüter
Kimi zaman. İşte bu buğular kaynaştığında,
Tözleri havanın yukarı katlarında birleşince,
Göğün altına kalın bir perde dokurlar.
O günlerde de Esir'in oynak, uçucu ateşi,
Tıpatıp böyle dağıldı dünyanın çemberine
Ve sızarak içerlere yayıldı ve aldı
Öğelerin tümünü sımsıcak kucağına.

Günesin ve ayın doğumu izledi bunu.
Başladılar havakürenin yarı yolunda dönmeye.
Toprak sahip çıkmadı onlara, Esir de; çünkü
Ne dibe çökecek kadar ağırdılar, ne de
Doruklara ağabilecek kadar hafif. Ama
Yarı yolda canlı gövdeleri döndürebilir,
Parçalarını toparlayarak bütünlerler dünyayı.
Bizim bedenimiz de öyle değil mi? Kimi organlar
Çakılıyken yerlerine, özgürdür devinmekte kimi.

Bu öğeler çekildiğinde, bugün denizin
Mavi enginliğiyle örtülmüş bölgelerde,
Ansızın çöktü toprak, köpüren tuz doldu boşluğa.
Çevreyi kuşatan Esir ateşleriyle
Güneş ışınları; durmadan döverek dört yandan
Dış kabuğu daha da sıkıştırdı.
Öyle ki, büzüşüp yoğunlaştı toprak merkezde,

Kütleleşti. Daha gür tuzlu su selleri sızdı
Bağrından, okyanusun köpük tarlalarını besledi.
Hep yenilenen ısı ve hava tozanları kaçarak
Toprağın ta üstünde yükselen ışıltılı göğü
Perçinledi. Düzlükler yerine otururken,
Dağ dorukları daha bir sivrildi; çünkü
Çökertilemezdi kayalar ve getirilemezdi
Aynı düzeye toprağın bütün parçaları.

Ve toprak, tözünün ağırlığıyla, kaynasmasıyla
Dınginliğe ulaştı. Ve -bir benzetme yaparsak-
Tümü dibe çökeldi tortusunun, dipte birikti.
Sonra deniz, hava ve ateşli Esir sırasıyla
Özgür kaldılar ilksel katışıksızlıklarında
Hafifliklerine göre. En duruları, en hafifleri
Esir, yüzer durur esintili havada ve
Karıştırmaz duru özünü rüzgârın hırçınlığına.
Alt kesimlere bırakır yutan kasırgaları; onlar
Altüst olur deli rüzgârla. Kesin bir yol çizer,
-Kendi öz ateşleriyle- kayarken Esir.
Bu düzgün ve ayarlı akışın bir örneğini de
Bosporos'ta [1] görürüz; bu denizin sularının
Hep aynı eğimle, aynı akıntıya uyuşunda.

Şimdi *yıldızların devinim nedenini* alalım ele.
Ve göğün koca yuvarlağının döndüğünü
Varsayıp, girişelim işe. O zaman diyebiliriz ki
Yeryuvarlağının iki kutbunu, karşı uçlarda tutan,
Havanın dış basıncıdır -ya üstten akarak,
Işıldayan yıldızların döndüğü doğrultuda;

1. *Istanbul Boğazı,*

Ya da altan akıp karşıt yönde döndüren
Irmağın döndürdüğü gibi değirmeni-

İkinci olasılık: göğün durağan olduğunu tümüyle,
Salt yıldızların döndüğünü benimsemek...
Bu da olabilir, çünkü ivecen Esir akımları
Hapsedilmiştir göğe ve çıkış yolu arayarak
Habire dönüp, ateşlerini yollarlar geceye.
Ya da başka yöreden gelen bir dış akım
Kendi yoluna çekip döndürebilir onları.
Belki de başlarına buyruk yüzer her biri,
Özel besininin ardısıra geniş otlaklarında
Göğün ve doyururlar ateşten bedenlerini.
Kolay değil saptamak, bu olasılıkların hangisi
Daha doğru dünya açısından? Ben yalnızca
Evrendeki olayları sayıyorum, olabilecekleri;
Türlü kalıplarda oluşmuş türlü dünyalarda;
Yıldız devinimlerine yol açan nedenleri
Bir bir ele alıyorum. Yalnız hangisi
Asıl etmen? İşte onu bilemiyoruz daha.

Yeryüzünün nasıl durağan kalabildiğine gelince
Dünyanın ortasında... Diyebiliriz ki, kütlesi
İncelmekte gitgide, azalmakta. Alt kesimlerde
Başka bir töz olsa gerek, başlangıçtan bu yana
Birleşip işbirliği yapan rüzgârlı bölgeleriyle
İçinde kök saldığı dünyanın. Bu yüzden de
Yük olmaz havaya, basınç yapmaz üstüne.
Biliriz, ağır gelmez kişiye kendi kolu bacağı
Omuzlara yük olmaz başı; duymayız bedenimizin
Ayaklarımıza abanısını. Dış kökenli ağırlıkları
Taşımak zor gelir bize -daha hafif olsa bile-
Önemli olan her gövdenin kendi gücüdür.

Demek: yeryüzü ansızın karışarak
Yabancılık çekmemiş havaya. Dünyanın
Belirgin bir parçası onunla birlikte doğmuş.
Tıpkı organlarımız nasıl öz parçalarımızsa.

Dahası: yeryüzü büyük bir gök gürültüsüyle
Sallandığında, tüm havaküreye yayılır sarsıntı;
Dünyanın rüzgârlı bölgeleriyle ve gökle
Bağlantılı olmasaydı, bu nasıl açıklanırdı?
Aslında, başlangıçtan bu yana, sımsıkı
Bir işbirliğiyle kenetlenmişler, ortak köklerle.
Bedenimizin ağır kütlesini nasıl kaldırırdı
İncecik dokusu canımızın, düşün
Böylesine yakın bir bağ olmasa arada!
Beden sıçrayabilir miydi hiç, can
Söz geçiremeseydi bacaklara? İncecik bir töz
Ağır bir kütleyle birleşince nasıl güçlenir?
Kanıtlar bunu havayla toprağın, insan canıyla
İnsan bedeninin kurduğu bileşimler.

Ve *güneşin kızgın topu* ne daha iridir, ne de
Daha ufak duyularımızla algıladığımızdan.
Ateş, ışığını iletecek, tatlı bir sıcaklık
Üfleyecek kadar yakındaysa bedenimize;
Alev kütlesi azalmaz yolda: hızı kesilmez.
Güneşin saldığı ısı ve ışık da
Bunca uzaktan gelip vardığına göre duyularımıza,
Aydınlattıklarına göre değdikleri her yeri;
Demek güneşin de görünürdeki boyutları ve biçimi
Gerçeğe uygun: ne küçültme söz konusu, ne büyütme.

Ay da; ister ödünç bir ışık yansıtsın görünüme,
İster kendi gövdesinden bir ışıltı saçsın

Yolculuğu sırasında, bizlere göründüğünden
Daha büyük değildir boyutları.
Çünkü uzaktaki bütün nesneler,
Kalın bir hava perdesinin ardında
Bulanık görünürler, kütleleri küçülmeden.
Keskin çizgileri ve biçimiyle ay demek ki
Tıpatıp olduğu gibi görünüyor gözümüze;
Belirgin sınırları ve aslındaki boyutlarıyla.

Esir ateşinin toprakta görülebilen
Her kıvılcıma da öyle. Ateşlerin çapı
Büyük değişikliklere uğramaz -ne küçülür
Ne büyür çokça- yanma açıkça seçildiği sürece
Ve yalazlar belirginse. Ama yıldızlar aslında
Biraz ufak da olabilir göründüğünden;
Azıcık daha iri de olabilir, o başka.

Güneş bu kadar küçücükse, peki;
Karaları, denizi ve göğü yıkayan,
Yeryüzünü sıcak bir ışıltıyla dolduran
Bu ışık selini nasıl üretiyor? Şaşmamalı.
Belki de bu geçitten fışkırıyor ışık,
Gür bir pınar olup çağlıyor özgürce.
Dünyadaki tüm ısı atomlarının birleştiği
Yerdir bu! Bu evrensel birikim yine
Işığı yayan kaynak oluyor. Ufacık bir dere
Yetmez mi çayırı sulamaya? Basmaz mı ovayı?
Bir olasılık daha söz konusu: belki de
Güneşin -bir ölçüde ufak- ateşinin sıcağıyla
Tutuşuyor hava, hele en ufak bir ateşe
Değer değmez alev almaya yatkınsa.
Düşün ekinler ve saman
Nasıl tutuşur, yanar kimi zaman

Bir kıvılcımın başlattığı yangınla.
Ama belki de güneşin yakut meşalesi,
Parlaklığın belirlemediği, görünmez, ısıyla yüklü,
Geniş bir ateş bölgesiyle kuşatılmıştır.
Işınların ısıtıcılığını arttırıyordur bu halka.

Güneş nasıl deviniyor? Yazlığından nasıl
Dönüyor kış ortasında Oğlak burcundaki gün durumuna?
Ve yaz ortasında dönüp gerisin geri,
Varıyor Yengeç burcunda doruğuna?
Açıklayamıyoruz kesin ve doğru bir varsayımla,
Ne de *güneşin bir yılda alabildiği yolu*
Bir ayda alıvermesini ayın. Yineliyeyim:
Kolayca bulunamaz nedeni. Bilge Demokritos un
İleri sürdüğü akla yakın görüşü analım.
Buna göre, toprağa yakınlıkları oranında
Gökteki çevrintinin etkisinden kurtulurlar
Göksel gövdeler. Çevrintinin -denildiğine göre-
Gür, atak erkesi azalıyormuş alt kesimlerde.
Demek, parlak takım yıldızlardan çok daha
Aşağılarda olduğundan, giderek yavaşlıyor güneş;
Geri kalıyor onlardan. Ay daha da çok:
Güneşin altında akan yolda, toprağa yaklaştıkça
Büsbütün ayak uyduramıyor yıldızlara.
Çizdiği çevrintinin yavaşlığı oranında,
Takım yıldızlar yetişiyor ayın peşinden.
Dönen halkalar çizerek art arda ve bu yüzden
Her takım yıldıza daha çabuk varır sanıyoruz, güneşten.
Aslında onlar, daha çabuk yetişiyor aya.

Belki de iki karşıt hava akımı var gökte,
Mevsimlere göre değişen: biri, yaz takım yıldızlarından
Sürüyor güneşi kış gün durumunun

Buzlu soğuğuna: öbürü çıkarıp soğuktan,
Karanlıktan, alevli yıldızların ülkesine götürüyor.
Ay için de geçerli bu; kocaman yörüngelerinde
Koca yılları tamamlayan gezegenler için de.
Karşıt yörelerden gelen rüzgârların
Önüne katılmış gibi onlar. Bak: bulutlar
Nasıl çeşitli yönlere gidiyorlar
Çeşitli düzeylerde, çatışan rüzgârlar yedeğinde...
Esir'in geniş kuşaklarında barınan gövdeler de.
Neden hız almasın peki, çatışan akımlardan?

Gecenin ta uzaktan karanlığa boğuş nedeni
Yeryüzünü -belki de- Günlük yolculuğundan sonra
Bitkin düşen güneşin, göğün sınırına varınca
Havayla boğuşmuş, yorgun ateşini söndürmesidir;
Belki de onu toprağın üstünde tutan güç,
Bu kere de toprağın altına sürmektedir.

Şafak, saati geldiğinde gül-kızılı parıltısını
Yayarken Esir'e, açarken günün kapısını;
Gece toprağın altına gizlenen güneş
Işınlarıyla tutar göğü, tutuşturmaya çabalar.
Ama belki de o saatte bir yoğunlaşma
Oluyordur ateşlerde: yığınla ısı tozanı
Birlikte akmakta, yenilemektedir gün ışığını
Hiç aksatmadan. Derler ki, Ida dağı[1]
Tan ağarırken ateş saçarmış; bu ateşler
Kaynaşıp bir küre oluştururmuş sonra.

Ateşten tozanlar kümesinin, güneşin görkemini
Yenilemesine şaşmamalı elbirliğiyle,

---

1. *Çanakkale bölgesinde bir dağ (Kazdağ).*

Belli bir saatte. Doğada nereye baksak
Yinelenen birçok olay görürüz belli sürede.
Belli mevsimde tomurcuklanır ağaçlar ve
Süre dolduğunda döker çiçeklerini.
Yaş ilerleyince dökülür dişler; ayva tüylerinin
Seyrek bir sakal alır yerini.
İklimsel olaylar bile -kar, yağmur, fırtına
Bulutlar, rüzgârlar- başlarına buyruk değildir
Mevsimler boyunca. Etkin nedenlerin
Bu özelliği gösterdiği, olayların bu kalıba
Döküldüğü bir dünyada ta baştan beri;
Aynı düzende yinelenecektir demek hepsi.

Neden günün uzaması gecenin kısalmasıyla
El eledir -tersi de geçerli- Görüşler değişiyor:
Aynı güneş yol alırken yerin altında
Ve üstünde, Esir yuvarlağının irili ufaklı
Yaylarından geçiyordur belki de.
Günlük yörüngesini bölüyordur
Eşit olmayan iki parçaya. Birinden aldığını
Öbürüne ekliyordur dönerken: ta gündönümüne,
Eşitleyecek takım yıldıza varana dek karanlıkla ışığı.
Kuzey ve güney rüzgârından kaçarken güneş,
-Yarı yoldayken- gök onun iki yanında
Eşit uzaklıkta tutar dönenceleri.
Zodyak kuşağının durumuna bağlıdır bu; arasından geçer
Yıllık dönüşünü tamamlarken güneş,
Işınlarıyla yanlamasına aydınlatır göğü-yeri:
Takım yıldızların düzenini bulanların dediği bu.

Ya da hava, daha yoğundur bazı yörelerde.
Toprak altında barınsa da ateş,
Ağamaz bir türlü yükseklere.

Bu yüzden sürüncemede kalır uzun kış geceleri,
Günün parlak ışıkları gelene kadar. Ya da,
Kimilerinin ileri sürdüğü gibi; ateş tozanlarının
Birlikte akışıyla bir yörede, yeni bir güneşin.
Mevsim belirler değişik saatlerde yükselişini,

Ya ay? Belki ancak güneşin ışınlarını alınca
Saçıyordur ışığını. Sonra günler geçtikçe,
Uzaklaştıkça güneş yuvarlağından, daha da
Çeviriyordur aydınlık yüzünü bizlere, ta ki
Tırmanarak tepeye, yüz yüze gelsin batan güneşle;
Doruğuna ulaşsın ışıltısı. Işığını demek ki
Adım adım gizlemek zorunda arkasına
Göğün çevresinde kayarken, burçlar kümesinin
Karşıt ucundan güneş ateşine doğru.
Ayı; güneşin altında bir yörüngede dönen
Küresel bir gövde sayanların görüşü bu.

Ya da kendi ışığı vardır ve dönerken
Değişkendir saçtığı parıltı. Çünkü her yönde
Perdeleyici, engelleyici ama yine de
Işıltısızlığmdan ötürü görünmez kalabilen
Bir başka gövde de olabilir yörüngesinde.
Ya da yarısı ışığa boğulmuş, dönen
Bir yuvarlak diyeceğiz aya ve
Çeşitli biçimlere girdiğine inanacağız,
Ateş saçan yarısını döndürenedek yeryüzüne.
Sonra adım adım dönerek esirgeyecektir
Yuvarlağının ışıltılı yarısını bizden.
Böyle der Babilli'lerin Khaldea öğretisi.
Böyle çürütmeye çalışır Yunanın
Gökbilimcilerini. Sanki her iki varsayım da

Yanlış olamazmış gibi; birini benimsemek
Sanki büyük bir açmaza sokarmış gibi kişiyi.

Hem neden ay her gün yeniden yaratılmasın,
Belli bir sıra gözeten değişik biçimleriyle?
Eski ay solunca neden, yenisi almasın yerini,
Bunca varlığın kesin bir sıra gözetilerek
Yaratıldığı ortadayken? Çok güç aslında
Bu olasılığı ortadan kaldıracak
Kavrayıcı, inandırıcı bir kanıt bulmak.
Çünkü bahar geldiğinde, Venus de gelir
Kanatlı habercisiyle önünde. Ve Flora,[1]
Donatır renkli, hoş kokulu çiçeklerle
Batı yelinin yollarını. Derken kızgın sıcak bastırır,
Tozlu Ceres'le birlikte ve deli esintileriyle
Kuzey rüzgârının. Onları güz izler,
Bacchus şenlikleri! Derken öbür mevsimler
Ve büyük öfkesi Volturnus'un, -şimşekleriyle
Gözalan, kulak tırmalayan- Kar getirir kış,
Diş takırdatan soğuk, dondurucu kırağı.
Bunca şey zincirleme yaratıldığına göre, belli sırayla;
Neden belli bir anda doğmasın ay da
Ve neden belli bir anda silinmesin?
Güneş ve ay tutulmalarının nedenleri de
Anlaşılabilir böylece. Eğer ki ay
O inatçı başını, sokup güneşle toprak arasına,
Görünmez bir kütleyle durabiliyorsa
Parlak ışınların önünc; ışıktan tümüyle yoksun
Devingen bir gövde, aynı etkiyi neden yapamasın?
Ya da havakürede, ışığını söndürmeye can atan
Ates-düsmanı bir bölgeyi aşarken güneş,
Arada bir neden kısılmasın ışığı, loşlaşmasın?

1. *Çiçek ve bahar tanrıçası.*

Sonra neden yine harlamasın? Hem yeryüzü
Işık çalabiliyorsa aydan -aşağılardaki güneşi
Örterek- küremizin gölgesinin sivri konisinde
Kayarken ay, bildik dönüşü sırasında,
Neden başka benzer bir gövde
Geçemesin ayın altından, güneşin üstünden?
Kesemesin gür akışını ışığın?
Tutalım kendi ışıltısıyla parlıyor ay,
Göğün belli bir yöresinde;
Neden hafiflemesin ışığı, neden solmasın
Bu özgül ışığa yatkın olmayan bir bölgede?

Gökkubbenin mavi genişliklerinde
Çeşitli olayların ne gibi süreçler sonucu
Gerçekleşebileceklerini alalım ele;
Güneş ve ayın devinimlerine yön verebilecek
Güçleri. İkisinin de nasıl tutulacağını
Gösterdim, ışınlar engellenince, karartacağını
Şaşkın yeryüzünü, Sanki gözünü kırpıp açmış da
Bakıyordur dünyaya, berrak bir parıltıyla.
Dünyanın çocukluk çağına dönüyorum şimdi:
Toprağın doğurgan tarlası ilk hangi ürünleri
Sürmüş günışığına, rüzgâra bırakmış?

Önce: tepelerini yeşil otların ışıltısıyla
Donattı toprak, her düzlükte güleç otlaklar
Yeşil yeşil yandı, tomurcuğa durdu.
Sonra her türden ağaç doludizgin
Serpilme yarışına girdi esintili havada.
Kanatlıların ve dört ayaklıların gövdesinde
Tüy, kürk ve post nasıl hemen çıkarsa
Yeni doğan toprak da otlar ve çalılar sürdü
Ve ölümlü türlerini yarattı sonra.

Gökten düşmüş olamaz hayvanlar
Türlü kaynaklardan, türlü biçimlerde.
Ne de denizden çıkmadır karada yaşayanlar.
İmdi: *ana* adını boşuna vermemişler toprağa
Çünkü ondan çıkmış her şey. Bu gün bile
Sağanakların ve güneşin iç sıcaklığıyla
Sürüyle hayvan oluşuyor topraktan, öyleyse
Gencecikken toprak ve Esir, şaşmamalı
Daha çok, daha iri hayvanların yaratılışına!

Önce kanatlı kuş türleri çıktı baharda
Yumurtalarından. Şimdi de ağustosböceği
Yazın kendi isteğiyle sıyrılmaz mı;
Barınak, besin ardında, borumsu hırkasından?
Ve ondan sonra toprak ilk memelileri yarattı.
Bir su ve nem bolluğu vardı her yanda
Ve her elverişli yerde döl yatakları
Köklerle bağlandı toprağa. Sonra
Zamanı geldiğinde, gelişince dölüt,
Patlattı yatağı, saldı suyu, havaya koştu
Soluk soluğa. Doğa hemen toprağın
Tüm gözeneklerini yöneltti oraya,
Damarları açtı, süte benzer bir su çıkarttı.
-Şimdi de doğum yapan her dişi
Tatlı sütle dolar, içindeki besin akımı
Memelere yönelir tümüyle -Yavrularını besledi-
Tüyü bol yeşil çimende ısıttı, uyuttu toprak.

Yaman kırağılardan, kavurucu sıcaktan
Deli rüzgârlardan iz yoktu, dünya çocukken.
Çünkü gelişme ve yetkinleşme varlıklarda
Zamanla atbaşı gider. Buradan görüyoruz ki
Haklılar, *ana* adını takmakta toprağa.
Değil mi ki, insan soyunu yaratmış bir yandan;

Belli mevsimlerde yabanıl hayvanları;
Can vermiş hava kuşlarının zengin türlerine de.

Ama bir sonu olması gerekir her bolluğun.
Toprak da, yaşla yıpranmış bir kadın gibi
Doğuramaz oldu bir süre sonra.
-Dünyanın yapısı da değişir çünkü zamanla-
Ardarda aşamalardan geçer her şey, kalamaz
Sonsuza kadar olduğu gibi. Devinim süreklidir:
Doğa değiştirir varlıkları, yeniliğe zorlar.
İyi çürürken, güçlenir çamurdan çıkan.
Dünyanın yapısı toplam olarak değişir.
Ardarda aşamalardan geçen toprak yitirir
Eski verimini, yeni bir verim kazanır ama,

O günlerde, yapısı ve görünüşü irkiltici
Yığınla canavar yaratmaya yeltenmişti toprak:
İki-cins arasında, aslında cinsellikten uzak
Erselikler; elsiz, ayaksız dilsiz
Ağızsız canavarlar, gözsüzler, körler,
Elleri-ayakları bedenlerine yapışık olduğundan
Kımıldayamayanlar, kendilerini savunamayanlar.
Evet böyle *ucubeler yaratıldı*
Ama boşuna. Doğa çoğaltmadı hiçbirini.
Ne çiçeğini derleyebildiler serpilmenin,
Ne besin bulabildiler, ne de üreyebildiler
Venus'un oyunları uyarınca. Besbelli
Başka öğelerin de katkısı gerekli
Türlerin çoğalmasında. Önce: besin yığınağı,
Sonra bir geçit, dölleyen tohumların
Organlardan süzülüp, bedenden çıkabileceği.
Asıl: çiftleşmeyi gerçekleştiren dış organlar,
Tek iştahta birleştiren erkekle dişiyi.

Toplan kırana gelen türler de olmuş o günlerde
Şimdi soluk aldığını gördüğümüz türlerse,
Kurnazlık, yiğitlik, hız gibi yetileriyle
Korunabilmiş başlangıçtan bugüne.
-Bir de yararları yüzünden beslediklerimiz var-
Hırçın aslanın, sözgelimi, olanca yırtıcılığıyla
Bugüne sürüp gelebilmesi, yiğitliğindendir.
Tilkinin kurnazlığından, geyiğin ürkekliğinden,
İşte yük hayvanları, bol yapağılı koyunlar da,
İşte köpek -bağlılığıyla uykusunda bile tetik-
Boynuzlu büyükbaşlar insanda arar güvenceyi.
Yağmacı hayvanlardan kaçabilmişler; amaçları,
Çaba göstermeden erinç ve besin bulmak!
Dilediklerini karşılayıp onların biz de
Vazgeçilmez yardımlarını ödüllendiririz.
Oysa bütün bu doğal yetilerden
Yoksun olanlar; bağımsız, kendi başlarına
Sürdüremeyenler yaşamlarını; insan esenliğine
Katkıda bulunamayanlar; gözetimimiz altında
Güvenlik içinde, türlerini doyurma olanağından
Yararlanamayanlar; kara yazgılarına
Boyun eğmişler, öbür hayvanlara av olmuşlar
Ve tükenmiş bitmiş türleri en sonunda.

Oysa Kentaur'lar gibi *çift yapılı yaratıklar*
Hiç var olmadı, olamaz da. Aykırı organlar
Tek bedende birleşince, yabancı özellikler
Nasıl bir güç dengesinde tutulabilirdi?
En kalın kafalılar bile kavrar bu gerçeği.

Bir düşün ki at, üç yaşında varır
Gelişiminin doruğuna; oysa insan yavrusu
O çağda bile sık sık ana memesini arar

Uykusunda. Tam atın gücü kesileceği sırada,
Canlılığı yaşla usulca azalırken; çocuk,
Delikanlıdır. Yanakları ayva tüyüyle kaplıdır.
İnsan ve at karışımı Kentaur'lar
Ya da kudurgan köpeklerle kuşatılmış
Gövdesiyle, deniz canavarı Skylla
Ve böylesi melez canavarlar, nasıl
Bağdaştırabilir öyleyse çifte özellikleri?
Ne eş sürede gelişip, olgunlaşıp
Güç kazanabilir ikili bedenleri,
Ne de aynı hızla çöker. Başka başkadır
Venus'un ateşine uyuşları. Hızları çelişir
Aynı uyarılardan aynı tadı almaz duyuları.
Sakallı keçiler nasıl semirirdi yoksa,
İnsan için ölümcül zehir baldıranla?

Alev koca aslanı da aynı kolaylıkla yutar
Etten ve kandan oluşan öbür gövdeleri de.
Öyleyken, nasıl varolabilir üç başlı Khimaira?
Kuyruğuyla ejderha, kafasıyla aslan
Bedeniyle dişi-keçi kalıbında
Ve özünden çıkma bir ateş saçabilir ağzından?

Bu canavarların, toprakla gök daha gençken
Yaratıldığını ileri süren, *genç* sözcüğünün
Belirsizliğine dayanıyordur yalnızca; özgürdür
Bu peri masallarını alabildiğine çoğaltmakta.
O günlerde gür, altın ırmakların
Aktığını söyleyecektir yeryüzünde, ağaçlarda
Elmaslar bittiğini. Öyle güçlü, öyle iri
Bir adam varmış ki, sözgelimi, yüce denizlerden
Yürüyerek geçermiş; gökkubbeyi döndürürmüş
Avuçlarında. İlk canlıları yarattığında

Tohumların çeşitli oluşu toprakta, göstermez
Karmaşık yapıda hayvanların -ayrı türden-
İğreti organlarla yaratılabileceğini.
Bugün de topraktan fışkıran ot çeşitleri,
Tahıllar, sulak yemişli ağaçlar bile
Şimdilik bileşik yapıda doğmamışlardı: her tür
Kendi özelliğince gelişir, korur başkalığını;
Doğamn değişmez yasaları uyarınca.

Kırları dolduran *insanlar* çok dayanıklıydı.
Bugünkülerden -anaları toprağa çekmişlerdi- iri
Ve sertti kemikleri, kunt kaslara bağlanıyordu.
Çatı daha genişti. Daha az duygundular
Sıcağa ve soğuğa, alışılmadık besinlere,
Sayrılıklara. Güneş kimbilir kaç kereler
Tamamladı dönüşünü gökte, onlar
Başıboş yırtıcı hayvanlar gibi yaşadılar.
Saban yapmaya harcamadı gücünü kimse.
Kimse sürmeyi bilmiyordu toprağı,
Ne fide dikmeyi, ne de bağ bıçağıyla budamayı
Kuru dalları. Güneşle sağanağın verdikleriyle
Toprağın özverili armağanları
Yetti onları mutlu etmeye.
Sık sık palamut yüklü meşelerin altında
Giderdiler açlıklarını. Olgunlaştığını, kışın,
Tatlı kızıllığıyla haber veren kocayemiş
Daha bol ve daha iriydi o zaman.
Bitekliğinin yanısıra baharındaki toprak,
Sağlam besinler de sundu o zavallı ölümlülere.

Irmaklar, kaynaklar seslenirdi onlara
Susuzluklarını gidersinler diye -bugün de
Tepelerden çağlayan su kütlesi, yabanın

Susamış hayvanlarını çeker uzaklardan-
Rasladıkları orman sığmaklarını yokladılar
Nympha'ların; öğrendiler damlacıkların
Bol sağanakla yıkadığını yosunları, kayaları
Ve ovada yer yer fışkırdığını.

Ateşi bilmiyorlardı daha. Derileri,
Avladıkları hayvanların postlarını giymeyi
Akıl edemiyorlardı. Çalılıklardaydılar;
Dağ oyuklarında, kovuklarda, ormanlarda.
Yağmurdan ve rüzgârın kamçısından
Kaçınmak gerektiğinde, hırpalanmış bedenlerini
Fundalıklara gizliyorlardı. Bilinmiyordu
Ortak çıkar, töre ve yasa kısıtlamaları.
Birey kendini düşünüp tek başına avlanıyordu.
Venus yeşillikte çiftleştiriyordu sevgilileri.
Bazan karşılıklı istekti neden, bazan erkeğin
Dizginlenmez tutkusuydu, bazan da meşe palamudu,
Kocayemiş ya da sulu armut gibi bir armağan.

Çeviklikleri ve ellerinin, ayaklarının
Olağanüstü gücüyle; orman hayvanlarını
Taş atarak avlayabiliyorlardı, sopa kullanarak.
Çoğunu altedecek güçteydiler, gözkorkutan
Bir-iki canavardan da gizlenecek yer vardı.
Gece bastırdığında, yaban domuzları örneği
Yerlere çırılçıplak uzanıyorlardı, yapraklarla,
Dallarla örtünüyorlardı. Safsatadır
Gecenin ıssızlığında, korkuyla haykırarak
Günışığının ardından koştukları; güneşin
Kızıl meşalesiyle göğü aydınlatmasını yine
Derin uykuya dalıp, dingin bekliyorlardı.
Çocukluklarındanberi alışkındılar böyle

Karanlıkla ışığın birbirini izlemesine;
Güneşin çekilişiyle yeryüzünün bitimsiz
Karanlığa gömüleceğinden kuşkulanamazlardı.

Yağmacı hayvanların uyuyan zavallılara
Neler yapabileceği tasalandırıyordu onları.
Kanlı bir yaban domuzu, aman vermez bir aslan,
Barınaklarından edip düzenlerini bozduğunda;
Gecenin köründe ayrılıyorlardı kovuklarından;
Yapraktan döşekleri yırtıcı konuğa bırakarak.

O günlerde, sayıca pek çok değildi bugünden
Zamanı dolmadan güneş-ışıklı dünyadan
Ayrılan ölümlüler. Çoğunluk, kurban tek başına
Yem olurdu yırtıcı bir hayvana:
Pençeler arasına kıstırıldığında, diri etinin
Diri bir mezara gömülüşünü gözleriyle görünce,
Çığlıkları dağı-taşı, ormanı tutardı.
Dövüşten parçalanmış, sağ çıkabilenler,
Titrek ayalarını bastırırlardı yaralarına;
İç burkan iniltilerle ölümü çağırırlardı ve
Yaşam, kasılan bedenden giderdi sonunda.
Yaraların nasıl bakılıp tımar edileceğini
Bilmediklerindendi çaresizlikleri. Ama
Bu örnekler üzere binlercesi can vermezdi
Tek günde -Kızışan okyanus kabarıp ansızın
Kayalara çarpmazdı gemileri, insanları-
Boşaltırdı öfkesini arasıra ama yatışırdı,
Etkisizliğini görünce kurnaz, ışıltılı suların.
Kahkahası, kişioğlunu baştan çıkarmazdı.
Öldürücü denizcilik mesleği bilinmezken, bitiren
Besinsizlikmiş çelimsiz bedenleri; şimdiyse besin.
Bilisizce zehir yutarmış eskiler, şimdikilerse
Ustalıkla başkalarına sunuyor zehiri.

Zamanla kulübe yaptı insanoğlu
Post kuşandı, ateş yaktı. Erkekle dişi
Sürekli birlik kurdular aralarında,
Gözettiler yavrularını. İşte ilk o zaman
Yumuşamaya başladı insan yüreği;
Ateşle, kişinin dayanıklılığı kırıldı soğuğa
Gök altında üşüdü. Venus kaba gücünü uslandırdı.
Çocuklar türlü diller dökerek yatıştırdı
Köpüren büyüklerini. *Komşuluk ilişkisi* başladı,
Zorbalığa karşı koymak adına. Çocukları ve
Kadınları için erkekler, komşularına yakardı.
Ellerini sallayıp anlamsız sesler çıkararak
Güçlüleri, zayıfları korumaya çağırdılar;
Zora karşı koymaya. Tam bir amaç birliği kurulamadı.
Yine de, andına kalmış demek, çoğunluk...
Yoksa silinip giderdi insan soyu tümüyle
-Daha o günlerde-üreyip çoğalamazdı, kuşaklar
İzleyemezdi birbirlerini ta bugünlere.

Konuşma dilinin seslerine gelince: bunları
Doğa söyletti insanlara ve kullanışlılık
Biçimlendirdi tüm varlıkların adlarını.
Konuşamayan bebelerde görürüz benzer süreci:
Uğunarak ellerini kollarını sallar,
İmlerler nesneleri. Çünkü her yaratıkta,
Uğrunda yetilerini kullanabileceği
Amaçları sezme gücü vardır. Boğa yavrusu,
Daha boynuzları gelişip de sürmemişken başında,
Öfkelenince tos vurur oraya buraya.
Panter ve aslan yavruları, pençeleri ve ağızlarıyla
Saldırıya geçer, yokken tırnakları dişleri.
Kuşlar, kanatlarına güvenir rastgele uçuşta.

Varlıklara tek kişinin ad taktığını, ötekilerin
Ondan öğrendiklerini sanmak ilk sözcükleri,
Düpedüz çılgınlıktır! Düşün, neden tek kişi
Söz söyleyebilsin, konuşma sesi çıkarabilsin,
Hiç kimse başaramıyorken aynı şeyi?

Üstelik, ötekiler bu sesleri kullanmazken,
Hangi kaynaktan yerleşmiş, o kişinin ruhuna
Kullanışlılıklarının imgesi? Bir kere, kişi,
Yapmak istediğini ruhuyla görme gücünü
Nerden almış? Nasıl zorlayabilmiş, çoğunluğu,
Kendi taktığı adları öğrenmeye?
Örnek vermek ise daha güç -umursamayanlara-
Yapılması gereken konusunda. Uzun süre dayanamazlardı,
Katlanamazlardı kafalarını şişiren,
Anlamsız sandıkları o gürültülere.

Hem şaşacak ne var, dili ve sesi gelişmiş
İnsan soyunun, çeşitli duygularını
Belli seslerle açıklamasında?
Dilsiz davar, yırtıcı hayvanlar bile
Korkuya kapılınca, acı çekerken ya da sevinçle
Belirgin sesler çıkarmaz mı?
Deneylerimiz gösteriyor bunu, ne var bunda?

Molossum av köpekleri, gösterip dişlerini
Gevşek çenelerini kısarlar, hırlarlar sonra
Boğuk boğuk. Tiz, çınlayan bir ulumaya
Döndüğünde ne kadar değişir sesleri!
Ama eniklerini yalarken, patileriyle itelerken
Isıracakmış gibi severken, oynatırken
Nasıl tatlıdır, sevecendir hırıltıları!

Evde tek başına kaldıklarındaki sızlanmaları
Kamçıdan kaçarkenki iniltileri oysa,
Çok daha başkadır elbet bu seslerden.

Gençliğinin baharında bir aygır hızlanıp
Aşkın attığı oklardan, burundeliklerini
Açıp da salındığında kısraklar arasına,
Nasıl meydan okur kişneyerek hasımlarına!
Oysa korktuğunda bambaşkadır kişneyişi.

Kanatlıların bazı türleri de böyle.
Atmacalar; tuzlu dalgalarda barınak arayan
Balık kartalı martılar.. Yem ardına düşmüşken
Ya da boğuşurlarken avlarıyla,
Belli çığlıklar atarlar duruma göre.

Kimi kuşlar, havaya göre de değiştirir ötüşünü
Kocamış kuzgunun çatlak sesi başkadır,
Karga sürülerinin yağmur yaygarası başka,
-Bir inanışa göre- fırtına çağırmaları başka
Zorunlu sayıyorsa konuşamayan hayvanlar bile
Değişik duygularını, değişik haykırışlarla
Dile getirmeyi; eski insanlar neden
Belirleyemesin gördüklerini belli seslerle?

Şimdi yanıtlayacağım aklından geçeni,
Ey Memmius! *Ateşi yeryüzüne ilk indiren,*
Ve insanın buyruğuna veren kaynak, şimşekti.
Ocaklarımızın tümü ona borçludur alevi. Düşün,
Göksel ateşle yanıyor varlıklar bir vuruşta.
Bir kaynak daha söz konusu: Rüzgâra tutulmuş

Sallanıp dururken ağaç bir o yana bir bu yana,
Sürtünüp değince başka bir ağacın dallarına,
Ateş tozanları kızıştırılabilir.
Dal-dala, kök-köke sürtüşünce parlar alev.
Ateşi, ölümlülere iki kaynak da vermiş olabilir.

Sonradan düzlüklerde dolaşırken insanoğlu,
Kızgın ışınların yumuşatıcı etkisini görünce
Yemeğini pişirmeyi öğrendi güneşten.
Değiştirdi eski yaşamını zaman geçtikçe,
Ateşin ve başka bulguların aracılığıyla.
Yetenek ve erkçe üstün kişilerin yönetiminde.

Krallar kentler kurdu; kendilerine
Güvence ve sığınak olarak, hisarlar.
Sürüleri, toprağı üleştirdirler gönüllerince
Güzel, güçlü ya da yetenekli kişilere.
Yakışıklılık övülesiydi çünkü. Ayrıcalığı vardı
Güçlülüğün. Mal tutkusunu, altının bulunuşu izledi.
Altın çarçabuk altetti güzeli, güçlüyü.
Çünkü güzel yüz ve güçlü gövde hiç kaçınmaz,
Zenginin ardına takılmaktan.

Oysa gerçek felsefeye uyan kişi
Ruhu erinç içinde, yaşayacaktır; nice zenginlikler
Bulacaktır alçakgönüllülükte. Üstelik
Hiç yitirmiyecektir elindekini. Kişinin ün
Ve yetki hırsı, servetini koruma isteğinden doğar;
Bolluk içinde, dingin bir yaşam sürme tutkusundan!
Gülünç! Doruğuna tırmanırken yetkinin,
Kendisi tuzaklar kurmuştur kendi yoluna:
Ta doruktan yıldırım çarpmışçasına, haset

İter onu, yuvarlar utancın kara uçurumuna.
Çünkü haset, yıldırım gibidir, en yüceye çarpar,
Ortaklaşa düzeyde en çok sivrilene.
Demek bin kat yeğdir hırssız bir yaşama,
Egemenlik ve efendilik taslama tutkusundan.
Bırak, onlar tutkunun dar patikasında, bitkin
Boş çabalarını sürdürsün kan-ter içinde.
Duyularına değil kulaktan dolma bilgiye,
Boş sözlere, yetkeye bağlandıklarından
Bir adım ileri gitmeyeceklerdir eskisinden.

Ve krallar öldürüldü böylece, görkemli tahtlar
Toza toprağa battı, kibirli âsâlar da.
Düştü soylu önderlerin tuğları gönderlerinden,
Kalabalığın ayakları altında kana bulandı.
Bir zamanlar bunca korkulan, elbet çiğnenecekti
Hırsla. Yine zorba kalabalığa geçti egemenlik;
Herkes üstünlük kurmak istedi kendi adına.
Kimileri, belli haklara ve yasalara dayalı
Ana koşullar sürdüler ortaya. İnsanoğlu,
Zorbalıktan, çatışmadan bezmişti.
Gönüllü boyun eğdi, yasaların ve kurumların
Boyunduruğuna. Çok doğaldı elbette
Bu zorbalıktan kaçıp kurtulma isteği,
Adaletli kanunların hoşgörüsünden uzak ve her bireyin
Öfkesini insafsızca öç alarak giderdiği bir toplumda.
O zamandan bu yana, ceza korkusu dengeledi
Yaşam ödüllerinin tadını. Kendi zorbalığının
Ve suçun geri tepmesinden korkar oldu kişi.
Toplumsal düzen sözleşmesini bozarsa,
Dingin, sıkıntısız yaşam süremiyor bir daha.
Tanrılardan ve insanlardan gizlese de biliyor
Önseziyle, hep gizli kalamayacaktır suçu.
Masallardan duymuş çünkü, düşlerinde

Ya da ateş nöbetlerinde nasıl teker teker
Eski gizli suçlarını sayıklamış kişiler.

Şimdi de *tanrı saygısının* neden bunca
Yayıldığını inceleyelim büyük uluslara.
Neden sunaklarla dolu kentler; merkezlerde
Hâlâ en önemli etkinlik olan dinsel törenler
Neden düzenleniyor? Neden korku ürpertisi salan
Ölümlülerin yüreğine ki, yine tapınaklar dikip
Doluşuyorlar içine, kutsal saydıkları günlerde?
-Çok güç değil sanırım yanıtlaması-

Daha o günlerde insanlar görüntülerle
Başbaşaydı uyanıkken ve düşlerinde
Boylu boslu, görkemli tanrısal suretler
Daha canlı görünürdü gözlerine. Sonra
Duyu gücü yakıştırdılar bu görüntülere.
Değil mi ki kol bacak oynatıyor, soylu çizgilerine
Ve heybetlerine yaraşır sözler ediyorlardı.
Ölümsüzlüğü de yakıştırdılar sonradan; çünkü,
Biçimlerinin tözleri yenileniyordu suretlerin durmadan;
Görünüşleri hiç değişmiyordu.
Hiçbir gücün böyle kuvvetli bir varlığı
Alt edemeyeceğini sanıyordu insan. Bunlar
Ölümlülerden üstündü, çünkü ölüm korkusunu
Bilmiyorlar ve düşlerde olmaz'ı olduruyorlardı.

Öte yandan göksel olayların şaşmaz düzenini
Sezmişti insan; mevsimlerin dönüşünü de.
Ama açıklayamıyordu bütün bunları.
Tanrılara sığınmak, onlara yüklemekti en kolayı
Sorumluluğu, herşeyi, onların geçici hevesine.
Tanrıların karargâhı gökteydi onlarca

Çünkü gökte yol alır gibidir güneşle ay.
Gündüz gökten gelir, ışıltılı burçları gecenin,
Ve uçuşan meşaleleri, kayan alevleri. Bulutlar,
Güneşle yağmur, şimşekle dolu, karlar ve rüzgâr,
Gümbürtüsüyle gökgürültüsü, patlayan fırtına!
Zavallı insan, ne sorumluluklar yüklemiş,
Ne kinci bir yaradılış yakıştırmış tanrılara:
Ne acılar çektirmiş kendine böylece, ne onulmaz
Yaralar, ne gözyaşları hazırlamış çocuklarına!

Oyma bir suret önünde el bağlamak
Gibisinden gösteriler mi gerektirir ululamak?
Bu sunaklara koşuşturmalar, bu yakarmalar,
Yerleri öpmeler tapınaklarda, yerleri
Kurbanların kanlarıyla sulamalar, adaklar ?
Bilinçli saygı, dingin bir ruhla
Evren üstüne düşünmeyi bekler bizden.
Bu koca dünyanın enginlerine kaldırdığımızda
Gözlerimizi, tepemizde asılı duran Esir'e,
Işıltılı yıldızlarla işlenmiş Esir'e;
Güneşle ayın niteliğini, göçlerini düşünürüz.
Başka dertlerle altüst olan yüreklerimizde
Yeni bir tasa belirmeye başlar. Acaba bizi de
Işıklı yıldızlara hız veren, o ölçülmez
Anlaşılmaz tanrısal güç mü yönetiyor? Şaşarız
Bilisizliğimize: Dünyanın başı-sonu var mıdır?
Belli bir süre sonra artık dayanamayacak mıdır
Surları bunca sarsıntıya? Yoksa tanrılar bağışı
Ölümsüzlük armağanı ile sonsuzda yol alırken,
Gemlenmez zamanın gücüne gülüp duracak mıdır?

Dahası: kimin aklı şaşmaz, dizleri çözülmez
Tanrı korkusundan, çorak toprak sarsıldığında

Yıldırımla, göğü gökgürültüsü kaplayınca?
Korkudan dili tutulmaz mı her ulustan insanın?
Kibirli hükümdarlar titremez mi tepeden tırnağa,
Geçmişte ettikleri bir kötülüğün, verdikleri
Haym buyrukların cezalandırılacağı korkusuyla?
Ya da bir fırtına düşün: rüzgâr tarıyor suyu,
Komutansa, -tabur tabur askeri, filleriyle-
Tutulmuş olsun bu kasırgaya, bak ne adaklar
Adayacaktır tanrılara! Nasıl içten yakaracaktır:
Rüzgâr yatışsın diye, uygun esintiler başlasın!
Ama boşunadır yakarışları, kasırga gevşetmez
Kıskacını ve ölüm kayalarına savurur tümünü.
Yetkenin görkemli âsâlarına, acımasız baltasına
Alayla gülen, keyif adına onları çiğneyip geçen
Görünmez bir güç vardır ki; unufak eder
Karşısında çaresiz kalan insan gücünü.
Ve toprak kayınca ayaklarının altında,
Kentler yıkılırken ya da belverirken, insanın
Kendini küçümsemesine neden şaşmalı
Evreni denetimi altında tutan insanüstü,
Tanrısal güçlere yer vermesine doğada?

Bakırın, altının ve demirin, ağır gümüşün
Ve işe yarar kurşunun bulunuşuna geldik şimdi.
Yüce tepeler arasındaki koca ormanları, ateşin
Kül edişidir, madenin bulunmasına yol açan.
Belki bir şimşekle başlamıştır yalaz, belki
Savaşçının düşman kaçırmak için yaktığı ateşle.
Belki kapılıp toprağın bitekliğine
Genişletmek istemişlerdir tarlalarını;
Ya da verimli kılmak ekilmezi, yabanı,
Belki hayvanlarındaydı gözleri, etle deride
-Tuzakla ve ateşle avlanma çok gerilere gider
Kayrana çit çekmekten, köpek kullanmaktan-

Nedeni ne olursa olsun, ama büyük bir yangın
Çılgınca sararak ormanı köklerine kadar
Yakıp kül etti ağaçları, toprağın altına sindi
Eriyen damarlardan yüzeydeki oyuklara
Gümüşlü, altınlı, bakırlı, kurşunlu
Bir ırmak aktı tek koldan. Sonraları
Bu sıvının toprakta katılaştığını
Yanardöner ışıklar saçtığını gören insanoğlu
Toplamaya girişti bu güzellikleri.
O zaman gördü ki bunların her biri
Kalıbını almış yatağının. Düşündü:
Isıyla eritse, yeniden dökebilirdi tümünü
Dilediği kalıba. Türlü incelikte ve sivrilikte
Cisimler yapardı çekiçle döverse. Böylece
Silâhlandı insanoğlu, ağaçları kesti;
Düzgün kalaslar çıkardı kaba tomruktan.
Oyarak, muştalayarak burguyla
Delikler deldi. Önce inatçı bakır gibi
Gümüş ve altını da işlemeyi denedi.
Başaramadı ama. Böylesi zorlu işlere
Dayanamıyor, kırılıyordu onlar. İşte o zaman,
Bakır baştacı edildi. Çabuk körelen altınsa
Yaramaz sayıldı. Oysa bakır horlanıyor şimdi,
Altınsa ününün doruğunda. Yargılar değişiyor:
Bir zamanlar gözde olan, ucuzluyor; yerini,
Kadri bilinmeyen alıyor, el üstünde tutuluyor.
Gitgide, anlaşıldıkça erdemleri, utkuya eriyor,
Büyük övgülerle tanınıyor hakkı.

Artık kendin de çözebilirsin, ey Memmius,
Demir araçları nasıl bulduğunu insanoğlunun:
İlk silâhları elleri, tırnakları ve dişleriydi.
Sonra taşlar, ağaçlardan kopardığı dallar
Ve bunların ardısıra ateşle alev. Sonra da

Kaba demir ve bakır geldi.
Bakır daha önce bulundu demirden aslında.
Daha elverişliydi ve boldu.
Bakırla sürüldü toprak. Bakırla kamçılandı.
Savaşın kabaran dalgaları; ölümcül yaraların,
Tohumları bakırla savruldu, sürüler yağmalandı.
Silâhlar karşısında zırhsızlar, çıplaklar
Hemen tutsak düştüler. Sonra ağır ağır
Demir kılıç egemenlik kurdu, yıkıldı gitti
Tunç orağın tafrası. Rençber demir sabana alıştı.
Ve güçler eşitlendi savaşın kargaşasında.

İnsanoğlunun silâhlanıp at koşturması,
Dizginleri sol eliyle kavrarken, sağ kolunu
Özgür bırakması dalaşta, çok daha eskidir
Çifte at koşulu arabaları sürüp,
Savaş kumarına meydan okuyuşundan.
Sonra tırpan tekerlekli, dört atlı arabalarla
Saldırdı savaşçılar. Neden sonra Kartaca'lılar,
Yaraları hiçlemeyi öğretti; ordu bozmayı;
Gövdeleri kuleyle donatılmış hortumlu fillere.
Bu hayın kışkırtmalar sonucu, gözü korktu
Her ulustan savaşçıların. Gün günden arttı
Savaşların getirdiği acılar. Boğalar da
Katıldı çarpışmaya, azgın yaban domuzları da
Sürüldü düşman üstüne. Kimileri
Silâhlı bakıcıların yönettiği aslanları
Öncü yaptı ordularına.
Gelgelelim bu deneyler başarılı olmadı.
Kıyımı görünce kızışan yırtıcı hayvanlar,
Ürkünç yelelerini savurup o yana bu yana,
Şaşırttılar süvarileri. Biniciler yatıştıramadı
Boyunlarını okşayıp, parlayan bineklerini
Süremediler düşman üstüne. Dişi aslanlar

Delicesine saldırdı her yana; kimi
İleri doğru atıldı, kimisi dönüp
Kendi saflarından seçti şaşkın kurbanını;
Alaşağı edip pençelerine aldı, dişleri ve
Tırnaklarıyla ölümcül yaralar açtı.
Boğalar, yetiştiricilerine saldırdı.
Çiğnedikten sonra onları delicesine,
Sağrılarını, karınlarını boynuzlayıp atların
Kana buladılar bütün alanı; toprağı
Eşelediler meydan okurcasına. Askerlerini
Kendileri parçaladı azman dişleriyle
Yaban domuzları. Kendi kanlarıyla boyandılar.
Gövdelerinde kırılan silâhlardan ve acıdan,
Ne atlı bıraktılar ortada sağ, ne piyade.
Atlar sinerek, ayaklarıyla teperek havayı
Yırtıcı dişlerden kaçınmaya çalıştı ama,
Paramparça sağrılarıyla yığılmış, üstüste
Cesetleri kapladı alanı. Efendilerinin
Evcilleştirdiği hayvanlar bile azgınlaşmıştı.
Yara, çığlık, bozgun ve ürkü kargaşasında,
Söz geçirilmez oldu. Kör bir koşu başladı
-Yaralanan filin önce yanındakine saldırıp
Doludizgin, delice kaçışı gibi sonra-
Kendi adıma diyebilirim ki, insanoğlu
Bu çift-yanlı utanç verici kıyımın
Ürkütücü sonucunu sezmemiş olamaz pek.
En iyisi, diyelim ki evrenin belirsiz bir yerinde
Geçmiş bu olay: oluşumca çatışan dünyalarda
Sayıca, silâhca yoksul ama ölümden korkmayanlar
Utku aramamış, düşmanı yıldırmak istemişler.

Giysilere gelince: örgü, dokumadan önceydi:
Demirin bulunması gerekliydi tezgâh yapımına.
Demir olmasa işler miydi, mekik, iğ, çıkrık gibi
Yapımı ustalık isteyen gereçler?

Yün eğirme ödevini erkeğe verdi doğa.
Dişinden önce. Çünkü erkek genellikle
Daha beceriklidir zanaatta, daha yeteneklidir.
Ama kınanınca köylülerce
Bu kadınca uğraş, o zaman kadına kaldı.
Erkekler ağır işe girişti; kolları, kasları
Sertleşti, gelişti harcadıkları güç oranında.

Bitki ekiminde ve ağaçların aşılanmasında
İnsanoğluna kendi örnek oldu doğa.
Böğürtlenlerin, meşe palamutlarının, dökülüp
Filiz verdikleri görüldü ağaçlarının dibinde.
Dalları yararak, aşılamayı öğrendi insanlar;
Fidan dikmeyi bostanlarına. Toprağı işlemede
Yeni yeni yöntemler denediler peşpeşe.
Özenilirse yabanıl yemişler bile tatlanıyordu.
Ormanı daha gerilemeye zorladılar tepelere,
Tarıma bırakmaya boyun eğdirip eteklerini.
Tepeler, düzlüklere genişlettiler otlakları,
Tarlaları, bentleri, arkları, güleç bağları
-Çukurlarda, tümseklerde, düzlüklerde akan
Çarpıcı, mavi-boz, zeytin şeritleriyle-
Ve böylelikle, şimdiki alacalı güzelliğine
Büründü kırlık bölgeler, yer yer sevinçli
Bağları bostanlarıyla. Sınırda ise
Sulak ağaçları çevreleyen çitler vardı.

İnsanoğlu, *ezgisinde uyum gözetilmiş şarkılara*
Katılmadan çok önce, kuşların ötüşlerine
Öykünürdü; rüzgârın sazlıklardaki ıslığından
Kamışları üflemeyi öğrendi köylüler.
Daha sonra, yavaş yavaş, parmak dokununca
Kavaldan çıkan içli ezgileri ezberlediler.

İşlek sokaklardan uzakta, koruda, kayranda
Çalılıklarda; çobanın, güneş ışıklı dinginliğin
Tadını çıkardığı ıssızlıkta oluşan ezgileri!
Tıkabasa doyduktan sonra, bu ezgilerle
Yatışıyor, neşeleniyorlardı- zaten doygunken
Her şey hoşa gitmez mi?- Uzanıyorlardı topluca
Yumuşak çimenlere, akarsuyun
Yambaşına, ulu bir ağacın duldasına
Ve en ucuzundan yeniliyorlardı bedenlerini.
Hele havanın yüzü gülüyorsa, yeşil otların
Çiçeğe durma mevsimiyse, gülüp-söyleşme,
Kahkaha zamanı gelmiş demekti. Kır perisinin
Esin günüydü. Uçarı bir sevinç! Başlarını
Çiçeklerden çelenklerle taçlıyorlardı.
Adım uydurmayı düşünmeden, delicesine
Ezgilerin eşliğinde oynuyorlardı.
Kollarını acemice sallıyor, acemi ayaklarını
Hantalca vuruyorlardı anaç toprağa.
Mutluluk ve kahkaha kaynağıydı bu yeni,
Yeniliğin çekiciliğini taşıyan sanatlar.
Bu arada uykusuzlar da avunabiliyordu,
Şarkının yükselişine, inişine uyarak.
Ya da kaval üflüyorlardı büzüp dudaklarını.
Gözcüler bugün sürdürür bu geleneği.
Tempo tutmayı da öğrendiler artık. Yalnız
Daha büyük tat almıyorlar, yazık ki,
Topraktan fışkıran o coşkun insanın aldığından!

Çünkü, şu anda elimizin altında olan
-Daha tatlı bir şey duymamışsak geçmişte-
En büyük hoşnutluğu tattırır, en iyi sanılır.
Sonraları daha yeni, gelişmiş bir buluş,
Köreltir eskiye bağlı beğenimizi. Bundandır
Meşe palamutlarını sevmememiz; otlar,

Yapraklar örtülü döşekleri unutmamız bundan.
Bu yüzden giyilmiyor artık hayvan derileri.
Oysa, belki de, ilk giysinin bulunuşu, öyle
Bir hasete yol açmıştır ki, pusuya düşürülmüştür giyen,
Ve kimse giyememiştir bir daha o kanlı giysiyi.
Dünün derileri, bugünün allı-morlu giysileri...
Bu gösterişli nesnelerdir yaşama acılık katan,
Savaşlarda tüketen kişiyi. Hiç kuşkusuz
Suçun büyüğü bizlerde. Toprağın çocukları
Deriyi bilmiyordu; çıplaktılar, üşüyorlardı.
Bizse altın işlemeli, parlak mor giysilere
Bürünmeden rastgele örtünebiliriz.
Ne ki, o amaçsız, kof kurbanlık tutkusundan
Sıyrılamıyor insanoğlu; boş kaygılarla
Harcıyor yaşamını, kestiremiyor bir türlü nasıl
Ele geçtiğini gerçek hazzın, nasıl büyüdüğünü.
Bu hoşnutsuzluktur derin denizlere süren yaşamı;
Derleyen, savaşın dipten kabaran dalgasını.

Güneşle ay, dünyanın bu çifte bekçileri
Dönen gökkubbede dolanarak ışıklarıyla
Mevsimlerin değiştiğini ve evrende değişmez
Bir döküm, bir sıra olduğunu öğrettiler insana.

Bu dönemde insanlar, surlarla çevrili
Bir yaşam sürüyordu; bölüşülmüş,
Sınırlanmış topraklarını ekiyordu.
Deniz kıpır kıpırdı yelkenlerle. Toplumlar
Sözleşmeler, dostluk antlaşmalarıyla bağlıydı.
Tarihi, şarkılarına geçiriyordu ozanlar.
Ama yazı yeniydi daha. Bu yüzden bilemiyoruz,
Akılla seziyoruz bu dönemden öncesini.

Denizcilik, tarım, surlar ve yasalar
Silâh yapmak, yol açmak, kumaş dokumak
Ve tat ve incelik kaynağı herşey -şarkılar,
Resimler, ustaca oyulmuş parlak yontular-
Kullanılma sonucu doğmuş, etkin ruhun denemeleriyle,
İnsan adım adım ilerlerken karanlıkta.
Demek her bir gelişme zamanla güç kazanıyor,
Akılla çıkıyor gün ışığına.
Nice şeyler kurmuş demek insan ruhu
Ve sanatla ermiş en son doruğa.

ALTINCI KITAP

Şanlı Atina'ydı eski çağlarda
Tahılı öğreten zavallı insanoğluna.
Yeni yasalarla yaşamı düzenleyen Atina'ydı;
Atina'ydı yaşama ilişkin ilk umutlu bildiriyi
Haykıran, o bilgenin ağzından. Onun
Yanılmaz dudaklarından çıkan doğrularla.
Bilge çoktan öldü ama tanrısal bulgularının ünü
Yüceldi, kapladı bütün yeri göğü.

O görmüştü, insanın temel gereksinmelerini,
Elinin altındaki şeylerle karşılayabileceğini.
Olabildiğince güven altında olduğunu insan yaşamının.
Ne kişiler gördü; servete, üne boğulmuş
Soyluluğun ve yetkenin tadını çıkaran;
Çocuklarından hoşnut ne kişiler! Yine de
Mutsuzluk cirit atıyordu evlerinde.
Ne tasalar bitmek biliyordu, ne yakınmalar.
Sayrılığı, dışardan toplanıp
İçine konulan nimetlere bile bulaştıran
Çanakta buldu suçu o zaman. İki nedenle:
Hem çatlak olduğundan, sızdırdığından
Asla tepeleme doldurulamazdı; hem de
Kendi zehrini katıyordu içine konulana.

Ve doğrularla yudu insan yüreğini,
İsteğe ve korkuya gem vurdu. Ardında
Hepimizin koştuğu en yüce iyi'yi gösterdi ve
Hangi yoldan varılacağını ona: ancak
Şaşmaksızın ilerleyerek daracık bir patikada.
Ölümlülerin yaşamında kötülük öğesinin -ister
Raslantı sonucu olsun, ister kararlaştırılmış doğaca-
Yaradılıştan varolduğunu gösterdi genellikle
Ve nasıl baş edilebileceğini bunun türlü biçimleriyle.
Ve çoğu zaman tedirginlik fırtınasını, kişinin
Kendisinin kopardığını açıkladı kendi içinde.
Karanlıkta kaldıklarında nasıl ürkerse çocuklar,
Üstlerine birşeylerin yürüdüğünü sanırlarsa,
Bizler de bir o kadar temelsiz korkuların
Pençesinde buluruz kendimizi duru gün ışığında.
Ne günün ilk ışıkları işler bu karanlık kuşkulara,
Ne ergen gün. Alt edilebilir bunlar, ancak
Akıl erdirmekle doğanın işleyişine ve dış biçimine.
O yüzden daha bir açıyorum kanıtlarımı, Memmius!

Göğün ölümlü olduğunu gördük her bölgesinde
Ve tözünün bir doğum süreciyle oluştuğunu.
Kaçınılmaz göksel olayların çoğunu
Tek tek aldık ele. Bak, neler kalıyor geriye:
Musa'ların görkemli arabasına binebildiğime göre,
Rüzgârın nasıl öfkelendiğini anlatacağım sana
Ve *doğanın nasıl erince vardığını öfke dininee.*

Yerdeki ve gökteki bu çalkantıyı görünce
Korkar insanoğlu, bozulur ruhunun dengesi,
Yılar tanrıların gazabından;
Alçalır, yerlere kapanır önlerinde.
Bilmezliği yüzünden nedenleri,

Bütün olayları tanrıların yönettiğini sanır.
Onların üstünlüğünü tanır. Tanrıların gerçekte
Kayıtsız bir yaşam sürdürdüğünü bilenler,
Evreni hangi gücün yönettiği, kimlerin
Çekip çevirdiği konusunda düşünür durur.
-Özellikle gökte, Esir sınırındaki devinimleri-
O zaman eski bağnazlıklarına döner zavallılar
Gücü tartışılmaz hayın efendiler yaratırlar.
Neyin olabileceğini bilmemelerindendir bu
Ve neyin olamıyacağını; bir sonu olduğunu
Her gücün, bir sınır taşı. Ardarda
Yanılgıların tuzağına düşerler
Körleşmiş aklın kılavuzluğunda.

Tanrılara aykırı bu kavramları
Kovmazsan kafandan, sürmezsen dışarı
Onların dinginliklerine aykırı düşünceleri,
Hor gördüğün o kutsal yaratıklar da kaçınmaz
Sık sık zarar vermekten sana.
Gerçi etkilenmez tanrıların soylu görkemi,
Öfkeye kapılıp da öç almazlar haymca;
Suç sendedir! Katışıksız erinci sürdürenleri,
Öfkenin denizini kulaçlıyor sanırsan,
Açık bir yürekle yaklaşamazsın tapınaklara
Ve rahatça algılayamazsın tanrısal gövdenin
İnsana yansıyan o kutlu imgesini. Düşün artık!

Gerçek akılla sıyrılırsak bu çıkmazdan,
Önceden usta dizelerle söylediklerime daha
Çok şey ekleyebiliriz. Kökenine inmeliyim şimdi
Yer ve gök olaylarının, fırtınaların,
Canlı şimşeklerin türküsünü çığırmalıyım;
Patlayış nedenlerini, etkilerini. Yoksa

Göğü bölgelere ayırmaya çalışırsın korkudan.
Nereden çıkıp nereye yöneldiğini
Saptamaya kalkışırsın ateşin;
Nasıl baskın verip bir yapıya utkuyla
Yine dışarı çıktığını. Bu çabamda sen,
Kalliope, en yeteneklisi Musa'ların,
İnsanların avuntusu, tanrıların gözbebeği
Sen yardımcı ol bana! Sen yol göster de
Kılavuzluğunda varıp koşunun son ak çizgisine
Utkunun çelengini geçireyim başıma.

İmdi, göğün mavi alanlarının
Gökgürültüsüyle sarsılmasının nedeni;
Esir'in ta tepelerinde bulutların
Aykırı rüzgârlarla çarpışmasıdır ansızın.
Böyle bir gümbürtü, olmaz duru gökte;
Bulut kümelerinin en yoğun yerinde patlar.

Ne taşlarla kütükler gibi yoğundur, ne de
Sisle uçucu duman gibi seyrektir bulutlar.
Yoksa ya kendi ağırlıklarıyla taş gibi
Kaskatı düşerlerdi yeryüzüne ya da içlerinde
-Duman gibi- ne buzlu karı barındırabilir,
Ne de delifişek doluyu tutabilirlerdi.

Tiyatrolarda dikmelerle hatıllar arasına
Gerilen tentenin çırpışını andırır; kimi zaman
Göz alabildiğince uzanan, dünyanın
Üstünde kopan bu gümbürtü, bu toz duman;
Kimi zaman da deli rüzgârla parçalanan
Bir kâğıdın hışırtısını. Gökgürültüsünde de

Duyarız bu çırpınışı; sürer sonra da
Giysiler, kâğıtlar rüzgârla savrulunca.

Kimi zaman da çarpışmak yerine,
Bulutlar sürtünüp geçer birbirlerine:
O sert, uzun tınlamalı çatırtıyla
Kulaklarımız uğuldar o zaman,
Bulutlar kurtulana kadar bu sıkışıklıktan.

Bir de bakarsın korkunç bir gümbürtü
Baştanbaşa sarsar toprağı
Ve sanki çatlatır anaç göğün surlarını.
Ansızın bir bora olup deli rüzgârlar
Yüklenmiştir bulutlara. Orada kuşatılınca,
Burgaçlanarak oyarlar durmaksızın
Bulutun içini; dıştaki bulut duvarıysa
Yoğunlaşır. Sonunda rüzgârın artan basıncı
Yırtar çemberi tüyler ürpertici bir çıtırtıyla.
Böyle bir gürültü çıkmaz mı, kendine göre,
Hava dolu bir küçük kese de patlayınca?

Bulutlardan ses çıkmasının bir nedeni de
Aralarında esen rüzgârlardır.
Küt kenarlı, çatallı bulutlar yüzer gökte.
Görmüşüzdür, sık bir ormanda rüzgâr esince
Yapraklar hışırdar, dallar çatırdar.

Kasırganın kabaran öfkesi kimi zaman
Karşıdan saldırıp biçer bulutları.
Rüzgârın gökte nelere yol açabileceğini,
Yüzümüze vuran tatlı yelden kestirebiliriz;
Burada bile esti mi, kökünden söker ağaçları.

Dalgalar da vardır bulutlarda
-Gümbürtüyle çatlayan dalgalar-
Derin ırmaklarda, denizlerde köpürenler gibi.

Şimşeğin parıltısı buluttan buluta
Sıçradığında da bir ses duyulur.
Suyla doluysa eğer karşıcı bulut söndürür
Bir cızırtıyla ateşi -Ocaktaki kızgın demirin
Soğuk suya daldırılışı gibi- Oysa
Kuruysa ateş alır bulut, çatırdayarak yanar;
Rüzgârın önüne katılıp da kayıtsızca,
Defne dallarıyla taçlanmış tepelere
Yangın sıçratan bir alev dilimi gibi.
Çünkü hiçbir ateş boy-ölçüşemez
Phoibos'un [1] çatırdayan defne dallarıyla.

Son olarak: bulutlara yayılır boydan boya
Akçıl kırağının çözülüşü, dolunun takırtısı.
Rüzgâr yığmıştır yağışlı bulutları üstüste,
Amansız sıkışmayla ufalanınca, yağar yeryüzüne.

Şimşeğe gelince: çarpışan bulutlardan
Dışa vuran ateş tohumları oluşturur onu.
Tıpkı taşa taşla ya da çelikle vurulunca
Parlak kıvılcımlar saçan ışığın çıkışı gibi.
Daha sonra gelir gökgürültüsü, gözalan ışığı
Ancak kulaklarımızla algıladıktan sonra;
Çünkü uyarılar gözden daha yavaş ulaşır kulağa.
Oduncuyu izle istersen uzaktan, baltasıyla
Koca bir ağacı yıkışını: gürültüsü gelmeden,

---

1. *Apollon'un başka bir adı.*

İndiğini göreceksin baltanın. Tıpkı böyle,
Gökgürültüsünü duymadan şimşeği görürüz.
Oysa aynı andadır gümbürtüyle çakış,
Aynı çarpışmanın sonucudur ikisi de.

Bulutların tez bir çakışla çevreyi aydınlatması
Ve titrek yolunu çizmesi şimşeğin şöyledir:
Önce dediğim gibi, rüzgâr zorla girdi mi buluta,
Burgaçlanarak oyarken onu, yoğunlaştırırken
Kendi devinimiyle ısınır, kızışır. Devinimle
Ateşlenebilir nesneler: uzun bir uçuşun hızı
Kurşun gülleyi bile eritebilir, kızışmış rüzgâr
Yardı mı sisli bulutu, birden bir patlamayla
Ateş tozanları saçılır dışarı. Alev
Çaprazlama çizgilerle çakar o zaman.
Sonra çarpıcı imgeyi gecikerek izler,
Kulakları tırmalayan gümbürtü. Anla ki bu olay,
Bulutlar yoğunken, üstüste yığılıp da
Tepeye varmışken gerçekleşir ancak.

Biz yerden bakanların, bulutları
Ulaştıkları yükseltilerinden çok,
Genişlikleriyle algılamamız şaşırtmasın seni.
Bir daha bakarsan rüzgârın önüsıra sürüklenen
Dağlar andıran bulutlara yanlamasına
Ya da rüzgârların dindiği esintisiz bir günde
Dağlara çökelen kıpırtısız kümelere;
O dev kütlenin büyüklüğünü kestirebilirsin.
Sarkan kayalarla kuşatılmış gibi görünen
Kemerli oyuklar göreceksin. Deli rüzgârlar
Bu oyuklara dolduğunda, yırtıcı hayvanların
Kükremesiyle çınlatır buluttan kafeslerini;
Homurtular kaplar göğü baştan başa

Bir çıkış arayarak dönenip dururlar.
Çıkardıkları ateş tozanlarını sürüklerler;
Çukur ocaklarda dövdükleri alevler
Göz kamaştıran bir püskürmeyle saçılır dışarı.

Akışkan ateşin, altından bir parıltıyla
Yeryüzüne sıçramasının bir nedeni de:
Bulutlarda da yığınla ateş tozanı olması.
Çünkü duruyken, karışmamışken suyla,
En çok alevi ve kıvılcımı andırır renkleri.
Güneş ışığından, bu türden tozanları
Emmeden edemeyeceklerine göre, doğaldır
Kızıllıkları, kızıl bir parıltı saçmaları.
Rüzgârın yoğunlaştırmasıyla tek noktada
Boşanır buluttan alev-rengi çakışların atomları.

Bulutların seyrelmesiyle de çakar şimşek.
Rüzgâr usulca dağıtınca, ayırınca onları,
İster istemez atarlar parıltı üreten tozanları.
Ama bu kere şimşek sessizdir artık,
Getirmez ardından gümbürtüleri, sarsıntıları.

Peki ,*yıldırımın nedir yapısı, bileşimi?*
Çarptıklarına bakınca-yanık izleri taşıyan
Zehirli kükürt alevleriyle tüten yerlere-
Ateşin belirtisidir bunlar, rüzgârın değil.
Yağmurun da. Damlara da düşer yıldırım sık sık.
Ateşi, aleviyle yakıp kül eder evleri.
Bu dokuca seyrek ateşin, bil ki, öbür ateşlerden
Çok daha ufaktır, daha devingendir tozanları
Ve hiçbir engel duramaz önlerine. Öylesine
Güçlüdür ki yıldırım; gürültüler, sesler gibi

Giriverir kapalı odalara. Madenden,
Taştan geçer ve bir anda eritir tuncu, altını.
Sapsağlam çanaklardan bir bakarız
Uçmuş, yitivermiş şarap ansızın;
Çünkü yıldırım, çarpıştaki ısısıyla
Çözer ve seyreltir dıştaki toprak dokuyu.
Sızar; ayrıştırır,sürer şarap atomlarını,
Becerir güneşin beceremediğini çağlar boyu.
Çünkü böyle yoğun değildir güneşin ışıltısı
Yıldırımın gücü çok daha devingendir, ustadır.

Nereden doğar yıldırım, anlatayım sana:
Bir vuruşta kuleleri uçuran,
Yapıları deviren, kirişleri koparan,
Kökünden söken uluların anıtlarını,
İnsanın canını alan, sürüleri kırıp geçiren
Ve elinden gelen kötülüğü esirgemeyen
Bu hızı nereden alır, anlatayım.

Yıldırımların üstüste yığılmış, kalın
Bulutlardan doğduğunu varsaymalıyız,
Mavilikten de gelmezler, seyrek bulutlardan da;
Deneyler kuşkuya yer bırakmıyor bu konuda
O anlarda hava öylesine koyu
Bir bulut kümesiyle tıkanmıştır ki
Tüm karanlığın çıkıp Akheron'dan
Üşüştüğünü sanırız gök boşluklarına
Ve göğü yoğun bulutların uğursuz gecesi kaplar
Fırtına uğuldarken korkunun kara yüzü belirir.

Düşünsene! Kimi zaman denizde kasırga gökten
Bir zift ırmağı gibi nasıl boşalır dalgalara

Ötelere uzatıp karanlığını. Ateş yüklüdür,
Rüzgâr yüklüdür, şişkindir şimşekle, yıldırımla.
Kara bir fırtınayı sürükler yedeğinde.
Kıyıda gezenler bile korkup kaçarlar.
Bundan çıkarabiliriz tepemize çökelen
Bulut yığınlarının yüksekliğini.
Çünkü yeryüzü böyle bir karanlığa gömülmezdi
Güneşi örtene kadar yığılmasaydı bulutlar
Ve çözüldüklerinde ırmaklar taşmazdı,
Seller götürmezdi tarlaları, Esir'de
Barınmasaydı bu bulut yığınağı.

Tüm gümbürtü ve çakışlara yetecek bollukta
Bir rüzgâr ve ateş madeni var demek ki,
Önce de dediğim gibi, içi boş bulutlarda.
Isı tozanları gizli yığınla, üstelik
Güneşin ışınlarıyla besleniyorlar durmadan;
Onları bir noktaya savuran rüzgâr, bu yüzden,
Bastırıp çıkarınca ısı tohumlarını
-Kendi de yanarken çıkarttığı yangında-
Sıkışık bir alana kıstırılan anafor,
Kızgın ocaklarda yıldırım döver.
İki nedenle yalazlanır anafor: deviniminden
Üreyen ısıyla, bir de ateşe değdiğinden.
Ateş alınca rüzgâr, iyiden iyiye artınca
Ateşin ölümcül hızı, tavı gelen yıldırım
Deler geçer bulutu, yalazıyla göz kamaştırır.
Bu çakışı; göğün yarıldığını,
Başımıza çökeceğini sandıran gümbürtü izler.
Toprağı delice bir sarsıntı alır.
Kargaşanın uğultusu siner göğün derinlerine.
Sarsılmıştır bulut yığınağı, çatırdamıştır.
Derken korkunç bir sağanak boşanır.
Esir tümüyle yağmura dönüşmüş gibidir

Ve bu çağlayan ikinci bir tufanın habercisidir.
Yakan, savuran, yutan ateşle birleşince
Patlayan bulut ve kıstırılmış kasırga,
Yukardan göğün bütün selleri boşalır.

Kimi zaman da korkunç bir kasırga;
Kızışmış, tavındaki bir yıldırımla
Dolu bir buluta çarpar. Patlatır bulutu,
Yıldırım dediğimiz ateşli anafor çıkar.
Kendini salan güce bağlıdır doğrultusu.

Kimi zaman başlangıç noktasında
Ateşten yoksun bir esinti, ateş alabilir,
Uzun yolculuğunda hedefine varmadan.
Havayı delme hızına ayak uyduramayan
Kimi iri atomlarını atar yolda.
Ama uçuş süresince, birleşip ateş oluşturan
Ufak atomları da devşirir havadan,
Yanına katar bu arada. Kurşun gülle uçarken
Atıp taşlaşmış tozanlarını ateş toplamaz mı havadan?

Ve sonunda: ateş, soğuk bir esintinin
Bir nesneye çarpış hızından da doğar.
Sarsıntı sonucu, ısı atomları rüzgârın,
Çarpışmaya uğrayan nesneninkilerle
Birleşiyor, tek bir ırmak olup akıyor.
Çelikle vurmayagör taşa, ateş fışkırıverir.
Çeliğin soğuğu engelleyemez kızgın atomların
Uşüşmesini çarpışma noktasına.
Nesneleri böyle tutuşturur yıldırım da
-Elbet yanmaya elverişliyse yapıları-
Zaten saltık olamaz deli rüzgârın soğuğu.

Hele o hızla kopmuşsa kaynağından,
Yolda ateş almasa bile, ısıyla ılınıp
Öyle varacaktır hedefine mutlaka.

Korkunçtur yıldırımın vuruşu, hızı
Ve doludizgin inişindeki ivedilik.
Bir erke gereklidir bulutlarda, erke birikimi;
Onunla beslenir hız. Ve taşınca,
Son dış dürtüşü kaldıramayınca bulut,
Erke akılalmaz bir hızla boşalır;
Mancınıkla fırlatılan taş gibi.

Yıldırımın ufak, pürüzsüz atomlardan
Oluştuğunu da unutma. Bu tür bir töz
Engellenemez kolayca. Süzülür, kayar
Nesnelerin çatlaklarından ve böylelikle
Tökezlemez çarpışmalarla, yolu uzamaz.
Bundandır delice uçuşunun ivecenliği.
Doğal olarak bir aşağı çekilme dürtüsü vardır
Ağırlıklarda; fazladan bir itiş, o yüzden
Hızı artırır, iki kata çıkarır,
İvinti artışıyla yıldırım süpürür önüne geleni.

Yine de uzun yolda hız kazandığından
İvintisi daha da, daha da artmalıdır,
Büyüterek, pekiştirerek, yoğunlaştırarak
Çarpışmanın erkesini. Burgaç gibi dönen atomlarını
Tek akıntıda birleştirir, dümdüz bir yoldan
Birlikte sürükler tek hedefe.

Bize doğru gelirken belki de
Hızını arttıran tozanlar devşirir havadan.

Kimi tözlerden yaralamadan da,
Hırpalamadan da geçebilir yıldırım.
-Akışkan ateşi sızar oyuklardan- Ama çoğunda
Zorbadır; atomları, düşmanca süzer,
Çakışma noktalarındaki hasım atomları.
Hemen ergitir tuncu, altını eritir anında.
Ufacık, pürüzsüz atomları sezdirmeden
Sokulur ve girince, her bağlantıyı çözer,
Ayrıştırır en sıkı kaynaşmayı.

Güzdür yıldızlı göğün ve yeryüzünün
Baştan başa yıldırımlarla sarsıldığı mevsim.
Baharın çiçeklendiği aylar bir de.
Soğuk hava, yoksundur yeterli ısıdan; sıcak, esintiden.
Üstelik, bulutlar da seyrelir yazın.
Demek yıldırımı oluşturan nedenler,
Arada kalan ılımlı mevsimlerde işleyebiliyor.
Soğukla sıcak yılın dönüşüyle karışıyor.
Buluttan yıldırım çıkarmada gerekli ikisi de.
Sonra aykırı uçlar çatışıyor belki; ateşle
Ve rüzgârla kamçılanınca baş kaldırıyor hava.
Sıcak havanın öncüsü, artçı kesiliyor soğuğa.
Bahar gelmiştir -çatışma mevsimi-
Karşıt güçler meydan okur birbirine.
Gerileyen ısıya soğuk karışınca
Anlarız artık güzün geldiğini; yine
Savaş vardır, yazla asık yüzlü kış arasında.
Demek yılın çatışma dönemleridir bunlar...
Şaşmamalı yıldırımların bolluğuna,
Fırtınalarla sallanmasına göğün; bir cephede
Alevler, öbüründe nemli rüzgârlarla bulutlar
Saldırıya geçmiştir çünkü kıyasıya.

İşte, Memmius, ateş saçan yıldırımın
Ve etkilerinin açık seçik, yalın
Bir açıklamasını yaptım sana.
Boşunadır baş vurup Etruria bakıcılarına,
Kavramaya çalışmak tanrıların gizli amacını.
Ateş okunun nerden gelip nereye gittiği
Anlaşılmaz böyle: kapalı kapıdan nasıl girdiği
Ve işini bitirince nasıl çıktığı dışarı.

Gerçekten Jupiter'le öteki tanrılarsa
Işıltılı göğü amansız uğultularla sarsanlar,
Canları çektiği yere fırlatanlar ateş topunu;
Kendini bilmezleri neden cezalandırmasınlar?
Gözdağı olsun diye ölümlülere,
Suçluları yıldırımla tutuşturmasınlar?
Neden günahsızın biri haksız yere
Fırtınanın göksel ağına dolansın,
Yok yere kavrulsun ateşinde, vansın?

Neden çöllere harcıyorlar güçlerini?
El alıştırmak, ustalaşmak için mi?
Neden bozkırda köreltiyorlar Baba Tanrı'nın okunu?
Jupiter neden düşmanlarına saklamıyor onu?

Ve neden masmavi bir gökten
Fırlatmıyor yıldırımını, salmıyor fırtınayı?
Siper alıp yakından nişanlayabilmek için
Bulutların toplanmasını mu bekliyor yoksa?
Peki, dalgalar ne oluyor bu arada? Nedir kini,
Suyla dolup taşan deniz otlaklarına?

Eğer yıldırımdan kaçınmamızı istiyorsa
Neden belli etmiyor geliş yönünü?

Yok, amacı bizi apansız avlamaksa,
Gök neden gürlüyor ateşin çıktığı yerde?
Bastıran karanlık neden çağırıyor korunmaya!

Nasıl inanabilirsin bir elin aynı anda
Başka yönlere fırlatabildiğine yıldırımları?
Yoksa bunu da yadsıyacak mısın gōz göre göre?
Nasıl başka başka bölgelerde
Yağmur aynı anda ansızın bastırırsa,
Yıldırımlar da art arda düşebilir pekâlâ.

Ve son olarak: yakıcı ateşiyle neden
Kül ediyor türbeleri ve kendi adına
Dikilen görkemli tapınakları? Neden
Bir vuruşta parçalıyor tanrı suretlerini
Ve küfrediyor kendi kutsal resimlerine? Neden
Yüksek yerlere tutkun, doruklarda kalıyor izi?

Artık anlayabilirsin Yunanlıların
Presteres dediği sıcak hortumların
Hangi etmenle yerleştiğini deniz diplerine.
Kimi zaman dalgalara doğru bir direk uzanır
Gōkten. Sular köpürür, kaynar çevresinde
Kamçılanıp deli rüzgârlarla. Bu anafora
Kapılan gemilerin vay haline!
Kıstırılmış rüzgâr, tutsak aldığı bulutu
Patlatamamış, yere doğru zorlamıştır.
Gökten denize yavaşça sarkar bulut,
Upuzun bir kolun ta tepelerden
Savurduğu yumrukla denize itilmişçesine;
Rüzgâr patlatınca da suya karışır doğruca,
Şaşırtıcı bir çalkantı yaratır dalgalarda.

Sürmüştür bulutun esnek yapısını yeryüzüne,
Kendisi de dönerek, burgaçlanarak;
Onun yanısıra iner kasırga.
Ama denize iner inmez kaynaşan kütlesiyle,
Rüzgârı suya boşalıverir, kabartır denizi;
Kaynaştırır, köpürtür, uğuldatır çılgınca.

Dönenen kasırga kimi zaman
Bulut atomları devşirerek havadan,
Öykünür, gökten buluta sarınıp inen hortuma.
Karaya değip de patladı mı su hortumu,
Bir rüzgâr burgacı salar, kasıp kavuran.
Ama öylesine seyrektir ki bu olay,
Dağlar engeller görmemizi; engin denizde
Daha sık görülebilir, geniş göğün altında.

Bulutlarsa ansızın kaynaşmasıyla oluşur
Göğün alt kesimlerinde uçuşan yığınla atomun.
Oldukça pürüzlüdürler, öyle ki en ufak dolaşmada
Kenetlenirler birbirlerine sıkıca. Önce
Bağımsız bulut adacıkları olurlar. Sonra
Birleşerek, elele vererek içiçe geçerler;
Katılıp hep birlikte rüzgârın önüne
Fırtına çıkana kadar sürüklenirler.

Bir bak, yüce doruklarda olanlara:
Göğe yaklaştıkları oranda kalın, gizleyici
Bir buğuyla örtülüdürler, süt rengi buluttan.
Çünkü ilk bulutçuklar oluşmaya başladığında
-Görülemeyecek kadar seyrekken daha-
Serseri rüzgârlar, dağ sıralarına, doruklara
Savurur onları. Yığılıp kümelenip burada
Yoğunlaşıp, varırlar, görülme evresine

Doruktan duru göğe ağarlar göz önünde.
Üst kesimlerde rüzgâr eser mi sorusunu da
Duyularımız yanıtlar, dağa tırmandığımızda.

Dahası: okyanus yüzeylerinden durmaksızın
Bir tozan ırmağı kaldırır doğa.
-Kıyıya asılan giysilerin nemlenişini düşün-
Denizin tuzlu köpüğünden çıkan buğu
Neden şişirmesin öyleyse bulutları?
-İki nem bunca benzeşiyorken-
Her ırmaktan, her karadan yükselir sis,
Topraktan sızan bu soluklar, kapkara
Bir aba giydirir göğe ve kaynaşarak
Bulutları oluşturur. Yıldızlı Esir'den gelme
Düşman akımlar da yardım eder onlara
Yoğunlaşmada, kara bir perde çekmede maviliğe.

Son söz: Bulutu, fırtınayı oluşturan atomlar,
Dünyanın dışından akar bildiğimiz gökyüzüne.
Atomların sayısızlığını kanıtlamıştım sana,
Boşluğun bitimsizliğini. Nasıl bir ivintiyle
Uçtuğunu atomların; bir anda nasıl
Ölçülmez bir yolu aşabildiklerini
Açıkladığıma göre, şaşma sakın
Tepeden bastıran karanlığın çabucak
Örtmesine denizlerle karaları. Değil mi ki,
Her yandaki geçitlerinden Esir'in
-Her gözeneğinden koca dünya zarının-
Girebiliyor ve çıkabiliyor atomlar.

Şimdi ***yağmur damlalarını*** anlatacağım sana:
Yoğunlaşışlarını tepedeki bulutlarda

Ve sağanak olup düşüşlerini yeryüzüne.
Önce yadsınmayacak bir gerçek var ortada:
Bulutların yanısıra yığınla su atomu da
Çıkıyor her türlü kaynaktan ve bulutlar
Atbaşı büyüyor içlerindeki suyla;
Tıpkı bedenlerimizin gelişmesi gibi
Eş oranda, kanla, terle, dirimsel sıvılarla.
Bulutlar, sarkan yapağılar benzeri,
Bol bol deniz suyu emerler, rüzgârla
Geniş deniz ufkunda sürüklendiklerinde.
Böyle sular onları ırmaklar da.
Çeşitli kaynaktan alınca su atomu yükünü,
Çeşitli yollardan boşalmaya girişir bulut.
İki nedenle: Rüzgâr zorluyordur bir yandan;
Bir yandan aşırı yığılmanın basıncıyla
Bulut kütlesi sağanağı ezer ve sıkar.

Bir de: rüzgârla dağılınca bulutlar
Ya da eriyince güneşin ısısıyla;
Damla damla tükenirler hemen,
Ateşe tutulmuş balmumu gibi su salarlar.

İki güç yüklenirse; bastırırsa, bir yandan
Bulut birikimi, bir yandan deli rüzgâr
Korkunç bir sağanak boşalır.
Su atomları devinimdeyse, nem yüklü bulutlar
Yığılmışsa üstüste, abanıyorsa dört yandan;
Yağmurlar uzun sürer ve yerden
Buğulu bir soluk yükselir o zaman.

Derken güneşin ışınları, aşarak karanlığı
Yansır fırtına bulutlarının damlalarına
Ve gökkuşağı sarar göğü olanca parıltısıyla.

Bulutlarda oluşan, gelişen, yoğunlaşan
Öbür maddelere gelince kar:
Rüzgâr; dolu; suları donduran,
Gem vurulmaz, azgın çağlayanları
Taşa kesen don gibi her birinin
Nasıl oluştuğunu gözönüne getirmek kolay,
Bir kere iyice kavradıktan sonra
Ayırıcı özeliklerini öğelerin.

Depremlerin asıl yapısını inceleyelim şimdi.
Şunu unutma ki toprağın altı da üstü gibi
Rüzgârlı oyuklarla doludur; nice bataklıklar
Uçurumlar ve sarkıtlar gizler bağrında.
Düşün ki, ne ırmaklar akar toprağın altında
Ve ne gür bir akışla sürükler batık kayaları!
En yalın gerçeklerden çıkarabiliriz ki:
Yapıca tepeden tırnağa değişmezdir doğa.

İçinde bunca şeyi barındıran toprak
Birden titrer bazan, diplerdeki iri oyukların
Çökmesi, yuvarlanan kütlelerin sarsıntısıyla.
Yüce dağlar yıkılır; gümbürtünün titreşimi
Uzun uzun yankılanır ta uzaklarda.
Doğaldır bu. Yol kıyısındaki koca yapılar
Sallanmaz mı hafif bir arabanın geçişiyle,
Demir çemberli tekerlekler
Zıpladığında çakıl taşlarında?

Bazan da büyük bir kütle, zamanla
Yerinden kopunca, suyun engin, derin
Oyuklarına yuvarlanınca; sarsalar toprağı,
Titretir suyun çalkantısı. Nasıl çanak
İçindeki su durulana kadar sallanırsa.

Yeraltı mağaralarında esen yoğun rüzgâr
Olanca gücüyle duvarlara abanınca,
Dayanılmaz bir basınçla iteler toprağı,
Ve yüzeyde kalan yapılar o zaman,
-Gökyüzüne yakınlıkları oranında- bel verir,
Eğilir basınç doğrultusunda; kirişler kopar,
Sarkar, yapı yıkılmaya yüz tutar ve
İnsanlar bunca heybetli bir toprak kütlesinin
Kaydığını gördükleri halde, koca dünyanın
İnanmak istemezler sonunun geldiğine;
Kıyametin gelip çattığına. Rüzgâr durulmasa,
Hiçbir güç karşı koyamaz dünyanın yıkımına.
İyi ki bir artıp, bir diniyor hızı;
Geri çekiliyor, saldırıya geçmişken.
Toprak da çoğunluk gözdağı vermekle kalır
Çökmez o yüzden. Yan yatar, öne kaykılır,
Sonra bulur dengesini, eski durumunu yine.
Üst katların en çok sarsılması bundandır,
Orta katların daha az, zeminde ise
Hemen hemen hiç duyulmaması sarsıntının.

Korkunç depremin bir nedeni daha var:
Ansızın bastıran bir kasırga -ister dışarda
İster toprağın içinde olsun kaynağı-
Dolunca yer altındaki oyuklara,
Dipsiz mağaralarda delicesine
Sürdürür egemenliğini; savrulur, dönenir,
Sonra artan hızıyla derinden çatlatır toprağı,
Diplerden fırlayarak dışarı
Akılalmaz bir uçurum oyar
Suriye'deki Sidon, Peloponessos'daki Egium
Kasırgalarla ve onlardan doğan depremlerle
Yerlebir olmuş kentlerdendi. Böyle nice
Kara kentleri çöktü ölümcül depremlerle,
Binlerce kişi gömüldü sulara.

Kasırga patlamazsa, birikmiş hızı,
Yayılır binlerce yeraltı geçidine,
Toprağı titreten bir ürperti gibi.
-Soğuk içimize işleyince nasıl titrersek
Elimizde olmadan, işte tam öyle-
Hışıma uğramış kentlerde yaşayanlara
Çift ağızlı bir bıçak gibi saplanır ürkü.
Hem çatılar yıkılabilir tepelerine;
Hem ayakları altında bir yarılırsa toprak,
Obur uçurum yutuverecektir her şeyi.
Varsınlar gökle yerin yıkılmazlığma,
Sonsuzluğuna inansınlar daha! Arasıra
İninden uğrayacaktır gözle görülür tehlike:
Toprağın ansızın kayacağı kuşkusu altlarından
Ve temelsiz kalan dünyanın, onun ardısıra
Yuvarlanacağı azgın kargasa çukuruna;
Bu korkular sık sık girecektir içlerine.

Neden denizin büyümesini sağlamaz doğa?
Bunca su hazinesi varken elinin altında,
Bütün o ırmaklardan gelen, her yönden...
Bir de rasgele sağanakları ekle buna;
Her denizi, her karayı doyuran, suya boğan.
Öz kaynaklarını ekle denizin. Gelgelelim
Okyanusun kütlesi düşünülürse, bunların tümü
Bir damla kalır onun yanında. Bu yüzden
Daha da genişlememesine hiç şaşmamalı.

Üstelik bu yığmağın çoğunu yer,
Bitirir güneşin ışınları. Islak giysiler
Nasıl kurur görmüşüzdür kızgın güneşte.
Okyanuslarsa hem boldur, hem geniş.
Güneşin belli bir yerde denizden emdiği

Ne kadar az olursa olsun, bu enginlikte
Yine de yüklüce olacaktır yitikler toplamı.

Ve yine : Okyanusu tarayan rüzgârlar
Alıp götürebilir nemin çoğunu;
Vıcık vıcık yolları bir gecede kurutur,
Tamtakır kesilir yumuşak çamur.

Dahası engin okyanustan bulutların da
Yağış devşirdiğini kanıtladım sana; rüzgâr
Onları sürüp yağmur indirirken tepelere,
Nasıl serpiştirdiklerini nemi yeryüzüne.

Son olarak gözeneklidir toprak
Komşudur denizle, çepçevre sarar kıyılarını
Ve topraktan su boşaldığı gibi denize
Tuzlu dalgalar da vurur kıyıya
Tuz süzülüp elenir ve suyun ana kütlesi
Geriye döner yeniden. Akar toprağın üstünden:
Bir tatlı su kolu yürüyüşe geçmiştir
Dalgaların açtığı eski ayak izinden.

Şimdi *Etna dağının* kimi zaman neden
Alev püskürttüğünü anlatacağım sana.
Geçiştirilebilir mi hiç, o ateş sağanağının
Zorba egemenliği Sicilya tarlalarında?
Ya duman saçan lavların göğün her yanını
Kapladığını gören komşu uluslar! Kimbilir,
Doğa acımasız bir devrim tasarlıyor diye,
Yürekleri nasıl dolar korkuyla!

Uzun araştırma ve derin gözlem
Gerektiren bir sorun bu. Unutma ki,
Ölçülmezdir evren ve sonsuz ufaklıkta
Bir parçasıdır dünyamız bu bütünün.
Öyle ki, örneğin, bir insanın
Yeryüzüne oranından bile küçüktür.
Unutmazsan, dosdoğru görürsen bu gerçeği,
Tansık diye adlandırmazsın olayları.

Ateş içinde yanan biri, kıvranırken sancıyla,
Bedeni tepeden tırnağa sayrı,
Tansıklık görüyor muyuz bunda?
Bakıyorsun, bir ayak şişmiş durduğu yerde,
Ya da bir sızlamadır almış dişleri;
Gözler yanmaya başlamış; ateşli bir kaşıntı
Yürümüş bedene, yakıyor geçtiği yeri.
Atom çokluğudur bunların nedeni.
Ve bu toprağımız, bu göğümüz bizim,
Bol bol sayrılık tohumu üretecek
Nice salgınlara gebedir. Demek ki,
Sonsuzdan besleniyor yerle gök de;
Yeryüzünü bilinmedik bir depremle sarsacak,
Deli bir kasırgayı salacak karaya ve denize,
Etna'yı parlatacak ve göğe alev saçacak
Maddeyle, cömertçe. Aslında
Gök de tutuşabilir ve olağanüstü yağmurlar
Su atomlarının rastgele yoğunlaşmasıyla iner.

Bu amansız yangın çıkamaz mı sence,
Böyle önemsiz bir kaynaktan? Her ırmak
Sonsuz görünür başka ırmak görmeyene.
Bir türden gördüğü ilk örnek; en büyük,
En kocamandır insanın gözünde. Oysa

Hep bir araya gelse -gök, yer, deniz birlikte-
Ne kadarcıktır evrenin toplamına oranla?

Şimdi asıl soruya döneceğim:
O akıl almaz fırınlardan nasıl çıktığına
Ansızın, Etna'nın kızgın lavlarının?
Bir kere dağın içi oyuktur, delik deşiktir
Bazalt mağaralarıyla. Sonra hava ve rüzgâr
Dolanır içlerinde. Havanın kımıldanmasından
Doğar rüzgâr. İyice kızışarak ısıttı mı
Kayalarla toprağı değdiği yerlerde;
Püsküren alevlerini, ateş yığınağım
Sömürdü mü onların; fışkırır o açılan ağızdan,
Dosdoğru göğe fırlar. Ateş ve kül sıçratır
Ta uzaklara, kara dumanlar savurur,
Şaşılacak büyüklükte kaya parçaları saçar...
Bunu gerçekleştiren -hiç kuşkusuz- deli rüzgârın gücüdür.

Deniz geniş bir kıyı şeridinde
Dalgalarıyla yüklenir bu dağın köklerine
Ve emer dip akıntısını. Ve denizden,
Yeraltı mağaralarına uzanır, dağın derinliklerine.
Kuşkusuz, bu geçitten rüzgâr ve su karışımı
Akar dağın yüreğine açık denizden ve
Dağ ordan alev püskürür, taşlar fırlatır, toz
Bulutları kusar. Çünkü dorukta Sicilya'lıların
Krater dedikleri ağızlar vardır.

Tek nedenle açıklanamıyan olaylar da var:
Biz hepsini saymalıyız, gerçekte neden tek olsa bile...
Diyelim ki, bir ölü yatıyor az ötende;
Sıralamalısın olasılı nedenlerinin tümünü

Bu ölümün, en doğrusunu bulana kadar.
Kılıçla mı vurulmuş, donarak mı ölmüş,
Sayrı mıydı, zehirlendi mi? Ama biliyoruz ki,
Başına gelen birinden biri, bu olasılıkların.
Böyle yanıtlamamız gereken başka sorularda olduğu gibi...

Sözelimi, öbür ırmakların hiç birine
Benzemez *Nil*. Yaz gelince kabarır, basar
Tarlaları. Bu taşma mevsiminin, Mısır'da
Sıcakların doruğuna rastlaması;
Kuzey rüzgârlarının -*Etezyen*'lerin- karşı
Esmesinden ırmağın akışına, onu durdurmasından
Ve düzeyini yükseltmesindendir, su artışıyla.
Kuşkusuz ırmağın akışına karşıt yöndendir
Bu esintiler, kutbun soğuk yıldızlarındandır.
Kavurucu güneyden gelir Nil oysa;
Doğar böyle bölgelerin bağrından,
Derileri kararmış insanlar arasından.

Belki de rüzgârla savrulan denizin, kıyıya
Taşıyıp getirdiği kumlar, akıntıya karşı
Bir tepe oluşturuyordur ırmak ağızlarında:
Böylece kısıtlanır suyun başıboş akıp gidişi
Ve hızından yitirir denize varan akıntı.

Ya da o mevsimde yağış belki daha bol
Düşüyordur gözesine; kuzeyden esen
Mevsim rüzgârları, tüm bulutları
Güney bölgelerine savurduğundan;
Denebilir ki güneye sürüklenirken rüzgârlar
Yığılınca öğleler kuşağına, yüce dağlar önünde sıkışırlar.

Son olarak belki de Etiopia tepelerinden
Kavurucu güneşle eriyen ışıltılı kar
İnince düzlüklere, oluşuyordur bu baskınlar.

Anlatayım şimdi de yapısını, *kuşsuz yerlerle*
Göllerin; kuşlara düşman olduklarından
Takılmıştır bu ad onlara;
Gerçekten de oradan geçerken kuşlar
Uçmayı hepten unutur sanki. De ki,
Kürekleri kırılır: sarıp tüyden yelkenlerini
Tepeüstü inerler ya toprağa. ya suya;
Kucağını açmış bekleyen,
O yerin ölümcül kucağına.

Vezüv dağı yakınlarındaki Cumae'de
Çermiklerle beslenen tepeler
Ekşi bir kükürt dumanı salar. Bir de
Atina surları içinde, Akropol doruğunda
Pallas Athena [1] tapınağı yanında
Var böyle bir yer. Gaklayan kargalar
-Sunak istediği kadar tütsün- çıkmaz oraya;
Yunan ozanlarının dediği gibi,
İçeriyi gözetledikleri için, Pallas'ın
Öfkesini çektiklerinden değildir korkuları:
Yer, kendiliğinden yaratır bu etkiyi.
Suriye'deki bir yapıya giren dört ayaklılar bile
Yere kapanırmış çevrenin etkisinden,
Yeraltı tanrılarına kurban edilmişçesine.
Doğanın yasasıdır bu olaylarla nedenleri.
Tartaros'un [2] kapısı sanmak bu yöreleri.

1. *Akıl ve erdem tanrıçası. Çoğu zaman iki adla yani* Pallas Athena *diye anılır.*
2. *Yeraltındaki ölüler ülkesinin en derin yeri.*

Daha da ileri gidip bu geçitlerden
Akheron'a çekildiğini düşünmek canların
-Tıpkı tez-ayaklı ceylânın koklayarak
Kovuğundan çıkarması gibi yılanları-
Ne boş inançlar bunlar, ne gülünç, göreceksin!
Çünkü anlatacağım sana doğru olam.

Yineliyeyim daha önce de söylediğimi:
Her çeşit atom barınır toprakta.
Çoğu besin görevi yapar, canlandırıcı gücü vardır,
Sayrılık aşılar birçoğu da, ölümü hızlandırır.
Demiştim tözlerin çeşitli canlı türlerinde
Değişkendir yaşam kalkmdırıcı güçleri,
Yapılarında, dokularında ve atom biçimlerinde
Görülen farklara göre.
Acıtıcı tozanlar kulaklarımızdan girer,
İğneli tozanlar yakar burnumuzu,
Değmekten kaçınıp görmeye katlanamadığımız
Tadından hoşlanmadıklarımız da çoktur ayrıca.
Nasıl tiksinç ve itici geliyor besbelli,
İnsan duyularına kimi nesneler!

Kimi ağaçların öyle karabasanlıdır ki gölgesi
Uzanmayagör altlarına, otların arasına,
Hemen başın ağrır. Helikon'un tepelerinde
Çiçeğinin ağulu kokusuyla insanı öldüren
Bir ağaç bile vardır. Bütün bunların
Aynı toprakta yetişmesinin nedeni ortada:
Tohumları sayısız bileşimde tutar toprak
Tek tek sürer hepsini besleyen salgılarını.

Bir gece lambası sözgelimi, yeni sönmüsse,
Keskin kokusu dolar burun deliklerine: Bayılmaya,

Ağzının köpürmesine alışkın saralıyı uyku bastırır.
Yağ kandilinin kokusuyla kendinden geçer
Nakış işleyen kadın, aybaşı görmüşse;
Kanaviçesi kayıverir ellerinden.
Bedendeki kasları zayıflatan yığınla şey vardır.
Ya da gevşeten ve en gizli sığınağından
Bulup çıkaran canı.
Dahası ağır bir yemekten sonra uzun süre
Sıcak hamamda oyalanırsan, düşüverirsin
Kaynar suların içine bilinçsizce. Duman
Ve kömür kokusu nasıl vurur beyne,
Su içmemişsen önceden! O kavurucu humma
Yayıldı mı bir kez organlara,
Başa tokmak gibi iner şarap kokusu.
Topraktan ürer kükürt, kokulu zift donar.
İnsanlar izlerken altın ve gümüş damarlarını,
Kazmalarla girerken toprağın bağrına
Ne dumanlar yükselir Skaptensula'dan![1]
Leş gibidir altın madeninin soluğu
Ve nasıl işler insanın organlarına!
Yüz çizgilerine, renklerine bir bak
Bu işlere zorunluk sonucu koşulanların:
Dirimlik güçleri tükenir, ölürler genç yaşta.
Bütün bu buğuları demek toprak salıyor,
Savuruyor sonsuz hava boşluğuna.

Sözünü ettiğimiz yerlerle göllerde de belki,
Topraktan rüzgâra karışıyorken
Uçan kuşlara ölümcül gelen bir akıntı,
Zehirliyordur havanın belli bir kesimini.
Bu bölgeye giren kuş yakalanır, büyülenir
O görünmez ağuyla. Buğunun tüttüğü

1. Trakyada bir maden.

Yöne düşer tepeüstü. Bir de düştü mü,
Buğunun etkisi kovar bedeninden
Dirim kalıntılarının tümünü,
Önce başdönmesi gelir, ağunun gözesine varılınca.
Çevreyi boğucu bulut örtmüştür, yaşamı
Kusmaktan başka bir şey gelmez ellerinden.

Kimi zaman da buralardan doğan akıntı,
Kuşlarla toprak arasında kalan
Olanca havayı dağıtıverir. Öyle ki
Salt bir boşluk artakalır.
Uçarak geldiklerinde böyle bir yere kuşlar,
Çırpamaz kanatlarını, çabaları boşunadır.
Kanatlarına yaslanıp duramadıklarından,
Doğa kendi ağırlıklarıyla yere çeker onları.
Tam denebilecek bu boşlukta, kuşçuk canları,
Yakınamadan bedenlerinden uçar.

Kışın neden ılıktır kuyu suyu
Ve soğur yazın? Yazın gevşer de sıcakta,
Toprağın ısısının tozanları dağılır havaya.
Isının emildiği, çekildiği oranda soğur
Toprağın bağrındaki su. Oysa soğuktan
Sıkışıp, büzüşmüşse, donmuşsa toprak,
İçindeki ısının tümü doğal olarak
Sıkışma sonucu boşalacaktır kuyulara.

Derler ki Amon tapınağı yanındaki pınarda, su
Gündüzün buz gibi olur, ılınırmış geceleri.
Çok etkilemiş insanları bu:
Kimilerine göre gece sarmaladı mı
Koyu karanlığıyla karaları, o kaynak

Harından besleniyormuş güneşin yeraltındaki;
Gerçeğe uzak düşen bir varsayım bu.
Eğer çıplak bedeniyle su
Yüzeyinde ısınamıyorsa güneşin değmesinden;
Aynı ışınların gücü, kapkalın toprağın dibinde,
Nasıl kaynatabilir aynı suyu
Bir parıltının anısıyla?
O güneş ki kapalı evlere sokamaz ışınını.

Nedir bunun açıklaması? Besbelli ki,
O kaynağı çevreleyen toprak, dokuca
Çok daha gevşek öbür topraktan ve
Yığınla ateş tozanı var su kütlesinin yanında.
Ve gece nem dalgalarıyla örttü mü yeri,
İliklerine kadar üşüyor toprak, yoğunlaşıyor;
Sonra tıpkı elde sıkılmışçasına
Kaynağa püskürtüyor tüm ateş tozanlarını
Bundandır suyun ele ılık gelmesi ve buğusu.
Sonra güneş delici ışınlarının ısısıyla
Gevşetip seyreltti mi toprağı, ateş atomları
İlk durumlarını alıyor ve suyun bütün sıcağı
Toprağa siniyor. Su ondan soğuktur gündüzleri.

Dahası güneş ışınlarına açılan kaynak
Nabzın atışıyla seyrelir tan ağarırken;
Olanca ısı tozanını yitirir o zaman.
Tıpkı çözülen donda, buzda eriyen
Tutsak su gibi, zincirinden kurtulan.

Öylesine buzlu bir kaynak da vardır ki
Üstüne tutulan bir kıtık, ateş alır hemen.
Sularında yüzen meşale tutuşur kendiliğinden,

Alevlerle sürüklenir rüzgârın önüsıra.
Nedeni açık birçok ısı atomu var suda
Ve toprağın diplerinden ağıp ateş tozanları
Aşarak kaynağı boydan boya
Bir soluk olup havaya karışıyor ama,
Kaynağı ısıtmaya yetmiyor sayıları.

Dahası teker teker fırlayıp sudan dışarı
Yüzeyde birleşiyorlar sonra. Aradus'taki
Tatlı su kaynağını alalım, çevresindeki
Tuzlu dalgaları ötelere savuran.
Birçok yerde de deniz böyle
Konukseverlik gösterir denizcilere:
Tatlı su akıtır tuzların arasından.
İmdi bu kaynakta ateşli atomlar kabarıyor,
Fışkırıyor havaya. Kıtıkta kümelenince
Ya da yapışınca meşalenin tözüne,
Hemen tutuşuyorlar; çünkü kıtıkta da
Ateş tozanları gizli, meşalede de.

Yeni sönmüş bir fitili yaklaştır lambaya
Daha aleve değmeden ateş alacaktır.
Meşale de öyle. Daha birçok nesne -uzaktan
Ateşe değdirilmeden tutuşabilir
Isı aracılığıyla. Bu kaynakta da
Böylesi bir durum söz konusu galiba.

Acaba hangi doğa yasası uyarınca
Demiri çekiyor mıknatıs? Yunanlıların
Magnesia ülkesinden çıktığı için
Magneta diye adlandırdığı kaya.

İnsanlar tansımayla gözlüyor bu taşı
Ve çektiği halkalar zincirini:
Kimi zaman beş altı halka sarkar ardarda
En küçük esintide bile sallanır dururlar.
Biri öbürünün altına yapışmıştır,
Berikinden devralır taşın gücünü:
Böylesine genişler çekim alanı, yayılır.

Bu gibi konularda olgular saptanmalıdır,
Açıklamalara kalkışmadan önce.
Belki dolambaçlı bir yaklaşım bu.
O yüzden, sevgili Memmius, beni iyi dinle!

Bir kere: görülebilir tüm varlıklardan
Sürekli bir tozan akışı, sağanağı var;
Gözlere çarpıp görme duyusunu uyaran.
Kimi gövdelerden sürekli
Bir koku dalgası yayılır; ırmaklardan
Serinliğin, güneşten ısının ve okyanustan
Yalıyarı oyan serpintinin yükselişi gibi.
Çeşitli sesler durmaksızın uçuşur havada.
Kıyıdayken dilimizde bir tuzluluk duyarız,
Önümüzde hintyağı içilirken burulur ağzımız.
Bir madde ırmağa akıyor her gövdeden
Ve yayılıyor her yana demek ki.
Kesintisiz akması gerek bu ırmağın
Duyularımız hep tetikte olduğu sürece
Ve varlıklar görüldükçe, duyulabildikçe.

Yineliyeyim açıkça, anlattığımı ilk dizelerde:
Bütün gövdelerin yapıca olağanüstü
Bir gevşeklikte olduğunu. Birçok sorunun

Çözümünde uygulanabilir bu, özellikle
Şimdi karşılaşacağımızın yani tek gövde yok ki
Yoksun olsun madde ve boşluk karışımından.

Bir kere, biliyoruz ki, mağaralarda
Tavandan sızan nem damla damla süzülür.
Bedenimizde de her yüzeyden fışkırır ter;
Yüzde, kollarda, bacaklarda kıllar büyür,
Her yere yayılır besin, en uçtaki kısımları
-Tırnakları bile- besler, güçlendirir. Tutunca
İçki dolu kupaları, soğunun ve ısının usulca
Geçtiğini duyarız tunçtan, gümüşle altından.
Ses ve kokuyu geçirir evlerin taş bölmeleri,
Soğuk ve demire bile işler ateşin ısısı.
Göğün dünyayı çevreleyen kalkanı bile,
Dıştan gelen fırtınalar ve sayrılıklara
Tam bir direnç gösteremez.
Topraktan doğan fırtınalar yatışır gereğince,
Göğe çekilir; gökten doğmalarsa, toprağa.
Madde ve boşluğun karışımı dışında
Hiçbir şey varolamaz, kısaca.

Bir de gövdelerin saldığı tozanların tümünün
Duyularda ya da kimi özel tözlerde
Eş olmadığını düşünmelisin, etkice...
Güneş toprağı kavurur, oysa buzu eritir,
Tepelerdeki karları seyreltir, donu çözer;
Balmumu akar güneş ısısında. Ateş de
Ergitir tuncu, altını eritir, Oysa büzer,
Buruşturur deriyi ve eti. Ocaktan çıkan
Akkor demiri sertlestirir: su, oysa,
Yumuşatır ısıyla sertleşen deriyi, eti.

Sakallı keçilere göre ambrosia [1] gibidir
Delice zeytin, nektar'a [2] batmıştır sanki.
Oysa daha acı yapraklı bir bitki yoktur ondan
İnsan damağına göre. Domuz
Kaçar mercankösk otundan, hoşlanmaz
Güzel kokulardan; bize dirim veren şeyler
Onun kıllı gövdesine zehir gibi gelir.
Bizi tiksindiren, bulandıran pisliğin ise,
Tadına öylesine doyamaz ki,
Çamurda gün boyu oynaşır, debelenir.

Belirtmem gerek yeni konuya gelmeden:
Çeşitli gövdelerdeki sayısız delikçikler
Birbirinden farklı yapıda olsalar gerektir;
Her birinin başkadır özelliği ve geçitleri.
Canlılarda sözgelimi, çeşitlidir duyular;
Her birinin ayrıdır algılama alanı.
Ses bir organa girer, şerbet tadı başkasına,
Kokuysa bir üçüncüye. Apaçık ki:
Taştan geçen şeyler de var, tahtadan sızan da.
Altına, gümüşe, cama işleyen de.
Kimi ortam görüşe açık, kimi ısıya.
Aynı ortamı değişik öğeler
Değişik hızlarla aşıyor üstelik.
Demin sözünü ettiğimiz, büyük
Başkalıktan doğuyor kaçınılmaz sonuç:
İç-geçitlerin yapısından; tözlerdeki
Yapı ve doku farklarından doğan.

Kanıtlamama gereken girişi yaptım ve
Önermeleri koydum sırayla. Artık kolayca

1. *Olimpos tanrılarının yemeği.*
2. *Tanrı içeceği.*

Aydınlatabiliriz sorunu mıknatısın
Demiri çekme gücünü
Açıklayabiliriz nedenleriyle. Bir kere:
Öyle yoğun bir atom akışı olmalı bu taştan
Ki, kendisiyle demir arasında kalan havayı
Dövebiliyor, sürebiliyor uzaklara.
Alan boşalıp, bir boşluk oluşunca ortada;
Demirin birbirine girmiş atomları hemen
Kayıyor, yuvarlanıyor bu koca boşluğa,
Sonuçta halka ister istemez izliyor onları.
Bu dirençli, uyuşturucu, soğuk demir kadar
İlksel atomları kenetlenmiş, sıkı sıkı yapışmış
Bir tōz daha yok çünkü. O yüzden şaşmamalı
-Dürtü, atomlardan geldiğine göre-
Bir küme demir tozanının ardısıra
Koca bir halkanın sürüklenmesine boşluğa.
Sonunda mıknatısa ulaşıyor bu halka,
Görünmez bağlarla asılıyor. Bitişik tozanlar
İster aşağıdan dürtsün, ister yanlamasına,
Boşluğun doğrultusu belirler devinimi.
Elbette kendiliğinden havalanmaz tozanlar
Onları öbür yönlerden gelen vuruşlar zorlar.
Bir yan-nedenin katkısıyla da kısalır süreç:
Halkanın önündeki hava seyrelip
Boşaltıldı mı alan, bu kez halkayı
Ardındaki hava iter. Gerçi duran gövdeleri
Durmaksızın iteler çevrelerindeki hava.
Ama bu itelenme sonucu,
Öne atılır demir. Çünkü
Bir boşluk hazırdır onu karşılamaya.
İşte bu hava ustaca süzülür demirin
Gözeneklerinden, ufacık tozanlarına
Ulaşır sonunda. İter, sürükler onları; tekneyi
Rüzgârın, yelkenlerle sürükleyişi gibi.

Dahası hava olması gerekir bedenlerinde
Tüm varlıkların, çünkü gevşek dokuludurlar,
Havayla kuşatılmış, sınırlanmışlardır.
Demirin çekirdeğinde saklanan havanın tedirgin
Çalkanışının budur kaynağı. Böyle döver
Ve çözer halkayı içten ve böylece halka
Boşluğa atılışıyla çizdiği yönde devinir.
Tüm koşuşturması o yöndedir.

Kimi zaman demir uzaklaşır mıknatıstan,
Yani bazan kaçar, bazan kovalar onu.
Semendirek[1] işi demir halkalar görmüşümdür;
Mıknatıs altlarına tutulduğunda
Fırlayıverirler havaya ve
Bakır çanaklarda huysuzlanır demir çapakları.
Böylesine teşnedir kaçmaya demir. Araya
Bakırın girmesiyle daha da artar kargaşa:
Onun akışı tuttu mu demirin açık geçitlerini,
El koydu mu oralara, mıknatısın izleyen akışı
Dopdolu bulur demiri, geçemez eskisi gibi;
Dokusunu iteler, dövmeye koyulur o zaman.
Böylece iter demiri ve bakırın aracılığıyla
Kovar, çekmeye alışageldiği nesneyi.

Şaşmamak gerek mıknatısın akışının
Her töze bu etkiyi yapamamasına
Vuruşlarıyla. Kimi tözler, altın gibi,
Ağırlıklarıyla yere çakılıdır. Kimisi
Öylesine gevşektir ki dokuca, kımıldamaz bile.
Akım değmeden geçer ona; örnekse, tahta.
Bu iki türün arasındadır yapıca demir,

1. *Ya da Samothrake: Ege'de bir ada.*

Bakır tozanları eklendi mi ama, kapılıverir
Mıknatıs taşından çıkan akıma.

Çok büyük farklar olmadığından
Bu olaylarla başkaları arasında,
Çoğaltabilirim örnekleri; iki tözün
Şaşılacak bir ilinti kurmaları konusunda.
Bir kere biliyorsun ki harçla
Birleşebilir taşlar. Öte yandan tahtaları
Tutkal yapıştırabilir ancak, öyle ki sık sık
Gerilmekten çatlaklar açılır tahtada da,
Tutkal koyvermez kendini yine. Ağır ziftle
Üste çıkan zeytinyağı direnirken, üzümsuyu kolayca
Kaynaşır duru suyla. Deniz böceği kabuğunun moru
Yünle birleşebilir yalnız, hem ayrılmamacasına:
İstersen Neptunus'un selini akıt üstüne.
İster okyanus seferber etsin tüm dalgalarını.
Salt ateşle kaynamaz mı altın altına?
Bakır salt kalayla lehim tutmaz mı?
Örnekler sayısız! Ama neden kafa yoralım?
Ne sen dolaşık yoldan ulaşabilirsin amaca,
Ne benim emeklerime değer. En iyisi
Kısaca özetleyelim bu konuyu:
Birbirine karşıtsa iki tözün dokusu
Yani birinin girintisi denk düşüyorsa
Öbürünün çıkıntısına -ya da tersi-
Kopça gibi geçerler birbirlerine:
Demirle mıknatıs da böyledir işte.

Salgınların yapısını anlatacağım şimdi
Hangi kaynaktan fışkırıp sayrılık birikiminin
Kırıp geçirdiğini insanlarla hayvanları?
Çoğu tözlerin bize dirim veren

Kimi atomları olduğunu kanıtlamıştım sana.
Sayrılık ve zehir taşıyan sayısız atom da
Ortalıkta uçuşup dursa gerek. öte yandan.
Bunlar bir raslantı sonucu kümelenip
Bozarsa havakürenin dengesini, ağulanır hava.
Bu salgın tohumu ya bulaşır -bulutlar
Ve sisler gibi iner gökten- ya da çoğu kere
Mevsimsiz sağanaklarla çürüyünce, kavrulunca
Güneşin ışınlarıyla toprak; ondan doğar.

Bir düşün, nasıl etkiler alışılmadık iklim
Ve su, evlerinden, yurtlarından uzaklaşanları?
Değişiktir koşullar. Britanya'daki havayla
Nasıl bir tutarız Mısır'dakini -ki orada
Eğimlidir göğün ekseni- Kırım'dakiyle
Cadiz'dekini ve ta uzaklarda, güneşin yaktığı
Kara derili adamların yurdundakini?
Dört bambaşka iklim, dört bambaşka rüzgâr
Egemendir bu ülkelerde ve yerlileri
Ne görünüşçe benzerler birbirlerine
Ne de kimi sayrılıklara yatkınlıkta.

Salt Mısır'da doğan, Nil kıyılarında görülen
Bir sayrılık, fil derisine çevirir teni.
Attika ayaklara yaramaz, Akhaia gözlere.
Başka yöreler, başka organları sakatlar.
Havadaki değişmelerdendir bu. Tutalım ki,
Bize düşman bir havaküre işbaşında:
Hemen sinsice yayılır uğursuz esinti.
Sis gibi, bulut gibi kayar ve gittiği yere
Bulaştırır bozgun tohumunu. Varınca
Bizim bulunduğumuz kesime, yozlaştırır
Oradaki havaküreyi de; uyarlar kendine,

Düşman eder bize. Ve bu yeni salgın
Hiç haber vermeden çöker sulara;
Büyüyen başağa, tüm öbür besinlere,
Otlaklara yerleşir, ya da asılı kalır ortada.
Öyle ki, soluyunca kokuşmuş havayı,
Kendiliğinden emer bedenimiz yabancı öğeleri.
Bu yüzden kırılıp gider davar ve şap,
Kırıp geçirir düşkün büyükbaşları.
İster bir kalkıp gidelim yasak bölgeye,
Değiştirelim çevremizi saran havayı; İsterse
Doğa, düşman bir havaküre getirsin ya da
Alışık olmadığımız bir şey, bilinmezliğiyle
Geçsin saldırıya, ne fark eder?

Atina tarlalarını bir zamanlar
Böylesine bir salgın kırıp geçirdi, yolları
Çöle çevirdi, yok etti nice Atina'lıyı!
Mısır'ın yüreğinden doğdu ve aşarak havayı
Azgın denizi, kasıp kavurdu Atina halkını:
Bölük bölük boyun eğdiler vebaya
Ve ölüme. Önce baktılar, ateş gibi
Yanıyordu alınları, sonra gözleri
Döndü kançanağına. Derken boğazları
Kapkara kesildi, kanlarını yuttular.
Urlar tıkadı ses borusunu, gırtlağı.
Ruhun sözcüsü dil, acıdan bitkin
Kımıldayamaz oldu, sertleşti, kan sızdırdı.
Sayrılık göğsüne indi sonra kurbanın,
Yaslı yüreğine yerleşti. O zaman işte
Temelinden sarsıldı yaşamın korunağı.
Ağzından çıkan soluk, çürümüş
Bir kadavra gibi leş kokuluydu.
Ruh ve bedenin kuvveti kesildi gitgide,
Ölüm eşikteydi. Durmaksızın arttırıyordu

Buran sancı dayanılmaz acıyı; çığlıklar,
İniltilere karışıyordu. Sayrı beden
Sarsılıyordu gece gündüz öğürtülerle
Ve her kas, her sinir yıpranıyordu gitgide,
Tükeniyordu bitkinlikten. Bedenin yüzeyinde
Aşırı bir ateş yoktu; ılıktı dokununca;
Ama beden kıpkızıldı tepeden tırnağa,
Yaralarla kaplıymışcasına. Sanki
Çıban sarmıştı her yanını. Oysa
Tutuşuyordu iç organlar -kemikler bile-
Kor düşmüştü çaresiz kurbanın karnına.
Değemiyordu yumuşacık örtüye bile.
Serinlikti, serinlemekti tek isteği.
Kimi, soğuk suya sokuyordu yanan bacaklarını,
Çırılçıplak atılıyordu kimi dalgalara.
Kimi kuyuya bırakıveriyordu bir tepeden kendini,
Dili acıdan sarkmış. Bu susuzluğa,
Bu dinmeyen, içlerini kavuran susuzluğa
Bir iki damla serinliğiydi sağanağın verdiği.
Evet, azalmıyordu çile. Gövde bitikti.
Yatağın yanında bekleşenler, usulca,
Korkularını açığa vurmadan konuşuyordu.
Ama o kanlı, faltaşına dönmüş gözler
Kapanmak bilmiyordu, izliyordu.
Ölüm belirtileri geldi ardından: ve acıdan,
Korkudan çıldırdı ruh; kaşlar çatıldı,
Hummayla kasıldı yüzler, kulaklar
Dinmeyen uğultularla çınladı;
Soluk kesik kesikti ya da
Ağır ağır çıkıyordu, güçlükle.
Enseden parıltılı bir ter boşandı ansızın
Sarı renkte. Tuz tadında ince bir balgam
Sert bir öksürükle söküldü boğazdan.
Sinirler seyirdi, eller titredi ve ayaklardan
İnatçı bir ürperti yükseldi yukarı, usulca.

Son an geliyordu; burun delikleri büzüldü,
Sivrildi burnun ucu ansızın, gözler söndü,
Şakaklar çöktü; ten soğuktu, sertti.
Dudaklar ayrıktı ve sarkıyordu.
Alın şişmişti, gergindi. Çok geçmeden
Kasıldı kaldı eller ayaklar. Güneşin ya
Sekizinci yakışında ya dokuzuncuda meşalesini,
Can veriyordu kurbanlar.
Bu sondan kaçanlarsa, tiksinç çıbanlarla,
Barsaklarından durmadan sızan kara sıvıyla,
Sürüncemeli bir ölüme gün giymişlerdi.
Bazan tıkalı burun deliklerinden boşalan
Pıhtılı kan ve onulmaz bir başağrısı
Ansızın bastırıp götürürdü yaşam gücünü.
Atlatsa da bu ölümcül kanamayı,
Kaslarına, sinirlerine, üreme organlarına
Sinsice yürüyordu sayrılık. Kimileri
Ölüm korkusuyla hadım ettiler kendilerini,
Böyle kurtardılar canlarını. Kimileriyse,
Elden ayaktan yoksun bir yaşam sürdürdüler:
Ölüm korkusu baskındı öylesine.
Kimileriniyse unutuş bekliyordu pusuda,
Adlarını anımsamadılar bile.
Cesetler, gömülmeden, üstüste yığılıyorlardı.
Ama leş kargaları ve alıcı kuşlar bile
Kaçıyorlardı leş kokusundan, yanaşmıyorlardı;
Bir lokma alanlarsa ölüyorlardı hemen.
Hiç kuş yoktu ortalıkta. Ormandan
Çıkıp gelmiyordu yağmacı hayvanlar. Veba
Kasıp kavurmuştu çoğunu. Özellikle
İnsanın sadık yardımcısı köpekler
Doldurmuştu sokakları; çırpınıyor, tutmaya
Çalışıyorlardı vebanın çekiştirdiği canı.
Kimse yas tutmuyordu ölenin ardından.
İlâca güven yoktu; değişiyordu kişiye göre;

Kimine dirim veren, yeniden baktıran gökyüzüne
Öldürücü geliyordu bir başkasına.
En üzücüsü de, kendini sayrı sanan kişi
Yılgınlaşıp umutsuzluğa kapılıyordu hemen.
Ölüm cezasına çarptırılmışçasına,
Can veriyordu daha ölümü beklerken.
Durmaksızın bulaşıyordu obur veba; davar
Gibi, sürüler gibi çaresizdi kurbanlar.
Ölümün kol gezmesinin şuydu nedeni:
Yaşama, gereğinden çok tutkun olanlar,
Ölümden de o oranda korkarak, kaçıyor
İlgilenmiyordu yakınlarının sayrılığıyla.
Ama bu ölümcül umursamazlık sonucu
Onları da cezalandırıyordu aynı ölüm;
Kimsesiz ve her türlü yardımdan yoksun
Aşağılayıcı ölüm, dayanılmaz acısıyla.
Ne ki, yatağın başında dikelenler,
Sayrılık kapanlar ve ölenlerin
Yakınmalarını yiğitçe dinleyenler de vardı.
Ölüm en iyi kişileri böyle avladı.
Telâşla atılıyordu ölenler bir çukura
Cenaze dönüşü ağlanıp sızlanılıyordu,
Yataklara düşülüyordu üzüntüden.
Ölümün, sayrılığın, yasın değmediği
Tek kişi kalmamıştı o günlerde.
Çobanlar, sığırtmaçlar, dirençli orakçılar da
Katılmışlardı kurbanlar arasına.
Gövdeleri üstüste yığılmıştı kulübelerde
Yoksulluğun ve sayrılığın elbirliğiyle.
Cansız yavruların üstünde görüyordun
Cansız ana babayı. Ölü ana babalarının üstünde
Debelenip son soluklarını veriyordu çocuklar.
Köylüklerden kentlere taşınıyordu veba
-Koşuyordu, kaçıyordu köylüler,
Kente birlikte getiriyorlardı vebayı da-

Duvarlarla kıstırılmış yapılara üşüşüyorlardı.
Ölüm üstüste diziyordu onları. Yollarda
Çeşme başlarında da tatlı su özlemiyle
Kıvrılıp kalmıştı susuzlar. Alanlarda,
Sokaklarda bitkin gövdeler yarı-canlı
Kirli paçavralara sarılı,
Pislik içinde ölüyordu:
Tiksinç yaralara, toza toprağa bulanmış
Kemiklerini, kuru bir deri örtüyordu.

Tapınaklar baştanbaşa cesetle dolmuştu,
Ölüler almıştı ziyaretçilerin yerini;
Acının, ağrının yakınlığı
Azaltmıştı tanrı korkusunu.
Eski gömme töresi silinmişti birdenbire.
Korkusuyla başbaşaydı halk. Her biri
Koşullar elverdiğince gömüyordu ölüsünü.
Yoksulluk sonucu, ya da
Beklenmedik bir ölümle karşılaşınca,
Olmadık deneylere girişiyordu kişioğlu
Kandaşlarını başkaları için yığılmış
Odun kümelerine fırlatıyordu,
Ateşe veriyordu çığlıklarla.
Bu kavgalarda ne kanlar döküldü;
Seven, sevdiği ölüyü bırakmadı ama.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ

EVRENİN YAPISI 11

BİRİNCİ KİTAP 13

İKİNCİ KİTAP 51

ÜÇÜNCÜ KİTAP 90

DÖRDÜNCÜ KİTAP 127

BEŞİNCİ KİTAP 170

ALTINCI KİTAP 218

Büyük Klasikler

LUCRETİUS

EVRENİN YAPISI

Hürriyet Yayınları

LATİN KLASİKLERİ